

Dansk udgave

Meddelelser og oplysninger

66. årgang

29. september 2023

Indhold

I *Beslutninger og resolutioner, henstillinger og udtalelser*

UDTALELSER

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

580. plenarforsamling i Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg, 12.7.2023-13.7.2023

2023/C 349/01	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om gennemgang af skattepolitikken for at beskytte lavindkomsthusholdninger og sårbare grupper mod de negative virkninger af den grønne omstilling (Initiativudtalelse)	1
2023/C 349/02	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg udtalelse om styrkelse af den kollektive forhandlingsstyrke i hele Den Europæiske Union (Initiativudtalelse)	7
2023/C 349/03	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om opfølgning på inflations- og energiforanstaltningerne og EU's energimodstandsdygtighed inden for vigtige økonomiske sektorer (Initiativudtalelse)	12
2023/C 349/04	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om vandeffektivt forbrug og forbrugerbevidsthed om deres vandfodaftryk (Initiativudtalelse)	18
2023/C 349/05	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om revision af forordningen om mærkning af tekstiler (Sonderende udtalelse)	24
2023/C 349/06	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om en europæisk strategi for ældre (Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)	28
2023/C 349/07	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om dekarbonisering af den europæiske industri og innovationens og digitaliseringens rolle som drivkraft for dette (Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)	36
2023/C 349/08	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om dekarbonisering af fiskerflåden (Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)	41

2023/C 349/09	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om de økonomiske aspekter af en »Europæisk Blå Pagt« — vandrelaterede investeringsbehov i EU (Initiativudtalelse)	50
2023/C 349/10	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om adgang til vand: bekæmpelse af vandfattigdom og dennes konsekvenser for socialpolitikken (Initiativudtalelse)	60
2023/C 349/11	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om hvordan kan man nå den tilsigtede målgruppe og bruge resultaterne af borgerpanelernes arbejde målrettet? (Initiativudtalelse)	69
2023/C 349/12	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om vandintensive industrier og vandeffektive teknologier (Initiativudtalelse)	74
2023/C 349/13	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om bæredygtig vandforvaltning og klimakrise: cirkulære og andre løsninger for EU's landbrugsfødevarer i en fremtidig »blå pagt« (Initiativudtalelse)	80
2023/C 349/14	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om bæredygtige og modstandsdygtige vandinfrastrukturer og distributionsnet (Initiativudtalelse)	87
2023/C 349/15	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om markedsføring via influencere og dens indvirkning på forbrugerne (Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)	94
2023/C 349/16	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om foranstaltninger til forbedring af den mentale sundhed (Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)	100
2023/C 349/17	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om foranstaltninger til mindskelse af fedme blandt børn (Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)	108

III Forberedende retsakter

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

580. plenarforsamling i Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg, 12.7.2023-13.7.2023

2023/C 349/18	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om foranstaltninger til reduktion af omkostningerne ved etablering af gigabitnet til elektronisk kommunikation og om ophævelse af direktiv 2014/61/EU (forordning om gigabitinfrastruktur) (COM(2023) 94 final — 2023/0046 (COD))	116
2023/C 349/19	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om vaske- og rengøringsmidler og overfladeaktive stoffer, om ændring af forordning (EU) 2019/1020 og om ophævelse af forordning (EF) nr. 648/2004 (COM(2023) 217 final — 2023/0124(COD))	121
2023/C 349/20	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om en EU-handlingsplan: Beskyttelse og genopretning af marine økosystemer med henblik på et bæredygtigt og modstandsdygtigt fiskeri (COM(2023) 102 final)	127
2023/C 349/21	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2019/1242 for så vidt angår skærpelse af præstationsnormerne for nye tunge køretøjs CO ₂ -emissioner og indarbejdning af indberetningsforpligtelser og om ophævelse af forordning (EU) 2018/956 (COM(2023) 88 final — 2023/0042 (COD))	134

2023/C 349/22	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om fastlæggelse af en ramme for at sikre en sikker og bæredygtig forsyning med kritiske råstoffer og om ændring af forordning (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 og (EU) 2019/1020 [COM(2023) 160 final — 2023/0079 (COD)], og om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — Et sikkert og bæredygtigt udbud af kritiske råstoffer til støtte for den dobbelte omstilling (COM(2023) 165 final)	142
2023/C 349/23	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om fælles meddelelse til Europa-Parlamentet og Rådet — Den Europæiske Unions rumstrategi for sikkerhed og forsvar (JOIN(2023) 9 final)	155
2023/C 349/24	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Den Europæiske Centralbank, Det Europæiske Sociale og Økonomiske Udvalg og Regionsudvalget om revisionen af rammerne for krisestyring og indskudsforsikring med henblik på fuldførelse af bankunionen (COM(2023) 225 final), om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) nr. 806/2014 for så vidt angår foranstaltninger til tidlig indgriben, betingelser for afvikling og finansiering af afviklingsforanstaltninger (COM(2023) 226 final — 2023/0111 (COD)), om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om ændring af direktiv 2014/59/EU for så vidt angår foranstaltninger til tidlig indgriben, betingelser for afvikling og finansiering af afviklingshandlinger (COM(2023) 227 final — 2023/0112 (COD)), og om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om ændring af direktiv 2014/59/EU og forordning (EU) nr. 806/2014 for så vidt angår visse aspekter af minimumskravet til kapitalgrundlag og nedskrivningsrelevante passiver (COM(2023) 229 final — 2023/0113 (COD))	161
2023/C 349/25	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2019/881 for så vidt angår administrerede sikkerhedstjenester (COM(2023) 208 final) — 2023/0108 (COD), og om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om foranstaltninger til styrkelse af solidariteten og kapaciteten i Unionen til at opdage, forberede sig og reagere på cybersikkerhedstrusler og -hændelser (COM(2023) 209 final) — 2023/0109 (COD)	167
2023/C 349/26	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — Revision af EU's bestøverinitiativ — En ny pagt for bestøvere (COM(2023) 35 final)	173
2023/C 349/27	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om a) meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Det Europæiske Råd, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — En industriplan for den grønne pagt til den CO ₂ -neutrale tidsalder (COM(2023) 62 final), b) forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om fastlæggelse af en ramme for foranstaltninger til styrkelse af Europas økosystem for produktion af nettonulteknologier (»forordningen om nettonulindustri«) (COM(2023) 161 final — 2023/0081 (COD))	179

I

(Beslutninger og resolutioner, henstillinger og udtalelser)

UDTALELSER

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG

580. PLENARFORSAMLING I DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG,
12.7.2023-13.7.2023

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om gennemgang af skattepolitikken for at beskytte lavindkomsthusholdninger og sårbare grupper mod de negative virkninger af den grønne omstilling

(Initiativudtalelse)

(2023/C 349/01)

Ordfører: **Philip VON BROCKDORFF**

Plenarforsamlingens beslutning	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Den Økonomiske og Monetære Union og Økonomisk og Social Samhørighed
Vedtaget i sektionen	27.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	195/7/10

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1 EØSU bemærker, at virkningen af den grønne omstilling ikke vil være ens i hele EU og vil variere betydeligt fra land til land samt mellem forskellige regioner i medlemsstaterne. I lyset heraf skal medlemsstaterne være opmærksomme på de sociale udfordringer, som omstillingen medfører, for at styrke dens legitimitet, opretholde stabilitet og afværge populistisk modstand.

1.2 EØSU vurderer, at Kommissionen i de konsekvensanalyser, den har udarbejdet til støtte for flere retsakter om den grønne omstilling, hovedsageligt anlægger et overordnet EU-perspektiv og ikke går tilstrækkeligt i dybden til, at der kan anvendes den nødvendige lande- og regionsopdelte tilgang, hvor der sættes fokus på den sandsynlige indvirkning på lokale økonomier og lokalsamfund (en undtagelse er forslaget om energibeskatningsdirektivet).

1.3 EØSU mener, at en mere målrettet analyse ville tilvejebringe yderst relevante data om husholdninger, der er berørt af den grønne omstilling, og dermed give regeringerne mulighed for at træffe mere hensigtsmæssige foranstaltninger til at afbøde den igangværende proces' indvirkning på fattige og sårbare husholdninger.

1.4 EØSU peger på to hovedrisici i forbindelse med den grønne omstilling med hensyn til sociale og økonomiske negative konsekvenser, nemlig i) voksende indkomstforskelle og ii) flytning af industrisektorer og dertil knyttede arbejdspladser.

1.5 EØSU mener derfor, at det er nødvendigt at stræbe efter en retfærdig omstilling, der kan afbøde både de beskæftigelsesmæssige og de fordelingsmæssige konsekvenser af omstillingen til en klimaneutral økonomi. I den forbindelse opfordrer EØSU til omfordelingsforanstaltninger, der kan kanalisere finansielle ressourcer mod lavindkomsthusholdninger og sårbare grupper for at minimere social udstødelse ved at undgå yderligere forværring af indkomstulighederne under den igangværende proces.

1.6 EØSU understreger, at forudsat at beskatning i forbindelse med den grønne omstilling henhører under medlemsstaternes ansvarsområde, er nationale finanspolitiske foranstaltninger afgørende for at gøre den grønne omstilling mere bæredygtig og mindre byrdefuld for de svageste befolkningsgrupper.

1.7 Finanspolitikken bør derfor bestå af tre komponenter under omstillingen: princippet om, at forurenere betaler med supplerende omfordelingsforanstaltninger til støtte for lavindkomsthusholdninger; målrettet indkomststøtte og skattefradrag på energibesparende produkter til hjemmet. Denne tilgang vil i) støtte køb af elektriske køretøjer; ii) tilskynde til indførelse af grønne teknologier i boliger og iii) forbedre bygningers energieffektivitet (det reviderede energibeskatningsdirektiv⁽¹⁾ sigter ganske vist også mod at forbedre energieffektiviteten og samtidig beskytte sårbare grupper). For husholdninger med de laveste indkomster, der måske ikke betaler tilstrækkeligt i skat til, at de kan nyde godt af skattefradrag, er den anbefalede optimale foranstaltning indkomststøtte.

1.8 EØSU mener også, at staten kunne støtte udsatte grupper under omstillingen ved at uddele værdikuponer til indkøb af og investeringer i grønne teknologier og produkter.

1.9 Det skattefradrag, der er indført i Nederlandene, for personer, der køber elbiler, er et godt eksempel på, hvordan man kan tilskynde til køb af miljøvenlige køretøjer og mindske eventuelle konkurrenceforvridende virkninger af subsidier, som ofte kommer leverandørerne til gode på bekostning af forbrugerne⁽²⁾.

1.10 EØSU mener, at man kunne se nærmere på erfaringerne fra medlemsstater som Tyskland, Frankrig og Italien, der har indført lavere momsats for energieffektive produkter, energieffektiv teknologi og renovering af boliger med henblik på at øge bygningers energieffektivitet. Moms er imidlertid pr. definition ikke progressiv. For at skræddersy en sådan tilgang til lavindkomsthusholdninger kan der være behov for ledsageforanstaltninger såsom engangskompensation for at fremme udbredelsen blandt disse husholdninger. Endvidere påpeger EØSU, at energifællesskaber (direktiv (EU) 2019/944⁽³⁾) og VE-fællesskaber (direktiv (EU) 2018/2001⁽⁴⁾) kan blive et vigtigt redskab til at hjælpe borgere og sårbare grupper med at håndtere den grønne omstilling.

1.11 EØSU understreger, at Fonden for Retfærdig Omstilling (FRO) spiller en strategisk rolle. Dette finansielle instrument bør have til formål effektivt at håndtere de socioøkonomiske konsekvenser af omstillingen for EU's økonomier, der i øjeblikket er stærkt afhængige af fossile brændstoffer eller drivhusgasintensive aktiviteter, og frem for alt at lette omstillingen for arbejdstagere og husholdninger, der påvirkes af den aktuelle omstilling.

1.12 Som allerede påpeget i tidligere udtalelser bemærker EØSU, at Fonden for Retfærdig Omstilling, selv om den spiller en strategisk rolle, måske ikke er tilstrækkelig til at støtte de igangværende økonomiske forandringer og derfor bør suppleres af en tilstrækkeligt finansieret social klimafond.

(1) Rådets direktiv 2003/96/EF af 27. oktober 2003 om omstrukturering af EF-bestemmelserne for beskatning af energiprodukter og elektricitet (EUT L 283 af 31.10.2003, s. 51).

(2) Nederlandene tilskynder til køb af miljøvenlige køretøjer. Ifølge en rapport fra Climate Group kan der ydes tilskud på op til 4 000 EUR til køb eller leasing af nye batteridrevne elektriske personbiler og 5 000 EUR til varevogne. Der er også konkurrencedygtige skatteincitamenter såsom lav vejafgift, ingen købsafgift og ingen beskatning af privat brug/fordel. Se Netherlands: Taking action on zero emission vehicles.

(3) Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/944 af 5. juni 2019 om fælles regler for det indre marked for elektricitet og om ændring af direktiv 2012/27/EU (EUT L 158 af 14.6.2019, s. 125).

(4) Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2018/2001 af 11. december 2018 om fremme af anvendelsen af energi fra vedvarende energikilder (EUT L 328 af 21.12.2018, s. 82).

2. Indledning og baggrund

2.1 Den grønne omstilling er en enorm udfordring for EU og for de kommende generationer, navnlig nu hvor den langvarige krig i Ukraine skaber økonomisk usikkerhed både generelt og specifikt med hensyn til energisektoren. EØSU er af den opfattelse, at det er nødvendigt med social konsensus, hvis omstillingen skal lykkes, hvilket kan kun opnås, hvis støtteforanstaltningerne gennemføres effektivt i hele EU, og populistisk modstand afværges.

2.2 EØSU minder om, at den grønne pagt øgede EU's 2030-mål for reduktion af drivhusgasemissioner fra 40 % til mindst 55 % i forhold til 1990-niveauerne og samtidig fastsatte målet om klimaneutralitet senest i 2050.

2.3 Fit for 55-pakken indeholder en række politiske forslag til opfyldelse af 2030-målet, hvortil EØSU ønsker at fremlægge sit bidrag ved at slå til lyd for en grøn omstilling, der dels er fuldt ud forstået af og fælles for alle involverede interessenter og dels ikke er alt for skadelig for husholdninger og sårbare grupper.

2.4 I betragtning af at den grønne omstilling vil medføre betydelige og længe ventede fordele i hele EU, fokuserer denne udtalelse på de sandsynlige negative virkninger af den igangværende grønne omstilling på kort sigt med særligt fokus på social udstødelse og indkomstuligheder, og EØSU opfordrer indtrængende til en retfærdig omstilling, der er rimelig for lavindkomsthusholdninger og sårbare grupper.

3. Generelle og særlige bemærkninger

3.1 EØSU bemærker, at virkningen af den grønne omstilling ikke vil være ensartet i hele EU, men derimod vil variere betydeligt fra land til land samt mellem forskellige regioner og områder i medlemsstaterne afhængigt af flere økonomiske og sociale parametre.

3.2 I den forbindelse bemærker EØSU, at regioner med stor afhængighed af fossile brændstoffer er og vil være særligt sårbare over for konsekvenserne af omstillingen og det potentielle tab af arbejdspladser. Derfor skal de foranstaltninger, der er nødvendige for at støtte den sociale samhørighed, være ret forskellige fra medlemsstat til medlemsstat eller endog fra region til region på grundlag af de forskellige lokale forhold, jf. nærhedsprincippet. EØSU anerkender imidlertid, at det reviderede energibeskatningsdirektiv foreslår en »overgangsperiode« og mulighed for, at medlemsstaterne kan fritage sårbare husholdninger for varmebeskatning i 10 år efter gennemførelsen af den reviderede afgift.

3.3 Ud fra et metodisk perspektiv mener EØSU, at Kommissionen i de konsekvensanalyser, som den har udarbejdet hidtil, primært anlægger et EU-perspektiv og ikke er gået tilstrækkeligt i dybden til, at der kan anvendes den nødvendige lande- og regionsopdelte tilgang, hvor der sættes fokus på omstillingens sandsynlige indvirkning på de lokale økonomier og lokalsamfund. I den forbindelse er forslaget vedrørende *energibeskatningsdirektivet* en undtagelse, eftersom det blev genstand for en målrettet mikroanalyse, der burde anvendes mere generelt i forbindelse med gennemførelsen af den grønne pagt.

3.4 EØSU mener, at en mere målrettet analyse, som fuldt ud kan tage højde for særlige lokale forhold, vil kunne tilvejebringe yderst relevante data, navnlig om husholdninger, der er berørt af den grønne omstilling, og dermed give regeringerne mulighed for at træffe hensigtsmæssige foranstaltninger for at afbøde den igangværende proces' indvirkning på fattige og sårbare grupper, som vil blive hårdest ramt.

3.5 EØSU mener, at der er to hovedrisici i forbindelse med den grønne omstilling med hensyn til sociale og økonomiske negative konsekvenser, nemlig i) voksende indkomstforskelle og ii) flytning af industrisektorer og dertil knyttede arbejdspladser.

3.6 EØSU påpeger, at omstillingen til en klimarobust og kulstoffattig økonomi er en særlig udfordring for lavindkomsthusholdninger og -samfund, navnlig i regioner, hvor udviklingsniveauet ikke er lige så højt som i byområderne. Det er derfor af afgørende betydning, at omstillingen understøttes af passende finanspolitiske foranstaltninger, herunder økonomisk støtte, for at tage hånd om ovenstående udfordringer.

3.7 EØSU vil desuden gerne sætte fokus på potentielle yderligere byrder for de svageste befolkningsgrupper som følge af omstillingen, navnlig med hensyn til råvarepriserne, som kan stige betydeligt i løbet af omstillingsprocessen. Omstillingen kan faktisk presse energi- og brændstofpriser op for dem, der mindst har råd til det, da de højere CO₂-omkostninger indregnes. En sådan indvirkning giver anledning til særlig bekymring i den nuværende makroøkonomiske kontekst, hvor flere medlemsstaters inflationsrater tidligere på året var høje ⁽⁵⁾.

(5) Inflationen er aftaget i de seneste uger.

3.8 EØSU mener derfor, at det er nødvendigt at stræbe efter en retfærdig omstilling, der tager hånd om både de beskæftigelsesmæssige og de fordelingsmæssige virkninger af omstillingen til klimaneutralitet. En sådan tilgang bør ses som en integreret del af rammen for den grønne omstilling og ikke kun som supplerende korrigerende foranstaltninger.

3.9 EØSU understreger behovet for omfordelingsforanstaltninger, der gør det muligt at anvende finansielle ressourcer til at hjælpe lavindkomsthusholdninger og sårbare grupper med det formål at undgå social udstødelse og øgede indkomstuligheder. Sådanne foranstaltninger kunne f.eks. tage form af miljøafgifter baseret på princippet om, at forureneren betaler, hvor indkomstmodtagere over en fastsat tærskel betaler højere takster for forbrug af kulstofintensiv energi.

3.10 EØSU understreger, jf. nærhedsprincippet, at for så vidt som beskatning i forbindelse med den grønne omstilling henhører under medlemsstaternes ansvarsområde, er nationale finanspolitiske foranstaltninger afgørende for at gøre den grønne omstilling mere bæredygtig og mindre byrdefuld for sårbare befolkningsgrupper og potentielt undgå de regressive virkninger, der ofte er forbundet med miljøafgifter.

3.11 EØSU mener, at finanspolitikken under omstillingen bør bestå af tre komponenter: princippet om, at forureneren betaler, med supplerende omfordelingsforanstaltninger til støtte for lavindkomsthusholdninger, målrettet indkomststøtte og skattefradrag for energibesparende produkter til hjemmet. En sådan tilgang vil i) støtte køb af elektriske køretøjer; ii) tilskynde til indførelse af grønne teknologier i hjemmet og iii) forbedre bygningers energieffektivitet. EØSU anerkender imidlertid, at det reviderede energibeskatningsdirektiv også har til formål at forbedre energieffektiviteten og samtidig beskytte sårbare grupper. For husholdninger med de laveste indkomster, der måske ikke betaler tilstrækkeligt i skat til, at de kan nyde godt af skattefradrag, er den anbefalede optimale foranstaltning indkomststøtte.

3.12 EØSU mener også, at staten kunne støtte udsatte grupper under omstillingen ved at uddele værdikuponer til investeringer i grønne teknologier og indkøb af miljøvenlige produkter.

3.13 Skattemæssige fordele for privatpersoner, der køber elbiler, hvilket er blevet indført i Nederlandene, er et godt eksempel på, hvordan man kan tilskynde til køb af den nye generation af miljøvenlige køretøjer og mindske eventuelle konkurrenceforvridende virkninger af mere generelle subsidier. Den afgiftsvenlige tilgang til elbiler i Nederlandene omfatter også registreringsafgifter og vejafgifter, hvilket fuldender en gunstig retlig ramme. I den forbindelse kan skattefradragene specifikt målrettes de lavindkomsthusholdninger, som forventes at blive hårdest ramt af omstillingen til grønne teknologier.

3.14 EØSU mener også, at man burde se nærmere på og yderligere finjustere erfaringerne fra medlemsstater som Tyskland, Frankrig og Italien, der har indført lavere momssatser for energieffektive produkter, energieffektiv teknologi og renovering af boliger med henblik på at øge bygningers energieffektivitet. Moms er imidlertid pr. definition ikke progressiv. For at skræddersy en sådan tilgang til lavindkomsthusholdninger kan der således være behov for ledsageforanstaltninger såsom engangskompensation for at fremme udbredelsen blandt disse husholdninger.

3.15 EØSU understreger, at Fonden for Retfærdig Omstilling (FRO) spiller en vigtig rolle, som ikke må undervurderes. Dette finansielle instrument bør have til formål effektivt at håndtere de socioøkonomiske konsekvenser af omstillingen for EU's økonomier, der i øjeblikket er stærkt afhængige af fossile brændstoffer eller drivhusgasintensive industrielle aktiviteter, og frem for alt at lette omstillingen for arbejdstagere og husholdninger, der påvirkes af den aktuelle omstilling.

3.16 Som EØSU allerede har påpeget i sin tidligere udtalelse om *lånefaciliteten for den offentlige sektor og om ændret forslag til Fonden for Retfærdig Omstilling* ⁽⁶⁾, bemærker EØSU, at Fonden for Retfærdig Omstilling (FRO), selv om den er vigtig, måske ikke er tilstrækkelig til at fremme den igangværende økonomiske forandring med hensyn til ressourcer og anvendelsesområde. FRO bør derfor suppleres med en tilstrækkeligt finansieret social klimafond som anbefalet i EØSU's udtalelse om en *klimatilpasningsfond, der finansieres af Samhørighedsfonden og NGEU* ⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lånefaciliteten for den offentlige sektor under mekanismen for retfærdig omstilling (COM(2020) 453 final — 2020/0100 (COD)) og om ændret forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om oprettelse af Fonden for Retfærdig Omstilling (COM(2020) 460 final — 2020/0006 (COD)) (EUT C 429 af 11.12.2020, s. 240).

⁽⁷⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om en klimatilpasningsfond finansieret af Samhørighedsfonden og NextGenerationEU (initiativudtalelse) (EUT C 486 af 21.12.2022, s. 23).

3.17 EØSU påpeger, at formålet med en sådan supplerende fond bør være at beskytte lavindkomstgrupper og sårbare grupper mod de negative virkninger af omstillingen, forudsat at Den Sociale Klimafond kombineres med god praksis, der først og fremmest sigter mod at undgå enhver forøgelse af indkomstuligheden. Samtidig gør EØSU opmærksom på, at Den Sociale Klimafond med sin nuværende organisatoriske og finansielle kapacitet (for ikke at nævne udsættelsen af gennemførelsen heraf med et år) sandsynligvis ikke vil være tilstrækkelig til at støtte de mest sårbare befolkningsgrupper effektivt, hvilket flere interessenter allerede har fremhævet. Eksempelvis kan omkostningerne ved at skifte fra traditionelle til elektriske køretøjer vise sig at være for høje og dermed uoverkommelige for lavindkomsthusholdninger og sårbare husholdninger uden skattemæssige incitamenter eller økonomisk støtte⁽⁸⁾.

3.18 EØSU foreslår derfor, at de ansvarlige myndigheder på europæisk og lokalt plan udvikler hensigtsmæssige finanspolitikker for at afbøde de negative konsekvenser af omstillingen uden at undergrave de incitamenter til forandringer i form af grønne investeringer og grønt forbrug, som omstillingen kræver. Det er vigtigt, at sådanne mekanismer ledsages af foranstaltninger til at sikre inklusiv forvaltning og aktiv inddragelse af dem, der er hårdest ramt af den grønne omstilling. EØSU anerkender imidlertid, at det reviderede energibeskatningsdirektiv indeholder overgangsperioder for beskatning af udvalgte produkter og investeringer med henblik på at reducere energiforbruget.

3.19 EØSU minder alle de institutioner, der er involveret i den grønne omstilling, om betydningen af social dialog og den nyttige inddragelse af civilsamfundet på europæisk, nationalt, sektorielt og regionalt plan. Den sociale dialog spiller en afgørende rolle med hensyn til at styre og lette den grønne omstilling og sikre en bred inddragelse af alle interesserede parter og samtidig beskytte sårbare grupper og beskæftigelsen i hele EU.

3.20 EØSU påpeger, at progressiv beskatning, målrettede velfærdssystemer og passende mekanismer for social dialog allerede er på plads i flere europæiske lande, og at vedtagelsen og en yderligere styrkelse af sådanne politikker derfor kan bygge på eksisterende god praksis og vise sig at være et meget nyttigt redskab til at undgå en yderligere forøgelse af uligheder og social udstødelse.

3.21 EØSU er af den faste overbevisning, at skabelsen af en bred forståelse og en politisk og social accept af klimapolitikker i de europæiske lande vil bidrage til en stærkere og bedre grøn omstilling, som omvendt risikerer at miste både legitimitet og styrke, hvis den byrde og de negative konsekvenser, der er forbundet hermed, i uforholdsmæssig høj grad rammer fattigere husholdninger.

3.22 I den forbindelse understreger EØSU, at regeringerne i samråd med civilsamfundet bør forsøge at mindske den grønne omstillings indvirkning på beskæftigelsen i de hårdest ramte områder i EU, også ved hjælp af målrettede og innovative arbejdsmarkedspolitikker, herunder uddannelses- og videreuddannelsesprogrammer for arbejdstagere i kulstofintensive industrier.

3.23 EØSU fremhæver risikoen for voksende regionale forskelle som følge af den grønne omstilling mellem mere udviklede økonomier i EU og dem, der stadig er stærkt afhængige af kulstofintensive industrier. På samme måde kan der også ske en forværring af ulighederne og de konkurrencemæssige forskelle på tværs af landegrænser og mellem byområder på den ene side og perifere områder, landdistrikter og fjerntliggende områder på den anden side.

3.24 EØSU er af den opfattelse, at den grønne omstilling kræver, at klimamålene i den europæiske grønne pagt nås, og at dagsordenen for social retfærdighed under den europæiske søjle for sociale rettigheder forfølges samtidigt. Den grønne omstilling indebærer strukturelle ændringer (med forventede ændringer på både økonomisk og socialt plan). For at blive en succes skal den ledsages af sociale foranstaltninger, herunder sociale investeringer, der har til formål at fremme klimaneutralitet og opnå en omstilling, der fremmer dynamiske og konkurrencedygtige europæiske virksomheder, der eksempelvis kan skabe grønne job og økonomisk vækst.

3.25 EØSU understreger derfor betydningen af styrket samarbejde i hele EU, som bør udvikles på grundlag af en effektiv politisk og social dialog med henblik på at udforme ledsagende økonomiske og sociale politikker til støtte for den igangværende omstilling og tilpasse den til de forskellige sociale og økonomiske vilkår i de involverede samfund.

⁽⁸⁾ Joanna Gill, Can Europe's new Social Climate Fund protect poor from rising carbon cost?, Reuters, december 2022.

3.26 En sådan samarbejdsbaseret tilgang bør også anvendes over for europæiske lande, der ikke er medlemmer af EU, for at undgå flytning af virksomheder og beskæftigelse til lande, der ikke forfølger en grønnere og mere bæredygtig økonomisk udvikling som den, EU forfølger. Dette vil kunne få en negativ indvirkning på det indre marked og på selve den grønne omstilling, i form af både reduceret effektivitet og øgede negative virkninger for de svageste befolkningsgrupper.

3.27 EØSU opfordrer også til, at medlemsstaterne gør en yderligere indsats for at bekæmpe skatteunddragelse og skatteundgåelse og undgå misbrug af offentlige midler, da dette vil give yderligere ressourcer til finansiering af de fordelingsforanstaltninger, der støtter omstillingen.

3.28 Endelig påpeger EØSU, at energifællesskaber (direktiv (EU) 2019/944) og VE-fællesskaber (direktiv (EU) 2018/2001) kan blive et vigtigt redskab til at hjælpe borgere og sårbare grupper med at håndtere den grønne omstilling. Sådanne fællesskaber kan antage enhver juridisk form (foreninger, kooperativer, partnerskaber, nonprofitorganisationer eller SMV'er), hvilket gør det lettere for borgerne sammen med andre markedsaktører at gå sammen om at investere i energiaktiver. Dette kan bidrage til et mere dekarboniseret og fleksibelt energisystem, da energifællesskaber kan give borgerne adgang til alle egnede energimarkeder på lige vilkår med andre aktører og dermed reducere deres energiomkostninger eller endda skabe potentielle indtægter.

Bruxelles den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg udtalelse om styrkelse af den kollektive forhandlingsstyrke i hele Den Europæiske Union**(Initiativudtalelse)**

(2023/C 349/02)

Ordfører: **Philip VON BROCKDORFF**

Plenarforsamlingens beslutning	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Beskæftigelse, Sociale Spørgsmål og Unionsborgerskab
Vedtaget i sektionen	21.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	152/4/9

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU bemærker, at kollektive overenskomstforhandlinger er et vigtigt instrument inden for arbejdsmarkedsrelationer (naturligvis under forudsætning af, at arbejdsgiverne og fagforeningerne er villige til at forhandle), og henviser til nylige undersøgelser, der peger på, at fagforeningstilslutning over et vist niveau bidrager til at mindske lønligheder i de enkelte lande og dermed mindske de rodfæstede uligheder mellem forskellige samfundslag.

1.2. EØSU fremhæver den vigtige konklusion i en OECD-rapport om, at lønkoordinering spiller en central rolle med hensyn til at hjælpe arbejdsmarkedets parter med at tage højde for lønftalernes makroøkonomiske virkninger for konkurrenceevnen. EØSU bemærker også, at den samme OECD-rapport fremhæver den rolle, som dynamiske og stærke kollektive overenskomstforhandlinger spiller med hensyn til at fremme produktiviteten, konkurrenceevnen og den økonomiske vækst.

1.3. EØSU mener, at fagforeningerne sammen med arbejdsgiverorganisationerne fortsat spiller en vigtig rolle for udformningen af den økonomiske, beskæftigelsesmæssige og sociale politik. Antallet af arbejdstagere, der er omfattet af enten en firmaaftale om arbejdsvilkår eller en sektoraftale, falder dog fortsat, hvilket svækker fagforeningernes forhandlingsstyrke.

1.4. Det er derfor nødvendigt at finde metoder til at øge fagforeningernes, arbejdsgivernes og regeringernes betydning på et dynamisk arbejdsmarked og afdække mulighederne for at sikre levedygtigheden af sunde og solide strukturer for social dialog, herunder den kollektive forhandlingsstyrke, og respektere arbejdsmarkedets parters autonomi samt de nationale arbejdsmarkedsrelationer.

1.5. EØSU mener, at det er op til arbejdsmarkedets parter at fastlægge passende strukturer for kollektive overenskomstforhandlinger og, hvor relevant, for social treparts- og topartsdialog. EØSU anerkender også, at regeringerne spiller en central rolle med hensyn til at anerkende betydningen af kollektive overenskomstforhandlinger ved at skabe de nødvendige forudsætninger for deres gennemførelse, beskytte mod diskriminerende praksisser og forhindre forsøg på at begrænse arbejdstagernes udøvelse af deres juridiske ret til fagforeningsdeltagelse.

1.6. EØSU bemærker, at den europæiske søjle for sociale rettigheder tilskynder arbejdsmarkedets parter til at forhandle kollektive overenskomster på områder, der er relevante for dem, samtidig med at deres autonomi og retten til kollektive skridt respekteres⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Princip 8.

1.7. EØSU bemærker ligeledes, at nye former for arbejde, bl.a. inden for platformsøkonomien, giver nye udfordringer for arbejdsmarkedsrelationerne. Denne nye virkelighed har svækket fagforeningernes »traditionelle« rolle som institutioner, der repræsenterer organiseret arbejdskraft, og arbejdsgiverorganisationernes rolle som centrale interessenter på arbejdsmarkedet.

1.8. EØSU bemærker, at innovation på arbejdspladsen er afgørende for enhver virksomheds succes, og anbefaler derfor, at innovationsprocesser på arbejdspladsen i forbindelse med den kollektive forhandlingsproces behandles som en del af overenskomstforhandlinger og social dialog generelt.

1.9. EØSU er af den opfattelse, at det i lyset af den intense globale konkurrence og de øgede energiomkostninger er nødvendigt at finde en balance, der tager højde for fælles interesser, såsom højere leveomkostninger for arbejdstagerne, og samtidig anerkender, at social dialog, herunder kollektive overenskomstforhandlinger, kan hjælpe med at fremme produktiviteten på arbejdspladsen.

1.10. EØSU mener ligeledes, at kollektive overenskomstforhandlinger og social dialog kan støtte industristrategien med hensyn til at ændre de økonomiske vilkår i overensstemmelse med de nationale arbejdsmarkedsrelationer. Selvom der kan være behov for en vis grad af fleksibilitet, bør dette være genstand for en aftale mellem arbejdsmarkedets parter og ikke underminere kollektive rettigheder eller arbejdsvilkår.

1.11. EØSU bemærker, at den mest omfattende og mest stabile kollektive overenskomstdækning i Europa findes i de lande, hvis forhandlingssystemer er kendetegnet ved forhandlinger mellem flere arbejdsgivere, hvor forhandlingerne hovedsagelig finder sted på sektorniveau eller i visse tilfælde endda på tværsektorielt niveau, f.eks. i Belgien.

1.12. Endelig opfordrer EØSU regeringerne til i relevante tilfælde at anvende offentlige udbud som et supplerende middel til at fremme og anerkende kollektive overenskomstforhandlinger.

2. Generelle bemærkninger

2.1. Kollektive overenskomstforhandlinger er en vigtig proces inden for arbejdsmarkedsrelationer, der fastlægger rimelige lønninger og arbejdsvilkår på tværs af økonomiske sektorer. Forhandlingerne omfatter arbejdsgivere på ene side og fagforeninger på den anden. Selvom kollektive overenskomstforhandlinger har eksisterede i mange år, er fagforeningsmedlemskabet konstant faldet i årenes løb. Forskning viser, at fagforeningernes forhandlingsstyrke svækkes i takt med, at deres medlemskab falder, hvilket har konsekvenser for de erhvervede arbejdstagerrettigheder og de kollektive overenskomstforhandlinger⁽²⁾. Tilsvarende er det vigtigt, at virksomheder deltager i relevante arbejdsgiverforeninger for at styrke den kollektive forhandlingsproces, idet forskningen tyder på, at sådanne organisationer spiller en vigtig rolle i at fremme overholdelsen af retlige og arbejdsmarkedsmæssige standarder og standarder for sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen, navnlig inden for den uformelle økonomi⁽³⁾.

2.2. Yderligere forskning kaster lys over fagforeningernes relevans med hensyn til at opnå en magtbalance, der støtter social retfærdighed og økonomisk velstand. De empiriske resultater viser, at indkomstuligheden følger en omvendt U-kurve, hvad angår organiseringsgrad. I begyndelsen stiger indkomstuligheden, efterhånden som flere personer i beskæftigelse bliver organiserede. Den når toppen af den omvendte U-kurve, når organiseringsgraden ligger på mellem 35 % og 39 %, og derefter falder den, efterhånden som organiseringsgraden fortsætter med at stige. Denne forskning tyder derfor på, at i takt med at medlemstallet stiger, bidrager det til at mindske indkomstuligheden i landene⁽⁴⁾.

2.3. Mens innovationen i erhvervslivet, konkurrenceevnen og produktiviteten anerkendes som centrale drivkræfter for økonomisk vækst i et stærkt konkurrencepræget globalt miljø, er alle tre stærkt afhængige af input fra arbejdstagerne og den merværdi, som de tilfører for at opnå innovation, konkurrenceevne og produktivitet. Grundlaget for alt dette er arbejdsmarkedsparternes aktive inddragelse og bidrag.

⁽²⁾ Schnabel, C. (2020), *Union membership and collective bargaining: trends and determinants*, (s. 1-37). Springer International Publishing.

⁽³⁾ ILO (2013). *The informal economy and decent work: A policy resource guide supporting transitions to formality*. Den Internationale Arbejdsorganisation.

⁽⁴⁾ Montebello, R., Spiteri, J., Von Brockdorff, P. (2022), Trade unions and income inequality: Evidence from a panel of European countries. *International Labour Review*.

2.4. Som EØSU har anført i sin tidligere udtalelse⁽⁵⁾, er det fortsat de administrerende direktørers opgave at skabe langsigtet værdi ved at forfølge langsigtede interesser, og derfor bør der tilskyndes til at øge de administrerende direktørers ansvarlighed med hensyn til virksomhedernes bæredygtighed. Dette er udtrykkeligt blevet anerkendt af Den Europæiske Rådgivende Regnskabsgruppe (EFRAG) som en del af dens foreslåede ESG-rapporteringskrav i henhold til direktivet om virksomheders sociale rapportering (CSRD), hvor støtteberettigede virksomheder skal oplyse omfanget af den kollektive overenskomstdækning og sociale dialog på tværs af deres arbejdsstyrke, eftersom det at have en stærk, engageret og værdsat arbejdsstyrke betragtes som et af de centrale elementer for en virksomheds langsigtede bæredygtighed⁽⁶⁾.

2.5. Økonomisk modstandsdygtighed og bæredygtighed støtter indirekte social samhørighed, da modstandsdygtighed og bæredygtighed kun kan opnås ved at prioritere den merværdi, som arbejdstagerne giver økonomien. Denne prioritet er fremherskende i økonomier, hvor kollektive overenskomstforhandlinger og social dialog generelt trives, og skaber en økonomisk magtbalance, der fremmer innovation inden for erhvervslivet, konkurrenceevne og produktivitet baseret på teknologi og arbejdsstyrken.

2.6. På trods af den faldende organiseringsgrad i hele EU mener EØSU, at fagforeningerne fortsat spiller en vigtig, om end i visse medlemsstater aftagende, rolle for udformningen af den økonomiske politik, beskæftigelses- og socialpolitikkerne. Antallet af arbejdstagere, der er omfattet af kollektive overenskomster, er imidlertid faldende. Arbejdsgiverorganisationernes repræsentativitet giver også anledning til bekymring i nogle medlemsstater. Det er derfor vigtigt, at arbejdsmarkedets parter med støtte fra en befordrende ramme finder måder, hvorpå det kan sikres, at kollektive overenskomstforhandlinger og social dialog kan tjene deres formål som relevante og meningsfulde instrumenter i overensstemmelse med nationale forhold og national praksis. EØSU bemærker, at kollektive overenskomstforhandlinger er en grundlæggende rettighed, som er rodfæstet i ILO's statut⁽⁷⁾. Kollektive overenskomstforhandlinger er også et vigtigt middel, hvorigennem arbejdsgivere og deres organisationer og fagforeninger kan fastlægge rimelige løn- og arbejdsforhold og samtidig tage højde for nationale økonomiske og sociale interesser. I den forbindelse henviser EØSU til ILO's konvention 87 om foreningsfrihed og beskyttelse af retten til at organisere sig, som også er en grundlæggende rettighed for både arbejdstagere og arbejdsgivere, og det samme gælder retten til ikke at organisere sig. Gode arbejdsmarkedsrelationer forudsætter også, at arbejdsgiverne og fagforeningerne er villige til at forhandle. Der er dokumentation for, at dette ikke altid er tilfældet⁽⁸⁾.

2.7. Formålet med denne udtalelse er derfor at undersøge årsagerne til og konsekvenserne af metoder til at dæmme op for denne tilbagegang, fremhæve fagforeningernes, arbejdsgivernes og regeringernes rolle på et dynamisk arbejdsmarked og afdække mulighederne for at sikre levedygtigheden af gode og solide strukturer for kollektive overenskomstforhandlinger, samtidig med at arbejdsmarkedets parter uafhængighed og de nationale arbejdsmarkedsrelationer respekteres.

3. Særlige bemærkninger

3.1. Som det bemærkes i udtalelsen SOC/764 om *Styrkelse af den sociale dialog*⁽⁹⁾, varierer graden af engagement i og effektivitet af den sociale dialog (og implicit kollektive overenskomstforhandlinger) fra land til land. EØSU er imidlertid af den opfattelse, at det er op til de nationale arbejdsmarkedsparter at blive enige om, hvilken udformning af de kollektive overenskomstforhandlinger, der er bedst egnet til omstændighederne i det pågældende land.

3.2. EØSU anerkender, at regeringerne spiller en central rolle med hensyn til at anerkende betydningen af kollektive overenskomstforhandlinger ved at skabe de nødvendige forudsætninger for at fremme deres gennemførelse, beskytte mod diskriminerende praksis og forhindre forsøg på at begrænse arbejdstagernes udøvelse af deres juridiske ret til fagforeningsdeltagelse. Denne trepartsramme bør afspejle de vigtigste punkter i Kommissionens henstilling om styrkelse af den sociale dialog med fokus på at sikre den sociale retfærdighed og samtidig styrke Europas velstand og modstandsdygtighed.

3.3. EØSU bemærker, at den europæiske søjle for sociale rettigheder⁽¹⁰⁾ tilskynder arbejdsmarkedets parter til at forhandle kollektive overenskomster med respekt for deres autonomi og retten til kollektive skridt. EØSU opfordrer endvidere til, at arbejdsmarkedets parter høres om udformningen og gennemførelsen af den økonomiske politik og beskæftigelses- og socialpolitikkerne. Udvalget beklager imidlertid, at høringer ikke anvendes med samme overbevisning og

⁽⁵⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Ingen grøn pagt uden en social pagt« (initiativudtalelse) (EUT C 341 af 24.8.2021, s. 23).

⁽⁶⁾ <https://www.efrag.org/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>.

⁽⁷⁾ Dette bekræftes også i ILO's erklæring fra 1998 om grundlæggende principper og rettigheder på arbejdet.

⁽⁸⁾ Pisarczyk, Ł. (2023). Towards rebuilding collective bargaining? Poland in the face of contemporary challenges and changing European social policy. *Industrial Relations Journal*.

⁽⁹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Rådets henstilling om styrkelse af den sociale dialog i Den Europæiske Union (COM(2023) 38 final — 2023/0012 (NLE)) og om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om Styrkelse af den sociale dialog i Den Europæiske Union: udnyttelse af dens fulde potentiale til at sikre retfærdige omstillinger (COM(2023) 40 final) (EUT C 228 af 29.6.2023, s. 87).

⁽¹⁰⁾ Princip 8.

engagement i hele EU. EØSU bemærker også, at aftaler, der indgås mellem arbejdsmarkedets parter, hvor det er relevant og i overensstemmelse med den europæiske søjle for sociale rettigheder, skal gennemføres på EU-plan og i medlemsstaterne. Dette princip forudsætter, at der ydes et minimumniveau af beskyttelse.

3.4. Arbejdsmarkedet ændrer sig hele tiden med nye arbejdsmetoder, der former arbejdslivet for millioner af europæere. Nye former for beskæftigelse som en del af platformsøkonomien skaber enorme udfordringer for arbejdsmarkedsrelationerne. EØSU er af den opfattelse, at denne nye virkelighed har påvirket både fagforeningerne og arbejdsgiverorganisationerne, og begge parter er nødt til hurtigt at tilpasse sig denne virkelighed og samtidig beskytte arbejdstagernes grundlæggende rettigheder i tråd med Kommissionens foreslåede direktiv om platformsarbejdere.

3.5. Kollektive overenskomstforhandlinger har afgørende betydning for fagforeningernes selve eksistens og relevans og for at sikre magtbalancen mellem arbejdsgiverne og arbejdstagerne. EØSU mener, at kollektive overenskomstforhandlinger og social dialog generelt også bør støtte innovation på arbejdspladsen med henblik på at fremme produktiviteten og håndtere eventuelle ændringer af arbejdsmetoder, der påvirker arbejdstagernes trivsel og arbejdsliv. EØSU anerkender, at dette udgør en yderligere udfordring for fagforeningerne. Arbejdsgiverne bør dog naturligvis fortsat være ansvarlige for de beslutninger, der træffes på virksomhedsniveau. Udvalgets anbefaling er, at fagforeningernes rolle i innovationsprocesserne på arbejdspladsen anerkendes som en del af den sociale dialog og de kollektive overenskomstforhandlinger relevante rolle under hensyntagen til de nationale arbejdsmarkedsrelationer.

3.6. Det er relevant at fremhæve resultaterne af en rapport fra OECD⁽¹¹⁾, hvori det gentages, at kollektive overenskomstforhandlinger er centrale arbejdstagerrettigheder, som også kan forbedre resultater på arbejdspladsen. I samme rapport konkluderes det foruroligende nok, at disse rettigheder er under pres som følge af den generelle svækkelse af arbejdsmarkedsrelationerne og stigningen i nye og ofte usikre ansættelsesformer. Rapporten bekræfter, at de kollektive overenskomstforhandlinger i EU er under pres, og at der er et stort politisk behov for handling. Rapporten indeholder al den dokumentation, der er nødvendig for at styrke de kollektive overenskomstforhandlinger på en måde, der gør dem mere fleksible og smidige i forhold til et arbejdsmarked i forandring. I den forbindelse mener EØSU, at der skal findes en balance, der tager hensyn til fælles interesser, såsom højere leveomkostninger for arbejdstagerne og en intensiveret global konkurrence, med en anerkendelse af, at kollektive overenskomstforhandlinger og social dialog kan øge produktiviteten gennem innovation på arbejdspladsen og ved at fremme kompetenceudvikling. Desuden kan kollektive overenskomstforhandlinger og social dialog understøtte industristrategien under ændrede økonomiske vilkår på grundlag af nationale arbejdsmarkedsrelationer. Selvom fleksibilitet som aftalt mellem arbejdsmarkedets parter bør tjene som et middel til at tilpasse sig skiftende omstændigheder og til at skabe balance mellem virksomhedernes og arbejdstagernes behov, må den ikke risikere at undergrave de kollektive rettigheder eller være på bekostning af arbejdsforholdene. Desuden indebærer fleksible arbejdsformer, der er tilstrækkeligt reguleret ved lovgivning eller kollektive overenskomster, fordele for både arbejdstagerne og arbejdsgiverne.

3.7. Med hensyn til firmaaftaler om arbejdsvilkår og sektoraftaler i den kollektive forhandlingsproces er der ingen formel til at afgøre, om den ene aftaleform er mere anvendelig end den anden. For at øge den kollektive overenskomstdækning som anført i direktivet om passende mindstelønninger⁽¹²⁾ påhviler det imidlertid arbejdsmarkedets parter i de enkelte medlemsstater at foretage en analyse af begge aftaleformers styrker og svagheder og afgøre, om sektoraftaler, firmaaftaler om arbejdsvilkår eller en kombination af begge udgør den bedste vej frem for at øge den kollektive overenskomstdækning. For eksempel viser forskning, at den højeste og mest stabile kollektive overenskomstdækning i Europa findes i de lande, hvis forhandlingssystemer er kendetegnet ved forhandlinger mellem flere arbejdsgivere, hvor forhandlingerne hovedsagelig finder sted på sektorniveau eller, i visse tilfælde såsom i Belgien, endda på tværsektorielt plan⁽¹³⁾. Bestræbelserne på at øge dækningen skal naturligvis tage hensyn til de givne omstændigheder i de enkelte lande.

3.8. EØSU anerkender, at et øget medlemstal i fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer fortsat vil være en enorm udfordring, og selv om den sociale dialog og de kollektive overenskomstforhandlinger er og bør være af frivillig karakter, anbefaler udvalget, at arbejdsmarkedets parter i de enkelte medlemsstater tager denne udfordring op ved at undersøge passende metoder til at sikre et levedygtigt medlemstal i deres organisationer.

⁽¹¹⁾ <https://www.oecd.org/employment/negotiating-our-way-up-1fd2da34-en.htm>.

⁽¹²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2022/2041 af 19. oktober 2022 om passende mindstelønninger i Den Europæiske Union (EUT L 275 af 25.10.2022, s. 33).

⁽¹³⁾ <https://www.etui.org/services/facts-figures/benchmarks/what-s-happening-to-collective-bargaining-in-europe>.

3.9. EØSU anerkender, at der er store forskelle i de nationale systemer for arbejdsmarkedsrelationer, hvilket afspejler medlemsstaternes forskellige økonomiske og politiske situationer. Ifølge et notat fra Kommissionen⁽¹⁴⁾ har kollektive overenskomstforhandlinger været kendetegnet ved et skift i retning af decentraliserede forhandlinger på virksomhedsniveau. Forskningen peger på, at dækningen af kollektive overenskomstforhandlinger ofte er højere, når overenskomstforhandlingerne er centraliserede, når arbejdsgivernes organisationsgrad er højere, og når aftaler udvides til at omfatte ikkeunderdeltende parter.

3.10. EØSU understreger også den vigtige konklusion i OECD-rapporten om, at lønkoordinering spiller en central rolle med hensyn til at hjælpe arbejdsmarkedets parter med at tage højde for konjunktursvingninger og lønftalerne makroøkonomiske virkninger for konkurrenceevnen⁽¹⁵⁾. EØSU er desuden af den opfattelse, at forhandlingsprocessen vil afhænge af forholdene på virksomhedsniveau, uanset om der er tale om små eller store virksomheder.

3.11. EØSU opfordrer indtrængende arbejdsmarkedets parter til at øge relevansen af kollektive forhandlingsystemer ved at evaluere, hvordan kollektive overenskomstforhandlinger på alle niveauer på en afbalanceret måde kan sikre merværdi for både arbejdstagere og arbejdsgivere i alle sektorer af økonomien og samfundet. I den forbindelse er det relevant at notere sig OECD's seneste rapport om beskæftigelsesudsigterne, der fremhæver den rolle, som dynamiske og stærke kollektive overenskomstforhandlinger spiller med hensyn til at fremme produktivitet, konkurrenceevne og økonomisk vækst.

3.12. EØSU bemærker den vigtige rolle, som regeringerne spiller eller kan spille i samarbejdet med arbejdsgivere og fagforeninger med henblik på tættere samarbejde og til støtte for de makroøkonomiske politikker. Regeringerne er naturligvis selv store arbejdsgivere og forhandler ofte med fagforeninger, der repræsenterer arbejdstagere, hvilket i nogle medlemsstater kan skabe et mønster for hele økonomien. Desuden spiller regeringerne en central rolle med hensyn til at skabe de rette betingelser for ro på arbejdsmarkedet, prisstabilitet, øget produktivitet og ikkediskriminerende beskæftigelsesmønstre på arbejdsmarkedet. For at nå disse mål og under hensyntagen til arbejdsmarkedsparternes autonomi efterlyser EØSU en styrkelse af de kollektive overenskomstforhandlinger med henblik på at opnå bedre resultater for virksomhederne og arbejdstagerne. Som en af foranstaltningerne anbefaler udvalget, at regeringerne i relevante tilfælde anvender offentlige udbud som et supplerende middel til at fremme og støtte kollektive overenskomstforhandlinger, som skitseret i to tidligere udtalelser fra EØSU⁽¹⁶⁾.

3.13. Som tidligere nævnt kan der være behov for aftalt fleksibilitet i de kollektive overenskomstforhandlinger. EØSU mener imidlertid, at enhver aftalt ændring af kollektive overenskomster skal afbalancere begge parter interesser og give dem begge fordele. Selvom aftaler på nationalt plan og sektorplan bør fremmes, anerkender EØSU med hensyn til forhandlinger på virksomhedsniveau, at fleksible arbejdsformer, der er tilstrækkeligt reguleret ved lovgivning eller kollektive overenskomster, kan have fordele for både arbejdstagerne og arbejdsgiverne. Sådanne forhandlinger bør understøttes af gensidig tillid og effektive forhandlingsstrukturer og samtidig sikre, at arbejdsvilkårene ikke forringes. Når det er sagt, er det så vidt muligt nødvendigt at finde en mellemvej med større organisering i de decentraliserede systemer, og hvor det er muligt i sektoraftaler at fastsætte brede rammebetingelser, således at detaljerede bestemmelser overlades til forhandlinger på virksomhedsniveau. Forskning tyder rent faktisk på, at hybride systemer for kollektive overenskomstforhandlinger, der indebærer koordinerede systemer på sektorplan og på flere niveauer, fører til bedre resultater for både arbejdstagere og virksomheder⁽¹⁷⁾.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽¹⁴⁾ https://commission.europa.eu/system/files/2016-03/social-dialogue-involvement-of-workers_en.pdf.

⁽¹⁵⁾ <https://www.oecd.org/employment/negotiating-our-way-up-1fd2da34-en.htm>.

⁽¹⁶⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om anstændige mindstelønninger i hele Europa (sonderende udtalelse på anmodning af Europa-Parlamentet/Rådet) (EUT C 429 af 11.12.2020, s. 159) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om offentlige indkøb som et værktøj til at skabe værdi og værdighed i forbindelse med arbejde inden for rengørings- og facilitetstjenester (initiativudtalelse) (EUT C 429 af 11.12.2020, s. 30).

⁽¹⁷⁾ Braakmann, N., & Brandl, B. (2016), The efficacy of hybrid collective bargaining systems: An analysis of the impact of collective bargaining on company performance in Europe.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om opfølgning på inflations- og energiforanstaltningerne og EU's energimodstandsdygtighed inden for vigtige økonomiske sektorer**(Initiativudtalelse)**

(2023/C 349/03)

Ordfører: **Felipe MEDINA MARTÍN**

Plenarforsamlingens beslutning	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Transport, Energi, Infrastruktur og Informationssamfundet
Vedtaget i sektionen	26.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	151/1/2

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Formålet med nærværende EØSU-udtalelse er at vurdere, hvordan energikrisen efter covid-19-pandemien og Ruslands aggressionskrig mod Ukraine har påvirket de europæiske virksomheder, deres ansatte og den europæiske befolkning som helhed. EØSU konstaterer, at krisen har skabt problemer over en bred kam i hele økonomien. Det drejer sig bl.a. om uforholdsmæssigt store stigninger i produktionsomkostningerne, omorganisering af forsyningskæderne, vanskeligheder med at levere fødevarer og andre varer, øgede investeringsomkostninger samt forringet købekraft i de europæiske husholdninger.

1.2. EØSU udtrykker bekymring over den høje inflation, der har ramt Europa som følge af stigende energi- og råvareomkostninger og dermed følgende stigninger i priserne på tjenesteydelser og industrivarer. Inflationen i Europa er på det højeste niveau siden euroens indførelse. EØSU opfordrer EU-institutionerne til at indføre kontrolmekanismer som dem, der er beskrevet i det dokument, som Den Europæiske Forbrugerorganisation (BEUC) har udarbejdet. Dette bør bl.a. omfatte fuld gennemførelse af foranstaltningerne i udkastet til Rådets forordning, som indebærer en større reform og tilpasning af elmarkedets udformning. EØSU opfordrer EU's medlemsstater til at gennemføre allerede vedtagne EU-retsakter såsom pakken om ren energi, der bidrager til at fremskynde den grønne omstilling og uddybe det indre marked.

1.3. EØSU mener, at det haster med at reformere de reviderede midlertidige EU-kriserammebestemmelser for statsstøtte i lyset af de enorme omkostningsstigninger, som krigen i Ukraine og energikrisen har medført. Udvalget anbefaler desuden at anvende de midlertidige rammebestemmelser for statsstøtteforanstaltninger til støtte for økonomien på en sådan måde, at den støtte, der ydes i henhold til nødforordningen om energi og genopretnings- og resiliensfaciliteten, gælder for alle sektorer, der er berørt af energikrisen, især vigtige sektorer, for ikke at undergrave mange virksomheders overlevelsessevne og for at undgå at påvirke forbrugernes leveomkostninger negativt og gøre det sværere for dem at få råd til daglige fornødenheder. Desuden opfordrer EØSU endnu en gang til at indføre en »gylden regel«, der gør det muligt at foretage de nødvendige offentlige investeringer.

1.4. Efter EØSU's opfattelse bør planerne om at begrænse konsekvenserne af de høje energipriser komme husholdningerne og vigtige sektorer til gode. Selv om der i nogle sektorer blev registreret meget høje fortjenester med en markant stigning på 26,8 % i forhold til det foregående kvartal, nåede antallet af konkursbegæringer i EU op på 113,1, hvilket ifølge det indeks, som Eurostat anvender til at måle konkursniveauet i EU i forhold til et benchmark på 100 i 2015, er det hidtil højeste niveau. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at bestræbe sig på at sikre en vedvarende

energiforsyning til husholdningerne og vigtige sektorer, når der gennemføres foranstaltninger til nedbringelse af efterspørgslen i spidsbelastningsperioder. Samtidig har visse virksomheder, hovedsagelig i energisektoren, øget deres fortjeneste i skyggen af den aktuelle inflation, hvilket ECB ⁽¹⁾ påpeger. Fortjenesterne i denne sektor har presset inflationen i EU endnu højere op, og der skal tages hånd om dette problem.

1.5. Energikrisen har påvirket økonomien i form af høj inflation, svag økonomisk vækst, stærkt pres på de offentlige finanser og husholdningernes og virksomhedernes købekraft samt tab af ekstern økonomisk konkurrenceevne. På grundlag af ECB's anbefalinger foreslår EØSU at indføre et »grønt triple T-kriterium«, så fremtidige indgreb er skræddersyede, målrettede og fremtidssikrede (»tailored, targeted and transition proof«). Prisforanstaltninger, der ikke er målrettede, såsom prisloftet over visse fødevarer vil blot forlænge perioden med høj inflation på længere sigt.

1.6. Den vedvarende høje inflation, navnlig på grund af energipriserne, medfører et generelt tab af købekraft hos de europæiske arbejdstagere, forbrugere og virksomheder, hvilket påvirker mange familiers levevilkår samt den interne efterspørgsel og væksten. Sammen med fastholdelsen af en pengepolitik med stigende rentesatser har dette også negativ indvirkning på mange virksomheder. EØSU mener, at den sociale dialog i energisektoren er vigtig for at træffe de nødvendige beslutninger på nationalt plan.

1.7. EØSU opfordrer indtrængende medlemsstaternes regeringer til at få sat gang i gennemførelsen af foranstaltninger til energibesparelser og -effektivitet i virksomheder og husholdninger, som gør det muligt at reducere energiefterspørgslen permanent. I den forbindelse bør udbredelsen af vedvarende energi fremmes (ved at fastsætte de nødvendige retlige og skattemæssige betingelser, herunder indførelsen af en »gylden regel for investeringer«), så vi bliver mindre afhængige af fossile brændstoffer. Den nuværende situation bør udnyttes som løftestang til at fremskynde dekarboniseringen af EU's økonomi. Disse foranstaltninger bør ved tildeling af økonomisk støtte ledsages af garantier for, at der ikke sker udflytning. Det er på tide at foretage de nødvendige investeringer (og fastsætte de nødvendige finanspolitiske rammebetingelser) i den europæiske energiomstilling med sigte på at mindske afhængigheden af fossile brændstoffer. EØSU mener derudover, at EU bør gå videre med de lovgivningsændringer, der er foreslået som led i REPowerEU-planen, og som har til hensigt at strømlinje og fremskynde udstedelsen af tilladelser til etablering af infrastruktur for vedvarende energi. I den forbindelse opfordrer EØSU indtrængende EU og medlemsstaterne til at overveje, hvordan det sikres, at den pris, der betales for den overskydende energi, som sendes ud i nettet, kan fremme bæredygtige investeringer for at maksimere kapaciteten til at producere vedvarende energi og til at dele den energi, der overstiger producentens eget behov. Fornyelsen af energimarkedets udformning bør indgå i Kommissionens langsigtede dagsorden for at undgå fremtidige afbrydelser af energiforsyningen samt urimelige priser.

2. Generelle bemærkninger

2.1. Inflationsbølgen har ramt alle dele af Europa og kan opdeles i to klart adskilte faser. Den første opstod i genopretningsperioden, efter at samfundet havde været lukket ned på grund af covid-19-pandemien. Forsøget på en brat genoplivning på tværs af alle sektorer skabte flaskehalse i forsyningskæderne, hvilket medførte øgede råvareomkostninger og fragtpreiser. Priserne på råvarer steg 101 % mellem januar 2020 og marts 2022 ⁽²⁾, mens fragtpreiserne i samme periode steg 545 % ⁽³⁾.

2.2. Den anden inflationsfase blev udløst af Ruslands aggressionskrig mod Ukraine og den efterfølgende krig, der har hærget siden februar 2022. Denne gang var chokket især centreret om energi og visse produkter, som EU i vid udstrækning importerede fra både Rusland og Ukraine, nemlig naturgas, hvede, solsikkeolie og gødning. Mellem februar og april 2022 steg priserne på disse varer henholdsvis 18,6 %, 16,8 %, 38,6 % og 16,7 % ⁽⁴⁾. Siden er priserne blevet bragt under kontrol, om end Den Internationale Valutafonds (IMF's) råvareprisindeks i marts 2023 stadig lå 40,9 % over niveauet i januar 2020, mens fragtpreiserne lå 3,6 % højere.

2.3. Denne udvikling ses afspejlet i den globale og europæiske økonomi i form af inflation. Den årlige ændring i det harmoniserede forbrugerprisindeks (HICP) ⁽⁵⁾ for euroområdet nåede i oktober op på 11,5 % (Eurostat). Det er et inflationsniveau, der ikke er set siden sidste århundrede, og som trods en afdæmpning i de seneste måneder (i marts 2023

⁽¹⁾ ECB-undersøgelse om inflation, 2023.

⁽²⁾ IMF's råvareprisindeks. Kan findes på: <https://www.imf.org/en/Research/commodity-prices>.

⁽³⁾ Freightos Baltic Index. Kan findes på: <https://fbx.freightos.com/>.

⁽⁴⁾ IMF's råvareprisindeks. Kan findes på: <https://www.imf.org/en/Research/commodity-prices>.

⁽⁵⁾ Eurostat, kan findes på: <https://ec.europa.eu/eurostat>.

var tallet faldet til 8,3 %) har vist sig meget vanskeligt at reducere. Som bevis for, at prishokket ikke som oprindeligt antaget er et forbigående fænomen, er kerneinflationen (som ikke omfatter energi) stadig opadgående i det meste af Europa. Det kan betyde, at Den Europæiske Centralbanks (ECB's) pengepolitik ikke har den ventede virkning.

3. Inflationens indvirkning på EU's økonomi

3.1. EØSU konstaterer, at de økonomiske udsigter er blevet forværret efter den russiske invasion af Ukraine i februar 2022. Det økonomiske scenario for de kommende år peger i retning af⁽⁶⁾ en afkøling i forhold til 2022, selv om fremskrivningerne er blevet mere positive hen over de seneste måneder. Mens Kommissionen i vinter således anslog en BNP-vækst på 0,8 % i 2023 og på kun 1,6 % i 2024 for EU som helhed, er disse tal i den seneste forårsprognose steget til henholdsvis 1,0 % og 1,7 %. Samtidig forventes inflationen at falde gradvist, om end i et langsommere tempo end oprindeligt forventet (fra 9,2 % i 2022 til 6,7 % i 2023 og 3,1 % i 2024). Den lave vækst vil lægge pres på arbejdsmarkedet, samtidig med at den offentlige gæld vokser, bl.a. på grund af ECB's hastigt stigende rentesatser, hvilket i de fleste medlemsstater vil medføre et budgetpres.

3.2. Det er de 96,5 mio. europæere, der lever i risiko for fattigdom eller social udstødelse, som rammes hårdst af høj inflation. I en eurobarometerundersøgelse nævner 41 % af de adspurgte personer de høje priser, inflationen og leveomkostningerne som et af de største problemer, deres land står over for, før end sundhed (32 %) og den økonomiske situation (19 %).

3.3. Som følge af de politiske beslutninger, der er blevet truffet, har EU været ude for at blive næsten helt afskåret fra gasforsyningen fra Rusland, hvilket har påvirket knap halvdelen af medlemsstaterne i større eller mindre omfang. Den stigende inflation og de stigende råvarepriser, manglen på arbejdskraft og forstyrrelserne i de globale forsyningskæder har påvirket Europas forsyningskæder negativt, både hvad angår fødevarer og andre typer varer. Ifølge OECD's Economic Outlook forventes den globale vækst at aftage kraftigt til ca. 2,2 % i 2023.

3.4. Ifølge ECB tegner stigningen i energipriserne sig for to tredjedele af inflationsforskellen i euroområdet. Ifølge Kommissionen steg fortjenstmargenerne i energisektoren 54 % i perioden 2019-2022, mens lønningerne kun steg 6 %. De europæiske arbejdstageres, forbrugeres og virksomheders generelle tab af købekraft påvirker ikke blot mange familiers levevilkår, men kan, hvis problemet ikke afhjælpes, også påvirke den indenlandske efterspørgsel og vækst og dermed andre erhvervssektorer. Alt dette beror også på fastholdelsen af en pengepolitik med stigende rentesatser. EØSU mener, at den sociale dialog i energisektoren er vigtig for at træffe de nødvendige beslutninger på nationalt plan.

3.5. Mens forbrugerpriserne generelt er steget i Europa, har lønningerne stået anderledes stille, hvilket har forringet købekraften hos de europæiske borgere, især de mest sårbare, som ikke har redskaberne til at beskytte sig mod inflation. Faktisk ses der allerede ændringer i forbrugeradfærden som følge af den forringede købekraft i husholdningerne, der står over for en stor leveomkostningskrise grundet de kraftigt stigende energiregninger og inflationens følgevirkninger. De instrumenter, som medlemsstaterne anvender til at beskytte sårbare husholdninger, er vidt forskellige og i nogle tilfælde ikke særligt effektive. Kommissionen bør overveje at undersøge, om det er muligt at indføre minimumsstandarder, som lovgivere og politiske beslutningstagere skal anvende, for at beskytte og understøtte sårbare husholdninger.

3.6. En af de sektorer, der er hårdst ramt af de samlede virkninger af pandemien og krigen, er fødevarerproduktionen — landbrug, husdyravl og fødevarerindustri — såvel som distributionen af disse fødevarer til den endelige forbruger. Krigens nærhed og dens indvirkning på energi- og råvaremarkederne skaber et gab mellem priserne på landbrugsprodukter i EU og på de internationale markeder, idet de europæiske priser er steget mest. Ifølge Kommissionens råvareprisoversigt fra april 2023 var prisstigningstakten for de fleste europæiske landbrugsprodukter, især kødprodukter, således højere end i resten af verden. Denne tendens har tre alvorlige konsekvenser: For det første oplever den europæiske befolkning en kraftigere inflation i priserne på helt basale fornødenheder, for det andet bliver fødevarer fra EU mindre konkurrencedygtige på internationalt plan, og for det tredje er betalingen til landbrugerne steget som følge af højere produktionsomkostninger.

⁽⁶⁾ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/spring-2023-economic-forecast-improved-outlook-amid-persistent-challenges_da.

3.7. Den russiske angrebskrig mod Ukraine skabte enorme udfordringer i fødevareforsyningskæden ud over de konstant stigende energiomkostninger, nemlig i form af stigende priser på vigtige rå- og hjælpestoffer (foder og gødning) og mangel på visse råvarer (såsom vegetabiliske olier og hvede), der er nødvendige for at opretholde en velfungerende forsyningskæde. Dominoeffekten af de stigende omkostninger giver i øjeblikket anledning til beslutninger om at skære ned på produktionen af gødning, hvilket vil presse priserne yderligere op. De tørker, der har hærget hele Europa i sommeren 2022, og som vi indtil nu også har set i 2023, skaber et større pristryk, fordi udbuddet skrumper.

3.8. Visse vigtige sektorer, herunder virksomheder og arbejdstagere, hvis aktiviteter ikke kan indstilles, uanset hvilke omstændigheder der gør sig gældende, må bære en dobbelt byrde i form af færre betalingsvillige forbrugere på den ene side og stigende omkostninger, især abnormt høje energiregninger, på den anden side. Fødevarevirksomhederne, som har forsøgt at begrænse omkostningsstigningerne for at sikre forbrugerne konkurrencedygtige priser, frygter nu en forbrugskrise (Hidalgo, M., 2023 ⁽⁷⁾, Eurocommerce, 2023). Den spanske regering har for nylig i sin første rapport fra observationscentret for fortjenstmargener offentliggjort ⁽⁸⁾, at margenerne i fødevarekæden er faldet med 25 % siden 2021, hvilket gør det klart, at udviklingen i fortjenstmargenerne er meget uensartet.

Samtidig har visse virksomheder, hovedsagelig i energisektoren, øget deres fortjeneste i skyggen af den aktuelle inflation, hvilket ECB ⁽⁹⁾ påpeger. Fortjenesterne i denne sektor har presset inflationen i EU endnu højere op, og der skal tages hånd om dette problem.

3.9. Den spanske nationalbank ⁽¹⁰⁾ henviser til de meget positive virkninger, som den såkaldte »iberiske undtagelse« eller »iberiske mekanisme« har haft på prisfastsættelsessystemet på elmarkedet. Den kommer også ind den positive, om end mere begrænsede, virkning af momsnedsettelsen på fødevare- og brændstofpriser, selv om den tilføjer, at omkostningerne forbundet med foranstaltningen ville have været lavere, hvis denne havde haft fokus på at støtte lavindkomstfamilier. Den spanske nationalbank nævner også den positive virkning, som de stigninger i mindstelønnen, pensionerne og den nødvendige minimumsindkomst, som den spanske regering har indført, har haft med hensyn til at afbøde inflationens konsekvenser for lavindkomsthusholdninger.

4. De stigende energiomkostningers indvirkning på europæiske virksomheders rentabilitet

4.1. Siden begyndelsen af 2021 er engrospriserne på el og gas i nogle tilfælde steget til det 15-dobbelte, hvilket har haft alvorlige konsekvenser for forbrugere og virksomheder. Som en reaktion herpå er de europæiske regeringer begyndt at gennemføre en række forskellige politikker. Nogle af disse politikker har til formål at afbøde virkningerne af de øgede omkostninger for forbrugerne og virksomhederne, mens andre er rettet mod at stabilisere og sænke engrospriserne og sikre energisikkerhed. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at gennemføre en omfattende reform af elmarkedets udformning og af systemet til beregning af elpriserne i tråd med indholdet i udtalelse TEN/793 ⁽¹¹⁾.

4.2. Energipriserne afspejler sig i virksomhedernes omkostninger på vidt forskellige måder: for det første i omkostningerne ved selve elforsyningen, for det andet indirekte gennem påvirkning af resten af forsyningskæden og for det tredje i form af de økonomiske konsekvenser, der kan opstå som følge heraf. Som eksempel kan nævnes, at den spanske nationalbank i en ex ante-undersøgelse fra foråret 2022 ⁽¹²⁾ anslog, at en kumulativ stigning på 25 % i virksomhedernes energiomkostninger ville mindske deres bruttoværditilvækst med 1,6 % i 2023. Dette tal er imidlertid blot den gennemsnitlige effekt. I undersøgelsen konstateres det, at nogle sektorer lider mere end andre. Hvor olie- og naturgasindustrien er den sektor, der nyder størst fordel af udviklingen, vil den gå hårdest ud over følgende erhverv: fiskeri og akvakultur, landtransport, søtransport og transport ad indre vandveje, handel med og reparation af motorkøretøjer, landbrug og husdyravl, uddannelse, lufttransport, fast ejendom, koks fremstilling og olieraffinering, sundheds- og socialydelser samt hotel- og restaurationsbranchen. Flere af disse sektorer har under pandemien vist sig at være vigtige for en velfungerende EU-økonomi. Mange af de mest berørte sektorer har ikke en energiintensiv produktion, men til gengæld et stort energiforbrug.

⁽⁷⁾ Margins and profits of Spanish food retailers in 2022.

⁽⁸⁾ OME Informe Trimestral 2023T3 (bde.es).

⁽⁹⁾ ECB-undersøgelse om inflation, 2023.

⁽¹⁰⁾ https://www.bde.es/f/webbe/SES/Secciones/Publicaciones/PublicacionesAnuales/InformesAnuales/22/Files/InfAnual_2022_En.pdf.

⁽¹¹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2019/943 og (EU) 2019/942 samt direktiv (EU) 2018/2001 og (EU) 2019/944 med henblik på at forbedre udformningen af Unionens elektricitetsmarked (COM(2023) 148 final — 2023/0077 (COD)) (EUT C 293 af 18.8.2023, s. 112).

⁽¹²⁾ Findes på: https://www.bde.es/f/webbe/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/InformesEstabilidadFinancera/22/IEF_2022_1_Rec1_4.pdf.

4.3. Ud over den direkte og indirekte indvirkning på virksomhedernes bruttoværditilvækst (deres avancer) ses konsekvenserne også i form af øget økonomisk sårbarhed. I den spanske nationalbanks undersøgelse udpeges de mest berørte sektorer. Der er en gruppe af særligt sårbare sektorer, som ikke kun vil være i risiko for overdreven gældsættelse, men som også vil opleve negativ rentabilitet i 2023. Det drejer sig om sektorerne for handel med og reparation af motorkøretøjer, landtransport, rørledningstransport, fiskeri og akvakultur, landbrug og husdyravl samt tekstil-, beklædnings-, læder- og skotøjsindustrien.

4.4. I takt med at de samlede naturgaslagre i Europa skrumper — i maj 2023 var lagrene fyldt til 68 %⁽¹³⁾ af deres kapacitet — vil vi stå over for yderligere udfordringer i forvaltningen af vores energipolitik. Indtil videre svarer den mængde gas, der leveres af alternative leverandører, endnu ikke til den, der tidligere blev leveret fra Rusland, hvorfor det er usandsynligt, at priserne vil falde på kort sigt. Til gengæld er der sket et betydeligt fald i efterspørgslen. De høje energipriser gør vores industri og forsyningskæder mindre konkurrencedygtige, hvilket igen tilskynder til outsourcing af aktiviteter til lande uden for EU, hvorved EU's strategiske autonomi svækkes. Konsekvenserne for husholdningerne, navnlig de mest sårbare, er særligt mærkbare, idet en stadig større andel af befolkningen er i fare for at blive eller allerede er blevet ramt af fattigdom. Denne tendens vil som minimum fortsætte frem til 2024⁽¹⁴⁾. For at bekæmpe disse problemer anbefaler EØSU en række foranstaltninger, herunder at økonomisk støtte ledsages af garantier for, at der ikke sker udflytning, yderligere nødvendige foranstaltninger til energibesparelses- og energieffektivitetsforanstaltninger for virksomheder med henblik på at reducere energiefterspørgslen samt massive investeringer og de finanspolitiske rammebetingelser, som det kræver at udvide produktionen af vedvarende energi, så vi bliver mindre afhængige af fossile brændstoffer.

4.5. Både af den grund og som følge af de eksploderende energiomkostninger risikerer mange virksomheder og husholdninger i stigende grad at blive truet på deres eksistens. Selv om denne vinter har været relativt lun, kan vi ikke regne med, at de klimamæssige forhold altid vil være så gunstige. Derfor bør der på dette område træffes foranstaltninger til at beskytte særligt sårbare husholdninger gennem specifikke tiltag rettet mod dem.

4.6. Når det kommer til virksomhederne, kan de massive stigninger i deres omkostninger, kombineret med forbrugernes tilbageholdenhed med at bruge penge, i visse tilfælde endda føre til tvungen udflytning af virksomheden. Dette er dog ikke en mulighed for de virksomheder, der leverer væsentlige ydelser til deres kunder og til resten af forsyningskæden, og som ikke blot kan indstille deres aktiviteter på grund af stigende energipriser.

4.7. Under covid-19-pandemien blev et stort antal sektorer og de ansatte i disse sektorer betragtet som vigtige, mens det har skortet på samme anerkendelse under den nuværende energikrise. Indtil videre har medlemsstaterne ikke ydet målrettet støtte til mange af disse sektorer. Virksomhederne i de berørte sektorer og de ansatte i disse virksomheder har bestræbt sig på at beskytte forbrugerne på bekostning af deres eget overskud, og det er vanskeligt for dem at lægge den samlede regning for de kraftigt stigende energipriser over på kunderne. Det er ikke en holdbar situation på lang sigt. EØSU mener heller ikke, at EU-landenes regeringer beskytter deres befolkninger lige så ihærdigt som under pandemien.

4.8. Mange virksomheder gennemfører talrige investeringer for at reducere energiforbruget og kunne få øget adgang til vedvarende energi. EØSU mener, at virksomhederne også kan virke som en drivkraft for elektrificeringen af transportsektoren og omstillingen til andre opvarmingskilder end gas, og at de kan spille en central rolle i energiomstillingen og i EU's 2030-mål for vedvarende energi. Dette vil imidlertid kræve en gunstig lovramme, der eksempelvis omfatter udstedelse af tilladelser og bekæmpelse af negative prismæssige incitamenter, der afholder producenterne fra at øge energiproduktionen.

4.9. EØSU understreger betydningen af, at de forskellige forpligtelser i REPowerEU-planen og vedrørende bygningers energimæssige ydeevne tilpasses den tilgængelige støtte og operatørernes kapacitet til at bære omkostningerne ved de betydelige investeringer, som disse forpligtelser kræver. De nævnte foranstaltninger vil være vigtige for at mindske afhængigheden af fossile brændstoffer, men forpligtelserne bør være afstemt i forhold til den tilgængelige finansiering, hvad enten den er offentlig eller privat. Fornyelsen af energimarkedets udformning bør indgå i Kommissionens langsigtede dagsorden for at undgå fremtidige afbrydelser af energiforsyningen samt urimelige priser. Som led i denne fornyelse bør uddannelsen af den arbejdsstyrke, der vil blive beskæftiget i sektoren, også tages i betragtning.

⁽¹³⁾ Oplysninger kan findes på: <https://agsi.gie.eu/data-overview/eu>.

⁽¹⁴⁾ EIU (2023): »Energy crisis will erode Europe's competitiveness in 2023«, kan findes på: <https://www.eiu.com/n/energy-crisis-will-erode-europe-competitiveness-in-2023/>.

På samme måde mener EØSU, at begge programmer ligeledes bør afspejle de praktiske aspekter forbundet med at have det nødvendige udstyr og den nødvendige kvalificerede arbejdskraft til rådighed, når det gælder forpligtelsen til at installere hurtige ladestationer til køretøjer eller til at bygge infrastruktur for alternative brændstoffer. Man skal sørge for, at de midler, der udbetales i henhold til de nye forslag, kan anvendes til at sikre, at denne omstilling kan gennemføres inden for den fastlagte frist.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om vandeffektivt forbrug og forbrugerbevidsthed om deres vandfodaftryk**(Initiativudtalelse)**

(2023/C 349/04)

Ordfører: **Milena ANGELOVA**

Plenarforsamlingens beslutning	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug
Vedtaget i sektionen	29.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	190/2/6

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Vand er afgørende for liv og for miljøet og økonomien, og som sådan er der tale om et fælles gode, der ikke kun skal være tilgængeligt og økonomisk overkommeligt for alle, men vigtigst af alt skal respekteres og beskyttes. På grund af påvirkningen fra mennesker og klimaændringerne bliver der stadig større vandknaphed — både globalt og i Europa, hvor omkring 20 % af territoriet og 30 % af befolkningen er berørt af vandstress⁽¹⁾. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) glæder sig over den omfattende EU-lovgivning, der er blevet fremsat på området⁽²⁾, og opfordrer til, at den gennemføres hurtigt og effektivt, således at der sikres et effektivt vandforbrug, og alle EU-borgere har adgang til vand.

1.2. EØSU opfordrer til, at der hurtigt iværksættes specifikke foranstaltninger for at øge bevidstheden om vandeffektivt forbrug og fremme teknologiske innovationer med henblik på at øge vandeffektiviteten i produktionssystemerne, og efterlyser strategier for affaldsminimering og genanvendelse. I tråd med princippet om, at forureneren betaler, opfordrer udvalget EU og medlemsstaterne til at træffe effektive foranstaltninger for at sikre, at alle interessenter overholder reglerne⁽³⁾.

1.3. EØSU understreger, at det er helt afgørende, at forbrugerne informeres og bevidstgøres om, tilskyndes til og vejledes i vandeffektivt forbrug. Politikerne, arbejdsmarkedets parter, civilsamfundsorganisationer og alle interessenter har et fælles ansvar for at kommunikere klart om værdien af vand og dets fodaftryk, fremme brugen af vandeffektive apparater og skabe incitament for, at forbrugerne beslutter sig for en vandbesparende adfærd og bestræber sig på hele tiden at gøre deres bedste.

1.4. EØSU opfordrer EU, medlemsstaterne, de kompetente myndigheder, vandoperatørerne og andre parter, der deltager i processen, til inden for deres kompetenceområder at bestræbe sig på hele tiden at forbedre tilgængeligheden af og adgangen til vand samt vandeffektiviteten. Bedre beskyttelse af drikkevandsressourcerne, overgang til cirkulært vandforbrug, sikring af offentlig vandforsyning til rimelige priser og forebyggelse af vandfattigdom er væsentlige elementer i denne proces.

⁽¹⁾ EEA-rapport nr. 12/2021: *Water resources across Europe — confronting water stress: an updated assessment*, 2021.

⁽²⁾ Fit for 55-pakken, vandrammedirektivet, drikkevandsdirektivet, forordningen om genbrug af vand osv.

⁽³⁾ F.eks. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/da/IP_14_1151 og <https://www.politico.eu/article/italy-biggest-steel-mill-mockery-eu-environmental-rules/>.

1.5. EØSU mener, at følgende foranstaltninger hurtigt bør gennemføres for at udbrede et vandeffektivt forbrug, øge forbrugernes bevidsthed om deres vandfodaftryk og bidrage til et vandintelligent samfund (*):

1.5.1. Foranstaltninger med fokus på at tilskynde og vejlede forbrugerne i retning af et vandeffektivt forbrug

1.5.1.1. Klar kommunikation om værdien af vand (*gennemføres af de kompetente myndigheder og vandoperatørerne*). Der bør iværksættes kommunikationskampagner med henblik på langsigtede adfærdsændringer for at oplyse forbrugerne om værdien af vand og vandforsyning og specifikt om kortsigtede nødforanstaltninger i krisesituationer som følge af klimaændringerne (tørke, oversvømmelse). En vigtig målgruppe er børn. Det bør blive normen, at brugen af drikkevand erstattes med ikkekonventionelle kilder til vand (f.eks. så vidt muligt med opsamlet regnvand til havevanding, bilvask osv.).

1.5.1.2. Fremme af vandeffektive apparater/enheder (*gennemføres af EU og medlemsstaterne*). Private husholdninger bruger i dag mange vandforbrugende apparater/enheder. De teknologiske fremskridt har betydet, at mange har reduceret deres vandforbrug betragteligt i de seneste år, hvilket understøtter det generelle fald i vandforbruget pr. indbygger. Der er behov for yderligere incitamenter, der kan motivere producenterne til fortsat at innovere for at forbedre vandeffektiviteten og tilskynde kunderne til at købe og bruge produkterne. Alle disse apparater/enheder bør være forsynet med mærkning om vandforbrug.

1.5.1.3. Oplysning af forbrugerne om deres vandfodaftryk (*gennemføres af EU og medlemsstaterne*). Private husholdningers faktiske vandforbrug dækker langt mere end forbruget af drikkevand. Alle produkter og tjenester, der forbruges, indeholder en vis mængde vand^(§), og en væsentlig del af forbrugernes vandfodaftryk ligger ofte uden for deres hjemregion/land eller endda EU. Forbrugernes valg har derfor en indvirkning på det regionale, nationale og globale vandforbrug. Vandfodaftrykket er et effektivt parameter set ud fra et uddannelsesmæssigt synspunkt — og er også for nylig blevet medtaget i de programmer til skoler, der er udviklet af mange forsyningsselskaber. Der findes mange aftryksberegnerne online, hvor forbrugerne kan indføre deres data og få oplysninger om deres fodaftryk. Forbrugerne bør gøres opmærksomme på dem via informationskampagner.

1.5.2. Foranstaltninger med fokus på at forbedre tilgængeligheden af og adgangen til vand samt vandeffektiviteten

1.5.2.1. Sikring af den offentlige vandforsyning (*gennemføres af medlemsstaterne og vandoperatørerne*). Som led i en holistisk tilgang bør der træffes foranstaltninger til at forbedre effektiviteten og modstandsdygtigheden af drikkevandsforsynings- og -distributionssystemet gennem bedre lækagekontrol, hvor dette er nødvendigt, udvikling af alternative drikkevandskilder og andre passende foranstaltninger. For at beskytte folkesundheden og velfærden indebærer dette også, at medlemsstaterne overvejer at iværksætte foranstaltninger, der sikrer, at den offentlige vandforsyning prioriteres højere end andre vandanvendelser i perioder med akut vandknaphed.

1.5.2.2. Sikring af en rimelig pris for vandforsyning baseret på fuld omkostningsdækning og af overkommelige priser for sårbare grupper (*gennemføres af de kompetente myndigheder*). I henhold til direktiv 2000/60/EF skal medlemsstaterne tage hensyn til princippet om dækning af omkostningerne ved vandforsyning, i det mindste for industrien, husholdningerne og landbruget. Ifølge data fra Kommissionen og OECD er der kun opnået fuld omkostningsdækning for vandforsyning i ni medlemsstater^(¶). I de fleste tilfælde gælder det kun for private husholdninger. Selv om medlemsstaterne bør træffe foranstaltninger til at sikre, at de mest sårbare grupper har adgang til vandforsyning til en overkommelig pris^(§), er det vigtigt, at vandafgifterne afspejler de faktiske omkostninger ved vandforsyningen. Sammen med nøjagtig forbrugsmåling vil dette sikre, at forbrugerne er mere bevidste om omkostningerne ved vandforsyning. Medlemsstaterne bør drøfte muligheden for at opkræve afgifter baseret på »vandværdien«, hvilket kunne bidrage til at sikre, at denne knappe ressource

(*) https://watereurope.eu/wp-content/uploads/WE-Water-Vision-2023_online.pdf.

(§) Water Footprint Network, Water Footprint Assessment, besøgt den 22. maj 2023.

(¶) OECD, Background note: Cost recovery, april 2022.

(§) Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2020/2184 af 16. december 2020 om kvaliteten af drikkevand (EUT L 435 af 23.12.2020, s. 1).

også bevares for kommende generationer. Vandafgifterne kan indeholde prissignaler for at øge effektiviteten af vandforbruget. F.eks. kan afgifterne stige, når en husstands forbrug pr. person overstiger en vis mængde, eller når midlertidig vandknaphed udgør en trussel mod vandforsyningen.

1.5.2.3. *Effektiv vandforbrugsmåling ved at øge målenøjagtigheden (gennemføres af medlemsstaterne, kommunerne og vandleverandørerne):*

- sikring af et effektivt vandforbrug med nøjagtige vandmålere og en politik for udskiftning af vandmålere for at gøre slutbrugerne opmærksomme på deres faktiske forbrug
- kontrol af forbruget fra private brønde for at begrænse vandforbruget direkte fra grundvandet
- anvendelse af intelligente målere til at advare slutbrugerne om højt eller unormalt forbrug eller forbrug med lav gennemstrømning, som kan skyldes intern lækage.

1.5.2.4. *Bedre beskyttelse af drikkevandsressourcerne (gennemføres af EU og medlemsstaterne).* Drikkevandsressourcerne skal beskyttes mod menneskeskabt kontaminering. Dette kræver, at EU's handlingsplan for nulforurening gennemføres konsekvent ved at anvende principperne om forsigtighed og kontrol ved kilden i overensstemmelse med princippet om, at forurenere betaler, på alle problematiske stoffer, der kan trænge ind i drikkevandsressourcerne. Forurenende stoffer kan også komme fra industrielle kilder (PFAS, lægemidler, desinfektionsmidler osv.) eller landbrugskilder (pesticider, nitrater). EU er i færd med at revidere relevante retsakter, der kan forebygge forurening ved kilden, herunder direktiv 2010/75/EU⁽⁸⁾, forordning (EF) nr. 1907/2006⁽⁹⁾, direktiv 2009/128/EF⁽¹⁰⁾, forordning (EF) nr. 726/2004⁽¹¹⁾ og direktiv 2001/83/EF⁽¹²⁾. Det skal sikres, at disse fremtidige regler effektivt beskytter vores vandressourcer.

1.5.2.5. *Overgang til cirkulært vandforbrug (gennemføres af EU og medlemsstaterne).* Vandeffektiviteten kan øges ved at genbruge vand. På den ene side bør private husholdninger tilskyndes til så vidt muligt at opsamle regnvand og anvende det til egnede formål som f.eks. havevanding og rengøring. På den anden side skal der træffes effektive kontrolforanstaltninger ved kilden for at sikre, at spildevand fra husstande ikke indeholder forurenende stoffer, der kan bringe genbrug af rensset spildevand til kunstvanding og andre formål i fare.

1.5.2.6. *Tilpasning til klimaændringerne (gennemføres af medlemsstaterne, kommunerne og spildevandsoperatørerne).* Regionerne påvirkes forskelligt af klimaændringerne. Det er vigtigt, at foranstaltningerne tilpasses de lokale forhold. Generelt skal byplanlægningen gentænkes, idet byer skal omdannes til »svampebyer«⁽¹³⁾. Det vil forbedre klimaet i byerne, regnvand vil kunne sive væk, og der vil være færre kombinerede tilfælde af kloakoverløb.

1.5.2.7. *Sikring af god forvaltning (gennemføres af medlemsstaterne, regionerne og kommunerne).* Der er behov for klare og effektive forvaltningsstrukturer for at skabe forandringer. Dette bør indebære, at samarbejdet mellem alle aktører styrkes, og at ansvarsområder fastlægges. Tiltag bør baseres på nøjagtige prognoser for de regionale virkninger af klimaændringerne og udviklingen i vandefterspørgslen (landbrug, industri, befolkningsudvikling, osv.) i de kommende årtier.

⁽⁸⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/75/EU af 24. november 2010 om industrielle emissioner (integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening (EUT L 334 af 17.12.2010, s. 17).

⁽⁹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1907/2006 af 18. december 2006 om registrering, vurdering og godkendelse af samt begrænsninger for kemikalier (REACH), om oprettelse af et europæisk kemikalieagentur og om ændring af direktiv 1999/45/EF og ophævelse af Rådets forordning (EØF) nr. 793/93 og Kommissionens forordning (EF) nr. 1488/94 samt Rådets direktiv 76/769/EØF og Kommissionens direktiv 91/155/EØF, 93/67/EØF, 93/105/EF og 2000/21/EF (EUT L 396 af 30.12.2006, s. 1).

⁽¹⁰⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/128/EF af 21. oktober 2009 om en ramme for Fællesskabets indsats for en bæredygtig anvendelse af pesticider (EUT L 309 af 24.11.2009, s. 71).

⁽¹¹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 726/2004 af 31. marts 2004 om fastlæggelse af fællesskabsprocedurer for godkendelse og overvågning af human- og veterinærmedicinske lægemidler og om oprettelse af et europæisk lægemiddelagentur (EUT L 136 af 30.4.2004, s. 1).

⁽¹²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/83/EF af 6. november 2001 om oprettelse af en fællesskabskodeks for humanmedicinske lægemidler (EUT L 311 af 28.11.2001, s. 67).

⁽¹³⁾ »Svampebyer« er byområder med rigelige naturområder såsom træer, søer og parker — eller anden hensigtsmæssig projektering, der kan absorbere regn og forebygge oversvømmelser«, <https://climatechampions.unfccc.int/what-are-sponge-cities-and-how-can-they-prevent-floods/>, besøgt den 7. juni 2023.

1.5.2.8. *Offentlige myndigheder som frontløbere (gennemføres af medlemsstaterne og kommunerne).* De offentlige myndigheder, herunder EU-institutionerne, er ansvarlige for at udforme og gennemføre såvel de politiske tiltag som de praktiske foranstaltninger, og de bør derfor gå forrest med hensyn til at reducere deres vandfodaftryk.

2. Baggrund

2.1. Denne initiativudtalelse er en del af EØSU's 2023-flagskibsinitiativ om at behandle vand som en vigtig prioritet på europæisk og globalt plan og ser nærmere på de foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at forbrugerne i EU har et mere effektivt vandforbrug under hensyntagen til miljøspørgsmål, mangel på viden og status for de relevante teknologier. I udtalelsen præsenteres idéer til, hvordan husholdningers vandforbrug og -udledning kan optimeres med udgangspunkt i en omfattende vision for forbrugernes rolle og deres behov med hensyn til vandkvantitet og -kvalitet, og der fremsættes konkrete forslag i denne forbindelse.

2.2. Vand er afgørende for liv og for miljøet og økonomien, og som sådan er der tale om et fælles gode, der skal respekteres og beskyttes. Europas vandressourcer er imidlertid under pres på grund af klimaændringerne, da mange vandområder (og navnlig Middelhavet ⁽¹⁴⁾) oplever et fald i den samlede nedbørsmængde og længere tørkeperioder, mens der i de fleste regioner er stadig flere tilfælde af kraftigt regnvejr med katastrofale oversvømmelser. Desuden betyder stigende vandstand i havene, at saltvand kan trænge ind i ferskvandsmagasiner.

2.3. Der er en voksende ubalance mellem tilgængeligheden af lokale ressourcer og slutbrugernes efterspørgsel efter vand, hvilket udgør en betydelig risiko for vandmangel i fremtiden. Mens tilgængeligheden af vand afhænger af afgørende faktorer såsom nedbør, geografi, klimatendenser og forurening, afhænger vandforbruget og -efterspørgslen hovedsagelig af menneskers adfærd. Desuden påvirker menneskers aktiviteter, herunder i private husholdninger, kvaliteten af de tilgængelige vandressourcer. Menneskeskabt forurening af vandmiljøet betyder færre brugbare vandressourcer og øger omkostningerne til og miljøvirkningerne ved behandling af vand til det kvalitetsniveau, der kræves til visse aktiviteter (drikkevand, industriel anvendelse, kunstvanding osv.). Undersøgelser ⁽¹⁵⁾ peger på manglende avanceret overvågning af vandkvaliteten i EU's vandområder som en af de væsentligste årsager til miljøkatastrofer, der skyldes vandforurening.

2.4. Ifølge Det Europæiske Miljøagentur (EEA) er gennemsnitligt omkring 20 % af det europæiske territorium og 30 % af den samlede befolkning berørt af vandstress hvert år ⁽¹⁶⁾. EEA anfører, at vandstress opstår, når der ikke er tilstrækkeligt vand til rådighed til at opfylde miljøets, samfundets og økonomiens behov med hensyn til kvantitet eller kvalitet. Vandstress er et generelt begreb, der dækker over tørke, kvantitativ knaphed, vandkvalitet og vandtilgængelighed ⁽¹⁷⁾.

2.5. Af det samlede vandforbrug udgør drikkevand 10 %. Landbrug, skovbrug og fiskeri forbruger 58 %, og 18 % går til el-, gas- og fjernvarmeforsyning og luftkonditionering ⁽¹⁸⁾.

2.6. Målt på vandindvinding udgør drikkevand ca. 20 % af den samlede mængde. Indvinding til køling inden for elproduktion ⁽¹⁹⁾ (32 %) og indvinding til landbrug (28 %) tegner sig for de største andele af den samlede årlige indvinding ⁽²⁰⁾.

2.7. I betragtning af at forurening af vandressourcer med næringsstoffer (kvælstof og fosfor) og mange farlige stoffer (f. eks. stoffer med kumulative kræftfremkaldende eller mutagene egenskaber) udgør en alvorlig risiko for sundheden og miljøet, og at den påkrævede rensning af vandet er dyr og ressourcekrævende, opfordrer EØSU til en hurtig gennemførelse af den nuværende omfattende EU-lovgivning. Udvalget gentager, at EU's industri- og landbrugspolitikker skal nedbringe

⁽¹⁴⁾ En rapport fra IPCC (Cross-Chapter Paper 4: Mediterranean Region. In: Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability) fremhæver, at Middelhavsregionen er et hotspot for stærkt indbyrdes forbundne klimarisici.

⁽¹⁵⁾ EEA, Pollution in Europe's rivers.

⁽¹⁶⁾ EEA-rapport nr. 12/2021: *Water resources across Europe — confronting water stress: an updated assessment*, 2021.

⁽¹⁷⁾ Idem.

⁽¹⁸⁾ ECA-særberetning 12/2021, *Princippet om, at forurenere betaler: inkonsekvent anvendelse på tværs af EU's miljøpolitikker og foranstaltninger* (baseret på tal fra EEA).

⁽¹⁹⁾ Det er imidlertid ikke særligt klart, hvordan brugen af vand til køleanlæg indvirker på tilgængeligheden af ressourcen. Normalt hentes vandet fra overfladevandområder eller fra havet, og som regel føres alt (eller næsten alt) dette vand tilbage til disse vandområder.

⁽²⁰⁾ EEA, *Water abstraction by source and economic sector*, 1. juni 2022.

udledningen af forurenende stoffer og samtidig støtte væksten og konkurrenceevnen. Vand er et fælles gode, og derfor opfordrer EØSU til, at vand bliver gratis tilgængeligt for alle EU-borgere i form af vandfontæner og -kilder på offentlige steder i overensstemmelse med direktiv (EU) 2020/2184. Hvad angår koncessioner vedrørende mineralvand, bør der gøres en indsats for at tilvejebringe ledningsforsyning til befolkningen.

2.8. Denne udtalelses hovedfokus er forbruget og tilgængeligheden af vandressourcer, men der ses også på kvalitetsrelaterede problemer, da de påvirker den faktiske anvendelighed af vandet. Det politiske mål er derfor at forebygge yderligere forringelse og beskytte og forbedre vandøkosystemernes tilstand for gradvist at få mindsket grundvandsforureningen og forhindre yderligere forurening.

2.9. Der er behov for at udbrede en generel bevidsthed om alle problemerne og de underliggende årsager dertil, hvis der skal være nok vand af tilstrækkelig kvalitet til de nuværende og kommende generationer. Alle borgere/forbrugere er nødt til at være bevidste om vigtigheden af vand og dets værdi som en begrænset ressource, og der skal fremmes en mere udbredt forståelse af problemstillingerne knyttet til vandressourcerne med iværksættelse af dertil egnede tiltag, startende i den private sfære. Af samme grund anbefales det i det nylige direktiv (EU) 2020/2184, at medlemsstaterne træffer foranstaltninger til at fremme en stadig større bevidsthed om kvaliteten og forbruget af drikkevand.

2.10. Der er mange faktorer og aspekter, der skal tages i betragtning, og som direkte og indirekte påvirker betydningen og konsekvenserne af husholdningernes vandforbrug, herunder:

- de forskellige formål med direkte vandforbrug: f.eks. til at drikke, vaske, vande osv.
- det sted, hvor det direkte vandforbrug finder sted: f.eks. i hjemmet, på arbejdspladsen, til hobbybrug osv.
- de typer vand, der forbruges: f.eks. grundvand, overfladevand, genbrugt vand osv.
- indirekte vandforbrug: vand, der anvendes til produktion af varer og tjenesteydelser
- direkte spildevand: kvantitet og kvalitet (næringsstoffer, organiske stoffer, kemikalier osv.)
- indirekte spildevand: spildevand, der opstår ved produktion af varer og tjenesteydelser
- geografisk vandknaphed og kvalitetsaspekter i forbindelse med både direkte og indirekte forbrug (fra lokalt til globalt).

3. Indikatorer for vandforbrug

3.1. Mens den samlede tilgang til optimering af vandforbruget bør være vidtspændende, bør de anvendte indikatorer være så få og så enkle som muligt. Merværdien ved at øge antallet af indikatorer eller ved at anvende komplicerede aggregerede indikatorer (f.eks. fodaftryk og indekser) er næppe høj i forhold til de ressourcer, der er nødvendige for at overvåge, analysere og behandle dem. Det er derfor vigtigt at finde de indikatorer, der er mest relevante og har størst indvirkning og i den forbindelse tage højde for formålet med den ønskede information. Der bør skelnes mellem de indikatorer, som økonomer/videnskabsfolk/politiske beslutningstagere anvender til at definere problemer, udvikle strategier og måle fremskridt hen imod fastlagte mål, og de indikatorer, der anvendes til kommunikation med forbrugerne. Til udformning af politikker er det vigtigt at evaluere en række indikatorer, der er direkte eller indirekte forbundet med vandforbruget, og som gør det muligt at vurdere politikernes effektivitet med særlig vægt på sammenhængen og kontinuiteten i overvågningen af parametrene. De indikatorer, der anvendes af EEA, kan anvendes som reference her.

3.2. Udviklingen af EEA-indikatorerne har været styret af behovet for at identificere et lille antal politikrelevante indikatorer, der er stabile over tid (uden at være statiske), og som kan give svar på udvalgte prioriterede spørgsmål (miljømæssige, sociale, økonomiske osv.).

3.3. Den mest relevante indikator til måling af forbrugernes vandforbrug (private husholdninger) er vandforbruget i liter pr. indbygger pr. dag (L/cap/d). De foreliggende data viser store forskelle og ligger mellem 77 til 220 L/cap/d⁽²¹⁾.

⁽²¹⁾ Eureau, The governance of water services in Europe, 2020.

3.4. Tiltag til fremme af et vandeffektivt forbrug må angå hele vandkredsløbet og omfatte både kvalitative og kvantitative aspekter. De bør ikke kun være rettet mod indvinding/forbrug af drikkevand, men også omfatte fordelene ved cirkulært vandforbrug (genbrug af vand) og udvikle en forståelse af, at vand også indgår i de produkter og tjenester, der forbruges. Det vil hjælpe de private husholdninger med bedre at forstå, hvordan deres forbrugsvalg indvirker på kvaliteten og kvantiteten af vandressourcerne i deres region, land og i verden som helhed. Det vil også hjælpe borgerne med at udvikle en kultur, hvor de er bevidste om alle aspekter af deres individuelle vandforbrugsmønstre — både i og uden for hjemmet — og være opmærksomme på, hvordan deres vandforbrug kan gøres effektivt. Civilsamfundsorganisationerne har afgørende betydning for at hjælpe dem med at vælge og gennemføre strategier for at gøre deres forbrug mere hensigtsmæssigt og effektivt.

3.5. Vandeffektivt forbrug er en nødvendighed i alle dele af Europa, men det har mere presserende karakter i områder, hvor der er vandknaphed eller hyppigere tørkehændelser. Vandforsyningsystemets effektivitet bør indgå i den overordnede strategi med henblik på at sikre en holistisk tilgang. Der bør også findes mulige løsninger i vandleverandørernes mere fremadrettede strategier, herunder gennem risikovurderinger og risikostyring af forsyningsystemerne, lækagestyring, alternative vandkilder osv.

3.6. Selv om der ifølge teorien bør anvendes en lang række andre indikatorparametre (vand er et meget velegnet område til dette), bør man holde sig for øje, at ikke blot søgning efter yderligere data, men også validering og formidling af disse data indebærer et betydeligt arbejde. Disse yderligere aktiviteter henhører under de europæiske centrale strukturer, men også under medlemsstaterne og deres respektive agenturer eller driftsselskaber, der søger efter og producerer sådanne data. Det er ikke altid tilfældet, at musikkvaliteten nødvendigvis bliver bedre, hvis der tilføjes en ekstra violin i et allerede stort orkester. I stedet for at tilføje nye indikatorer er det derfor bedre at udnytte de eksisterende indikatorer bedst muligt.

Bruxelles den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om revision af forordningen om mærkning af tekstiler**(Sonderende udtalelse)**

(2023/C 349/05)

Ordfører: **Antje Sabine GERSTEIN**

Anmodning om udtalelse	Kommissionen, 20.1.2023
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug
Vedtaget i sektionen	29.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	196/1/4

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) støtter Kommissionens tilgang, hvor man i forbindelse med revisionen af forordningen om mærkning af tekstiler primært tager udgangspunkt i muligheden for nye digitale mærkningsteknologier, nye fiberteknologier og klassificering heraf samt nye genanvendelsesteknologier og dermed anerkender EU's nye omfattende lovrammer for tekstiler generelt.

1.2. Forbrugerne har forskellige forventninger til, hvor detaljerede tekstilmærker skal være. Revisionen af forordningen om mærkning af tekstiler er nødt til at opfylde disse forskellige forventninger ved først og fremmest at tilbyde grundlæggende og letforståelige oplysninger, samtidig med at der gives yderligere adgang til mere udførlige oplysninger.

1.3. I betragtning af at tekstilsektoren er en af de mest globaliserede sektorer, mener EØSU, at det er yderst vigtigt, at Kommissionen stræber efter en EU-dækkende og global tilpasning af mærkningskravene for så vidt angår angivelse af oprindelse, vaskeanvisninger, størrelse og fibersammensætning.

1.4. EØSU opfordrer Kommissionen til at tage hensyn til de særlige behov hos SMV'er i denne sektor. For at forhindre yderligere udflytning, og i betragtning af at sektoren beskæftiger 1,3 mio. medarbejdere i hele EU, skal de nye krav i forordningen om mærkning af tekstiler sikre tilstrækkelig fleksibilitet til at imødekomme SMV'ers behov og tage hensyn til deres kapacitet, så man ikke blot bevarer beskæftigelsen og færdighederne i denne erhvervssektor, men så disse faktorer også kan udvikles yderligere.

2. Generelle bemærkninger

2.1. I EU's strategi for bæredygtige og cirkulære tekstiler blev der bebudet en revision af forordningen om mærkning af tekstiler (forordning (EU) nr. 1007/2011⁽¹⁾), som kræver, at tekstiler, der sælges på EU-markedet, skal være forsynet med en mærkning, som tydeligt beskriver fibersammensætningen og oplyser om eventuelle ikketekstildele af animalsk oprindelse. Som led i denne revision nævnes der i strategien muligheden for at indføre obligatorisk offentliggørelse af andre typer oplysninger såsom bæredygtigheds- og cirkularitetsparametre, produkternes størrelse og, hvor det er relevant, det land, hvor fremstillingsprocessen finder sted (»made in«).

(¹) Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1007/2011 af 27. september 2011 om tekstilfiberbetegnelser og tilknyttet etikettering og mærkning af tekstilprodukters fibersammensætning og om ophævelse af Rådets direktiv 73/44/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 96/73/EF og 2008/121/EF (EUT L 272 af 18.10.2011, s. 1).

2.2. I denne udtalelse undersøger EØSU mulighederne for at udvide anvendelsesområdet for den nuværende forordning ved at overveje bestemte elementer, der allerede er anført i forordningens artikel 24 med henblik på en evaluering, og øvrige parametre for bæredygtighed og cirkularitet i overensstemmelse med nuværende lovgivningsforslag såsom lovforslaget om krav til miljøvenligt design af bæredygtige produkter. Udtalelsen vil både tage hensyn til industriens perspektiv — herunder omkostninger og forbedret udveksling af oplysninger i hele værdikæden — og forbrugerperspektivet for at sikre korrekte, nøjagtige og tydelige oplysninger.

2.3. EØSU støtter Kommissionens tilgang, hvor der primært tages udgangspunkt i muligheden for nye digitale mærkningsteknologier, nye fiberteknologier og klassificering heraf samt nye genanvendelsesteknologier, og hvor EU's nye omfattende lovrammer for tekstiler, herunder Kommissionens initiativ om grønne anprisninger⁽²⁾, dermed anerkendes.

2.4. I den forbindelse understreger EØSU, at mange aspekter i tekstilsektoren i forvejen er omfattet af yderst komplekse horisontale lovforslag, som for det meste allerede befinder sig i lovgivningsprocessen. Virksomhedernes sociale ansvar og arbejdsmarkedsrelaterede spørgsmål behandles i direktivet om virksomheders due diligence i forbindelse med bæredygtighed og i forordningen om tvangsarbejde. Direktivet om styrkelse af forbrugernes stilling og direktivet om grønne anprisninger vil inden længe regulere formidling af anprisninger vedrørende bæredygtighed, og det reviderede affaldsrammedirektiv vil omhandle de grundlæggende begreber vedrørende håndtering af udtjente produkter.

2.5. Forbrugerne har forskellige forventninger til, hvor detaljerede tekstilmærker skal være. Revisionen af forordningen om mærkning af tekstiler er nødt til at opfylde disse forskellige forventninger ved først og fremmest at tilbyde grundlæggende og letforståelige oplysninger, samtidig med at der gives yderligere adgang til mere udførlige oplysninger, f. eks. gennem frivillig tilvejebringelse af standardiserede oplysninger om produktionsprocessen.

2.6. EØSU påpeger, at revisionen af forordningen om mærkning af tekstiler er et REFIT-initiativ med det klare formål at gøre EU-lovgivningen enklere, formålstjenlig og billigere for virksomheder og forbrugere. For virksomhederne skal det omfatte en reduktion af overholdelsesomkostningerne samt lovgivningsmæssig klarhed og konsekvens. For forbrugerne er der behov for korrekte, omfattende og sammenlignelige oplysninger om tekstilprodukter. EØSU understreger betydningen af maksimal harmonisering for at hjælpe sektoren med at gennemføre en vellykket omstilling til omfattende cirkularitet.

2.7. EØSU efterlyser hurtig handling vedrørende fiberklassificeringssystemet, da det nuværende system ikke er tilstrækkeligt fleksibelt til at håndtere udviklingen af innovative fibre, som ofte har en lavere miljøpåvirkning end konventionelle fibre. For mange producenter af nye fibre er denne status quo frustrerende, fordi de ikke kan mærke deres fibre korrekt. Desuden kan disse nye fibre endnu ikke angives på mærker på tekstiler, og det er derfor fortsat en kolossal udfordring for genanvendelsesvirksomheder at identificere dem, hvilket i øjeblikket hæmmer cirkulariteten i sektoren. EØSU påpeger, at dette lovmæssige tomrum også indvirker negativt på forbrugernes opfattelse, da nogle produkter faktisk kan være langt mere bæredygtige, end det fremgår af den nuværende mærkning.

2.8. Efter EØSU's opfattelse er det yderst vigtigt, at Kommissionen tilstræber en EU-dækkende og global tilpasning af mærkningskravene med hensyn til angivelse af oprindelse, vaskeanvisninger, størrelse og fibersammensætning. Tekstilsektoren er en af de mest globaliserede sektorer. Beklædningsdele, der fremstilles forskellige steder, sendes på markedet rundt omkring i hele verden (EU, USA mv.), hvor der findes mange forskellige mærkningskrav⁽³⁾. Hvor det er relevant, bør det overvejes, om det kunne være hensigtsmæssigt med globale mærkningskrav og globale harmoniserede standarder.

2.9. Kravet om maksimal harmonisering hænger sammen med en klar politisk opfordring fra EØSU til at standse yderligere trusler mod det indre marked, da der synes at opstå mere og mere forskelligartede krav til mærkning i medlemsstaterne. EØSU mener derfor, at det er afgørende og på høje tid, at Kommissionen fremsætter et forslag til revision af forordningen om mærkning af tekstiler i 2023, som tilfældigvis er 30-året for det indre marked.

⁽²⁾ COM(2023) 166 final — 2023/0085 (COD).

⁽³⁾ Eksempler på sådanne krav er Canadas *Textile Labelling and Advertising Regulations* (TLAR) og USA's *Textile Fiber Products Identification Act* (TFPIA).

2.10. EØSU opfordrer Kommissionen til at tage hensyn til de særlige behov hos SMV'er i denne sektor. For at forhindre yderligere udflytning, og i betragtning af at sektoren giver jobs til 1,3 mio. medarbejdere i EU ⁽⁴⁾, skal de nye krav i forordningen om mærkning af tekstiler sikre tilstrækkelig fleksibilitet til at imødekomme SMV'ers behov og tage hensyn til deres kapacitet, så man ikke blot bevarer beskæftigelsen og færdighederne i denne erhvervssektor, men så disse faktorer også kan udvikles yderligere. Eksempelvis er en generel overensstemmelseskontrol, der udføres af et certificeringsorgan, ikke mulig for SMV'erne, som er rygraden i den industrielle tekstilproduktion i EU. En fornuftig tilgang ville være at påtænke procedurer for »selvcertificering« såsom den interne produktionskontrol, der beskrives i bilag II til afgørelse nr. 768/2008/EF ⁽⁵⁾, hvorved SMV'er informerer og stiller garantier til forbrugerne.

3. Særlige bemærkninger

3.1. Klassificering af fibre

3.1.1. I de senere år har tekstilindustrien udviklet en række nye fibre med et dokumenteret lavere miljøaftryk i forhold til mere traditionelle fiberalternativer. Selv om disse materialer kan være baseret på et lignende råmateriale, afviger fremstillingsteknologien og materialernes egenskaber ofte betydeligt fra dem, der anvendes til konventionelle fibre. De nye fibre anerkendes i øjeblikket ikke af de eksisterende generiske fiberklassificeringer i bilag I. Derfor klassificeres de innovative fibertyper under forskellige fiberbetegnelser eller som »andre« fibre. I betragtning af den grønne og cirkulære omstilling bør den reviderede forordning om mærkning af tekstiler gøre det muligt at anerkende fibre med særlige egenskaber som sådanne i bilag I. Den forventede revision af forordningen om mærkning af tekstiler bør tilpasses bedre for at afspejle de dynamiske fremskridt inden for innovative fibre.

3.1.2. En bred vifte af nye fibertyper med særlige egenskaber er allerede tæt på at blive markedsført eller vil komme på markedet i fremtiden. Den nuværende proces med ajourføring af bilag I er imidlertid ikke gennemskuelig og skaber usikkerhed for ansøgerne. EØSU anbefaler derfor, at EU's myndigheder vurderer opdateringsprocessen og ser nærmere på, hvordan den kan gøres mere gennemsigtig og teknisk korrekt.

3.2. Tolerancemargen for fibersammensætninger

3.2.1. Med tanke på omstillingen til den cirkulære økonomi anvender tekstilindustrien i stigende grad genvundne fibre og råstoffer i produktionen af beklædning. Den nuværende forordning dækker ikke korrekt mærkning af fibersammensætninger med genvundet indhold, hvilket hæmmer overgangen til en cirkulær økonomi. Ifølge artikel 20, stk. 3, tillades en afvigelse på højst 3 % mellem det fiberindhold, der er angivet på mærket, og den fibersammensætning, der er fastsat på grundlag af myndighedsprøvning. Den nuværende tekniske udvikling inden for sorterings- og genanvendelsesteknologi til tekstiler medfører imidlertid variation i fibersammensætningen, som i nogle tilfælde overstiger toleranceniveauet på 3 %. Det skyldes, at det navnlig i forbindelse med mekanisk genanvendelse ikke er muligt fuldt ud at sikre, at råmaterialerne til genanvendelse ikke indeholder urenheder fra andre tekstilmaterialer. Derfor er det nødvendigt at overveje en højere tolerancemargen for fibersammensætninger i den reviderede forordning om mærkning af tekstiler. På grundlag af inputtet fra eksperter anbefaler EØSU, at det ajourførte niveau bliver 3-5 %. Et øget toleranceniveau bør kun tage højde for de eksisterende begrænsninger inden for genvindingsteknologi. Det bør ikke retfærdiggøre dårlig fremstillingspraksis. En mindre stigning i toleranceniveauerne er et velkomment skridt i retning af at fjerne hindringer for udbredelsen af genvundne materialer i beklædningsindustrien.

3.3. Harmonisering med globale standarder og processer

3.3.1. Harmonisering af prøvningsstandarder

3.3.1.1. Tekstilindustrien er en yderst global industri, hvor der ofte anvendes internationale standarder. Revisionen af forordningen om mærkning af tekstiler er en mulighed for at tilpasse metoderne til prøvning af fibersammensætninger til globale standarder. I henhold til artikel 19 er det i øjeblikket kun tilladt at anvende EU-standarder (EN) til prøvning af fibersammensætninger. I de fleste tilfælde svarer EN-standarderne i høj grad til de internationale ISO-standarder, men mindre eksisterende forskelle i metodeparametre fører til uoverensstemmelser mellem ISO- og EN-prøvningsresultater. På grund af industriens globale værdikæder anvendes ISO-standarder bredt og foretrækkes af sektoren. Derfor er virksomhederne nødt til at foretage ekstra afprøvning af produkter, som er beregnet for det europæiske marked, hvilket øger omkostningerne betydeligt. EØSU anbefaler derfor, at ISO-standarderne anerkendes som accepterede prøvningsstandarder i den reviderede forordning om mærkning af tekstiler. EØSU anerkender desuden de store fremskridt med hensyn til innovation inden for nye metoder til påvisning af fibersammensætninger, der gøres for tiden. Kommissionen bør tage hensyn til disse fremskridt i forbindelse med revisionen af forordningen om mærkning af tekstiler.

⁽⁴⁾ https://euratex.eu/wp-content/uploads/EURATEX_FactsKey_Figures_2022rev-1.pdf.

⁽⁵⁾ Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse nr. 768/2008/EF af 9. juli 2008 om fælles rammer for markedsføring af produkter og om ophævelse af Rådets afgørelse 93/465/EØF (EUT L 218 af 13.8.2008, s. 82).

3.3.2. Harmonisering med internationale standarder og handelsregler

3.3.2.1. EØSU støtter idéen om at ændre forordningen om mærkning af tekstiler til et regelsæt med harmoniserede standarder for en række krav (klassificering af nye fibre, prøvning af fibersammensætninger, størrelser, vaskeanvisninger). Disse standarder bør så vidt muligt have et globalt omfang. Dette vil føre til øget harmonisering af mærkningskravene i både det indre marked og i forhold til resten af verden.

3.3.2.2. På grund af tekstilsektorens globale omfang er det afgørende at overveje international tilpasning og internationalt samarbejde i forbindelse med revisionen af forordningen om mærkning af tekstiler. For så vidt angår anvendelse af internationale standarder bør Kommissionen sikre sammenhæng med Verdenstoldorganisationen og den igangværende revision af HS-koderne samt med forpligtelserne i WTO's aftale om tekniske handelshindringer.

3.4. Digital mærkning

3.4.1. EØSU glæder sig i høj grad over, at Kommissionen, i den reviderede forordning om mærkning af tekstiler, har til hensigt at digitalisere mærkningen, når det gælder fibersammensætningen. I forbindelse med forordningen om miljøvenligt design for bæredygtige produkter bifalder EØSU desuden de digitale mærknings- og forbrugerkommunikationsinitiativer såsom det digitale produktpas. Det er imidlertid afgørende, at Kommissionen tilpasser disse digitale initiativer for at skabe en sammenhængende, effektiv politisk ramme.

3.4.2. I øjeblikket er fysiske mærker af forskellige årsager ikke så effektive som ønsket. Mærker klippes ofte af efter køb af produktet. Teksten på mærker kan gå af i vask, når produktet vaskes mange gange. Desuden er det dyrt at fremstille store fysiske mærker på flere forskellige sprog, og det øger mængden af plastaffald. Teksten står med småt, og der er forskellige oversættelser, hvilket også gør det svært for forbrugerne at forstå teksten.

3.4.3. Digitale mærker vil gøre det lettere for virksomhederne og samtidig forbedre informationen til forbrugerne ved hjælp af tydelig tekst i de relevante sprogversioner. Der er fortsat behov for at oplyse mindre teknologisk kyndige forbrugere, men der er andre muligheder, f.eks. oplysning til forbrugerne på salgsstedet, når en sådan efterspørges. Med henblik på at være holdbar kan en mærkning på produktet, der består af en type databærer, som ikke kan slettes, sikre let adgang til digital information.

3.4.4. Selv om Kommissionen beslutter, at bestemte oplysninger stadig skal fremgå af fysiske mærker, bør denne tilgang ikke desto mindre samlet set føre til en væsentlig reduktion af mærkernes størrelse. EØSU støtter Kommissionens synspunkt om, at fysiske mærker eller fysiske bærere af digital information bør gøres vanskeligere at klippe af. Der findes allerede metoder til mærkning, som ikke påvirker komforten hos den, der bærer beklædningen. Metoder til at gøre det vanskeligere at klippe mærker af bør sikre holdbarheden af oplysningerne på mærkerne (f.eks. kan oplysninger, der er trykt direkte på materialet, gå af i vask), og de bør ikke forringe produktets funktionalitet (f.eks. kan mærker, der sys helt fast på beklædning, reducere dens funktionalitet).

3.4.5. Kommissionen bør vurdere, hvordan det digitale produktpas kan anvendes i forbindelse med et digitalt mærke i henhold til den reviderede forordning om mærkning af tekstiler. Af hensyn til ensartetheden og for at fremme gennemførelsen kan der desuden placeres et digitalt mærke i henhold til forordningen om mærkning af tekstiler på den samme databærer som det digitale produktpas.

3.5. Fritagelse for mærkning af visse typer af produkter

3.5.1. Bilag V til den nuværende forordning om mærkning af tekstiler fritager 42 tekstilprodukttyper fra mærkningspligten. Disse omfatter små genstande (f.eks. urremme), hvor påsætning af et mærke ville reducere produktets funktionalitet. Men listetilgangen giver ikke klare retningslinjer for, hvordan erhvervsdrivende bør mærke produkter, der ikke er opført i bilag V, men som også har nedsat funktionalitet med et påsat mærke. EØSU anbefaler, at den reviderede forordning præciserer, hvordan produkter (f.eks. strømper og sokker) mærkes korrekt, når obligatorisk mærkning hæmmer produktets funktionalitet. Eksempelvis kan den nuværende listetilgang erstattes af en definition af produkter, der er fritaget fra obligatorisk mærkning.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

**Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om en europæisk strategi for ældre
(Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)**

(2023/C 349/06)

Ordfører: **Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

Anmodning fra det spanske rådsformandskab	Brev af 8.12.2022
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde Sonderende udtalelse
Kompetence	Sektionen for Beskæftigelse, Sociale Spørgsmål og Unionsborgerskab
Vedtaget i sektionen	21.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	189/01/02

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Den demografiske udfordring, som det europæiske samfund står over for, kræver et paradigmeskift i form af politikker, der synliggør ældre og bevæger sig væk fra en plejeorienteret tilgang for i stedet at styrke de ældres handlekraft og gøre op med aldersdiskriminerende opfattelser. Den aktuelle demografiske udfordring kræver, at man nedbryder barriererne og udnytter de muligheder, der ligger i befolkningens aldring.

1.2. Ældre er fortsat udsat for høj arbejdsløshed, en øget risiko for forskelsbehandling og isolation samt ulighed i adgangen til en anstændig indkomst, hvilket besværliggør aktiv aldring. Beskæftigelsesfrekvensen blandt ældre arbejdstagere i EU ligger fortsat under gennemsnittet, og derfor er der behov for foranstaltninger til tilpasning af arbejdspladser, uddannelse og fremme af beskæftigelse helt frem til den officielle pensionsalder.

1.3. Sundhedssystemer, forebyggende foranstaltninger og sundhedsoplysning er afgørende faktorer for forlængelse af levetiden og for et godt fysisk og psykisk helbred. I den forbindelse er tilgængelighed — navnlig i og omkring eget hjem — en afgørende faktor for forebyggelse af traumer og skader, som fører til afhængighed, forringelse af den fysiske og mentale funktionsevne og forhindrer et aktivt og sundt liv⁽¹⁾.

1.4. For at støtte en sund og aktiv aldring er det nødvendigt at investere i FUI, herunder udvikling af teknologier, produkter og tjenester, der er tilgængelige for alle, og som opfylder de mange forskellige behov hos ældre.

1.5. Den 27. januar 2021 fremlagde Kommissionen sin grønbog om aldring. En af de største mangler i Kommissionens grønbog er, at alder og ældre betragtes som en omkostning for samfundet, idet der ses bort fra både de sociale og økonomiske fordele ved en øget aktiv inklusion af ældre og den følelsesmæssige dimension af aldring.

1.6. Da der ikke hidtil er blevet foreslået en samlet aldringspolitik eller politik, som udelukkende har fokus på ældre, bør EU vedtage en ny europæisk strategi for ældre med de grundlæggende mål at beskytte alle de ældres rettigheder og sikre, at de kan deltage fuldt ud i samfundet og økonomien. En ny europæisk strategi for ældre vil bidrage til den nødvendige ændring i tilgangen i nuværende og fremtidige aldrings- og ældrepolitikker.

⁽¹⁾ Som f.eks. den franske »Plan antichute des personnes âgées«, der skal forebygge fald blandt ældre.

1.7. Gennem strategien vil der kunne udformes forslag og foranstaltninger inden for ligestilling og ikkeforskelsbehandling, kønsdimensionen, rettigheder og adgangen til disse, deltagelse i samfundet, beskæftigelse, almen uddannelse og erhvervsuddannelse, en anstændig indkomst og social inklusion. Den vil også give medlemsstaterne anledning til at udarbejde nationale planer med konkrete mål og indikatorer.

1.8. EØSU opfordrer Kommissionen til hurtigst muligt og inden udløbet af det nuværende mandat at fremlægge den nye strategi, ledsaget af en ældregaranti — i stil med ungdomsgarantien eller børnegarantien — der skal fungere som et redskab, der kan gøre den nye strategi operationel.

1.9. Udvalget opfordrer medlemsstaterne til at vedtage en ny garanti, som vil sætte dem i stand til at anvende forskellige EU-finansieringsrammer, eksempelvis Den Europæiske Socialfond Plus, til at etablere støtteprogrammer for ældre og gøre demografi til et centralt element i processen med det europæiske semester og i udarbejdelsen af de landespecifikke henstillinger.

1.10. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til hurtigst muligt at udarbejde, udvikle, undertegne, gennemføre og overvåge en europæisk erklæring om ældre, som afspejler tilsagnet om at udarbejde en fremtidig europæisk strategi for ældre i den nuværende mandatperiode (2019-2024).

1.11. Som nævnt i EØSU's udtalelse om »En ny plejemodel for ældre: læren fra covid-19«⁽²⁾ opfordrer EØSU Kommissionen til, som en anerkendelse af de ældres grundlæggende rettigheder og adgangen til disse og som et udtryk for deres bidrag til samfundet, at tage initiativ til et europæisk år for ældre.

1.12. EØSU fremhæver arbejdsmarkedets parters og den sociale dialog's rolle i overensstemmelse med de europæiske arbejdsmarkedsparters uafhængige rammeaftale om aktiv aldring og en tværgenerationel tilgang⁽³⁾.

1.13. EØSU opfordrer til, at man går i samråd med civilsamfundets organisationer, navnlig organisationer, der repræsenterer ældre, med de pårørende og faglige organisationer, der støtter dem, samt med ligestillingsorganisationer, repræsentanter for personer med handicap, tjenesteudbydere, socialøkonomiske organisationer osv.

1.14. EØSU opfordrer til, at der anvendes offentlig-private partnerskaber som et supplement med henblik på at udnytte potentialet i de ældres aktive deltagelse på områder som kultur, uddannelse, sport, turisme osv.

1.15. For at fremme udvekslingen af bedste praksis, udvikling af tekniske færdigheder og konkrete tiltag inden for strategiens indsatsområder opfordrer EØSU til, at der oprettes et europæisk agentur for ældre, aldring og demografiske udfordringer⁽⁴⁾.

1.16. EØSU opfordrer til koordinering mellem forkæmpere for ældre (ombudsmænd) mellem medlemsstaterne indbyrdes og mellem den offentlige forvaltning og den private sektor. Disse kan bistå de ældre i deres forbindelser med offentlige myndigheder, modtage klager over forskelsbehandling på grund af alder, fremme adgangen til basale tjenester og sikre ældre en minimumsindkomst⁽⁵⁾.

1.17. EØSU opfordrer indtrængende til, at der på internationalt plan vedtages en FN-konvention om ældres rettigheder svarende til konventionen om barnets rettigheder og konventionen om rettigheder for personer med handicap⁽⁶⁾, så de ældre kan udøve deres menneskerettigheder på lige fod med andre, ved at det sikres, at de civilsamfundsorganisationer, som repræsenterer ældre, og øvrige relevante aktører inddrages aktivt.

⁽²⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »en ny plejemodel for ældre: læren fra covid-19« (initiativudtalelse) (EUT C 194 af 12.5.2022, s. 19).

⁽³⁾ De europæiske arbejdsmarkedsparters uafhængige rammeaftale om aktiv aldring og en tværgenerationel tilgang (2017).

⁽⁴⁾ Friends of Europe.

⁽⁵⁾ *Current and future challenges for ombudsman institutions* — Network in Focus 2019 (europa.eu).

⁽⁶⁾ Som anført i rapporten fra FN's højkommissær for menneskerettigheder om fremme og beskyttelse af ældres menneskerettigheder fra marts 2022.

1.18. EØSU glæder sig over, at Kommissionen har oprettet en enhed under Generaldirektoratet for Retlige Anliggender, som behandler spørgsmål om ligestilling og ikkeforskelsbehandling på grund af alder. EØSU opfordrer Kommissionen til at oprette en afdeling, der beskæftiger sig med spørgsmål vedrørende aldring og den demografiske udfordring, hvilket vil gøre det muligt at koordinere politikker for ældre.

1.19. Som støtte for alle disse foranstaltninger og som udtryk for EØSU's støtte til udviklingen af ældrepolitikker anerkender udvalget, at det er værd at overveje at oprette en ad hoc-gruppe i EØSU, som kan gennemføre initiativer vedrørende aldring og demografiske udfordringer og muligheder i tråd med EØSU's udtalelse om »En ny plejemodel for ældre: læren fra covid-19«⁽⁷⁾.

2. Generelle bemærkninger

2.1. Sammen med klimaforandringerne og den teknologiske revolution, der knytter sig til kunstig intelligens, er den demografiske udfordring (en højere levealder og lavere fødselstal i de seneste årtier) et centralt spørgsmål, når samfundets fremtid formes.

2.2. Det anslås, at EU-landenes befolkning over 65 år vil vokse fra 90,5 mio. i begyndelsen af 2019 til 129,8 mio. i 2050. I denne periode vil antallet af personer i EU i alderen 75-84 år stige med 56,1 %, mens antallet af personer i alderen 65-74 år vil stige med 16,6 %. Omvendt anslås det, at der i 2050 vil være 13,5 % færre personer under 55 år, der bor i EU.

2.3. Det er dog stadig sådan, at beskæftigelsesfrekvensen blandt de ældre arbejdstagere i EU er under gennemsnittet. I 2019 var kun 59,1 % af de 55-64-årige i beskæftigelse, hvorimod tallet for alle personer mellem 20 og 64 år var 73,1 %. Personer i alderen før pensionsalderen (55-64 år) er en af de aldersgrupper i EU, der er i størst risiko for fattigdom og social udstødelse.

2.4. Den gennemsnitlige pensionsalder i EU er ca. 65 år, mens den gennemsnitlige forventede levetid er ca. 84 år. Det betyder, at de fleste i gennemsnit vil leve yderligere ca. 20 år, efter at de er gået på pension. Det er derfor nødvendigt at fremme et langt liv med et godt helbred.

2.5. Ifølge Eurobarometer-undersøgelsen fra 2019 om forskelsbehandling i EU er forskelsbehandling på grund af alder sammen med kønsdiskrimination den mest udbredte form for forskelsbehandling i EU.

2.6. Som befolkningsgruppe er ældre i større risiko for at få et handicap, da aldring øger risikoen for handicap. 48,5 % af alle personer med handicap er således over 65 år.

2.7. Mens den samlede pensionsdækningsgrad i EU er på 58 %⁽⁸⁾, anslås det, at 40 % af velstanden og en pæn del af købekraften i mange lande er i hænderne på ældre, men er ulige fordelt mellem kvinder og mænd og på tværs af de forskellige indkomstgrupper. Dette giver ældre et betydeligt potentiale som storforbrugere.

2.8. De ældre forbrugere udgør en stor del af økonomien, og deres andel af forbruget vil fortsætte med at vokse. Seniormarkedet forventes at vokse i hele EU med ca. 5 % om året og nå op på 5,7 billioner EUR i 2025⁽⁹⁾.

2.9. EU bør udarbejde effektive strategier, der tager hensyn til den demografiske og økonomiske udvikling i de enkelte regioner, og som tager højde for de muligheder, der kan udspringe af seniormarkedet⁽¹⁰⁾.

(7) Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »en ny plejemodel for ældre: læren fra covid-19« (initiativudtalelse) (EUT C 194 af 12.5 2022, s. 19).

(8) Eurostat.

(9) Silver Economy Study: How to stimulate the economy by hundreds of millions of Euros per year, Shaping Europe's future digital (europa.eu) (En undersøgelse af seniormarkedet: Stimulering af økonomien med flere hundrede millioner euro om året, Europas digitale fremtid i støbeskeen) (europa.eu).

(10) Kommissionens Atlas of Demography.

3. En ny EU-politik for ældres rettigheder

3.1. I 2002, da den seneste verdenskonference om ældre blev afholdt i Madrid, fremlagde FN den internationale Madridhandlingsplan for ældre, som er den første internationale aftale, der bygger på en tilgang til ældre som bidragydere til samfundets udvikling. FN har siden også nedsat den åbne arbejdsgruppe vedrørende aldring.

3.2. Den 27. januar 2021 fremlagde Kommissionen sin »grønbog om aldring: Fremme af solidaritet og ansvar mellem generationerne⁽¹¹⁾« og lagde derved kimen til fremtidens politikker til støtte for ældre.

3.3. I grønbogen blev det konstateret, at en sund og aktiv aldring har en positiv indvirkning på arbejdsmarkedet, beskæftigelsesfrekvensen og de sociale beskyttelsessystemer og dermed også på den økonomiske vækst og produktiviteten.

3.4. Det anerkendes i grønbogen, at der er behov for en konkret og beslutsom indsats for at støtte ældre på alle politikområder, men der er ikke som sådan formuleret et konkret program med initiativer, der skal gennemføres af EU og medlemsstaterne.

3.5. EU's nye politikker bør føre til et paradigmeskift, der synliggør ældre og bevæger sig væk fra en plejeorienteret tilgang for i stedet at styrke de ældres handlekraft og gøre op med aldersdiskriminerende opfattelser.

4. Mod en europæisk strategi

4.1. Selv om grønbogen var endnu et skridt i retning af at få gennemført de tilsagn, der blev givet i den internationale Madridhandlingsplan for ældre for to årtier siden, afslører den en række mangler, som er nødt til at blive afhjulpet, da der endnu ikke er foreslået en samlet aldringspolitik eller politik, som udelukkende har fokus på ældre.

4.2. En af de største mangler i Kommissionens grønbog er, at alder og ældre betragtes som en omkostning for samfundet, idet der ses bort fra de sociale og økonomiske fordele ved en øget aktiv inklusion af ældre. I grønbogen knyttes alder sammen med tilbagegang, passivitet og sårbarhed. Hvis potentialet i en aldrende befolkning skal udnyttes, er det afgørende med en tilgang baseret på menneskerettigheder, velfærd, de ældres bidrag til samfundet og økonomien samt de redskaber, der kan gøre dette bidrag muligt.

4.3. I løbet af de seneste år er der blevet fremlagt og drøftet en række initiativer, der er tæt knyttet til alder, f.eks. den europæiske plejestrategi, EU-handlingsplanen om menneskerettigheder og demokrati 2020-2024, handlingsplanen for den europæiske søjle for sociale rettigheder, de tilsagn, som medlemsstaterne har givet i forbindelse med FN's initiativ om konsekvenserne af covid-19 for ældre, samt Rådets konklusioner om henholdsvis *ældres menneskerettigheder, deltagelse og trivsel i digitaliseringens tidsalder*⁽¹²⁾, *integration af aldring i offentlige politikker*⁽¹³⁾ og *en menneskerettighedsbaseret genopretning efter covid-19*⁽¹⁴⁾.

4.4. En ny europæisk strategi for ældre vil bidrage til den nødvendige ændring af tilgangen i nuværende og fremtidige aldrings- og ældrepolitikker, således at der lægges vægt på menneskelige, sociale og økonomiske muligheder og på at fremme aktiv deltagelse i samfundslivet, idet mange ældre gemmer på en uudnyttet intellektuel, økonomisk og social kapital. Strategien vil fremme solidaritet mellem generationerne og anlægge en livsforløbstilgang for at forebygge og begrænse de udfordringer, der knytter sig til alder, og gøre op med den nuværende tilgang, hvor aldring ses som en omkostning.

4.5. Den vil også gøre det muligt at konsolidere de grundlæggende principper i de initiativer, som EU og internationale organisationer har udarbejdet siden undertegnelsen af den internationale Madridhandlingsplan for ældre i 2002, og samtidig indeholde forslag til konkrete tiltag og planer med henblik på udformning af politikker på ældreområdet.

⁽¹¹⁾ COM(2021) 50 final.

⁽¹²⁾ Rådets konklusioner om ældres menneskerettigheder, deltagelse og trivsel i digitaliseringens tidsalder (2020).

⁽¹³⁾ Rådets konklusioner om integration af aldring i offentlige politikker (2021).

⁽¹⁴⁾ Rådets konklusioner om en menneskerettighedsbaseret genopretning efter covid-19 (2021).

4.6. Den europæiske strategi for ældre vil fungere som en krystallisering af en pagt mellem generationerne, der er baseret på respekt og solidaritet mellem generationerne, og hvis grundlæggende mål er at sikre adgang til uddannelse af høj kvalitet hele livet igennem, anstændig beskæftigelse og sociale beskyttelsessystemer for alle ⁽¹⁵⁾.

4.7. I øvrigt vil strategien ikke blot være til gavn for de ældre, men for hele befolkningen, også dem der plejer de ældre, og desuden vil den forberede de yngre generationer på deres egen aldring.

5. Søjlerne i den nye europæiske strategi for ældre

5.1. Den nye europæiske strategi bør tage fat på de udfordringer, som alle ældre som heterogen gruppe kommer ud for, og samtidig fremme den politiske indsats, der skal til for at udnytte alle de muligheder, der følger med en aktiv og sund aldring.

5.2. Strategien bør bygge på politikker, der gør det muligt at forberede sig på, forebygge og foregribe konsekvenserne af en høj alder, samt på politikker for inddragelse og et aktivt medborgerskab, såsom politikker for livslang læring, sund aldring og aktiv deltagelse. Sådanne politikker er den bedste investering, når det gælder om at minimere aldersrelaterede uligheder og de sociale og økonomiske byrder, der opstår som følge af aldring ⁽¹⁶⁾. Strategien vil tilskynde folk til at træffe passende foranstaltninger møntet på at imødegå konsekvenserne af, at de bliver ældre.

5.3. Som led i strategien bør medlemsstaterne udvikle deres egne nationale planer om aldring med specifikke mål og indikatorer for at måle effektiviteten af deres politikker til støtte for ældre. I planerne vil de også kunne foreslå konkrete foranstaltninger, der kan understøtte målene og søjlerne i den europæiske strategi.

5.4. Lige muligheder og forbud mod forskelsbehandling

5.4.1. Lige muligheder og forbud mod forskelsbehandling på grund af alder er grundlæggende principper, som er anerkendt i EU's traktater og lovgivning. Alligevel er aldersdiskriminerende opfattelser stadig at finde på mange områder i vores liv, hvilket gør det svært for de ældre at deltage fuldt ud i vores samfund.

5.4.2. Den fremtidige europæiske strategi for ældre bør derfor anvendes til at:

5.4.2.1. sikre lighed på tværs af alle aldre som et grundlæggende princip og som en dimension, der indgår i alle EU-politikker, og understøtte vedtagelsen af Rådets direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset religion og tro, handicap, alder eller seksuel orientering ⁽¹⁷⁾.

5.4.2.2. foreslå konkrete tiltag, der kan øge bevidstheden om den forskelsbehandling, som sker på grund af alder, de ældre og deres rettigheder, og de muligheder, der ligger i at inddrage ældre i samfundet. Desuden bør disse tiltag fremme et positivt billede af alder

5.4.2.3. sikre en streng og upartisk gennemførelse af direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet i medlemsstaterne og ved de nationale og europæiske domstole og foreslå retningslinjer til at præcisere definitionen af princippet om lighed på tværs af alle aldre på beskæftigelsesområdet

5.4.2.4. sikre særlig opmærksomhed omkring ældre kvinder, eftersom de har en længere forventet levetid end mænd, kan holde sig aktive længere og er mere udsat for forskelsbehandling og ensomhed

5.4.2.5. foreslå foranstaltninger til håndtering af de forskellige tværgående former for forskelsbehandling mod ældre, herunder bl.a. de problemer, som ældre med handicap, ældre LGBTIQ+-personer, ældre fra etniske minoriteter og ældre migranter oplever

⁽¹⁵⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »en ny plejemodel for ældre: læren fra covid-19« (initiativudtalelse) (EUT C 194 af 12.5.2022, s. 19).

⁽¹⁶⁾ Verdenssundhedsorganisationens (WHO's) rapport om årtiet for sund aldring 2021-2030.

⁽¹⁷⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forbedring af ligestillingen i EU (initiativudtalelse) (EUT C 75 af 28.2.2023, s. 56) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Rådets direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering (KOM(2008) 426 endelig (Tillægsudtalelse) (EUT C 182 af 4.8.2009, s. 19).

5.4.2.6. gøre op med den nuværende udelukkelse af ældre i data, statistikker og opinionsundersøgelser udarbejdet af offentlige organer, herunder Eurostat og Eurobarometer, og med aldersbegrænsninger i undersøgelser, alderssegmentering inden for kategorien »ældre« samt manglen på oplysninger om ældre, der bor på institutioner. Strategien bør også sikre, at der indsamles, opsplittes, analyseres, anvendes og formidles data for alle ældre og andre karakteristika, og at medlemsstaterne indsamler tilstrækkelige, sammenlignelige og pålidelige data

5.4.2.7. sikre, at Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder i højere grad integrerer de forskellige aspekter af aldersdiskrimination og ældres menneskerettigheder i sit arbejde.

5.5. Deltagelse i samfundet

5.5.1. En indsats med henblik på at øge de ældres deltagelse i samfundet, navnlig i det økonomiske liv, vil være afgørende for at udnytte de sociale og økonomiske muligheder, der følger med en større inklusion.

5.5.2. For at bidrage til, at de ældre deltager aktivt, bør der i den nye strategi stilles forslag til specifikke initiativer på de rette kompetenceniveauer for at:

5.5.2.1. sikre adgang til bygninger — herunder til eget hjem — og til digitale varer og tjenesteydelser ved at sørge for gennemførelse og overvågning af retlige instrumenter vedrørende tilgængelighed, f.eks. den europæiske lov om tilgængelighed, direktivet om webtilgængelighed, lovgivningen om transporttilgængelighed samt de forskellige forpligtelser i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (CRPD)

5.5.2.2. fremme initiativer og politikker, der er i overensstemmelse med artikel 19 i konventionen om rettigheder for personer med handicap og således sikrer, at alle, uanset deres alder, kan få en selvstændig tilværelse og deltage i samfundslivet

5.5.2.3. støtte begrebet byer for alle, som går ud på at udforme intelligente, grønne og inklusive byplanlægningsmodeller, der kan reducere risiciene for uønsket isolation og ensomhed både i byområder og i landdistrikter. Design for alle, mobilitet og personlige relationer er afgørende for et socialt liv

5.5.2.4. fjerne hindringer — hvor sådanne findes — der udelukker ældre fra demokratiske eller konstituerende processer, f.eks. valg til Europa-Parlamentet, da der er tale om en betydelig vælgergruppe med fulde rettigheder

5.5.2.5. slå bro over den »digitale kløft og digital fattigdom« ved at sikre økonomisk støtte og initiativer til forbedring af infrastruktur, støtteudstyr og uddannelse, der kan bidrage til digitale færdigheder i alle aldersgrupper, samtidig med at forpligtelsen til at sikre fortsat adgang til basale varer og tjenesteydelser, også uden for den digitale sfære, overholdes

5.5.2.6. sikre andre vigtige tjenester ud over offentlig transport, f.eks. inden for pleje, sundhed, boliger, kultur, fritid, aktiv deltagelse i det sociale liv osv.

5.5.2.7. støtte Kommissionens anbefalinger om at bekæmpe uønsket ensomhed og sikre, at mentale sundhedstjenester, sociale ydelser og langtidspleje i lyset af de aktuelle demografiske ændringer er tilgængelige, økonomisk overkommelige, integrerede, lokalsamfundsbaseede og brugervenlige. Samtidig bør medlemsstaterne have støtte til at indsamle og overføre god praksis gennem det nye europæiske agentur for ældre, aldring og demografiske udfordringer⁽¹⁸⁾

5.5.2.8. foreslå foranstaltninger, der beskytter ældre forbrugeres rettigheder, da de betragtes som sårbare forbrugere i henhold til EU-retten

5.5.2.9. foreslå foranstaltninger til at fremme frivilligt arbejde med merværdi for ældre ved at tilbyde mentorprogrammer til ældre, der er interesserede i at formidle deres arbejds erfaringer til de yngre generationer

⁽¹⁸⁾ Meddelelse fra Kommissionen om en samlet tilgang til mental sundhed, COM(2023) 298 final.

5.5.2.10. investere i forskning og udvikling for at understøtte en sund og aktiv aldring, herunder gennem udvikling af teknologier, produkter og tjenester, der er tilgængelige for alle, og med direkte inddragelse af de ældre for at imødekomme de mange forskellige behov hos ældre, samt fremme social innovation

5.5.2.11. fortsætte gennemførelsen af handlingsplanen for digital uddannelse, der kan støtte medlemsstaternes bestræbelser på at skabe rammevilkår, der fremmer udviklingen af avancerede og specialiserede digitale færdigheder, som kan erhverves inden for livslang læring⁽¹⁹⁾, i stedet for at erhvervelse af sådanne færdigheder udelukkende er knyttet til deltagelse på arbejdsmarkedet, og lægge grunden til særlige foranstaltninger målrettet ældre og deres miljø.

5.6. *Beskæftigelse, uddannelse og erhvervsuddannelse*

5.6.1. Den aktuelle demografiske udfordring kræver, at man fjerner hindringerne og udnytter mulighederne for, at ældre kan deltage på arbejdsmarkedet, også dem, der ønsker at forblive på arbejdsmarkedet, efter at de har nået pensionsalderen. Den nye europæiske strategi for ældre bør fremme udveksling af bedste praksis mellem medlemsstaterne for at forbedre beskæftigelsen blandt ældre.

5.6.2. Strategien bør bygge på en fleksibel model, hvor den enkelte kan skifte mellem læring, arbejde, omsorgsarbejde og inaktivitet/pension flere gange og i forskellige aldre gennem livet, selv efter den lovbestemte pensionsalder. De forskellige støtte- og plejetjenester, der udbydes på tværs af generationerne, herunder børnepasning og langtidspleje, bør understøtte muligheder for aktiv samfundsdeltagelse for personer i alle aldersgrupper og for både kvinder og mænd. Strategien bør omfatte specifikke foranstaltninger til støtte for uformelle plejepersoner, da de spiller en vigtig rolle i forhold til ældre, som modtager pleje. I den forbindelse kunne der udarbejdes særlige anbefalinger vedrørende forening af arbejdsliv og familieliv, lønkomensation eller økonomisk støtte, forskellige former for aflastningsordninger, adgang til rådgivning og uddannelse mm.

5.6.3. Til det formål bør den europæiske strategi i overensstemmelse med medlemsstaternes ansvarsområder:

5.6.3.1. omfatte en vurdering af virkningerne af aldersbaserede undtagelser i direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet og rammedirektivet om mindstelønninger, forslag til retningslinjer for gennemførelse af principperne om ligebehandling på beskæftigelsesområdet, uanset folks alder, og om nødvendigt fastlæggelse af andre måder at forbedre gennemførelsen af direktiverne på og forhindre forskelsbehandling af ældre, som ønsker at forblive på arbejdsmarkedet

5.6.3.2. fremme mentorordninger på tværs af generationerne gennem særlige programmer

5.6.3.3. bekæmpe og forebygge fysiske og psykosociale risici såsom stress og udbændthed inden for den næste EU-ramme for sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen i overensstemmelse med de nuværende politikker

5.6.3.4. fremme iværksætterånd hos ældre ved hjælp af evalueringer af eksisterende barrierer såsom tab af pensionsrettigheder, lette adgangen til finansiering og fremme væksthuse for fælles iværksætteri på tværs af generationerne og overførsler af virksomheder fra ældre til yngre iværksættere⁽²⁰⁾ samt fremme initiativer inden for den sociale økonomi

5.6.3.5. fremme den sociale økonomi som en sektor, der har mennesket og de samfundsmæssige fordele i centrum, idet den kan skabe nye beskæftigelses- og iværksættermuligheder for ældre⁽²¹⁾

5.6.3.6. fremme og forbedre adgangen til Erasmus+-programmer og læringsteknologier for ældre ved at udnytte det tværgenerationelle potentiale i programmerne til fulde og give de ældre muligheder for læring og akademisk mobilitet, også steder, hvorfra det er vanskeligt at få adgang til uddannelse, f.eks. institutioner for langtidspleje. De muligheder, der ligger i mikroeksamensbeviser og digitale læringsværktøjer såsom online-masselæringskurser (MOOC'er), bør også udnyttes fuldt ud

⁽¹⁹⁾ Forslag til Rådets henstilling om forbedring af udbuddet af digitale færdigheder inden for uddannelse — COM(2023) 206 final.

⁽²⁰⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om virksomhedsoverdragelser som drivkraft for bæredygtig genopretning og vækst i SMV-sektoren, (EUT C 486 af 21.12.2022, s. 9).

⁽²¹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »en ny plejemodel for ældre: læren fra covid-19« (initiativudtalelse) (EUT C 194 af 12.5.2022, s. 19).

5.6.3.7. omfatte forslag til foranstaltninger til at forbedre de ældres viden om økonomiske spørgsmål, hvilket kan medføre en mobilisering af uudnyttede ressourcer og forbedre konkurrenceevnen. Det bør lægges særlig vægt på udvikling af ældres færdigheder, så de kan agere som informerede investorer og undgå uhensigtsmæssige økonomiske investeringer og et uhensigtsmæssigt forbrug

5.6.3.8. udvikle forslag til forebyggelse af hjerneflugt i alle generationer, hvad enten det sker mellem medlemsstater eller ud af EU, med udgangspunkt i den europæiske dagsorden for færdigheder med henblik på bæredygtig konkurrenceevne, social retfærdighed og modstandsdygtighed ⁽²²⁾.

5.7. En anstændig indkomst og social inklusion

5.7.1. I 2019 var andelen af pensionister over 65 år i EU, som var i risiko for fattigdom, 15,1 %. I perioden 2010-2019 var andelen af kvinder over 65 år i EU, der fik udbetalt en pension og var i risiko for fattigdom, mellem 3 og 4 procentpoint højere end hos mændene i samme gruppe.

5.7.2. For at rette op på denne situation og minimere risikoen for fattigdom og social udstødelse blandt ældre i overensstemmelse med medlemsstaternes enekompetence og under hensyntagen til arbejdsmarkedsparternes rolle bør strategien for ældre fremme en anstændig indkomst for ældre ved at foreslå initiativer til at:

5.7.2.1. udvikle pensionssystemer, der sikrer pensionister en tilstrækkelig pension, så de ikke er afhængige af minimumsindkomststøtte som anført i EØSU's udtalelse om Rådets henstilling om en tilstrækkelig minimumsindkomst, som sikrer aktiv inklusion ⁽²³⁾. I tråd med dette skal muligheden for konvergerende foranstaltninger, der kan sikre en minimumsindkomst til alle ældre og hjælpe dem med at forblive i beskæftigelse, hvis de ønsker det, evalueres sammen med medlemsstaterne

5.7.2.2. udvikle en ældregaranti, som beskytter de ældre mod fattigdom og sætter dem i stand til at leve et anstændigt og deltagelsesbaseret liv, efter at de har passeret 65 år, herunder særlig støtte til personer over 75 eller 80 år, alt efter de særlige forhold i de forskellige medlemsstater

5.7.2.3. sikre en løbende tilpasning og om nødvendigt en pristalsindeksering af pensionerne, så de følger leveomkostningerne, samtidig med at der tages hensyn til særlige udgifter for ældre (f.eks. til sundhed og langtidspleje)

5.7.2.4. mindske den kønsbestemte forskel i pensionerne og om nødvendigt fremme indførelse af plejetillæg i de sociale beskyttelsessystemer og/eller skattegodtgørelser

5.7.2.5. etablere en ramme for universel adgang til pensionsrettigheder, herunder for mænd og kvinder, selvstændige og personer i nye former for beskæftigelse såsom inden for den sociale økonomi, personer med handicap (herunder personer i beskyttet beskæftigelse) og personer, der er udstødt fra arbejdsmarkedet

5.7.2.6. øge bevidstheden om og bekæmpe vold mod og mishandling af ældre, især ældre kvinder.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽²²⁾ COM(2020) 274 final.

⁽²³⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Rådets henstilling om en tilstrækkelig minimumsindkomst, som sikrer aktiv inklusion (COM(2022) 490 final — 2022/0299 (NLE)) (EUT C 184 af 25.5.2023, s. 64), og Rådets henstilling om en tilstrækkelig minimumsindkomst, som sikrer aktiv inklusion (EUT C 41 af 3.2.2023, s. 1).

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om dekarbonisering af den europæiske industri og innovationens og digitaliseringens rolle som drivkraft for dette

(Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)

(2023/C 349/07)

Ordfører: **Andrés BARCELÓ DELGADO**

Medordfører: **Monika SITÁROVÁ**

Anmodning fra det spanske rådsformandskab	Brev af 8. december 2022
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde Sonderende udtalelse
Præsidiets henvisning	13.12.2022
Kompetence	Den Rådgivende Kommission for Industrielle Ændringer
Vedtaget i sektionen	22.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	185/3/7

1. Konklusioner og anbefalinger

- 1.1. EØSU er overbevist om, at dekarboniseringen af EU's industri skal kombineres med øget digitalisering.
- 1.2. Innovation er afgørende, hvis industrien skal dekarboniseres fuldt ud, da mange teknologier stadig er under udvikling.
- 1.3. EU kan ikke opnå dekarbonisering uden et stærkt engagement fra arbejdstagernes side og social dialog. Omskolings- og opkvalificeringsprogrammer skal være en topprioritet med henblik på at nå målene. Den sociale dialog og inddragelse af arbejdstagerrepræsentanter skal spille en rolle i omskolings- og opkvalificeringsprogrammerne, som vil være en forudsætning for, at nye teknologier og arbejdsmetoder kan lykkes.
- 1.4. EU skal både kortlægge de teknologier, der kræver særlig støtte til udvikling af fremstillingsaktiviteter, og foreslå yderligere foranstaltninger.
- 1.5. Der skal udvikles teknikker til CO₂-fangst, -lagring og -udnyttelse for at reducere emissioner, der »vanskeligt lader sig nedbringe« i industrier såsom cementindustrien og raffinaderier. Selve kulstoffet kan anvendes som råmateriale til e-brændstoffer.
- 1.6. Den amerikanske lov om reduktion af inflationen (IRA) er en meget stor udfordring for EU og dens industri. Kommissionens forslag om en nettonulindustri kunne være et effektivt svar på truslen om massiv flytning af industrielle aktiviteter fra EU til tredjelande. EU's forslag må ikke overse de arbejdsmarkeds- og samfundsmæssige følger af den amerikanske lov om reduktion af inflationen.
- 1.7. Industrivirksomheder har brug for offentlig støtte under dekarboniseringsprocessen (f.eks. forhøjelse af de minimis-tærsklen, revision af skattepolitikker), men de skal også overholde principperne for det indre marked.
- 1.8. EØSU bemærker, at de nuværende eksempler på digitale tvillinger i industrien, som påpeget i udtalelsen CCMI/206, er befordrende med hensyn til at forbedre industriens resultater.

1.9. EØSU opfordrer indtrængende de europæiske myndigheder og medlemsstaterne til at fremskynde godkendelsesprocesserne for vedvarende energi og industrielle aktiviteter. Både den nuværende langvarige procedure for opnåelse af tilladelser og overdrevent bureaukrati hæmmer nye investeringer.

1.10. EØSU bifalder initiativet til Den Europæiske Brintbank og håber, at det vil bidrage til udbredelse af brintteknologien, navnlig i industrier, hvor det er vanskeligt at nedbringe emissionerne.

1.11. Den nuværende infrastruktur skal vedligeholdes ordentligt for at udvikle nye industriprocesser. Der skal udvikles specifikke infrastrukturprogrammer, der kan ledsage den industrielle dekarbonisering.

2. Generelle bemærkninger

2.1. Det kommende spanske formandskab for Rådet har anmodet EØSU om at udarbejde en sonderende udtalelse om dekarbonisering af den europæiske industri og digitaliseringens og innovationens rolle i denne proces.

2.2. EØSU har tidligere udarbejdet en initiativudtalelse om dekarboniseringsteknologier med fokus på industrier omfattet af EU's emissionshandelsordning ⁽¹⁾.

2.3. Det europæiske samfund har truffet den nødvendige og radikale beslutning at opnå fuld dekarbonisering senest i 2050. Industrien vil blive hårdest ramt af dette, og visse industrielle aktiviteter vil have meget vanskeligt ved at tilpasse sig.

2.4. Nogle industrier har foretaget meget store investeringer i de seneste år og vil være tvunget til at foretage endnu mere radikale ændringer for at nå målet om nettonul. Det europæiske samfund skal derfor støtte dem, efterhånden som de bevæger sig fra fossile brændstoffer til en klimaneutral produktion.

2.5. Visse industrielle aktiviteter, der vanskeligt lader sig tilpasse, skal anvende teknologier til CO₂-fangst og -lagring (CCS). I fremtiden kan CO₂-emissioner anvendes til at producere varer med en høj merværdi.

2.6. Omfanget af EU's afhængighed af tredjelande med hensyn til levering af visse rene teknologier gør det yderst vanskeligt for EU at nå sit mål om 40 % vedvarende energi senest i 2030. EU er i vid udstrækning afhængig af import for så vidt angår renere teknologi, og EU's anvendelse af cleantech skal fremskyndes drastisk for at nå Fit for 55-målene. EU er nødt til at kortlægge de teknologier, der kræver særlig støtte til udvikling af fremstillingsaktiviteter, og foreslå yderligere foranstaltninger.

2.7. Den europæiske industri er under konstant pres fra den internationale konkurrence, hvilket kræver en hurtig reaktion og løbende udvikling og tilpasning af erhvervsaktiviteterne, så det også fremover vil være økonomisk interessant at producere i EU. Dette er allerede en vigtig faktor i moderne produktion, men med nye digitale teknologier kan fremstillingsvirksomheder levere store effektivitetsforbedringer og udnytte helt nye muligheder for at udvikle produkter, tjenesteydelser og forretningsmodeller.

2.8. Den digitale omstilling, der er planlagt i EU's grønne pagt, er en forudsætning for at nå dekarboniseringsmålet.

2.9. Intet lader sig gennemføre uden mennesker. Den europæiske arbejdsstyrke er højt kvalificeret med hensyn til den nuværende teknologi, men den bør efteruddannes for at kunne udnytte de nye teknologier, der vil blive udviklet og indført i den nærmeste fremtid.

2.10. I henhold til det almindeligt anerkendte princip om ikke at lade nogen i stikken, skal der lægges særlig vægt på de lokalsamfund, hvor der findes industriel produktion. Dette er nødvendigt i betragtning af de forandringer, der vil ske i de kommende år, og den indvirkning, som disse forandringer på kort sigt vil have for beskæftigelsen i de pågældende områder.

⁽¹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om teknologier til fjernelse af CO₂ og deres rolle i dekarboniseringen af den europæiske industri (initiativudtalelse) (EUT C 486 af 21.12.2022, s. 53).

3. Nye rammevilkår i EU og andre steder

3.1. I mellemtiden står Den Europæiske Union over for de nye udfordringer, der er forbundet med gennemførelsen af USA's nye lov om reduktion af inflationen⁽²⁾, som kan være et incitament til at flytte en stor del af den europæiske industrielle værdikæde til USA, navnlig den del, der vedrører vedvarende og kulstoffattige teknologier. Loven om reduktion af inflationen består af en blanding af tilskud, skatteincitamenter og lånegarantier ledsaget af forskellige sociale og økonomiske forpligtelser. Virksomheders skattnedsættelse udgør størstedelen af lovgivningen og beløber sig til ca. 216 mia. USD.

3.2. Der er også skattnedsættelse for produktion i forbindelse med vind- og solprojekter. Virksomheder, der ønsker adgang til disse produktionskreditter, skal opfylde kravene til indenlandsk indhold: Jern, stål og fremstillede produkter til kraftværker skal produceres på hjemmemarkedet. Alle jern- og stålfremstillingsprocesser skal foregå i USA, og fremstillede produkter anses for at være fremstillet på hjemmemarkedet, hvis en minimumsprocentdel af de samlede produktionsomkostninger for produkter stammer fra amerikansk baserede minedrifts-, produktions- eller fremstillingsprocesser. Denne tærskel er på 40 % og vil stige til 55 % i 2026.

3.3. Kommissionen har foreslået ny lovgivning for at imødegå udfordringen fra den amerikanske og kinesiske konkurrence til EU. EØSU er i færd med at udarbejde en udtalelse om dette emne.

3.4. EØSU erkender, at forslaget går i den rigtige retning, men det er næppe tilstrækkeligt til at opfylde det ambitiøse mål, og der er behov for forbedringer af lovgivningsprocessen.

3.5. Forskellen mellem gaspriserne i Europa og USA er enorm, selv med det seneste fald i de europæiske priser. Nogle leverandører anvender tilgangen med »offeromkostninger« i forbindelse med naturgasforsyning og -priser, og EU er nu, idet Unionen næsten er fri for sin afhængighed af russisk gas, blevet integreret i en endnu dyrere ramme for gas- og elpriser. Dette undergraver både EU-industriens konkurrenceevne og udbredelsen af elektrificering.

3.6. Dekarboniseringsprocessen vil øge efterspørgslen efter elektricitet. EØSU efterlyser klimaneutral teknologi, der prioriterer en kulstoffri energiforsyning og energisikkerhed til en overkommelig pris.

3.7. Europæiske virksomheder skal købe CO₂-certifikater inden for rammerne af ETS. Priserne på CO₂-certifikater er på over 80 EUR, og pristillægget på elspotpriserne som følge af de stigende omkostninger ved CO₂-certifikater er på ca. 40 EUR. Med nogle få undtagelser har EU's andre vigtige handelspartnere ikke denne form for CO₂-pris, og det vil derfor i fremtiden være vanskeligt for EU's industri at konkurrere på de internationale markeder, selv med CBAM-skjoldet for det indre marked.

3.8. Forsyningen med dekarboniseret energi til en overkommelig pris er afgørende for udviklingen af nye industrielle aktiviteter i Europa. Virkningen af forordningen om nettoindustrien på energipriserne vil være begrænset på kort sigt, og dens langsigtede virkninger er fortsat usikre. Ambitionen om at gøre EU mindre afhængig af importeret energi og mindre udsat for volatilitet på det globale marked vil ikke blive til virkelighed fra den ene dag til den anden. Industrien har dog brug for øjeblikkelige løsninger for at klare energipriserne, som stadig er højere i Europa end i mange andre dele af verden. EU's industriplan for den grønne pagt vil kun blive en succes, hvis EU også reformerer sin energipolitik, navnlig med et revideret direktiv om elektricitetsmarkedets udformning, som hurtigt sikrer en forsyning med kulstoffattig elektricitet til en overkommelig pris svarende til det stigende behov for elektrificering.

3.9. EU synes at være fanget mellem to tilgange: Man bestræber sig på at tilnærme sig USA og bevare et stærkt industrielt fodaftryk i Europa, samtidig med at man overholder WTO-reglerne, som undertiden er i fuldstændig modstrid med den amerikanske tilgang.

3.10. At holde gang i EU's indre marked er en anden udfordring, som Unionen står over for. Som Kommissionen har påpeget, har fleksibiliteten med hensyn til statsstøtte været koncentreret i to medlemsstater, der tegner sig for mere end 70 % af de samlede godkendelser, som Kommissionen har tilvejebragt i henhold til overgangsundtagelsen (i forbindelse med covid-19 og Ruslands krig mod Ukraine).

(2) Loven om reduktion af inflationen fra 2022.

3.11. Med henblik på at sikre det indre marked, som er hjørnestenen i Den Europæiske Union bør EU-institutionerne og medlemsstaterne undgå at give virksomhederne for stor statsstøtte. For at gøre det muligt for SMV'er at blive digitaliseret og fremme innovation kan de minimis-tærsklen imidlertid hæves, da den næppe hæmmer konkurrencen. Erfaringerne med det digitale innovationsknudepunkt⁽³⁾ skal udbredes i hele EU.

4. Innovationens rolle

4.1. Innovation er afgørende for at sætte EU i stand til at opfylde målet om nettonul, og mere kommercielt tilgængelige teknologier skal bringes i omsætning. Innovationens rolle i virksomhederne er det vigtigste redskab til udbredelse af nye og grønne teknologier, der både er teknisk og økonomisk levedygtige.

4.2. På den anden side skal indsatsen for at fremme et retfærdigt marked for »reelle og pålidelige grønne varer«, hvor offentlige udbud er den vigtigste drivkraft, bidrage til at øge anvendelsen af nye grønne teknologier.

4.3. EU mangler råstoffer, men den foreslåede forordning om kritiske råstoffer vil fremme indenlandsk producerede genanvendte råstoffer til industrien. Den største konkurrencefordel for EU's industri er dens teknologiske kapacitet og højt kvalificerede arbejdsstyrke, som gør det muligt for den at være førende på det globale marked.

4.4. Denne konkurrencefordel udfordres nu af tredjelande, da det eneste redskab til at bevare lederskabet er at værne om innovationen, finde den rette balance mellem beskyttelse af miljøet, mennesker og innovation og fremskynde lovgivningsmæssige godkendelser, ikke kun på særlige områder som i Kommissionens forslag, men også andre steder. Der er åbenlyse eksempler på uberettigede forsinkelser i forbindelse med godkendelse af udvikling af nye industri anlæg.

4.5. SMV'er er ryggraden i den europæiske produktion, og for at fremme dekarboniseringen skal der lægges særlig vægt på dem med specifikke programmer til fremme af en effektiv innovation og digitalisering.

4.6. Da dekarboniseringen vil kræve enorme investeringer, foreslår EØSU, at EU-institutionerne anvender både Fonden for Retfærdig Omstilling og NextGeneration EU-midlerne til at yde en passende støtte til dekarboniseringsprocessen.

4.7. Den nuværende infrastruktur er utilstrækkelig til de nødvendige ændringer i industrien og samfundet, og EØSU opfordrer på det kraftigste de offentlige myndigheder til at iværksætte et program til vedligeholdelse og forbedring af den infrastruktur, der er nødvendig for en gnidningsløs ibrugtagning af de nye teknologier.

4.8. Brint synes at være det bedste valg til at dekarbonisere industrier, hvis emissioner »vanskeligt lader sig nedbringe«, og som ikke er egnet til fuld elektrificering. EU's nylige initiativ Den Europæiske Brintbank vil bidrage til en korrekt anvendelse af denne teknologi med hensyn til mængde og pris. Nogle regionale erfaringer med innovation inden for brint er meget nyttige, da de samler store virksomheder, forskningscentre, universiteter og SMV'er.

5. Digitaliseringens rolle

5.1. Digitalisering og innovation bidrager væsentligt til dekarboniseringen af den europæiske industri. Hvor den digitale teknologi og den fysiske produktion af varer konvergerer kan industrien betragtes som en central aktør i den digitale omstilling og for den industrielle dekarbonisering, da den fremmer moderniseringen af industrielle processer, produkter og forretningsmodeller med en positiv indvirkning på produktiviteten.

5.2. Teknologier såsom sensorer, maskine-til-maskine-kommunikation, dataanalyse og robotteknologi skaber muligheder for fremstillingsvirksomheder. Gennem optimering og automatisering af produktionen kan nye teknologier gøre det muligt for europæiske virksomheder at konkurrere med lande med traditionelt lavere produktionsomkostninger.

⁽³⁾ <https://european-digital-innovation-hubs.ec.europa.eu/>.

5.3. Mange sektorer er allerede blevet stærkt automatiseret og påvirkes yderligere af digitale teknologier, f.eks. intelligent robotteknologi til samling, processtyringscomputere i den kemiske sektor og 3D-printning til fremstilling af komponenter og reservedele. Den anden bølge af digital omstilling drevet af kunstig intelligens, tingenes industrielle internet og big data vil sandsynligvis være mere indgribende og kan skabe uligheder mellem virksomheder og mellem EU's regioner.

5.4. Ved hjælp af sensorteknologi kan produktionen overvåges og optimeres, f.eks. ved løbende at overvåge anvendelsen af produktionsudstyr, energiinput, behovet for råstoffer og reservedele, produktkvalitet og emissioner. En analyse af de indsamlede data kan give virksomheden indsigt i, hvilke processer der fungerer optimalt, og hvilke der kan forbedres, samt klimaaftrykket.

5.5. Digitaliseringen har et stort potentiale til at mindske industriens klimapåvirkning, men digitalisering og håndtering af data skal tage højde for klimaperspektivet.

6. Omskoling og opkvalificering

6.1. Den grønne og den digitale omstilling skal ses som en mulighed for at skabe og fremme arbejdspladser af høj kvalitet og samtidig tiltrække en mangfoldig arbejdsstyrke til industrien og navnlig søge kvindelige talenter, fremme åbenhed over for kvalificerede arbejdstagere fra tredjelande og gøre en intensiv indsats for at gøre industrien attraktiv for unge.

6.2. Kommissionen har fremlagt et bredt katalog over initiativer, der er udviklet under den europæiske dagsorden for færdigheder, herunder den europæiske pagt for færdigheder og det europæiske år for færdigheder 2023. Der vil blive oprettet eller udbygget partnerskaber for færdigheder. Der vil blive oprettet »akademier for nettonulindustrien« for at støtte opkvalificerings- og omskolingsprogrammer i strategiske industrier med henblik på den grønne omstilling. Statsstøtte og vigtige projekter af fælleseuropæisk interesse bør også tilvejebringe yderligere finansielle ressourcer til støtte for mål vedrørende færdigheder, og EU-budgettet og NextGenerationEU yder allerede 64,8 mia. EUR til støtte for EU's dagsorden for færdigheder. Nogle af de nuværende projekter under Erasmus +, såsom ESSA⁽⁴⁾, er meget lovende.

6.3. Den sociale dialog er afgørende for en korrekt anvendelse af de nye teknologier og for at lette samfundets og arbejdstagernes accept af fremtidige ændringer i arbejdsprocesserne.

6.4. For at udnytte de digitale teknologier fuldt ud i produktionen er det imidlertid vigtigt ikke kun at fokusere på teknologi, men snarere at tænke på virksomheden og organisationen som helhed. Der er behov for en digital strategi og handlingsplaner for at gøre digitaliseringen lettere at håndtere.

6.5. Udfordringen består i at sikre, at den digitale omstilling fører til flere sociale fremskridt og ikke lader nogen i stikken. Arbejdstagerne skal være i stand til at foregribe konsekvenserne af nye teknologiske landvindinger og påvirke arbejdsgivernes beslutninger gennem en forbedret ret til medbestemmelse. Konsekvenserne af digitale teknologier skal drøftes og føre til forhandlede løsninger på alle niveauer: virksomheds-, sektor-, nationalt og europæisk niveau.

6.6. EU's arbejdsstyrke skal efteruddannes og opkvalificeres ordentligt, så den får de nye færdigheder, der er nødvendige for at kunne opfylde de nye jobkrav. De nuværende færdigheder skal vurderes inden for rammerne af den sociale dialog for at fastslå, om de er værdifulde for den fremtidige udvikling.

6.7. Opretholdelse af en levende og effektiv social dialog vil helt sikkert bidrage til en bedre udbredelse og accept af nye teknologier og minimere de sociale omkostninger.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

(4) <https://www.estep.eu/essa/>.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om dekarbonisering af fiskerflåden
(Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)

(2023/C 349/08)

Ordfører: **Javier GARAT PÉREZ**

Anmodning om udtalelse	Brev fra det spanske rådsformandskab, 30.1.2023
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø
Vedtaget i sektionen	28.6.2023
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	38/6/1
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	155/0/0

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU bifalder strategien for energiomstilling i EU's fiskeri- og akvakultursektor⁽¹⁾. Udvalget anerkender behovet for at reducere CO₂-emissionerne og støtter fuldt ud bestræbelserne på at finde bæredygtige, vedvarende og kommercielt levedygtige energialternativer samt reducere afhængigheden af energi fra tredjelande. EØSU opfordrer samfundet generelt, virksomhederne og navnlig fiskerisektoren til at bidrage til at opnå klimaneutralitet senest i 2050.

1.2. EØSU minder om, at fiskerierhvervet er en del af løsningen, når det handler om at afbøde virkningerne af klimaændringerne, idet fiskernes produkter er blandt de sundeste animalske proteinkilder og har et af de laveste CO₂-fodaftryk. Ifølge tal fra FN's Konference om Handel og Udvikling (UNCTAD) vil emissionerne fra fiskerisektoren i 2023 tegne sig for mellem 0,1 % og 0,5 % af verdens samlede emissioner. Navnlig har den europæiske flåde reduceret sine emissioner med 50 % siden 1990⁽²⁾. Der er tale om en strategisk sektor, som er vigtig for vores samfund og uundværlig, når det handler om at brødføde befolkningen og fremme en sund kost. Når det er sagt, opfordrer EØSU til, at bestræbelserne på at øge energieffektiviteten og reducere emissionerne fortsættes.

1.3. Udvalget efterlyser en passende og realistisk tidsplan for dekarbonisering, der sikrer, at teknologiske, logistiske og lovgivningsmæssige fremskridt går hånd i hånd. Fraværet af en sådan tidsplan vil medføre en urimelig stigning i omkostningerne (som ikke vil kunne videregives i salgspriserne for fiskeprodukter, der ellers vil blive til en luksusvare), lukning af virksomheder, jobusikkerhed og arbejdsløshed. Omkostningerne ved omstillingen bør ikke være uholdbare for arbejdsgiverne og arbejdstagerne i de forskellige maritime sektorer eller føre til, at nogen lades i stikken.

1.4. EØSU anerkender, at udviklingen og den generelle tilgængelighed af alternative og innovative grønne teknologier, nye brændstoffer og kulstofneutrale energikilder udgør de største udfordringer for fiskerisektoren. Udviklingen af disse brændstoffer og af den nødvendige infrastruktur er afgørende, hvis dekarboniseringen skal gøres til virkelighed. EØSU betragter hybride teknikker som en midlertidig løsning, selv om denne metode ikke indebærer et øjeblikkeligt skift væk fra fossile brændstoffer.

1.5. Udvalget understreger, at de europæiske og nationale myndigheder kan benytte sig af en kombination af forskellige energiløsninger til at tackle klimaudfordringerne. I dag anvender 100 % af alle fiskerfartøjer diesel. Ifølge eksperter er vedvarende kulstoffattige brændstoffer, som ikke er plantebaserede, det mest rentable alternativ på kort sigt for

⁽¹⁾ COM/2023/100 final.

⁽²⁾ Se de årlige emissionsdata, som Kommissionen hvert år indsender til FN's rammekonvention om klimaændringer (i henhold til Kyoto-protokollen) i overensstemmelse med de retningslinjer, der er fastlagt af FN's Klimapanel (IPCC), og som kortlægger udviklingen i emissionerne mellem 1990 og 2020 i ton CO₂, CH₄ og N₂O for EU's fiskerisektor (jf. tabel 1.A(a)s4, 3s1, 3s2, 1.A(a)s3, og 1.D).

fiskerisektoren, hvis den skal bevæge sig væk fra fossile brændstoffer, om end priserne i dag er næsten dobbelt så høje som priserne på diesel, og de stadig kun er tilgængelige i meget begrænset omfang. Idet luftfarten følger en anden vej med udviklingen af bæredygtige flybrændstoffer, og andre teknologier såsom brint og elektricitet er bedre egnede til sektorer som skibsfart og vejtransport end til fiskerfartøjer, opfordrer EØSU til, at der sendes et klart politisk signal om, at disse erstatningsbrændstoffer først og fremmest bør anvendes i fiskeriet og ikke i ovennævnte sektorer. Udvalget understreger, at det ikke kan lade sig gøre at nå de ambitiøse mål, der er fastsat i både den europæiske grønne pagt og Fit for 55-pakken, så længe sådanne alternative brændstoffer ikke bliver udviklet ⁽³⁾.

1.6. EØSU mener, at de enorme omkostninger forbundet med at dekarbonisere en sektor, der er vanskelig at elektrificere, såsom fiskerisektoren, rækker langt ud over, hvad der kan finansieres med EU-midler. Udfordringen vil bestå i at bevare fiskerisektoren og dens bidrag til fødevarer sikkerheden. Det er afgørende at sikre institutionel støtte og målrettede finansierings- og låneforanstaltninger, der når ud til alle medlemsstater og deres fiskerflåder. I den forbindelse er EØSU bekymret over de nuværende begrænsninger ved Den Europæiske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturfond (EHFAF), der, som Kommissionen selv anerkender, ikke kan gennemføre denne omstilling. For at disse omkostninger kan dækkes, opfordrer EØSU derudover til at overveje andre finansieringskilder såsom Den Europæiske Investeringsbank, anvende afgifter fra CO₂-grænsetilpasning og mobilisere indtægter fra energibeskatning og omfordele dem til fiskerisektoren. EØSU minder om, at EU-flådens fartøjer i gennemsnit er 31,5 år gamle ⁽⁴⁾, og opfordrer Kommissionen til at stille forslag om, at der etableres en nødfond, der skal fremskynde dekarboniseringen. Udvalget efterlyser også større komplementaritet mellem de eksisterende politikker og samhörigheds- og regionaludviklingsfondene for at bidrage til at kanalisere midlerne og undgå konkurrence mellem regionerne.

1.7. EØSU bemærker, at enhver ændring af energikilder vil kræve nye fartøjer af en hidtil uset konstruktion og med en større kapacitet om bord (»bruttotonnage«) for at kunne rumme de nye maskiner. Den definition og de grænser for fiskerikapaciteten, der er fastsat i den fælles fiskeripolitik, hæmmer imidlertid sådanne fremskridt. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at revidere definitionen af fiskerikapacitet, så det bliver muligt at indføre nye teknologier i forbindelse med energiomstillingen.

1.8. EØSU anmoder om, at EU ikke indfører afgifter på det brændstof (diesel), der anvendes til fiskeri, før nye fremdriftsteknologier er kommercielt tilgængelige, og de lovgivningsmæssige rammer gør det muligt at modernisere, indføre og anvende sådanne teknologier.

1.9. EØSU bifalder Kommissionens forslag om at etablere et nyt multilateralt partnerskab for energiomstilling. EØSU anser det for afgørende at høre ikke blot fiskerisektoren, men også fagforeninger, tekniske eksperter, skibsværfter, ingeniører og havne, for at finde frem til konkrete, praktiske og bæredygtige løsninger. EØSU efterlyser en samlet plan, der kan styrke den europæiske kapacitet til at bygge miljøvenlige fiskerfartøjer. Med det mål for øje kan det overvejes at give skibsværfterne en særlig gunstig skattemæssig behandling.

1.10. Udvalget opfordrer navnlig til at fremme pilotprojekter inden for nye energikilder, oprette innovative værdikæder i den maritime industri, bringe nye og hidtil ukendte teknologier tættere på brugerne, skabe bæredygtige arbejdspladser gennem udvikling af nye industrielle aktiviteter og styrke den cirkulære økonomi. EØSU opfordrer desuden til, at der afsættes ressourcer til uddannelse af fartøjernes besætninger, så de kan håndtere nye teknologier om bord på en sikker og effektiv måde. Virkningerne af omstillingen kan kun håndteres på en afbalanceret måde, hvis man undgår at skabe uforholdsmæssigt store byrder for arbejdstagere og virksomheder.

1.11. EØSU vil gerne benytte denne sonderende udtalelse til at se nærmere på problemet med dekarbonisering i en bredere strategisk ramme. Det sidste kapitel skitserer en vision for en bæredygtig fiskerisektor i EU, som bør være retningsgivende for udvalgets fremtidige arbejde.

2. Baggrund

2.1. Den 21. februar 2023 offentliggjorde Kommissionen sin strategi for energiomstillingen i EU's fiskeri- og akvakultursektor. I strategien fremhæver Kommissionen nødvendigheden af at mindske afhængigheden af fossile brændstoffer og hurtigst muligt overgå til vedvarende og kulstoffattige energikilder i overensstemmelse med målene i den europæiske grønne pagt om at gøre EU klimaneutralt senest i 2050.

⁽³⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om anvendelsen af vedvarende og kulstoffattige brændstoffer i søtransport og om ændring af direktiv 2009/16/EF« (COM(2021) 562 final — 2021/0210 (COD)) (EUT C 152 af 6.4.2022, s. 145).

⁽⁴⁾ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/facts-and-figures/facts-and-figures-common-fisheries-policy/fishing-fleet_en.

2.2. Kommissionen påpeger, at energi er en af de primære driftsomkostninger i EU's fiskeri- og akvakultursektor. Stigningen i energipriserne resulterede i, at priserne på brændstof til skibe blev mere end fordoblet i 2022 i forhold til de gennemsnitlige 2021-priser, hvilket satte EU-flådens og akvakulturaktiviteternes økonomiske levedygtighed under et enormt pres. I den forbindelse var ca. 40 % af kystflåden, 66 % af højsøflåden og 87 % af langdistanceflåden ikke rentable ved energipriserne i 2022. For at fortsætte driften måtte en stor del af fiskeri- og akvakultursektoren derfor forlade sig på økonomisk støtte fra medlemsstaterne og de tilgængelige EU-finansieringsinstrumenter.

2.3. Kommissionen fremhæver i den sammenhæng, at EU's fiskeri- og akvakultursektor lider under en strukturel sårbarhed. For at ændre situationen foreslår Kommissionen i sin meddelelse en flersidig indsats, der omfatter:

- innovative teknologier og praksisser med henblik på energiomstillingen
- en lovgivningsmæssig og finansiel ramme for fiskeri, der er tilpasset til energiomstillingen
- kortlægning og tackling af udfordringer og barrierer forbundet med energiomstillingen
- fremme af energiomstillingen i fiskerisektoren ved at oprette platforme og foretage undersøgelser.

3. Generelle bemærkninger

Emissioner

3.1. EØSU tilslutter sig EU's tilsagn om at opnå et neutralt CO₂-fodaftryk senest i 2050, og udvalget understreger behovet for at fremskynde energiomstillingen og dekarboniseringen af fiskerisektoren. Denne omstilling bør ske på afbalanceret vis, så omkostningerne fordeles mellem alle operatører på en måde, der ikke lægger hindringer i vejen for deres aktiviteter. Det bør også være en omstilling, som er mulig at føre ud i livet, og som tager hensyn til de særlige forhold ved flåden (navnlig fartøjernes størrelse og drift), således at der kan indarbejdes nye teknologier i produktionsstrukturen, der bygger på nye fremdriftsmetoder.

3.2. Mens drivhusgasemissionerne fra søtransportsektoren i de seneste år er steget globalt, er emissionerne fra EU's fiskerflåde faldet med op til 50 %⁽⁵⁾ takket være en øget energieffektivitet (se eksemplerne i pkt. 4.11 og 4.12) og en reduktion af flådens størrelse. Med hensyn til sidstnævnte punkt var der 73 716 EU-fartøjer⁽⁶⁾ i 2020 sammenlignet med 103 834 fartøjer i 1996, hvad der svarer til 30 000 færre fiskerfartøjer på 25 år på trods af de adskillige udvidelser af EU i denne periode, og kun 56 111 fartøjer var aktive i 2020 (hvoraf 75 % var under 12 meter). De europæiske tal ser endnu lavere ud i lyset af de globale tal, idet hele verden i 2020 havde en anslået flåde på 4,1 mio. fiskerfartøjer⁽⁷⁾. Det skønnes, at Kina med 564 000 fartøjer har den største fiskerflåde i verden. Med hensyn til fiskeriproduktion tegnede Kina sig for næsten 15 % af de globale fangster i 2020, mens EU stod for 4 %. I lyset af ovenstående er det afgørende for EU at have en moderne og konkurrencedygtig fiskerflåde.

3.3. For at vurdere fremskridtene med hensyn til flådens CO₂-reduktioner mener EØSU, at det er vigtigt at fastlægge et referenceår, der ikke straffer sektoren, men anerkender dens indsats og fortsætter med at tilskynde den til klimaneutralitet. EØSU anerkender, at EU-flåden har gjort fremskridt på vejen mod klimaneutralitet siden 1990. Udvalget mener derfor, at en fastsættelse af 2005 eller 2008 som referenceåret for reduktion af emissioner fra fiskerisektoren ikke anerkender de realiserede fremskridt, men derimod straffer sektoren i betragtning af de særlige forhold og begrænsninger, der er forbundet med fiskerierhvervet.

Omstillingen til vedvarende energikilder med lave eller ingen CO₂-emissioner

3.4. Fiskerisektoren er komplet afhængig af fossile brændstoffer, og derfor bør enhver løsning have et mellemlangt til langt sigte. I betragtning af behovet for at bekæmpe klimaændringer og drage fordel af teknologiske fremskridt i andre sektorer er det imidlertid nødvendigt straks at sætte gang i arbejdet med at finde løsninger for fiskerisektoren med støtte fra en nødfond, der kan fremskynde dekarboniseringen.

3.5. Som mere realistiske foranstaltninger på kort sigt fremhæver EØSU kombinerede løsninger såsom hybridmotorer, brug af eksisterende vedvarende energiteknologier (solenergi, vind, elektricitet) som en supplerende eller understøttende energikilde samt anvendelsen af avancerede alternative brændstoffer (som ikke er fremstillet af fødevarer- og foderafgrøder).

⁽⁵⁾ <https://ebcd.org/wp-content/uploads/2021/11/je%CC%81ro%CC%82me-UAPF.pptx>.

⁽⁶⁾ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bba413d1-484c-11ed-92ed-01aa75ed71a1>.

⁽⁷⁾ <https://www.fao.org/3/cc0461en/online/sofia/2022/capture-fisheries-production.html>.

3.6. EØSU fremhæver, at vedvarende kulstoffattige brændstoffer er forenelige med konventionelle forbrændingsmotorer og med de eksisterende forsynings- og produktionssystemer. Desuden kan disse brændstoffer distribueres ved hjælp af eksisterende industrianlæg såsom raffinaderier. De bidrager også til Europas energiuafhængighed, da produktionen er baseret på indenlandske råstoffer frem for olie og mineraler, som er nødvendige i produktionen af batterier. Disse brændstoffer skaber også store muligheder for jobskabelse og en stærk industri, og de kan få en afgørende rolle for Europas økonomiske fremdrift. Det bør dog tages i betragtning, at vedvarende kulstoffattige brændstoffer i dag er dyrere end dieselolie og stadig kun er tilgængelige i meget begrænset omfang.

3.7. EØSU understreger, at priserne på nogle af de nye alternative fremdriftskilder såsom elektricitet allerede var steget før Ruslands uprovokerede invasion af Ukraine. EU bør derfor være opmærksom på, at overgangen fra fossile brændstoffer til andre, vedvarende energikilder ikke altid vil føre til lavere omkostninger.

Behovet for fornyelse af flåden samt passende finansieringsmekanismer

3.8. Ud over behovet for at lukke hullerne i tilknytning til den teknologiske viden og innovation er der en begrænsende faktor, som er uløseligt forbundet med den nuværende EU-fiskerflåde, nemlig at gennemsnitsalderen for fartøjerne i flåden er over 30 år. Dette forhindrer skibsejerne i at gennemføre de fleste potentielle moderniseringsinvesteringer. Efter EØSU's opfattelse er det hverken tilstrækkeligt eller realistisk blot at udskifte motoren på disse gamle fartøjer. Derfor er det afgørende at udarbejde en plan for fornyelsen af EU-flåden, der kan sikre et bæredygtigt fiskeri med moderne fartøjer fra det 21. århundrede. En sådan strategi vil også bidrage til at forbedre de socioøkonomiske udsigter for flåden.

3.9. EØSU bifalder Kommissionens forslag om at udarbejde en særlig vejledning om og database for EU's finansieringsmidler og -instrumenter til energiomstillingen. På nuværende tidspunkt findes der imidlertid ikke nogen specifik indkaldelse af forslag til EU's Horisont Europa-program på fiskeriområdet. Desuden skaber den nye Europæiske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturfond (EHFAF) markante begrænsninger for investeringer, da den kun giver lave støttesatser for flådeinvesteringer, og tilskuddene er betinget af fartøjernes størrelse (f.eks. er støtten til udskiftning af motorer forbeholdt fartøjer på 24 meter eller derunder). Finansieringen er desuden stærkt betinget af faktorer såsom balancen i fiskerflåden, fraværet af alvorlige overtrædelser samt fiskerikapaciteten, som beklageligvis stadig beregnes på en unøjagtig måde. I lyset af ovenstående mener EØSU, at det er helt afgørende at oprette en særlig fond og lånerammer for modernisering og fornyelse af flåden.

Hindringer for energiomstillingen

3.10. Generelt er alternative energikilder mere pladskrævende og udgør en yderligere fare for sikkerheden om bord på fartøjer. I modsætning til skibsfarten skal fiskerierhvervet i EU oven i købet holde sig inden for visse kapacitetsgrænser målt i bruttotonnage (plads), hvilket gør det endnu sværere at installere nye teknologier på og foretage investeringer i fartøjer. I den forbindelse er det værd at bemærke, at det er endnu vanskeligere at anvende visse dekarboniseringsteknologier på fartøjer til ikkeindustrielt fiskeri.

3.11. EØSU understreger, at den uhensigtsmæssige definition af fiskerikapacitet i den fælles fiskeripolitik ikke blot overordnet set gør det vanskeligere at modernisere flåden ved at installere nye teknologier. Den hindrer også sociale og sikkerhedsmæssige forbedringer. Den plads om bord, der er beregnet til køkkener, kahytter, toiletter eller rekreative områder, og som ikke har nogen betydning for kapaciteten til at fange eller oplagre fisk, medregnes i dag i fiskerikapaciteten. Den fælles fiskeripolitik er i klar modstrid med de krav, der er fastsat i arbejdsmarkedslovgivningen⁽⁸⁾, f.eks. Den Internationale Arbejdsorganisations (ILO's) konvention C188 om arbejdsforhold i fiskerisektoren.

3.12. EØSU mener, at strategien for energiomstillingen bør tage hensyn til disse faktorer, og foreslår derfor en revision af kapacitetsforanstaltningerne for at gøre det muligt at indføre nye teknologier og modernisere flåden. Mulige nye foranstaltninger kan omfatte beregning af »nettotonnage« eller anvendelse af de beregningsmetoder, der anvendes i Norge og Island, og som udelader arealer på fartøjet, der er beregnet til fritid og hvile for mandskabet, på grundlag af faktorer såsom den tildelte kvote eller fartøjets størrelse. En sådan revision vil også gøre det lettere at medtage den forbedring i opholdsforholdene om bord, som er nødvendig for at gøre sektoren mere attraktiv for yngre arbejdstagere, afhjælpe generationskløften og lette kvinders adgang til fiskerisektoren.

⁽⁸⁾ Undersøgelse af de sociale konsekvenser af grænserne for bruttotonnage og fremdrivningseffekt samt mulige alternativer. Undersøgelsen blev gennemført inden for rammerne af et projekt i tilknytning til den sociale dialog.

Beskatning af traditionelle brændstoffer

3.13. Eftersom konstruktionen af nye fartøjer indebærer en økonomisk risiko for EU's skibsejere, opfordrer EØSU til, at der vedtages politikker, der skaber retssikkerhed for denne gruppe. Det er derfor vigtigt at sætte indførelsen af nye afgifter på det brændstof, der traditionelt bruges til fiskeri (diesel), i bero, så længe nye fremdrifts- og brændstofteknologier ikke er kommercielt tilgængelige, og de lovgivningsmæssige rammer for at håndtere de nødvendige moderniseringer ikke er helt på plads. Alt andet vil bringe sektoren i vanskeligheder.

Partnerskab om energiomstillingen i EU's fiskeri- og akvakultursektor

3.14. Sektoren har ingen retningslinjer for, hvilken retning den bør følge i dekarboniseringsindsatsen, hverken fra teknologileverandører eller fra politiske beslutningstagere. EØSU bifalder derfor Kommissionens initiativ om at nedsætte en ekspertgruppe, der skal rådgive om de forskellige tilgængelige alternativer, den fremtidige udvikling, markedstendenser osv. Det vil være særlig relevant at kortlægge, hvilke teknologier der fungerer bedst for hver fartøjskategori og region, og det kan være nødvendigt med en kombination af forskellige energikilder. Desuden vil det være nyttigt at gennemføre oplysnings- og bevidstgørelseskampagner for den maritime industrikæde for at tilskynde til dekarbonisering.

Den blå økonomi

3.15. Den blå økonomi omfatter alle økonomiske aktiviteter, der er afhængige af havet. De forskellige sektorer, der udgør den blå økonomi, er indbyrdes afhængige (fiskeri, bioteknologi, skibsfart, søtransport, akvakultur, skibsværfter, forsyningskæder, logistik og transport), da de er baseret på fælles kompetencer og fælles infrastruktur (havne, logistiknet og eldistribution) og på en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. EØSU understreger nødvendigheden af at gennemføre en helhedsorienteret dekarboniseringsstrategi, som skaber synergier mellem de forskellige led i kæden. EØSU opfordrer desuden til, at der afsættes tilstrækkelige menneskelige ressourcer og opbygges tilstrækkelige færdigheder til at designe, bygge og drive moderne fartøjer. Det er absolut nødvendigt at tiltrække kvalificeret arbejdskraft.

4. Særlige bemærkninger

Avancerede brændstoffer

4.1. EØSU fremhæver det potentiale, som avancerede brændstoffer, der ikke er produceret af fødevarer- og foderafgrøder, har med hensyn til den cirkulære økonomi, bekæmpelsen af affolkning af kystområder i landdistrikterne samt naturligvis styrkelsen af EU's energiuafhængighed. I overensstemmelse med EU's mål for CO₂-neutralitet kan nettoemissionerne fra sådanne alternative brændstoffer ved forbrænding i motorer falde til nul, hvis de produceres med vedvarende elektricitet.

4.2. Af forskellige årsager begrænser Kommissionen anvendelsen af plantebaserede biobrændstoffer, hvilket EØSU har bifaldet i flere udtalelser. Der findes imidlertid ikke nogen klar strategi for udviklingen og indførelsen af alternative brændstoffer, hvilket fiskerisektoren og andre industrier ellers har behov for. Der mangler også en prioritering af, hvilke af de sektorer, der er vanskelige at dekarbonisere (herunder fiskerisektoren), der bør have prioriteret adgang til disse brændstoffer. Dette komplicerer fiskerisektorens bestræbelser på hurtigst muligt at fremme dekarboniseringen. EØSU påpeger, at det er sundt fornuft at anvende vedvarende kulstoffattige brændstoffer ved dekarboniseringen af sektorer, der er vanskelige at elektrificere, såsom fiskeriet. Avancerede alternative brændstoffer, der ikke fremstilles af fødevarer- og foderafgrøder, vil være dyrere på grund af knaphed og mere krævende teknologier. Som EØSU tidligere har fremhævet⁽⁹⁾, er det nødvendigt at mindske prisforskellen mellem fossile og alternative brændstoffer og gøre de renere brændstoffer billigere og mere bredt tilgængelige.

4.3. EØSU fremhæver, at den biodiesel, der produceres i dag, kommer fra afgrøder (palmeolie, raps, sojabønner og solsikke), som ikke kan bidrage til en fuld dekarbonisering. Desuden er der ikke tilstrækkeligt med råstoffer. Løsningen (som endnu ikke er tilgængelig) vil bestå i at blande den nuværende dieselolie med stigende mængder e-diesel, som er et syntetisk brændstof fremstillet ved hjælp af grøn elbaseret brint og opsamlet CO₂. Disse e-brændstoffer fremstilles ved hjælp af CO₂, som tidligere er blevet opsamlet fra atmosfæren eller fra industrielle processer, der producerer CO₂, inden den frigives.

⁽⁹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om anvendelsen af vedvarende og kulstoffattige brændstoffer i søtransport og om ændring af direktiv 2009/16/EF« (COM(2021) 562 final — 2021/0210 (COD)) (EUT C 152 af 6.4.2022, s. 145).

4.4. Som udgangspunkt vil bæredygtige avancerede brændstoffer ikke blive produceret i tilstrækkelige mængder til at dække efterspørgslen fra fiskerisektoren, der anslås til at nå op på 50 mio. ton på verdensplan i 2050 (søtransporten kræver i dag ca. 300 mio. ton, mens tung vejtransport bruger ca. 900 mio. ton). Til den tid forventes lastbilerne imidlertid at være blevet elektrificeret, så det kan formodes, at hele produktionen vil gå til skibsbrændstof. I 2020 forbrugte fiskerisektoren i Europa ca. 1 900 mio. liter marin gasolie. Der skal træffes beslutninger på politisk plan for at sikre, at der foretages en sådan prioritering.

4.5. EØSU opfordrer derfor til at sætte skub i udviklingen og produktionen af avancerede brændstoffer, der ikke er baseret på fødevarer- og foderafgrøder⁽¹⁰⁾, og efterlyser en klar politisk beslutning, der giver fiskerfartøjer prioriteret adgang til disse avancerede brændstoffer til en overkommelig pris.

Alternativer til dekarbonisering: alternative fremdriftssystemer

4.6. Der er iværksat en række forskellige initiativer på energiområdet rundt om i verden. I de fleste tilfælde er der imidlertid tale om pilotprojekter, som fører en række udfordringer med sig, hvis de skal indføres og anvendes i fiskerisektoren. En anden udfordring, der skal overvindes, er behovet for at udvikle infrastruktur i Europa og i fiskerihavne i tredjelande til opladning af fiskerfartøjer i lighed med den infrastruktur, der findes for køretøjer. I den forbindelse glæder EØSU sig over, at der er iværksat pilotprojekter vedrørende opladning på åbent hav ved hjælp af opladningsbøjer eller havvindmølleparker⁽¹¹⁾. På den måde vil det være muligt at oplade batterierne i et elektrisk fartøj eller hybridfartøj uden at skulle anløbe havn.

4.7. Flydende naturgas (LNG) som skibsbrændstof er allerede en realitet, som produceres, og hvor man råder over en infrastruktur, ikke mindst i Europa. En nylig undersøgelse⁽¹²⁾ viser imidlertid, at LNG-motorer ganske vist udleder 25 % mindre CO₂ end diesel for at opnå den samme fremdrivningseffekt, men at denne gas hovedsagelig består af metan, som har en langt større indvirkning på drivhuseffekten end CO₂. Hvad angår reduktion af drivhusgasemissioner anslås det i undersøgelsen, at fordelene ved at anvende LNG over en periode på 100 år kun vil være 15 %. Derfor er LNG et vigtigt skridt i den rigtige retning, men kan ikke betragtes som en endelig løsning på lang sigt. Desuden vil det være nødvendigt at blande LNG med biometan og e-metan, som er knappe og dyre brændstoffer. De nødvendige brændstoftanke er tre gange større end de normale og skal installeres på dækket, hvilket forårsager kapacitets- og sikkerhedsproblemer.

4.8. Om end der heller ikke er tale om et levedygtigt alternativ som fremdriftsmiddel, anerkender EØSU betydningen af ammoniak for dekarboniseringsprocessen. Køling ved hjælp af ammoniak er en metode, der i vid udstrækning anvendes i store fiskerfartøjer, navnlig fartøjer, hvor fangsten nedfryses eller forarbejdes om bord. Denne energikilde er miljøvenlig, idet den ikke har nogen kendt indvirkning på ozonlaget. Der er imidlertid tale om en gas, og det er derfor vigtigt at styrke sikkerheden på fiskerfartøjerne og forebygge lækage.

4.9. Brint (H₂) synes heller ikke at være et levedygtigt alternativ i fiskerisektoren og er tilmed vanskeligt at anvende til handelsskibe. Hovedårsagen er, at denne energiform kræver lagertanke, der er fire gange større end ved fossile brændstoffer. Alligevel fortjener brændselsceller drevet på brint særlig opmærksomhed. Der er tale om en elektrokemisk anordning, der direkte omdanner kemisk energi til elektrisk energi. Den elektrokemiske proces, der finder sted, er yderst effektiv og har en minimal indvirkning på miljøet, navnlig hvis elektrolysen (som kræver energi) sker ved hjælp af sol- eller vindenergi. EØSU ser fordele i at undersøge mulighederne for at udvikle denne teknologi til fiskerfartøjer, herunder at anvende den til at producere hjælpeenergi om bord.

4.10. Med hensyn til nybyggede fartøjer opfordrer EØSU til at udforske og gennemføre teknologiske løsninger, som kan anvendes på handelsskibe. F.eks. kan det formentlig være en mulighed at anvende metanol i dobbeltmotorer på den måde, at der anvendes dieselolie og med tiden tilsættes mere metanol, i takt med at grøn metanol bliver tilgængeligt. Andre teknologier og forbedringer, der vil kunne fungere, omfatter fiskerfartøjer, der bruger sejl til at understøtte fremdriften, en forbedret hydrodynamik, forbedrede energisystemer, f.eks. ved at overgå fra mekanisk-hydrauliske mekanismer til elektriske mekanismer, samt letvægtskonstruktion og lette materialer (f.eks. ikke-metalliske trawlskovle).

⁽¹⁰⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — På vej mod en stærk og bæredygtig algesektor i EU (COM(2022) 592 final) (EUT C 228 af 29.6.2023, s. 126).

⁽¹¹⁾ <https://www.maersksupplyservice.com/2022/01/25/maersk-supply-service-launches-venture-company-stillstrom/>.

⁽¹²⁾ https://theicct.org/sites/default/files/publications/LNG%20as%20marine%20fuel%20C%20working%20paper-02_FINAL_20200416.pdf.

4.11. Det er ligeledes værd at bemærke, at fiskerierhvervet i årtier har arbejdet sammen med forskersamfundet om at forbedre udformningen og effektiviteten af de forskellige fiskeredskaber. Der er allerede gjort store tekniske fremskridt i form af mange innovative fangstmetoder, som målretter fiskeriet, begrænser berøringen med havbunden og/eller fremdriftsmodstanden og reducerer brændstofanvendelsen⁽¹³⁾. Et eksempel på innovative redskaber er semipelagiske trawlskovle, der gør det muligt at undgå berøring med havbunden og operere 2-5 meter over bunden. Denne nye teknik har en betydeligt mindre indvirkning på benthiske økosystemer og reducerer utilsigtet fangst. Denne nye teknologi reducerer også brændstofforbruget og dermed forureningen og drivhusgasemissionerne.

4.12. EØSU minder om, at en reduktion af det økologiske fodaftryk fra fiskeriet ikke kun vil afhænge af tiltag, der vedrører fartøjernes fremdrift. Derfor bør EU investere i nye kommercielle anvendelsesmuligheder for fiskevarer (lægemidler, kosmetik osv.) for at gøre størst mulig brug af de fisk, der fanges. EU bør i samme ombæring også tilskynde virksomhederne til at købe genanvendelige materialer, fremme initiativer vedrørende cirkulær økonomi om bord på fartøjer med henblik på genbrug af affald og finansiere programmer til indsamling af havaffald såsom »Fishing for litter«⁽¹⁴⁾. Indsatsen for at forbedre fiskebestandenes tilstand har desuden ført til en reduktion i fiskeriindsatsen og dermed også i fisketiden og brændstofforbruget. På samme måde ligger der en mulighed for emissionsreduktioner i at optimere flådeforvaltningen og -logistikken (en reduktion i drivhusgasemissionerne på 5-50 %) samt fartøjernes rejseruter (en reduktion i drivhusgasemissionerne på 1-10 %) (15).

4.13. EØSU noterer sig, at visse nye teknologier begrænser fiskerifartøjernes autonomi. F.eks. giver de nuværende prototyper baseret på elektrisk energi en rækkevidde på 5-6 timer, hvilket ikke er nok til en hel fiskedag (som kan vare i op til 12-14 timer), for ikke at nævne de fartøjer, der er af sted i flere uger ad gangen. Det er også vigtigt at forbedre fartøjernes konstruktion og effektivitet.

5. »Ven med fisk og fiskere«: En vision for en bæredygtig fiskerisektor i EU fremover

5.1. I de senere år har Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg udviklet strategiske visioner på flere områder: en samlet fødevarerpolitik⁽¹⁶⁾, en bæredygtig udvikling af landdistrikter og byområder⁽¹⁷⁾ og en velfærdsøkonomi⁽¹⁸⁾. Det er på tide, at EØSU også udvikler en overordnet og langsigtet vision for en bæredygtig fiskerisektor i EU. En vision, som sammen med bestræbelserne på områderne biodiversitet, bæredygtig fødevarerpolitik, sundhed og trivsel, gode arbejdsvilkår, bæredygtig udvikling af landdistrikter og byområder og strategisk autonomi bør forpligte EU til at dekarbonisere sektoren med det formål at sikre den økonomiske levedygtighed, der er nødvendig for at gennemføre den europæiske grønne pagt og gennemførelsen af 2030-dagsordenen. I tråd med FAO's strategi for blå omstilling og på baggrund af EØSU's bredere efterlysning af en europæisk blå pagt understreger udvalget behovet for at sikre og øge de akvatiske fødevarerens bidrag til en sund, nærende og prismæssigt overkommelig kost for alle på en bæredygtig måde med det endelige mål at mindske EU-markedets afhængighed af import af fisk.

5.2. EØSU vil gerne benytte denne sonderende udtalelse til at se nærmere på problemet med dekarbonisering i en bredere strategisk ramme. En samlet tilgang til en bæredygtig fiskerisektor bør bygge på følgende seks akser:

5.2.1. Biodiversitet

I overensstemmelse med verdensmål 14 om »livet under vandet« og i tilknytning til den historiske COP15-aftale om biodiversitet⁽¹⁹⁾ bekræfter EØSU sit urokkelige engagement i bevarelsen af sunde og produktive fiskebestande og indsatsen for at fremme andre biodiversitetsrelaterede aspekter i fiskerisektoren. Alle kommercielt udnyttede arter bør nå op på niveauerne for maksimalt bæredygtigt udbytte eller højere niveauer inden for den kortest mulige tidshorisont, der er forenelig med opretholdelsen af de forskellige fiskerflåders økonomiske levedygtighed på lang sigt. I den forbindelse bør de videnskabsfolk, der foretager vurderingerne fra Det Internationale Havundersøgelsesråd (ICES) og Den Videnskabelige, Tekniske og Økonomiske Komité for Fiskeri (STECF), understøttes med de ressourcer, der er nødvendige for, at de kan indsamle

⁽¹³⁾ <https://www.ices.dk/news-and-events/news-archive/news/Pages/InnovativeFishingGear.aspx>.

⁽¹⁴⁾ <https://fishingforlitter.org/>.

⁽¹⁵⁾ Rådgivningsdokument 17-2122 fra Det Rådgivende Råd for Nordsøen (NSAC) NSAC's rådgivningsdokument om dekarbonisering af fiskerflåden. NSAC's rådgivningsdokument om dekarbonisering af fiskerflåden.

⁽¹⁶⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om civilsamfundets bidrag til udviklingen af en samlet fødevarerpolitik i EU (initiativudtalelse) (EUT C 129 af 11.4 2018, s. 18).

⁽¹⁷⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »en holistisk strategi for bæredygtig udvikling af byområder og landdistrikter« (initiativudtalelse) (EUT C 105 af 4.3.2022, s. 49).

⁽¹⁸⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om den bæredygtige økonomi, vi har brug for (Initiativudtalelse) (EUT C 106 af 31.3 2020, s. 1).

⁽¹⁹⁾ Afgørelse 15/4, Den globale biodiversitetsramme (Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework).

de manglende data. Hvis der ikke foreligger tilstrækkelige videnskabelige data, bør forsigtighedsprincippet systematisk anvendes i forbindelse med fiskebestandenes forvaltning, herunder med reduktion af fangster, når forskerne anbefaler det. Om nødvendigt skal ophugningsordninger med tilstrækkelige budgetmidler til at tilpasse flådens størrelse til de disponible fiskerimuligheder omfatte omskolingsmuligheder for besætningsmedlemmer.

5.2.2. Dekarbonisering

EU's fiskerisektor bør forpligte sig til at opnå klimaneutralitet senest i 2050 ved at opfylde de energiomstillingsmål, som Den Europæiske Union har fastsat, med støtte fra innovation og teknologi. En omfattende undersøgelse af det aktuelle tekniske niveau og tilgængelige teknologier er et første skridt i retning af at finde frem til en skræddersyet løsning (i stedet for en standardtilgang) for hvert flådesegment.

5.2.3. Rimelig løn, sikkerhed og arbejdsvilkår

Fiskerne bør have adgang til de værktøjer og den vejledning, der er nødvendig, for at de kan fokusere på den kommende omstilling. De bør modtage støtte til både dekarboniseringsprocesserne og de bredere strukturelle omstillingsprocesser. Det er en prioritet at forny fiskerfartøjerne for at forbedre opholds- og levevilkårene samt sikkerheden om bord og dermed gøre sektoren mere attraktiv, hvilket vil muliggøre et generationsskifte. Andre nødvendige forbedringer i forbindelse med dekarbonisering omfatter udskiftning af fremdriftssystemer og hjælpesystemer med mere avancerede og effektive systemer og anvendelse af moderne, energieffektive og selektive fiskeredskaber, der ikke har en negativ — eller kun en ubetydelig — indvirkning på sundheden og biodiversiteten i det bredere økosystem. Dette kræver en omfattende undersøgelse på EU-plan af de teknologier, der er til rådighed for energiomstillingen i fiskeri- og akvakultursektoren, og deres respektive omkostninger og fordele for hvert flådesegment med udgangspunkt i de nationale særpræg. Omskoling og opkvalificering af arbejdsstyrken er også vigtig, så arbejdstagere i søfartsindustrien kan uddannes i og forberedes på energiomstillingen (i overensstemmelse med den europæiske dagsorden for færdigheder med henblik på bæredygtig konkurrenceevne, social retfærdighed og modstandsdygtighed). I betragtning af fiskerierhvervets vanskelige økonomiske situation mange steder i Europa og den fortsatte reduktion af flåden bør der udvikles strategiske planer og instrumenter, der kan forbedre sektorens konkurrenceevne og støtte dens udvikling og innovation for dermed at bidrage til en rimelig levestandard for dem, der er afhængige af fiskeriet.

5.2.4. Landdistrikter og fjerntliggende kystområder

Selv om diversificering og delvis omstilling til andre aktiviteter, såsom rekreativt fiskeri eller andre bæredygtige former for turisme, kan gennemføres, når den fysiske planlægning tillader det, er det ubestrideligt, at fiskerisektoren fortsat er den vigtigste kilde til beskæftigelse og indkomst i mange kystregioner og -områder, ikke kun for besætningen om bord på skibene, men for arbejdstagere i alle tilknyttede industrier og tjenester. En opgivelse af fiskeriet vil ikke blot betyde tilbagegang og gradvis affolkning af disse regioner, men også et uopretteligt tab af den kulturarv, som definerer og udgør essensen af vores europæiske samfund. Alle involverede aktører skal arbejde på en måde, der resulterer i en mere positiv fortælling om fiskerisektoren. Desuden kan ferskvandsakvakultur skabe nye økonomiske muligheder for landdistrikterne.

5.2.5. Sunde og bæredygtige kostvaner

Bæredygtigt fiskeri leverer animalske proteiner, ikke blot med det laveste CO₂-fodaftryk, men også med fremragende ernæringsmæssige kvaliteter. Selv om europæernes nuværende forbrugsmønstre for kød bør prioritere kvalitet frem for kvantitet, er dette ikke tilfældet med indtaget af fisk, som i de fleste tilfælde ligger under de anbefalinger, der følger af kostrådene. De offentlige myndigheder bør prioritere at fremme forbruget af fisk til overkommelige priser for befolkningen som helhed, f.eks. ved at fremme påskønnelsen af mindre kendte arter. Som hjørnestenen i en sund og afbalanceret kost⁽²⁰⁾ bør momsens på fisk være lavere.

5.2.6. Strategisk autonomi og akvakulturens rolle

Den Europæiske Union importerer tre fjerdedele af de fisk, der forbruges. Ud over den manglende ligevægt på handelsbalancen opstår problemet med de ulige sundhedsgarantier for denne import, som ikke er underlagt net-til-bord-sporbarhed. For at afhjælpe denne mangel bør EU anvende bilaterale og multilaterale handelsinstrumenter, der sikrer, at der kun importeres bæredygtige fisk og skaldyr, der er produceret i tredjelande, hvis standarder svarer til EU's, så der dermed sikres fair konkurrence på lige vilkår. Samtidig har akvakultursektoren et ubestrideligt potentiale til at opfylde efterspørgslen på EU's marked for fisk. Bæredygtig vækst kan opnås ved at skabe plads til nye aktiviteter ved hjælp af en

⁽²⁰⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om fremme af sunde og bæredygtige kostvaner i EU (initiativudtalelse) (EUT C 190 af 5.6 2019, s. 9).

passende fysisk planlægning og ved at strømline godkendelsesprocedurerne, som ofte omfatter flere afdelinger eller endda forskellige niveauer (nationalt, regionalt, lokalt) hos de offentlige forvaltninger. For at EU kan sikre sin fødevareresuverænit, skal enhver mulighed for at øge fiske- og skaldyrproduktionen på bæredygtig vis udnyttes.

Bruxelles den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om de økonomiske aspekter af en »Europæisk Blå Pagt« — vandrelaterede investeringsbehov i EU

(Initiativudtalelse)

(2023/C 349/09)

Ordfører: **Florian MARIN**

Plenarforsamlingens beslutning	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Den Økonomiske og Monetære Union og Økonomisk og Social Samhørighed
Vedtaget i sektionen	27.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	181/6/5

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Udvalget anser adgangen til sikkert og rent vand af høj kvalitet for at være en grundlæggende rettighed og finder det helt uacceptabelt, at der stadig er mennesker i EU, der ikke har adgang til vand.

1.2. Udviklingen af vandøkonomien i EU bør være inklusiv, velreguleret, gennemsigtig, stærkt digitaliseret, robust, bæredygtig, forudsigelig og sikker, sætte mennesket i centrum og skabe merværdi. Det er afgørende, at alle industrier bærer de samfundsmæssige omkostninger af deres vandforbrug på en retfærdig måde.

1.3. Udvalget opfordrer indtrængende EU-institutionerne til at tillægge den europæiske blå pagt samme betydning og vægt som den europæiske grønne pagt, idet de begge supplerer hinanden fuldt ud.

1.4. Den fremtidige lovgivningsmæssige ramme for EU's blå økonomi bør:

- være baseret på princippet om en velfærdsøkonomi
- omfatte tværgående integration af social konditionalitet og territorial solidaritet
- finde en balance mellem miljømæssige, sociale og økonomiske hensyn
- drage fordel af tværnationale innovative forvaltningsmodeller, der tilskynder til finansiering, regulerer inddragelsen af den private sektor, forbedrer forvaltningen af vandressourcerne og virker stimulerende på EU's konkurrenceevne
- indføre kollaborative forretningsmodeller og fælles økonomiske principper
- indføre en institutionel ramme, som ikke vil belaste konkurrenceevnen for EU's økonomiske aktiviteter på det globale marked
- sikre større gennemsigtighed med hensyn til bæredygtighedsinitiativer.

1.5. EØSU opfordrer til:

- en omstilling af den nuværende økonomiske model i retning af en mere bæredygtig model, der beskatter overforbrug og er i fuld overensstemmelse med verdensmålene for bæredygtig udvikling

- evaluering af vandpriser i alle medlemsstaterne i overensstemmelse med princippet om, at forurenere betaler
- tilpasning af grundlæggende økonomiske begreber såsom markedsregler, økonomisk levedygtighed og produktivitet for at tage hensyn til vands multilaterale værdier
- sammenhængende lovgivning i alle medlemsstater om en EU-mekanisme til oplagring af vand i våde perioder
- en langsigtet strategi for at øge modstandsdygtigheden over for vandknaphed
- udvidelse af det udvidede producentansvar til også at gælde forvaltningen af spildevand
- håndtering af spørgsmålet om ikkeindtægtsgivende vand⁽¹⁾ ved at prioritere løbende vedligeholdelse, initiativer, der tager sigte på en betydelig reduktion af vandlækager og forskning i nye teknologier til lækagedetektion
- grundig og øjeblikkelig evaluering af de underjordiske kloaksystemer i alle medlemsstater, herunder centralisering af data på EU-plan
- tilpasning af statsstøttere reglerne, så de passer til vandinvesteringernes kendetegn
- priser, der inddrager hensynet til langsigtet vandforsyningsikkerhed
- investeringer i arbejdsvilkår, kvalitetsjob og uddannelse og særlige aktiviteter på dette område, navnlig rettet mod den yngre generation.

1.6. EØSU anerkender, at opnåelse af fremskridt hen imod klimaneutrale industrier også bør tage hensyn til industrielle emissioner til vand, de negative konsekvenser for menneskers sundhed og de deraf følgende sociale omkostninger for samfundet. Udvalget opfordrer til, at der udvikles særlige standarder for vandforbrug i forskellige økonomiske sektorer såsom landbrug og industri. Dette kan opnås ved at nedsætte en ekspertgruppe, som får til opgave at udarbejde sektorspecifikke retningslinjer for vandforbrug.

1.7. EØSU foreslår:

- at udvikle en europæisk blå pagt og en EU-dagsorden for vand i tæt synergi med EU's dagsorden for byerne⁽²⁾, Ljubljanaaftalen⁽³⁾ og den langsigtede vision for landdistrikterne⁽⁴⁾
- at rationalisere vandforbruget ved at gennemføre følgende foranstaltninger:
 - prisdifferentiering mellem forbrug i husholdninger og i forbindelse med væsentlige offentlige tjenester og forbrug til produktionsformål
 - et prissystem, som effektivt modvirker ikkebæredygtigt forbrug og samtidig indeholder incitamenter til forbrug til produktionsformål
- at der i prisens udformning medtages et minimumskrav til gratis vand for at sikre menneskerettighederne
- at sikre fuld gennemsigtighed i omkostningerne og prisen på vand over for alle berørte aktører
- at foretage offentlig planlægning udelukkende på vandområdeniveau (inkl. undergrundsvand) på en sådan måde, at EU's almene interesser beskyttes, og det sikres, at den nødvendige økologiske vandgennemstrømning opretholdes i det oprindelige vandområde

⁽¹⁾ Vand, der ikke er indtægtsgivende, er vand, der går tabt i vandforsyningssystemet, og som aldrig når frem til sit endelige bestemmelsessted. Det er vand, der ikke anvendes eller betales for, hvilket påvirker de lokale økonomier og de tilgængelige lokale ressourcer.

⁽²⁾ EU's dagsorden for byerne.

⁽³⁾ Ljubljana Agreement and Multiannual Working Programme — Renewing the Urban Agenda for the EU.

⁽⁴⁾ Langsigtet vision for landdistrikterne: EU's landdistrikter skal være stærkere, forbundne, modstandsdygtige og velstående.

- at indføre og styrke en lovgivningsramme for vandkoncessionsaftaler for at forvalte vand som et offentligt gode i højere grad end som en råvare, der kan handles med. Priserne for befolkningen bør afspejle, at vand er et offentligt gode
- at lægge særlig vægt på og finansiere grænseoverskridende vandprojekter
- at udveksle væsentlige vandrelaterede innovationer mellem medlemsstaterne og tilskynde til bottom-up-eksperimenter under hensyntagen til vands særlige karakter og kompleksitet.

1.8. Udvalget mener, at EU-midler er afgørende for en bæredygtig omstilling af vand, og efterlyser:

- at medlemsstaterne prioriterer vandinvesteringer højt i forbindelse med omfordelinger inden for de forskellige programmer
- øget komplementaritet mellem de europæiske struktur- og investeringsfonde (ESI-fondene)⁽⁵⁾, genopretnings- og resiliensfaciliteten, InvestEU, Interreg Europe og andre fonde
- målrettet indkaldelse af forslag og retningslinjer, der tager hensyn til vands kompleksitet og særlige karakter
- et særligt operationelt program for vand og integrerede territoriale investeringer i den blå økonomi
- anerkendelse af vandsektorer som en strategisk prioritet i programmeringsperioden 2028-2034 og, hvor det er relevant, et særligt operationelt program for vand
- en fond for en blå omstilling
- sikring af teknisk bistand til medlemsstaterne til gennemførelse af vandprojekter.

1.9. Udvalget mener, at det er afgørende at indarbejde modstandsdygtighed i evalueringskriterierne for vandrelaterede investeringer, da det kan reducere udgifterne til genopretning efter uforudsigelige begivenheder, når det kombineres med optimale investeringer i risikobegrænsende foranstaltninger.

1.10. Der bør være effektiv koordinering og komplementaritet mellem Kommissionen, Den Europæiske Investeringsbank (EIB) og Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (EBRD) med hensyn til finansiering af investeringer i vand sammen med fælles nøgleresultatindikatorer inden for EU's strategiske ramme.

2. Politisk og strategisk ramme

2.1. Udviklingen af vandøkonomien bør være inklusiv, velreguleret og gennemsigtig, og der bør tages hensyn til de mange forskelle på tværs af regioner og lokalsamfund. Den bør også være stærkt digitaliseret, robust, bæredygtig, forudsigelig og sikker, og den bør sikre komplementaritet på tværs af industrisektorer og -aktører, sætte mennesket i centrum, beskytte livet og skabe merværdi gennem en skræddersyet tilgang i et bæredygtigt og retfærdigt økosystem.

2.2. EØSU fremhæver betydningen af nye perspektiver for politiske rammer, institutionelle ordninger og investeringsplanlægning, herunder større gennemsigthed med hensyn til bæredygtighedsinitiativer og udarbejdelse af nøjagtige retningslinjer og klassifikationer for bæredygtige og innovative investeringer. Eftersom bæredygtig anvendelse og beskyttelse af vand- og havressourcer er et af de seks miljømål, der er fastsat i klassificeringsforordningen⁽⁶⁾, er der brug for særlige delegerede retsakter om bæredygtig anvendelse af vand (miljømærker, genopretning af økosystemer). EØSU fremhæver EU's fælles værdier med hensyn til tjenesteydelser af almen økonomisk interesse, jf. artikel 14 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF), og som beskrevet i protokol nr. 26 om tjenesteydelser af almen interesse, der er knyttet som bilag til traktaten om Den Europæiske Union (TEU) og TEUF⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ De europæiske struktur- og investeringsfonde i perioden 2014-2020.

⁽⁶⁾ Europa-Parlamentets og Rådets Forordning (EU) 2020/852 af 18. juni 2020 om fastlæggelse af en ramme til fremme af bæredygtige investeringer og om ændring af forordning (EU) 2019/2088 (EUT L 198 af 22.6.2020, s. 13).

⁽⁷⁾ EUT C 202 af 7.6.2016, s. 307.

2.3. Vandets særlige karakter kræver, at vandøkonomien reguleres med fuld respekt for den menneskelige værdighed og menneskerettighederne, og at der sker tværgående integration af sociale betingelser, lighed og grundlæggende menneskelige og samfundsmæssige behov. EØSU opfordrer til, at der i samarbejde med internationale organisationer opbygges et tilpasset retssystem for vandsektoren med hurtige procedurer for behandling af vandrelaterede tvister. Der bør oprettes særlige overnationale og multisektorielle overvågningsstrukturer og forvaltningsorganer med henblik på en mere effektiv og hensigtsmæssig kontrol med virksomheder i vandsektoren og med vandforbruget generelt. Den offentlige sektors rolle i vandforvaltningen bør styrkes, hvor markedet ikke er i stand til at sikre lige adgang til vand for alle.

2.4. EØSU konkluderer, at der i alle medlemsstater bør oprettes særlige institutioner med det formål at sikre, at der træffes informerede beslutninger om vandforbrug, og at vand anvendes ansvarligt og effektivt. For at borgerne fuldt ud kan udøve demokratisk kontrol, er det nødvendigt at sikre, at de kender vandkredsløbet og prisen herfor. Udvalget opfordrer til, at den europæiske blå pagt får samme grad af betydning og opmærksomhed, som det var tilfældet for den europæiske grønne pagt.

3. Den blå økonomi

3.1. EØSU mener, at vandøkonomiens fremtid bør være baseret på princippet om en velfærdsøkonomi, og opfordrer til, at der i forbindelse med grundlæggende økonomiske begreber såsom markedsregler, økonomisk levedygtighed og produktivitet tages hensyn til de forskellige værdier, der er knyttet til vand. Konkurrenceevnen bør omdefineres, så den skaber velstand under hensyntagen til menneskers behov og retfærdig adgang til vand for mennesker, samfund og industrier. De sociale aspekter bør generelt integreres i vandøkonomien.

3.2. Der er et klart behov for et paradigmeskift på forvaltningsområdet, så vandøkonomien konsolideres, og herunder at der findes en balance mellem miljømæssige, sociale og økonomiske hensyn. Der er brug for innovative tværnationale forvaltningsmodeller, der tilskynder til finansiering, regulerer den etiske inddragelse af den private sektor, forbedrer forvaltningen af vandressourcerne og virker stimulerende på EU's konkurrenceevne

3.3. Presset på vandøkonomiens forretningsmodeller forstærkes af virkningerne af klimaforandringer, drivhusgasemissioner, hurtig urbanisering, migration, befolkningstilvækst i industrialiserede byområder og industrielle aktiviteter, men også af innovative sektorer såsom blå bioøkonomi, bioteknologi og afsaltning. Virksomhederne bør integrere kollaborative forretningsmodeller og fælles økonomiske principper for bedre at kunne reagere på de aktuelle samfundsmæssige og miljømæssige udfordringer relateret til vand. Samspillet og samarbejdet mellem lokale, regionale, nationale og internationale institutioner bør intensiveres under hensyntagen til de mange typer interessenter, der er til stede i vandsektoren og i den tværsektorielle dialog.

3.4. Udvalget opfordrer Kommissionen til at etablere en ramme for fair konkurrence for EU-baserede virksomheder i forhold til deres globale modparter og til at styrke gennemførelsen af internationale aftaler om økonomisk samarbejde, arbejdsvilkår og miljøbeskyttelse.

4. Vandøkonomi

4.1. EØSU mener, at den nuværende økonomiske model, der tilskynder til vandforbrug gennem afgifter og incitament, bør vendes om, så den bliver en mere bæredygtig model, der er i fuld overensstemmelse med målene for bæredygtig udvikling. Vandforbruget bør ikke kun være bæredygtigt, men også bidrage til at genoprette naturen på både kort og langt sigt. EØSU efterlyser en global finanspolitisk aftale om finansiering af klimaindsatsen og investeringer i vand.

4.2. Der bør skabes en klar og effektiv sammenhæng mellem de forskellige vandafgifter på lokalt, nationalt og europæisk plan. EØSU opfordrer til:

- udvikling af et vandafgiftssystem for grundvand og overfladevand, der er baseret på fradrag for at lette adgangen til vand for alle, både borgere og industrielle aktører
- evaluering af vandpriser i alle medlemsstaterne i overensstemmelse med princippet om, at forureneren betaler
- indførelse af afgifter og gebyrer for ikkebæredygtig vandanvendelse, samtidig med at der tilskyndes til bæredygtig anvendelse af vand

— en revision af EU's direktiv om industrielle emissioner ⁽⁸⁾ for så vidt angår indvirkningen på EU's vandøkosystem.

4.3. EU står over for en øget efterspørgsel efter vand, og det er en situation, der vil blive skærpet i fremtiden. Forskelle mellem henholdsvis udbuddet af og efterspørgslen efter vand kan skyldes enten vandknaphed eller oversvømmelser, og det kan have ødelæggende konsekvenser. Ubalancerne mellem vandforsyning og -efterspørgsel påvirker industrier, forbrugere og borgere negativt. I forbindelse med at der gøres fremskridt hen imod klimaneutrale industrier, bør der også tages hensyn til industrielle emissioner til vand ⁽⁹⁾ såvel som til de negative konsekvenser for menneskers sundhed og de deraf følgende sociale omkostninger for samfundet. Det er afgørende, at alle industrier bærer de samfundsmæssige omkostninger af deres emissioner til vand.

4.4. EØSU ønsker en sammenhængende lovgivning i alle medlemsstater om en EU-mekanisme til oplagring af vand i våde perioder, navnlig gennem opførelse af lagertanke og underjordiske grundvandsmagasiner. EØSU efterlyser en langsigtet strategi for at øge modstandsdygtigheden over for vandknaphed under hensyntagen til de regionale klimatiske forhold og industrielle karakteristika.

4.5. Omstrukturering af udformningen af vandprisen i Europa bør tilrettelægges således, at omkostningerne ved økosystemtjenester fordeles mellem de forskellige aktører, og at der anvendes en differentieret tilgang ved gennemførelsen af princippet om omkostningsbaseret prisfastsættelse. En af tilgangene er, at vand til husholdningsbrug og væsentlige offentlige tjenester bør koste en hel del mindre end vand, der anvendes til produktionsaktiviteter. I forbindelse med prisincitamenter bør der tages hensyn til sammenhængen mellem prisfastsættelse med udgangspunkt i marginalomkostningerne og økonomisk effektivitet, rimelighed og bæredygtighed, og de bør være en del af en større pakke, der tilskynder til bæredygtigt vandforbrug.

4.6. Udvalget ønsker fuld gennemsigtighed med hensyn til omkostningerne ved og prisen på vand over for alle interessenter. EØSU efterlyser regulerede priser i visse veldefinerede situationer og ønsker nøje overvågning for at sikre, at private forbrugere modtager de tjenester, de betaler for. Kommerciel spekulation i vand bør undgås.

4.7. EØSU bemærker, at virkningerne af forurening og overudnyttelse af grundvandet udgør en uforholdsmæssig stor byrde for fattige og socialt udsatte personer. Vandafgifter skal evalueres nøje, da de kan have forvridende virkninger, skabe vandfattigdom og medføre social nød i befolkningen. EØSU anmoder om, at der indledes konstruktive drøftelser på EU-plan om en retfærdig udformning af vandprisen. Prisens udformning bør omfatte et minimumskrav til gratis vand for at sikre menneskerettighederne. Prisstrukturen bør tage hensyn til nuværende og fremtidige samfundsmæssige, klimamæssige og industrielle udfordringer. EØSU foreslår, at der i prisudformningen tages tværgående hensyn til den langsigtede vandforsyningsikkerhed.

4.8. EØSU mener, at det udvidede producentansvar bør udvides til også at omfatte spildevandsforvaltning, og støtter den igangværende revision af direktivet om rensning af byspildevand ⁽¹⁰⁾ ⁽¹¹⁾. Der bør skabes synergi mellem ordninger for udvidet producentansvar, miljøvenligt design og oplysningskrav. Der bør iværksættes målrettede oplysningskampagner, der forbinder forskellige og forskelligartede interessenter, så forbrugerne bedre forstår og anerkender det bæredygtige forbrug af vand.

4.9. For at sikre tilstrækkelig vedligeholdelse af vandsystemerne og tilskynde til øget vandforsyning er det afgørende at tage fat på problemet med ikkeindtægtsgivende vand ved at prioritere igangværende vedligeholdelsesinitiativer, der tager sigte på en væsentlig reduktion af vandlækager. For at kunne finansiere sådanne initiativer ordentligt er det nødvendigt at indføre en »gylden regel« for offentlige investeringer. EØSU understreger, at dårligt forvaltet og underfinansieret vedligeholdelse kombineret med utilstrækkelig forvaltning af aktiver forårsager betydelige økonomiske tab. Der bør hurtigt udvikles nye teknologier til påvisning af lækager, og der bør udvikles målrettet støtte i denne henseende.

⁽⁸⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/75/EU af 24. november 2010 om industrielle emissioner (integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening) (EUT L 334 af 17.12.2010, s. 17).

⁽⁹⁾ Industrial pollutant releases to water in Europe, Det Europæiske Miljøagentur.

⁽¹⁰⁾ Forslag til et revideret direktiv om rensning af byspildevand.

⁽¹¹⁾ Rådets direktiv 91/271/EØF af 21. maj 1991 om rensning af byspildevand (EUT L 135 af 30.5.1991, s. 40).

4.10. Udvalget er bekymret over utilstrækkelige vurderinger af underjordiske kloaksystemers tilstand i mange medlemsstater og ser meget gerne en grundig og snarlig evaluering, herunder med centralisering af data på EU-plan. Omkostningerne ved ikke at gribe ind er langt større end omkostningerne ved reparation af kloaknettet.

5. Vandets regionale implikationer

5.1. Adgang til sikkert og rent vand af høj kvalitet er en grundlæggende rettighed og afgørende for alle menneskers sundhed, værdighed og velstand. Udvalget finder det helt uacceptabelt, at der stadig er mennesker i EU, der ikke har adgang til vand.

5.2. EØSU mener, at det er afgørende, at vand integreres i alle relaterede politikker (energi, handel, industri, landbrug osv.), og at medlemsstaterne sikrer synergier mellem investeringer i forskellige sektorer, der er forbundet med vand, såsom byudvikling, fødevarer, landbrug og energi. Vand har afgørende betydning for udviklingen af byer og landdistrikter.

5.3. EØSU foreslår, at der udvikles en europæisk blå pagt og en EU-dagsorden for vand baseret på et partnerskab vedrørende investeringer i vand i tæt synergi med EU's dagsorden for byerne sammen med et tematisk partnerskab om vand i overensstemmelse med Ljubljanaaftalen og i fuld overensstemmelse med den langsigtede vision for landdistrikterne. Det er vigtigt at sikre territorial solidaritet, tilpassede multilaterale forvaltningsstrukturer til håndtering af forskelle mellem landdistrikter og byområder og konsolidering af regionale vandoperatører.

5.4. Der bør lægges særlig vægt på øer i Middelhavsområdet og regioner i den yderste periferi, som på grund af deres geografiske beliggenhed oplever knaphed på vand i særlige tørkeperioder. I disse områder bør den nødvendige vandforsyning sikres gennem et system, der garanterer forsyningen til familier og erhvervsdrivende.

5.5. EØSU foreslår, at offentlig planlægning udelukkende finder sted på vandområdeniveau (inkl. undergrundsvand) på en sådan måde, at EU's almene interesser beskyttes, og det sikres, at den nødvendige økologiske vandgennemstrømning opretholdes i det oprindelige vandområde. Foranstaltninger og investeringer i vand med henblik på at beskytte områder mod oversvømmelser, foregribe tørke og beskytte sejlbareheder eller tilbageholde mere vand bør på en og samme tid sigte mod at øge biodiversiteten og respektere vandområdernes geomorfologiske karakteristika.

5.6. I betragtning af den offentlige karakter foreslår EØSU, at retten til anvendelse af vand defineres, måles og overvåges nøje under hensyntagen til alle juridiske former såsom koncessioner, tilladelser, licenser, aftalerettigheder og direkte ejerskab, og at man respekterer, at vand er et fælles gode. Brugsrettighederne bør være lette at måle i veldefinerede termer.

5.7. EØSU anbefaler, at EU indfører og styrker en lovgivningsramme for vandkoncessionsaftaler for at forvalte vand som et offentligt gode i højere grad end som en råvare, der kan handles med. Priserne for befolkningen bør også afspejle, at vand er et offentligt gode, under fuld overholdelse af artikel 14 i TEUF og protokol 26, der er knyttet som bilag til TEU og TEUF. EØSU opfordrer til restriktive regler for at beskytte EU's vandressourcer mod at blive anvendt til gavn for interessenter uden for EU.

6. EU-midler

6.1. EØSU efterlyser mere synergi i forbindelse med indkaldelsen af forslag og operationelle programmer for at tackle de særlige forhold, der gør sig gældende for vandinvesteringer, og maksimere kvaliteten af udnyttelsen af de EU-midler, der er afsat til vand og til den blå økonomi. Der bør tages hensyn til vandaktiviteternes sæsonmæssige og cykliske karakteristika i forbindelse med indkaldelse af forslag og i programmeringen. Udvalget opfordrer medlemsstaterne til at behandle investeringer i vand som en høj prioritet i forbindelse med de forskellige programmer, og til, at reglerne om statsstøtte tilpasses til vandinvesteringernes karakteristika.

6.2. EØSU mener, at Den Europæiske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturfond ⁽¹²⁾ er utilstrækkelig til at støtte udviklingen og omstillingen af den blå økonomi. Det haster med at diversificere de støtteberettigede aktiviteter og øge komplementariteten mellem ESI-fondene ⁽¹³⁾, genopretnings- og resiliensfaciliteten, InvestEU, Interreg Europe og andre fonde. Desuden bør der i konkurrenceprincippet i forbindelse med ESI-fondenes vandprojekter tages hensyn til de grundlæggende behov, som vand opfylder.

6.3. EØSU bemærker, at lokaludvikling styret af lokalsamfundet, lokale fiskeriaktionsgrupper og integrerede territoriale investeringer er instrumenter, der kun delvist dækker behovet for investeringer i vand. EØSU efterlyser et særligt operationelt program for vand og integrerede territoriale investeringer for den blå økonomi, en sammenhæng mellem forskellige indkaldelser af forslag og en konsekvensanalyse af de investeringer, der finansieres af EU-midler, og som er rettet mod vandinfrastruktur. EØSU foreslår, at der oprettes en fond for en blå omstilling, enten ved at sikre tematisk koncentration af de eksisterende midler eller ved at tilføje nye midler. Fonden bør øremærkes til vandfattige regioner og bør dække omstillingen til bæredygtig vandforvaltning og forebygge uligheder med hensyn til adgangen til vand, og den bør støtte fuld komplementaritet mellem EU's mål for 2050 og Fonden for Retfærdig Omstilling.

6.4. EØSU konkluderer, at vandsektorerne bør anerkendes som strategiske i den næste FFR's programmeringsperiode 2028-2034, og at EØSU i betragtning af sin anerkendte rolle som talerør for EU's organiserede civilsamfund bør inddrages i platformen for intelligent specialisering for en bæredygtig blå økonomi ⁽¹⁴⁾. EØSU foreslår at tilføje en obligatorisk forhåndsbetegnelse for programmeringsperioden 2028-2034.

7. Finansiering af omstillingen til nye bæredygtige forretningsmodeller

7.1. EØSU råder medlemsstaterne til at undersøge, hvordan offentlige budgetter og risikobegrænsende værktøjer (såsom garantier og kreditforbedringsinstrumenter) kan anvendes strategisk til at forbedre risikoafkastprofilen for investeringer og tiltrække kommercielle finansierings-, crowdfunding- og egenkapitalinvesteringer. Udvalget er bekymret for, at bevilling af offentlig midler vil være problematisk i nogle medlemsstater på grund af omfanget af den offentlige gæld, øgede rentesatser og forringelsen af statslånenes kreditværdighed. EØSU bemærker, at private investeringer i finansieringen af vandnet kan blive hæmmet af risikoen for korruption og uklare regler, samt af at sådanne investeringer har en mellemlang til lang horisont.

7.2. Efter EØSU's mening bør vandrelaterede bæredygtige investeringer styrkes ved hjælp af bæredygtige finansieringsinstrumenter såsom grønne obligationer, sociale obligationer og grønne lån, der bør gå hånd i hånd med ensartede definitioner af bæredygtighed på tværs af forskellige jurisdiktioner samt højere standardiserings- og gennemsigtighedsniveauer for data. EØSU foreslår, at blå obligationer til investeringer i vand reguleres på EU-plan sammen med skræddersyede investeringsinstrumenter for vand, der er målrettet SMV'er (f.eks. via sæsonbetingede kreditter). EØSU anmoder også Eurostat om at fremlægge statistikker for vandøkonomiske data i et separat kapitel.

7.3. Inddragelse af ESG-faktorer ⁽¹⁵⁾ i beslutningsprocessen i forbindelse med investeringer muliggør en bredere vifte af investeringsmuligheder og fremmer finansiell stabilitet. EØSU ønsker investeringer i infrastruktur, arbejdsvilkår, kvalitetsjob og uddannelse og efterlyser specifikke aktiviteter og kampagner for at fremme viden om vand, navnlig rettet mod den yngre generation. Sikring af en forudsigelig og langsigtet karrierevej og passende lønninger er afgørende for at bevare de menneskelige ressourcer i vandsektoren.

7.4. Medlemsstaterne er nødt til at forstå, fremme og støtte investeringer i vand, herunder ved hjælp af midler til teknisk bistand, og Kommissionen bør yde målrettet støtte i denne henseende, navnlig i forbindelse med mulighederne for at genbruge vand. EØSU mener, at det er afgørende at afsætte økonomiske ressourcer til projekter, der reducerer vandforbruget og genererer genbrug af vand i alle medlemsstater i overensstemmelse med vandrammedirektivets ⁽¹⁶⁾ artikel 9.

⁽¹²⁾ Den Europæiske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturfond.

⁽¹³⁾ De europæiske struktur- og investeringsfonde i perioden 2014-2020.

⁽¹⁴⁾ <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/blue-growth>.

⁽¹⁵⁾ Environmental social governance (ESG).

⁽¹⁶⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger (EFT L 327 af 22.12.2000, s. 1).

7.5. Der bør være effektiv koordinering og komplementaritet mellem Kommissionen, EIB og EBRD med hensyn til finansiering af investeringer i vand. Dette indbefatter udvikling af fælles nøgleresultatindikatorer inden for EU's strategiske rammer samt cyklisk overvågning inden for det europæiske semester. Offentlige banker i hele EU spiller også en vigtig rolle med hensyn til investeringer i vand, og interessentsamarbejdet med private banker bør konsolideres.

8. Investeringer

8.1. Investeringsbeslutningerne i EU bør følge en grundig evaluering af den langsigtede efterspørgsel efter vand, tilgængeligheden af vandressourcer og finansieringsmulighederne, samtidig med at der tages hensyn til de udfordringer, der er forbundet med tilpasningen til klimaforandringer. Udvalget mener, at den langsigtede investeringsplanlægning også bør kvantificere specifikke demografiske tendenser og tilpasses initiativer i andre sektorer såsom byplanlægning, arealanvendelse og landbrug. Ved forbedring af vandanlæg bør der også tages hensyn til maksimering af blå kulstoflagring. EØSU opfordrer medlemsstaterne til at gennemføre synkroniserede initiativer vedrørende fysisk planlægning og big data-analysesystemer. Investeringer og finansiering i vandsektoren bør tage hensyn til driftsudgifterne på en integreret måde.

8.2. EØSU anmoder om specifikke standarder for vandanvendelse i forskellige økonomiske sektorer, f.eks. landbrug og industri, ved at oprette en ekspertgruppe med deltagelse af EØSU, der skal udarbejde sektorspecifikke retningslinjer for vandanvendelse.

8.3. Innovation og teknologi spiller en afgørende rolle med hensyn til at gøre vandforvaltningen effektiv. Det er afgørende, at der udveksles væsentlige vandrelaterede innovationer mellem medlemsstaterne og tilskyndes til bottom-up-forsøg. Der er behov for en yderligere indsats for at evaluere de økonomiske, sociale og miljømæssige omkostninger og fordele ved forskellige investeringsveje, lige fra det lokale niveau til vandområdeniveauet og de nationale, grænseoverskridende og endda globale niveauer. Indførelse af innovative teknologier såsom billige satellitovervågnings-systemer, der sporer kritiske vandparametre, kan forbedre indsamlingen og analysen af vanddata. Medlemsstaterne bør inddrages heri.

8.4. For at rejse tilstrækkelig langsigtet kapital, der er i overensstemmelse med verdensmålene for bæredygtig udvikling, kræver naturkapitalprojekter vedrørende vand, der indebærer højere strukturelle risici, ofte risikoreduktion. Højere omkostninger, lavere indtjening og finansielle tab i forbindelse med vandrisici skal overvejes nøje. Der bør også anvendes traditionelle lån og tilskud, venturekapital, privat og offentlig egenkapital samt pensions- og investeringsfonde. Der er fortsat risiko for grønvaskning som følge af manglen på ensartede standarder for grønne obligationer og ESG-investeringsfonde.

8.5. Kommissionen bør tilskynde til anvendelse af alle relevante EU-midler og partnerskabsmuligheder gennem arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationernes netværk for at nå ud til alle interessenter med særlig vægt på SMV'er. Blandt finansiering kan spille en vigtig rolle på grund af vandinfrastrukturprojekternes lave afkast, men vandforsyningselskaber er dog stadig et godt investeringsinstrument.

8.6. EØSU mener, at det er afgørende at indarbejde modstandsdygtighed i evalueringskriterierne for vandrelaterede investeringer. Modstandsdygtighed kan reducere de udgifter, der er forbundet med genopretning efter uforudsigelige begivenheder såsom storme, oversvømmelser, naturbrande, tørke, cyberangreb eller pandemier, når de kombineres med optimale investeringer i risikobegrænsende foranstaltninger. Særlig opmærksomhed og finansiering bør rettes mod grænseoverskridende vandprojekter.

8.7. Utilstrækkelige investeringer og manglende udgiftseffektivitet i vandrelaterede projekter er hovedårsagen til, at EU og resten af verden ikke gør væsentlige fremskridt med hensyn til at nå verdensmål nr. 6 om rent vand og sanitet. EØSU understreger, at Europa har muligheden for at omdanne vandrelaterede udfordringer til nye perspektiver for teknologisk udvikling, samfundsmæssige fremskridt og virksomhedsvækst med det endelige mål at opnå en modstandsdygtig økonomi med tilstrækkeligt vand, fulde og produktive beskæftigelsesmuligheder og kvalitetsjob for alle. EU kan blive førende på verdensplan inden for genbrug af vand.

Bruxelles, den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

BILAG

Følgende ændringsforslag blev forkastet på plenarforsamlingen, men opnåede dog mindst en fjerdedel af de afgivne stemmer (forretningsordenens artikel 74, stk. 3):

Ændringsforslag 8

Punkt 1.4

Ændres som følger:

Sektionens udtalelse	Ændringsforslag
Den fremtidige lovgivningsmæssige ramme for EU's blå økonomi bør: — være baseret på princippet om en velfærdsøkonomi — omfatte tværgående integration af social konditionalitet og territorial solidaritet — finde en balance mellem miljømæssige, sociale og økonomiske hensyn — drage fordel af tværnationale innovative forvaltningsmodeller, der tilskynder til finansiering, regulerer inddragelsen af den private sektor, forbedrer forvaltningen af vandressourcerne og virker stimulerende på EU's konkurrenceevne — indføre kollaborative forretningsmodeller og fælles økonomiske principper — indføre en institutionel ramme, som ikke vil belaste konkurrenceevnen for EU's økonomiske aktiviteter på det globale marked — sikre større gennemsigtighed med hensyn til bæredygtighedsinitiativer.	Den fremtidige lovgivningsmæssige ramme for EU's blå økonomi bør: — være baseret på princippet om en velfærdsøkonomi — omfatte tværgående integration af social konditionalitet og territorial solidaritet — finde en balance mellem miljømæssige, sociale og økonomiske hensyn — drage fordel af tværnationale innovative forvaltningsmodeller, der tilskynder til finansiering, regulerer inddragelsen af den private sektor, forbedrer forvaltningen af vandressourcerne og virker stimulerende på EU's konkurrenceevne — indføre en »gylden regel« for investeringer i offentlig infrastruktur — indføre kollaborative forretningsmodeller og fælles økonomiske principper — indføre en institutionel ramme, som ikke vil belaste konkurrenceevnen for EU's økonomiske aktiviteter på det globale marked — sikre større gennemsigtighed med hensyn til bæredygtighedsinitiativer.

Begrundelse

Ændringsforslaget er i overensstemmelse med den ændring, der allerede er foreslået og forklaret i punkt 4.9 Det er nødvendigt at indføre en »gylden regel« for offentlige investeringer for at konsolidere vandets status som et fælles gode, som det allerede er nævnt i EU-lovgivningen.

Resultat af afstemningen

For: 84

Imod: 93

Hverken for eller imod: 17

Følgende punkt i sektionens udtalelse blev ændret for at afspejle det ændringsforslag, der blev vedtaget, men det oprindelige punkt i udtalelsen opnåede over en fjerdedel af stemmerne (forretningsordenens artikel 74, stk. 4):

Ændringsforslag 6

Punkt 4.9

Ændres som følger:

Sektionens udtalelse	Ændringsforslag
For at sikre tilstrækkelig vedligeholdelse af vandsystemerne og tilskynde til øget vandforsyning er det afgørende at tage fat på problemet med ikkeindtægtsgivende vand ved at prioritere igangværende vedligeholdelsesinitiativer, der tager sigte på en væsentlig reduktion af vandlækager. EØSU understreger, at dårligt forvaltet og underfinansieret vedligeholdelse kombineret med utilstrækkelig forvaltning af aktiver forårsager betydelige økonomiske tab. Der bør hurtigt udvikles nye teknologier til påvisning af lækager, og der bør udvikles målrettet støtte i denne henseende.	For at sikre tilstrækkelig vedligeholdelse af vandsystemerne og tilskynde til øget vandforsyning er det afgørende at tage fat på problemet med ikkeindtægtsgivende vand ved at prioritere igangværende vedligeholdelsesinitiativer, der tager sigte på en væsentlig reduktion af vandlækager. For at kunne finansiere sådanne initiativer ordentligt er det nødvendigt at indføre en »gylden regel« for offentlige investeringer. EØSU understreger, at dårligt forvaltet og underfinansieret vedligeholdelse kombineret med utilstrækkelig forvaltning af aktiver forårsager betydelige økonomiske tab. Der bør hurtigt udvikles nye teknologier til påvisning af lækager, og der bør udvikles målrettet støtte i denne henseende.

Resultat af afstemningen

For: 93

Imod: 76

Hverken for eller imod: 12

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om adgang til vand: bekæmpelse af vandfattigdom og dennes konsekvenser for socialpolitikken

(Initiativudtalelse)

(2023/C 349/10)

Ordførere: **Kinga JOÓ og Carlos Manuel TRINDADE**

Plenarforsamlingens beslutning	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Beskæftigelse, Sociale Spørgsmål og Unionsborgerskab
Vedtaget i sektionen	21.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	171/19/22

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU tilslutter sig fuldstændigt FN's resolutioner, der bekræfter, at vand er en grundlæggende menneskeret⁽¹⁾, og at det er af afgørende betydning for at kunne få fuldt udbytte af livet og alle menneskerettigheder⁽²⁾. I mål 6 i FN's verdensmål for bæredygtig udvikling (SDG'erne) og princip 20 i Den Europæiske Unions europæiske søjle for sociale rettigheder fastslås de generelle principper for retten til adgang til vand. I et scenario med klimaændringer får vandfattigdom større betydning, og det kræver offentlige politikker at bekæmpe den. I en situation med vandknaphed er det de sårbare befolkningsgrupper, der bliver mest berørt.

1.2. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at tackle vandfattigdom ved hjælp af en menneskerettighedsbaseret tilgang til alle vandpolitikker, som også er i overensstemmelse med den europæiske søjle for sociale rettigheder. Vand- og sanitetstjenester bør være bæredygtige, retfærdige, effektive, af høj kvalitet og økonomisk overkommelige for alle og bør være særligt rettet mod sårbare sociale grupper.

1.3. EØSU er af den opfattelse, at universel adgang for befolkningen til drikkevand og sanitet af høj kvalitet til rimelige priser bør behandles som et offentligt gode og ikke blot som en råvare, og at den derfor ikke bør forvaltes efter reglerne for det indre marked.

1.4. EØSU opfordrer Kommissionen til at fremme en fælles tilgang til forståelse af vandfattigdom på EU-plan og udvikle en omfattende definition af vandfattigdom, som giver mulighed for en konkret og fælles forståelse af vandfattigdom⁽³⁾, og inden for hvilken hver medlemsstat kan udvikle sin egen definition i forhold til de specifikke omstændigheder og i overensstemmelse med den europæiske definition.

⁽¹⁾ <https://www.ohchr.org/en/water-and-sanitation>.

⁽²⁾ <https://digitallibrary.un.org/record/687002>.

⁽³⁾ Se også Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om bekæmpelse af energifattigdom og EU's modstandsdygtighed over for udfordringer set fra et økonomisk og socialt perspektiv (sonderende udtalelse på anmodning af det tjekkiske rådsformandskab) (EUT C 486 af 21.12.2022, s. 88).

1.5. EØSU opfordrer Kommissionen til at udarbejde fælles retningslinjer for at overvåge adgangen til prisoverkommelige vandforsynings- og sanitetstjenester af høj kvalitet ⁽⁴⁾ samt de geografiske, sociale og kønsbestemte forskelle i forbindelse hermed på medlemsstats- og EU-plan og til at kortlægge situationen og løbende overvåge udviklingen. Dataene bør være pålidelige, gyldige og offentligt tilgængelige. Dette er også nødvendigt for at overholde artikel 16, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2020/2184 af 16. december 2020 om kvaliteten af drikkevand (omarbejdning) (i det følgende benævnt drikkevandsdirektivet) ⁽⁵⁾, og EØSU forventer, at Kommissionens forslag til omarbejdning af direktivet om rensning af byspildevand ⁽⁶⁾, der indfører en artikel 19 om adgang til sanitet, vil blive vedtaget.

1.6. EØSU foreslår, at Kommissionen i den kommende revision af drikkevandsdirektivet medtager en garanti for universel adgang til vandforsynings- og sanitetstjenester, sådan som det fremgår af FN's mål 6 for bæredygtig udvikling. EØSU anbefaler Kommissionen at vedtage fælles retningslinjer for prissætning af vand og sanitet, inden for hvilke medlemsstaterne kan udvikle deres lovgivningsmæssige rammer i forhold til de specifikke omstændigheder. Sådanne retningslinjer bør respektere menneskers ret til vand og princippet om ikkeforringelse svarende til det, som FN anbefaler med hensyn til menneskerettigheder og adgang til drikkevand og sanitet.

1.7. EØSU understreger, at betaling for vandforsynings- og sanitetstjenester ikke bør bringe opfyldelsen af andre sociale behov i fare. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at udarbejde en oversigt over de foranstaltninger, der anvendes i alle medlemsstater, når det gælder prisoverkommelighed, specifikt over for sårbare forbrugere. På baggrund af denne oversigt opfordrer EØSU Kommissionen til at udarbejde fælles retningslinjer for medlemsstaterne, så de kan identificere husholdninger med problemer med prisoverkommelighed, og mere specifikt sårbare forbrugere, samt foranstaltninger til at tackle dem. Sådanne retningslinjer bør sikre, at ingen brugere i en sårbar situation får deres vandforsyning afbrudt ⁽⁷⁾. Foranstaltningerne bør være baseret på et holistisk syn på de berørte husholdningers situation, og der bør gøres brug af socialpolitiske instrumenter, boligpolitiske foranstaltninger og specifikke foranstaltninger vedrørende vandforsynings- og sanitetstjenester på en kontekstbestemt måde. Ved finansieringen af sådanne foranstaltninger bør der tages hensyn til solidaritetsprincippet, og det bør undersøges, om der ud over offentlig finansiering kan anvendes innovative finansieringsformer, f.eks. øremærkede midler til vandregninger.

1.8. EØSU anbefaler, at EU indfører og styrker en lovgivningsramme for vandkoncessionsaftaler for at forvalte vand som et offentligt gode snarere end en råvare, der kan handles med. En sådan lovgivningsramme bør:

- a) være i overensstemmelse med menneskerettighederne
- b) fremme vandøkosystemernes bæredygtighed
- c) etableres og gennemføres på en gennemsigtig måde og med offentlig deltagelse
- d) supplere rammen for koncessionsrettigheder med offentlige institutioner for at genvinde brugsrettighederne til vand til gengæld for en rimelig kompensation og under tørkekriser omfordele dem til brugere i nødsituationer.

1.9. EØSU bemærker, at der er stor forskel på offentlig og privat vandforvaltning, og at der findes gode og dårlige eksempler hos begge. På grund af sit fokus på profit kan den private forvaltning dog have svært ved at opfylde det grundlæggende krav om, at tjenesten skal være universel, dvs. komme 100 % af befolkningen til gode. EØSU mener, at den offentlige vandforvaltning bedre er i stand til at sikre universel adgang til vand og kloaksystemer til en rimelig pris og med passende kvalitetsstandarder samt genopretning og beskyttelse af økosystemer.

⁽⁴⁾ Som supplement til den overvågning, der er fastsat i drikkevandsdirektivet (direktiv (EU) 2020/2184).

⁽⁵⁾ EUT L 435 af 23.12.2020, s. 1. »Identificere mennesker uden adgang eller med begrænset adgang til drikkevand, herunder sårbare og marginaliserede befolkningsgrupper, og årsager til den manglende adgang« <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L2184>.

⁽⁶⁾ 2022/0345 (COD), Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om rensning af byspildevand (omarbejdning) COM (2022) 541 final.

⁽⁷⁾ Se også: <https://www.aquapublica.eu/article/news/access-water-and-sanitation-must-be-priority-commission-action-plan-implementation-pillar>.

1.10. EØSU mener, at EU og alle medlemsstaterne bør vedtage en miljøvision og udarbejde programmer til finansiering af vandforsyningsvirksomheder for at opnå en reduktion af lækager og tab, som er en af de største trusler mod forvaltningen af vandressourcerne. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at overveje og støtte nye og innovative tekniske løsninger til at bekæmpe vandknaphed såsom øget brug af gråt vand og rensset spildevand samt decentrale, små spildevandsrensningsanlæg.

1.11. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at sørge for offentlig finansiering til infrastrukturudvikling med særligt fokus på ressourcefattige boligejere og socialt ugunstigt stillede by- og landkvarterer, der længe har haft behov for infrastrukturenovering. Det bør overvejes at udvikle vand- og sanitetsinfrastrukturen i forbindelse med renoveringsbølgen. Desuden bør der i forbindelse med fysisk planlægning også tages højde for miljømæssigt, økonomisk og socialt bæredygtig levering af vandforsynings- og sanitetstjenester.

1.12. EØSU er nøje opmærksom på, at der i Europa findes adskillige vandløbsoplande, som involverer flere medlemsstater, og anbefaler, at der vedtages en politisk og teknisk forvaltningsramme, og at civilsamfundet inddrages i alle de eksisterende vandløbsoplande i EU (se punkt 6.4 og 6.5). EØSU foreslår, at Kommissionen vurderer resultaterne af vandløbsoplandenes forvaltning og indfører politiske, tekniske og deltagelsesbaserede mekanismer til at forbedre den. Kommissionen bør indføre et råd for vandløbsoplande, der repræsenterer alle interessenter og er et organ, der bistår myndigheden for vandløbsoplandet, og påtager sig rollen som mægler i grænseoverskridende konflikter.

1.13. EØSU anbefaler Kommissionen:

- at regulere meget vandintensive landbrugs- og industriprojekter, som kan give efterfølgende miljømæssige og sociale problemer, og i nogle tilfælde planlægge en udfasning af disse projekter, finde løsninger for de involverede virksomheder, arbejdstagere og områder og afsætte de nødvendige midler til at opnå balance i den løsning, der findes
- at udarbejde lovgivning for at sikre, at en minimumsstrøm når ud til havet
- sikre, at EU vedtager nødplaner, der prioriterer adgang til drikkevand i en knaphedskrise.

1.14. EØSU foreslår, at EU udarbejder forbrugerbeskyttelsespolitikker for at garantere, at alle har adgang til sikkert drikkevand til en rimelig pris og til passende kloaksystemer. I disse politikker bør der tages højde for de forskellige berørte parter (forbrugeres, arbejdstageres og virksomheders) deltagelse i høringsorganer.

1.15. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at træffe foranstaltninger for at øge EU-borgernes bevidsthed om vandets værdi og om vigtigheden af, at alle har adgang til vand og sanitet. Det potentiale, som kommunikation og uddannelse har til at øge bevidstheden, bør udnyttes til at fremme en mere bæredygtig anvendelse af vandforsynings- og sanitetstjenester⁽⁸⁾. Børn og unge bør være den primære målgruppe for en bæredygtig anvendelse af vandforsynings- og sanitetstjenester i fremtiden, men bevidstgørelsen bør omfatte alle aldersgrupper. Når det gælder husholdninger, der er ramt af vandfattigdom, bør bevidstgørelse medtages sammen med andre foranstaltninger for at forbedre husholdningernes adgang til prisoverkommelige vandforsynings- og sanitetstjenester af høj kvalitet.

1.16. EØSU understreger, at EU's og medlemsstaternes vandpolitikker bør ledsages af systematiske undersøgelser af personalebehovene i vandsektoren, herunder de nødvendige kvalifikationer, udvikling af arbejdsstyrken og forvaltning af sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen. Disse undersøgelser bør gennemføres i samarbejde med arbejdsmarkedets parter i sektoren.

⁽⁸⁾ Sådan som det bl.a. blev understreget i budskaberne og de politiske anbefalinger på vandtopmødet i Budapest i 2016 https://www.budapestwatersummit.hu/hu/Vilagtalalkozo/Letoltheto_dokumentumok og i Budapestappellen på vandtopmødet i 2019: https://www.budapestwatersummit.hu/en/Summit/Budapest_Appeal.

2. Indledning og udtalelsens anvendelsesområde

2.1. Vand er af afgørende betydning for alle livets aspekter. Det er også en central del af bæredygtig udvikling og vigtigt for freden i vores civilisation. Klimaændringerne har allerede forværret vandproblemerne og vil gøre det i endnu større omfang i fremtiden. Utilstrækkelige ferskvandsforsyninger lægger et stigende pres på samfundsgrupper, navnlig sårbare grupper.

2.2. I 2010 ⁽⁹⁾ anerkendte FN's Generalforsamling udtrykkeligt menneskers ret til vand og sanitet, som blev styrket af FN's vandkonference i 2023 ⁽¹⁰⁾. FN anerkender også, at rent drikkevand og sanitet er afgørende for opnåelsen af alle menneskerettigheder. Et af FN's 17 internationalt vedtagne mål for bæredygtig udvikling er mål 6 om at »sikre tilgængelighed og bæredygtig forvaltning af vand og sanitet for alle«. Foruden disse globale forpligtelser fremgår det af princip 20 i den europæiske søjle for sociale rettigheder, at alle har ret til adgang til basale tjenesteydelser af høj kvalitet, herunder vand og sanitet.

2.3. EU har fastlagt en omfattende juridisk og forvaltningsmæssig ramme for at sikre bæredygtig forvaltning af sine vandressourcer og har gjort fremskridt med dens gennemførelse ⁽¹¹⁾, ⁽¹²⁾. EØSU slår i tidligere udtalelser til lyd for, at udfordringerne med hensyn til vand hænger sammen med fattigdomsbekæmpelsen og ambitionen om at udrydde den ⁽¹³⁾, at vandforsyning og sanitet bør gøres til grundlæggende tjenesteydelser af almen interesse ⁽¹⁴⁾, og at adgangen til drikkevand for sårbare grupper og personer, der bor i isolerede egne, ugunstigt stillede landdistrikter eller udkantsområder, bør fremmes ⁽¹⁵⁾.

2.4. Denne initiativudtalelse henleder opmærksomheden på de aktuelle udfordringer, når det gælder adgangen til rent vand og sanitet. Den kommer også nærmere ind på de foranstaltninger, der bør træffes på europæisk, nationalt og lokalt plan, og på det organiserede civilsamfunds rolle i bekæmpelsen af vandfattigdom og virkningerne heraf, navnlig for de mest sårbare. Endelig kommer den nærmere ind på, hvordan man kan mindske de sociale, politiske og økonomiske virkninger af vandfattigdom og dens indvirkning på menneskers sundhed.

2.5. Selv om EU har en relativt gunstig placering globalt set, findes der vandfattigdom i EU. Manglende adgang til vand og sanitet af høj kvalitet til en overkommelig pris — en situation, der kan betegnes som vandfattigdom — er en hverdagsoplevelse for millioner af EU-borgere. Millioner af europæere nægtes med andre ord retten til adgang til vand og sanitet af høj kvalitet til en overkommelig pris.

2.6. Vandfattigdom har imidlertid vidtrækkende sociale, økonomiske og miljømæssige konsekvenser, herunder sundhedsrisici på individuelt og lokalt plan, nedsat beskæftigelsesegnethed og forringelse af den lokale økonomi, social udstødelse, miljøforurening, befolkningsbevægelser/migration og politisk ustabilitet. Sådanne konsekvenser er i vid udstrækning uforholdsmæssigt store i forhold til husholdningernes andel af vandforbruget og spildevandsproduktionen sammenlignet med industrien og landbruget. Dette afspejles i, at det første vellykkede europæiske borgerinitiativ vedrørte adgang til vand og sanitet og tog sigte på sikre vandforsynings- og sanitetstjenester for alle i EU, en højere prioritering af menneskerettigheder end markedsinteresser i vandforsyningen og en øget EU-indsats for at sikre universel adgang til vand og sanitet ⁽¹⁶⁾. Det er nødvendigt at tackle vandfattigdom for at nå Kommissionens politiske prioriteringer, navnlig hvad angår den grønne pagt og dens løfte om ikke at lade nogen i stikken.

2.7. Drikkevandsdirektivet forpligter medlemsstaterne til at træffe alle de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at sårbare og marginaliserede befolkningsgrupper har adgang til drikkevand. Det anerkender dog ikke den universelle ret til adgang til sikkert drikkevand og sanitet, som indgår i målene for bæredygtig udvikling. EØSU opfordrer Kommissionen til at medtage denne anerkendelse i den næste revision af drikkevandsdirektivet.

⁽⁹⁾ Resolution nr. 64/292: *The human right to water and sanitation* (2010), https://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml.

⁽¹⁰⁾ https://sdgs.un.org/sites/default/files/2023-03/Closing%20press%20release_waterconference_FINAL_24Mar.pdf.

⁽¹¹⁾ Omarbejdning af drikkevandsdirektivet (2018).

⁽¹²⁾ Forslag til revision af direktivet om rensning af byspildevand (2022).

⁽¹³⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om integrering af vandpolitikken i de øvrige EU-politikker (sonderende udtalelse på anmodning af det ungarske rådsformandskab) (EUT C 248 af 25.8.2011, s. 43).

⁽¹⁴⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Meddelelse fra Kommissionen om det europæiske borgerinitiativ »Rent vand og sanitet er en menneskeret! Vand er et offentligt gode, ikke en råvare!« (COM(2014) 177 final) (initiativudtalelse) (EUT C 12 af 15.1.2015, s. 33).

⁽¹⁵⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om kvaliteten af drikkevand (omarbejdet) (COM(2017) 753 final — 2017/0332 (COD)) (EUT C 367 af 10.10.2018, s. 107).

⁽¹⁶⁾ <https://right2water.eu/>.

2.8. EØSU bemærker med beklagelse, at de tilgængelige data er begrænsede og fragmenterede, hvilket gør det svært at få et samlet overblik over fænomenets omfang og karakteristika.

3. Adgang til vand og sanitet af høj kvalitet

3.1. 2,2 % af EU's befolkning, svarende til ca. 9,8 mio. mennesker, anvender ikke sikkert forvaltet drikkevand fra en forbedret kilde, der er tilgængelig i deres hjem⁽¹⁷⁾. Yderligere 2 %, svarende til ca. 9,4 mio. mennesker, har kun adgang til basale drikkevandstjenester uden for deres hjem⁽¹⁸⁾. Ca. 450 000 mennesker med bopæl i EU⁽¹⁹⁾ har ikke engang adgang til basale drikkevandstjenester. 6,7 mio. mennesker i EU, svarende til 1,5 % af befolkningen, lever uden sanitære faciliteter, dvs. i en husholdning med hverken bad, bruser eller et indendørs toilet med skyl, mens 84,5 mio. mennesker, svarende til 19 % af befolkningen, lever uden adgang til sekundær spildevandsrensning som et minimum⁽²⁰⁾.

3.2. Vandfattigdom rammer navnlig sårbare personer og husholdninger.

- Husholdninger, der lever i fattigdom, har over tre gange større sandsynlighed for at bo uden sanitære faciliteter⁽²¹⁾.
- Manglende adgang til vand, sanitet og hygiejne har en uforholdsmæssigt stor indvirkning på kvinder på flere måder, f. eks. på grund af deres uforholdsmæssigt store rolle i udførelsen af husarbejdet og på grund af problemer ved håndteringen af menstruationshygiejne.
- Børn rammes i uforholdsmæssigt stor grad, da de i højere grad berøres af konsekvenserne af dårlig hygiejne.
- Personer med handicap eller særlige behov er også mere udsatte for konsekvenserne af vandfattigdom.
- Hjemløse, især personer, som sover i det fri, rammes hårdt af manglen på vand, sanitet og hygiejne på grund af deres ekstreme boligfattigdom.
- Europas største etniske minoritet, romaerne, mangler i vid udstrækning adgang til sikkert drikkevand og sanitet til en overkommelig pris. Hver tredje roma bor i en bolig uden rindende vand⁽²²⁾, og kun lidt over halvdelen har et indendørs toilet med skyl eller en bruser⁽²³⁾. Der er eksempler på, at marginaliserede befolkningsgrupper — hvor romaerne er overrepræsenteret — nægtes selv basale drikkevandstjenester, fordi de offentlige vandhaner lukkes⁽²⁴⁾, og bor i områder, hvor grundvandet er forurenet som følge af økonomiske aktiviteter⁽²⁵⁾.
- Migranter, navnlig papirløse migranter i midlertidig og uformel indkvartering, kan være særligt udsatte for ringe adgang til vandforsynings- og sanitetstjenester.
- Manglende adgang til vand og sanitet til en overkommelig pris kan påvirke sårbare husholdningers familievirksomheder og skabe sociale og økonomiske problemer.

⁽¹⁷⁾ <https://data.worldbank.org/indicator/SH.H2O.SMDW.ZS?locations=EU> (referenceår: 2020). Procentdelen af personer, der ikke anvender drikkevand fra en forbedret kilde, som er tilgængelig i deres hjem, og som er til rådighed, når det er nødvendigt, og fri for fækal og prioriteret kemisk forurening. Forbedrede vandkilder omfatter ledningsvand, borer og brønde, beskyttede skaktbrønde, beskyttede kilder og emballeret eller leveret vand.

⁽¹⁸⁾ <https://data.worldbank.org/indicator/SH.H2O.BASW.ZS?locations=EU> (referenceår: 2020). Denne indikator omfatter både de personer, der anvender basale vandtjenester, og de personer, der anvender sikkert forvaltede vandtjenester. Basale drikkevandstjenester defineres som drikkevand fra en forbedret kilde, forudsat at indsamlingstiden ikke overstiger 30 minutter for et omløb. Forbedrede vandkilder omfatter ledningsvand, borer og brønde, beskyttede skaktbrønde, beskyttede kilder og emballeret eller leveret vand.

⁽¹⁹⁾ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sgd_06_10/default/table?lang=en. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan/default/table?lang=en.

⁽²⁰⁾ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sgd_06_20/default/table?lang=en. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan/default/table?lang=en.

⁽²¹⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mdho05/default/table?lang=en.

⁽²²⁾ <https://fra.europa.eu/da/content/fra-opinions-eu-midis-ii-roma>.

⁽²³⁾ <https://www.europarl.europa.eu/news/da/headlines/society/20200918STO87401/hvilken-slags-diskrimination-rammer-romaer-og-hvad-gor-eu-ved-det>.

⁽²⁴⁾ http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/thirsting-for-justice-march-2017.pdf.

⁽²⁵⁾ <https://eeb.org/wp-content/uploads/2020/04/Pushed-to-the-Wastelands.pdf>.

3.3. Geografiske forskelle i vand- og sanitetsinfrastrukturen er en vigtig — men ikke den eneste — faktor, når det gælder den socialt ulige adgang. På mange områder er der et sammenfald mellem infrastrukturproblemer og sociale problemer. Marginaliserede samfund i landdistrikterne kan stå i en særligt ugunstig situation. I ressourcefattige kvarterer med længerevarende renoveringsbehov bidrager infrastruktur af dårlig kvalitet desuden til vandfattigdom og miljøproblemer.

3.4. Samtidig påvirker demografiske ændringer den geografiske fordeling af efterspørgslen efter vandforsynings- og sanitetstjenester. Urbaniseringen øger presset på vandforsynings- og sanitetstjenesterne i mange tætbefolkede byområder. I andre dele af EU, navnlig — men ikke udelukkende — landdistrikterne, er befolkningsnedgangen en udfordring for nettenes drift.

3.5. Selv om førnævnte problemer med manglende adgang til vandforsynings- og sanitetstjenester primært berører sociale grupper, er en langt større andel af EU's befolkning — i gennemsnit 30 % — berørt af en eller anden form for vandstress, dvs. et misforhold mellem efterspørgslen efter og udbuddet af vand ⁽²⁶⁾. Befolkningen i Sydeuropa står over for alvorlige problemer med vandstress hele året. I andre dele af Europa forekommer der vandmangel lejlighedsvist og i specifikke hotspots. I alt lever otte mio. mennesker i Europa i områder med høj tørkefrekvens eller vandstress ⁽²⁷⁾. Klimaændringerne forventes at medføre en yderligere sæsonbetinget reduktion af vandtilgængeligheden de fleste steder i Europa.

3.6. Eftersom de ændrer de hydrologiske cyklusser og nedbørmønstrene og øger temperaturerne, er klimaændringerne desuden en vigtig faktor, der har indflydelse på vandstress og en direkte indvirkning på vand, sanitet og hygiejne på flere måder. Tørke, temperaturstigninger og endda ekstreme nedbørmængder mindsker vandtilgængeligheden og -kvaliteten og skader infrastrukturen, hvilket gør det vanskeligt at opretholde hygiejne- og sanitetsforholdene. Stigningen i vandstanden i havet kan mindske tilgængeligheden af drikkevand som følge af oversvømmelser og saltvandsindtrængning. Der foreligger begrænset dokumentation specifikt for Europa, men ud fra de globale tendenser kan det med rimelighed antages, at klimaændringerne har uforholdsmæssigt store konsekvenser for sårbare personer, husholdninger og samfund ⁽²⁸⁾.

3.7. Den mængde vand, som husholdningerne bruger, varierer betydeligt alt efter medlemsstaten, nemlig fra 77 til 220 liter per capita om dagen ⁽²⁹⁾. Der er en tendens til, at forbruget er lavere i de østlige end i de vestlige medlemsstater, og nogle af de sydlige medlemsstater har det største forbrug. Der er dog afvigende observationer ⁽³⁰⁾.

3.8. Selv om vandkvaliteten i EU generelt er god, er der stadig kvalitetsproblemer i nogle områder, hvilket fremgår af de sager om manglende overholdelse, der er indledt mod nogle medlemsstater i henhold til drikkevandsdirektivet. Desuden giver manglende adgang til sikkert forvaltet drikkevand, navnlig basale vandtjenester, en høj risiko for usikker anvendelse af drikkevand.

3.9. Tilfredsheden med drikkevandskvaliteten er generelt høj, men ikke universel. Resultaterne af en spørgeundersøgelse fra midten af 2010'erne viser, at 82 % af EU's indbyggere anså drikkevandskvaliteten i det område, hvor de bor, for at være god ⁽³¹⁾, mens ca. 7 % var uenige. Den generelle vurdering af drikkevandet i EU var ikke nær så positiv, idet blot 27 % var enige i, at der generelt er god adgang til sundt og rent vand i EU.

⁽²⁶⁾ <https://www.eea.europa.eu/publications/water-resources-across-europe-confronting>.

⁽²⁷⁾ Første høring om »Time for a Blue Deal«, den 27. februar 2023.

⁽²⁸⁾ <https://www.preventionweb.net/understanding-disaster-risk/risk-drivers/poverty-inequality>.

⁽²⁹⁾ Eureau, The governance of water services in Europe, 2020 <https://www.eureau.org/resources/publications/5268-the-governance-of-water-services-in-europe-2020-edition-2/file>.

⁽³⁰⁾ <https://smartwatermagazine.com/news/locken/water-ranking-europe-2020>.

⁽³¹⁾ <https://circabc.europa.eu/sd/a/0070b535-5a6c-4ee4-84ba-6f6eb1682556/Public%20Consultation%20Report.pdf>.

3.10. Mens langt størstedelen af EU's borgere bruger ledningsvand til vask, personlig hygiejne og madlavning, er andelen af personer, der bruger ledningsvandet som drikkevand, noget lavere. I midten af 2010'erne rapporterede over 90 %, at de brugte ledningsvand til madlavning, mens kun 55 % sagde, at de altid drak ledningsvandet direkte, og yderligere 10 % sagde, at de altid drak ledningsvandet efter filtrering.

3.11. I løbet af de seneste årtier har vand gennemgået en kommercialiseringsproces, og vandforsynings- og sanitetstjenesterne har gennemgået en privatiserings- og finansialiseringsproces. I de senere år har man sat spørgsmålstegn ved disse processer, og der er allerede eksempler på, at kommuner har taget vandtjenesterne tilbage. Vand er afgørende for livet, et fælles gode og en menneskeret. I den forbindelse mener EØSU, at vandforsynings- og sanitetstjenester som tjenesteydelser af almen interesse bør være underlagt en klar regulering, der garanterer serviceforpligtelser, for at sikre, at vand- og spildevandsforvaltningen gennemføres overalt til en overkommelig pris og med en tilstrækkelig servicekvalitet. Kommissionen bør opretholde de undtagelser for vand og spildevand i direktivet om koncessioner (2014/23/EU)⁽³²⁾, der blev indrømmet som følge af det vellykkede europæiske borgerinitiativ »Right2Water«. EØSU anbefaler, at Kommissionen undtager vandtjenester fra reglerne for det indre marked.

4. Prisoverkommelighed

4.1. Vandforsynings- og sanitetstjenesternes prisoverkommelighed giver anledning til stadig større bekymring for EU-borgerne — blandt andet på grund af den seneste stigning i energipriserne — og udgifterne til disse tjenester forventes at stige. Selv om udgifterne til vandforsynings- og sanitetstjenester generelt ikke udgør en uforholdsmæssigt stor byrde for husholdningerne, er dette ofte tilfældet for lavindkomsthusholdninger, og antallet af berørte husholdninger vil sandsynligvis stige. Hvis man anvender en tærskel på 3 %, står de fattigste 5 % af befolkningen i 13 EU-lande over for problemer med at få råd til vandforsynings- og sanitetstjenester, og i nogle lande er det endda de nederste 10 % af befolkningen, der er berørt⁽³³⁾. Samtidig kan en sådan tilgang til målingen af problemer med prisoverkommelighed diskuteres. Det kan være vanskeligt at måle og vise måske ikke problemets fulde omfang, da der ikke tages hensyn til husholdninger, der underforbruger, forskelle i vandpriser⁽³⁴⁾ og husholdningernes relative indkomstsituation.

4.2. Prisen på vandforsynings- og sanitetstjenester viser en høj grad af geografisk ulighed mellem og internt i landene⁽³⁵⁾, og manglen på detaljerede statistikker gør det umuligt at udarbejde en samlet oversigt. Distributionssystemerne i landdistrikterne er dog kendetegnet ved længere net og højere driftsomkostninger, hvilket fører til højere takster.

4.3. Foruden den lavere indkomst kan sårbare husholdninger være mere tilbøjelige til at have problemer med prisoverkommelighed på grund af ringere kvalitet, mindre effektivt udstyr og mere tid i hjemmet. Marginaliserede kvinder, børn og unge samt arbejdsløse rammes uforholdsmæssigt hårdt.

4.4. Selv om de fremherskende problemer med prisoverkommelighed kræver målrettede og effektive sociale foranstaltninger, kan der på nuværende tidspunkt ikke opnås et samlet overblik over EU-medlemsstaternes foranstaltninger til at tackle problemerne med prisoverkommelighed, herunder de foranstaltninger, der vedrører sårbare forbrugere. Desuden er der ikke noget samlet overblik over muligheden — eller den manglende mulighed — for at afbryde tjenesten og over minimumstjenesten. Der foreligger dog delvise oplysninger for nogle lande⁽³⁶⁾, og de viser en bred vifte af sådanne foranstaltninger til at tackle problemerne med prisoverkommelighed.

4.5. Vandrammedirektivet har uddybet princippet om, at forurenere betaler, gennem målet om fuld omkostningsdækning for at sikre økosystemernes sundhed. Anvendelsen af dette princip kan dog være i strid med princippet om universel adgang til drikkevand af høj kvalitet til overkommelige priser og har i praksis alvorlige sociale konsekvenser,

⁽³²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/23/EU af 26. februar 2014 om tildeling af koncessionskontrakter (EUT L 94 af 28.3.2014, s. 1).

⁽³³⁾ https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/blue_deal_fiasconaro.pdf.

⁽³⁴⁾ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/e1b8a4b6-en/index.html?itemId=/content/component/e1b8a4b6-en>.

⁽³⁵⁾ <https://www.eureau.org/resources/publications/eureau-publications/5824-europe-s-water-in-figures-2021/file>.

⁽³⁶⁾ <https://www.wareg.org/documents/affordability-in-european-water-systems/>, <https://www.oecd.org/env/resources/15425332.pdf>.

navnlig stigende ulighed, eftersom de fattigste befolkningsgrupper enten står over for forholdsmæssigt højere takster eller ikke er underlagt ovennævnte princip. EØSU er af den opfattelse, at princippet om universel adgang til drikkevand af høj kvalitet til overkommelige priser bør være grundlæggende og tages i betragtning sammen med de miljøsyn, der ligger bag princippet om, at forureneren betaler, og princippet om fuld omkostningsdækning.

4.6. Med menneskers ret til vand, beskyttelse af økosystemer og sociale hensyn for øje er vandtakststrukturen en vigtig løftestang for prisoverkommelighed, effektivitet, lighed og vandbevarelse. For at tage hensyn til alle disse mål kan der anvendes forskellige takststrukturer, blandt andet den, der blev foreslået af den særlige rapportør⁽³⁷⁾ for menneskers ret til sikkert drikkevand og sanitet på FN's 76. generalforsamling⁽³⁸⁾.

5. Bæredygtighed

5.1. EØSU beskæftiger sig i denne udtalelse ikke med miljøproblemer som saltvandsindtrængning eller forurening, der i sidste ende kan være årsag til sociale problemer. Der er fokus på de menneskelige aktiviteter, som fører til overudnyttelse og skaber konflikter vedrørende anvendelsen. Det mest velkendte problem af denne art er, når den ene parts brug af vand forhindrer en anden parts brug. I EU-lovgivningen og national lovgivning forsøger man at håndtere dette gennem forvaltning af vandløbsoplande⁽³⁹⁾, hvor der har været forskellige gennemførelses- og resultatniveauer i hele Europa.

5.2. Overudnyttelse medfører øget knaphed og forringelse af vandkvaliteten og tjenestens kvalitet. Forringelse af vandkvaliteten øger dog også knapheden, ikke fordi selve vandmængden bliver mindre, men fordi det reducerer den mængde vand, der er egnet til et hvilket som helst formål, eller i det mindste kræver større midler for at bringe vandet tilbage til acceptable standarder. For at tackle problemet med overudnyttelse bør der fokuseres på årsagerne i stedet for på de konsekvenser, der blev drøftet i det foregående punkt. Overudnyttelse medfører miljøproblemer, som er årsag til sociale problemer, eftersom menneskers aktiviteter er afhængige af økosystemer og navnlig sunde økosystemer.

5.3. Der er ved at opstå et særligt problem, nemlig udviklingen af superintensive landbrugs- og industriprojekter i vandfattige områder, som betyder, at disse projekter kun er mulige ved at hente vand fra andre vandområder og ved at overudnytte overfladevand, hvilket giver efterfølgende miljømæssige og sociale problemer. F.eks. fører overudnyttelsen af en flod til, at færre sedimenter og næringsstoffer når ud til havet, hvilket øger forringelsen af kystområderne og reducerer fiskebestandene. Alt i alt fører overudnyttelse til en udtømmning af økosystemerne, som først og fremmest påvirker de mest sårbare befolkningsgrupper.

5.4. Der opstår sociale problemer som følge af nedgangen i fiskeriet og potentielt som følge af et fald i turismen ved kysten. Mens man kan mindske problemerne med kystforringelse ved at støtte turismen gennem store investeringer, gælder det samme ikke for fiskebestandene. Hvis EU på den anden side lovgiver for at indstille de projekter, der medfører overudnyttelse, resulterer det i arbejdsløshed for de involverede arbejdstagere.

5.5. Lækager og tab⁽⁴⁰⁾ er ikke en følge af overudnyttelse, men udgør en ineffektiv og uacceptabel brug af vand. Dette er dog et problem, der kræver en særlig indfaldsvinkel. Når det gælder lækager og tab, er den vigtigste indfaldsvinkel for drikkevandsdistributørerne en økonomisk indfaldsvinkel⁽⁴¹⁾. Lækager og tab bekæmpes indtil det punkt, hvor det er dyrere at fortsætte med at bekæmpe dem end at leve med dem. Dette punkt ligger typisk på ca. 15 % for lækager og tab⁽⁴²⁾. En anden indfaldsvinkel er mulig, og i dag, hvor knapheden er stigende, er en sådan indfaldsvinkel i høj grad også nødvendig for at nå ud over de 15 %.

⁽³⁷⁾ Hans forslag er en trinvis takst, hvor det første trin bør være prismæssigt overkommeligt og endda gratis under visse omstændigheder under overholdelse af menneskers ret til vand. Det andet trin bør være en omkostningsdækningstakst og det tredje trin med meget højere priser, hvilket skaber krydssubsidiering fra luksus til grundlæggende anvendelser og forhindrer overudnyttelse. EECs mener, at definitionen af værdierne for hvert trin bør fastlægges af den enkelte medlemsstat eller endda af den enkelte vandforsynings- og sanitetstjeneste.

⁽³⁸⁾ »Risks and impacts of the commodification and financialization of water on the human rights to safe drinking water and sanitation«, rapport forelagt for FN's 76. Generalforsamling af den særlige rapportør om menneskers ret til sikkert drikkevand og sanitet, Pedro Arrojo Agudo, A/76/159.

⁽³⁹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger (EUT L 327 af 22.12.2000, s. 1) (vandrammedirektivet).

⁽⁴⁰⁾ Lækager og tab omfatter generelt vand, der er gået fysisk tabt, og vand, der ikke faktureres, idet der dog tages hensyn til, at noget af det vand, der ikke faktureres, er tilladt. Yderligere oplysninger kan findes i et hydrologisk regnskab.

⁽⁴¹⁾ I dette punkt henvises der for tabenes vedkommende ikke til et ikkefaktureret tilladt forbrug.

⁽⁴²⁾ Dette er den typiske målverdi, der anvendes i Portugal. Andre EU-lande kan have andre målverdier, men værdien i sig selv er ikke relevant for beskrivelsen af tankegangen.

6. Forvaltning

6.1. EØSU bemærker, at vandforsyning og sanitet på verdensplan er en kommunal kompetence med forskellige typer distributører (virksomheder eller kommunale tjenester), der betjener en eller flere kommuner, samt at langt størstedelen af befolkningen i EU og resten af verden forsynes af offentlige vandforsyningsselskaber. Ud over de forskellige former, som vandforsyningsvirksomhederne kan antage, skelnes der grundlæggende mellem offentlig og privat forvaltning. De har hver især forskellige former for forvaltning. Man kan også finde gode og dårlige eksempler på både offentlig og privat forvaltning. På grund af den private forvaltnings fokus på profit kan den dog have svært ved at opfylde kravet om, at tjenesten skal være universel, en dimension, som den offentlige tjeneste er bedre i stand til at opnå effektivt til en overkommelig pris og med en tilstrækkelig kvalitet i tjenesten. EØSU bemærker, at denne konstatering understøttes af eksemplerne på genindførelse af vandforsynings- og sanitetstjenester i de seneste to årtier.

6.2. For at sikre kvalitet i tjenesten, prisoverkommelighed og universelle tjenester er deltagelse af alle interessenter på ledelsesniveau og i tilsynsorganerne den bedste metode til at sikre, at vandforsyning og sanitet er på rette spor, når det gælder opfyldelsen af mål 6 for bæredygtig udvikling i et scenario med stadig større knaphed og stigende priser. Hvad angår vandforsyningsvirksomheder, er der en succeshistorie i Córdoba, hvor det kommunale selskab EMACSA har en fælles bestyrelse med deltagelse af interessenter, hvilket er et eksempel på deltagelsesbaseret ledelse⁽⁴³⁾. I stedet for at være ledet af én person bør tilsynsorganerne have en bestyrelse, der inddrager interessenterne, for at sikre en mere effektiv regulering.

6.3. Internationale floder og vandområder kan være en kilde til spændinger og i sidste ende konflikter mellem lande, selv inden for EU. EØSU mener og foreslår, at EU bør inddrages i den del af forvaltningen af vandløbsoplande, som flere medlemsstater er involveret i, og fastlægge generelle principper, konkrete mål og kvalificeret overvågning som den bedste måde at bidrage til vandforvaltningen på i en tid med knaphed, der medfører kriser af forskellig art.

6.4. Som det er nu, er vandforvaltningsmodellen ineffektiv (spredning af og mangel på hierarkiske tilsynsorganer og bureaukratisk uigennemsigtighed). Det er tvingende nødvendigt at finde en ny forvaltningsmodel for vandøkosystemer, navnlig dem, der involverer flere medlemsstater. En lang række myndigheder i vandsektoren, som er ansvarlige for de forskellige trin i vandkredsløbet, har modstridende visioner og mål og undertiden overlappende ansvarsområder. EØSU foreslår Kommissionen, at der indføres en forvaltningsramme for vandløbsoplande med politiske og tekniske organer på vandløbsoplandsniveau for med størst mulig effektivitet at sikre generel politisk vejledning og teknisk forvaltning samt inddragelse af alle interessenter gennem effektive deltagelsesmekanismer.

6.5. EØSU foreslår især en forvaltningsmodel, som er både politisk og teknisk, demokratisk og åben, og som kan medvirke til at gennemføre princippet om universel adgang til drikkevand af høj kvalitet til overkommelige priser for borgerne. EØSU foreslår, at der oprettes »forvaltningsudvalg«, som består af medlemmer fra alle de berørte lande, og som har til opgave at varetage den politiske forvaltning og løse eventuelle interessekonflikter mellem landene. Disse forvaltningsudvalg for vandløbsoplande bør bistås af et teknisk ekspertudvalg og varetage den tekniske forvaltning af vandløbsoplandene. »Forvaltningsudvalget« bør på en offentlig og stringent måde fastlægge ansvarshierarkiet mellem sig selv og de forskellige enheder, der eksisterer i de lande, som er involveret i vandløbsoplandet, så der hverken er uforeneligheder eller forvirring omkring ansvaret. Sideløbende med forvaltningsudvalget for vandløbsoplande bør der være et »rådgivende råd«. Dette råd bør bestå af civilsamfundsorganisationer, navnlig miljø-, klima- og forbrugerorganisationer og arbejdsmarkedets parter, og bør have til opgave at føre en struktureret civil dialog med »forvaltningsudvalget« og bidrage til at løse eventuelle interessekonflikter.

Bruxelles, den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽⁴³⁾ Enrique Ortega de Miguel og Andrés Sanz Mulas, »Water Management in Córdoba (Spain): A Participative, efficient and Effective Public Model« i »Reclaiming Public Water«, TNI ed., 2005.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om hvordan kan man nå den tilsigtede målgruppe og bruge resultaterne af borgerpanelernes arbejde målrettet?

(Initiativudtalelse)

(2023/C 349/11)

Ordfører: **Christophe QUAREZ**

Anmodning om udtalelse	Initiativudtalelse, 23.1.2023
Plenarforsamlingens beslutning	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Beskæftigelse, Sociale Spørgsmål og Unionsborgerskab
Vedtaget i sektionen	21.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	780
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	163/4/8

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU påpeger, at deltagelsesbaseret demokrati kun kan være et supplement til det repræsentative demokrati, som fortsat udgør den grundlæggende søjle i vores politiske systemer. Efter EØSU's opfattelse kræver en styrkelse af den politiske tillid en løbende forbedring af den måde, demokratiet fungerer på i EU, navnlig gennem udvikling af deltagelses- og debatbaserede ordninger, der er åbne for borgerne og med udgangspunkt i de eksisterende EU-instrumenter. I denne forbindelse gentager udvalget, at holdningen hos en sammenslutning, der repræsenterer tusindvis af medlemmer, bør tælle langt mere end en individuel borgers.

1.2. Erfaringerne med deltagelsesbaseret demokrati med borgerpaneler har bredt sig i alle medlemsstater, bl.a. takket være digitale værktøjer. Borgerpanelernes bidrag til den offentlige debat, der i begyndelsen var begrænset til lokale og regionale problemstillinger, er gradvist blevet udvidet til at omfatte alle politikområder som f.eks. i Irland (ægteskab for alle og abort) og Frankrig (borgerkonvent om klimaet) og med konferencen om Europas fremtid.

1.3. Som samlingspunkt for det organiserede og repræsentative civilsamfund har EØSU en særlig ekspertise og udgør et enestående og permanent forum for borgerdialog, hvor der foreslås løsninger på grundlag af konsensus mellem de forskellige interessenter. Udvalget bør som sådan spille en vigtig rolle i udviklingen af deltagelsesinstrumenter.

1.4. Som fast institutionel stemme for det organiserede **og repræsentative** civilsamfund skal EØSU spille en central rolle i arbejdet med at styrke det deltagelsesbaserede demokrati i EU-institutionerne. Det foreslås derfor, at man ved hjælp af forsøg overvejer en række deltagelsesinstrumenter, såsom borgerpaneler, som EØSU kan gøre brug af i sit arbejde. I så fald vil en videreudvikling af EØSU's forretningsorden være nødvendig for at indarbejde denne tilgang.

1.5. Som led i disse overvejelser kunne EØSU se nærmere på sin nye rolle i videreudviklingen af sin ekspertise inden for alle spørgsmål vedrørende borgerdeltagelse og deltagelsesdemokrati. Navnlig kan EØSU's præsidium træffe beslutning om spørgsmål som f.eks. omfanget af og metoden for inddragelse af borgerpaneler i EØSU's arbejde og, hvilke emner der skal forelægges til høring i borgerpanelerne. EØSU finder det nyttigt at overveje at nedsætte en særlig arbejdsgruppe, som skal fastlægge de nødvendige procedurer, forudsat at der er budgetmidler til rådighed, og efter at EØSU's præsidium har drøftet og truffet afgørelse herom⁽¹⁾. Denne arbejdsgruppe kunne arbejde med f.eks.:

— proceduren for integration af disse paneler i EØSU's arbejde

⁽¹⁾ Som det bemærkes i EØSU's studie »EØSU som formidler og garant for aktiviteter, der knytter sig til deltagelsesdemokrati, såsom en struktureret dialog med civilsamfundsorganisationer og borgerpaneler« (2023), bør enhver ny form for aktivitet i EØSU vedrørende deltagelsesdemokrati gives den tid og opmærksomhed og de ressourcer, der er nødvendige for at sikre deres effektivitet.

- fastlæggelsen af kriterier for borgerpanelernes høringsemner, der sikrer, at horisontale spørgsmål af bredere samfundsmæssig interesse medtages
- søgningen efter et budget og de nødvendige menneskelige ressourcer
- specifikationerne for lodtrækningen og den digitale platform
- debatmetoden og tilrettelæggelsen af debatterne med henblik på en afsluttende drøftelse mellem borgerpanelerne og EØSU's medlemmer
- definitionen af det mandat, som vil være afgørende for, hvordan resultaterne af høringerne vil blive taget i betragtning i EØSU's udtalelser
- betingelserne og tidsplanen for forsøgsfasen.

1.6. EØSU går ind for debataspektet af et borgerpanel, som inddrages i udvalgets arbejde som et supplement til berigelse af EU's eksisterende sæt af deltagelsesinstrumenter.

2. Den nødvendige demokratiske fornyelse

2.1. De europæiske samfund er næsten alle demokratiserede repræsentative systemer. Repræsentative, fordi landenes ledelse hovedsageligt vælges ved almindelige direkte valg, hvilket gælder både parlamentsvalg og præsidentvalg.

2.2. Det 21. århundredes Europa er kendetegnet ved en voksende mistillid til politikerne og deres virke med forskellig intensitet fra land til land. Både gamle og nye demokratier er tilsyneladende ved at miste pusten, hvilket er kommet til udtryk gennem brexit, de europæiske demokratiers vanskeligheder med at håndtere covid-19-pandemien i fordragelighed, protestbevægelserne »Indignados« og »de gule veste«, som går uden om de institutionelle demokratiske ytringskanaler, og stigningen i autoritære populistiske strømninger. Derudover har en revolution af nye teknologier fremmet mellemledsafvikling og deregulering af politiske forbindelser.

2.3. Tre objektive indikatorer gør det muligt at måle den forventede demokratiske recession set i lyset af den demokratiske legitimitetskrise i Europa: faldende valgdeltagelse, stigende vælgervolatilitet og et faldende antal partimedlemmer. Disse objektive indikatorer suppleres af subjektive indikatorer såsom udhuling af tilliden til de offentlige institutioner.

2.4. EØSU mener derfor, at en styrkelse af den politiske tillid kræver en forbedring af de demokratiske mekanismer. Det betyder for det første, at der skal pustes nyt liv i det repræsentative demokrati, som er grundlaget for vores politiske system.

2.5. Derudover kan deltagelses- eller debatbaserede ordninger bidrage til at styrke forbindelsen mellem de repræsenterede og deres repræsentanter og varetage deres respektive ansvarsområder effektivt.

2.6. EØSU påpeger, at enhver borger i et repræsentativt demokrati frit kan engagere sig ved at melde sig ind i et politisk parti, en fagforening eller en sammenslutning efter eget valg. Denne frihed er således den primære garant for et demokratisk styre.

3. Behov for at institutionalisere borgerinddragelse?

3.1. Antallet af deltagelsesbaserede ordninger er steget eksponentielt i Europa, hvor der er gennemført tusindvis af forsøg, først på lokalt eller regionalt plan, navnlig med deltagelsesbaserede budgetter, og derefter med miljømæssige, samfundsmæssige eller institutionelle emner på regionalt eller nationalt plan.

3.2. Det er ikke længere kun bydele, der er institutionaliseret i mange landes love og bestemmelser, men også mere innovative ordninger.

3.3. Dette er tilfældet i Belgien, hvor der i Bruxelles i henhold til en lov netop er nedsat permanente borgerråd, hvis medlemmer er valgt ved lodtrækning. Et andet tilfælde er Irland, hvor borgerforsamlinger undertiden kombineret med folkeafstemninger har gjort det muligt at lovliggøre ægteskab for alle og abort, og i Frankrig med organiseringen af borgerkonventer om klima og udtjente produkter.

3.4. På europæisk plan har den hidtil største øvelse i deltagelses- og debatbaseret demokrati været konferencen om Europas fremtid, hvor der blev afholdt fire EU-borgerpaneler for at give borgerne mulighed for sammen at reflektere over den fremtid, de ønsker for Den Europæiske Union. EØSU har formelt været involveret i dette initiativ. Udvalget glæder sig over, at dette pilotprojekt er ved at blive grundigt evalueret, så der kan drages erfaringer med, hvordan eventuelle fremtidige initiativer kan forbedres.

3.5. EØSU beklager navnlig den manglende synlighed og interesse i denne konference i medlemsstaterne samt forvirringen omkring dens mål.

3.6. I den endelige rapport ^(?) fra konferencen om Europas fremtid giver forslag 36 om information og inddragelse af borgerne og forslag 39 om EU's beslutningsproces EØSU et klart mandat til strukturelt at styrke sin institutionelle rolle som garant for og formidler af deltagelsesbaserede demokratiaktiviteter såsom struktureret dialog med civilsamfundsorganisationer og borgerpaneler. Fra en institutionel synsvinkel er EØSU udmærket i stand til at spille en rolle i styrkelsen af deltagelsesdemokratiet ved at handle på en sammenhængende og fyldstgørende måde.

3.7. EU har allerede et omfattende sæt deltagelsesinstrumenter, som bl.a. omfatter valg til Europa-Parlamentet, borgerdialoger, det europæiske borgerinitiativ, andragender til Europa-Parlamentet og Den Europæiske Ombudsmand. I forbindelse med forberedelsen af lovgivningsinitiativer afholder Kommissionen desuden offentlige høringer med det formål at give interessenterne — herunder borgerne — mulighed for at give deres mening til kende om et givet emne. De offentlige høringer er forankret i Kommissionens retningslinjer for bedre regulering og finder sted via Kommissionens portal »Deltag i debatten«.

3.8. **Det europæiske borgerinitiativ** (ECI), der blev oprettet i 2012, er en af de vigtigste nyskabelser i det deltagelsesbaserede demokrati på EU-plan. Det giver en gruppe borgere mulighed for at sætte et emne på dagsordenen i EU's lovgivende organer.

3.9. Men de fire europæiske borgerinitiativer, der har formålet at indsamle den million underskrifter, der er nødvendig, for at Kommissionen tager et initiativ i betragtning, har hidtil haft en forholdsvis beskedne gennemslagskraft med vedtagelsen af lovgivningsforslag som opfølgning på initiativerne »Right2Water« og »Ban Glyphosate« og et bebudet forslag i 2023 om at forbyde alle former for dyrehold i bur. EØSU mener, at det europæiske borgerinitiativ ikke fuldt ud lever op til forventningerne og derfor sandsynligvis bør reformeres, og at EØSU bør inddrages heri.

3.10. Borgernes deltagelse er blevet befordret af digitale platforme. Internettet har gjort det muligt at inddrage civilsamfundet i stor skala og få kontakt med samfundsgrupper, der ikke hidtil har interesseret sig for denne tilgang, navnlig unge.

3.11. Selv om den digitale teknologi bidrager til at lette og udvide omfanget af deltagelsen, har den også sine begrænsninger. Onlinehøringer giver mulighed for indsamling af synspunkter, men ikke altid for egentlige drøftelser.

3.12. Oprettelsen af bæredygtige fremtidige borgerpaneler forudsætter en stærk onlinekomponent, der er en vigtig faktor for tværnationale debatter, der inddrager det størst mulige antal borgere. På grundlag af erfaringerne med den flersprogede platform for konferencen om Europas fremtid foreslår EØSU, at der oprettes en forbedret flersproget online-platform/mobilapp. Dette vil give mulighed for langt større deltagelse end ved fysiske arrangementer, forudsat at onlineværktøjet er udformet således, at det er tilgængeligt for så mange borgere som muligt. Fysiske arrangementer er fortsat et vigtigt supplerende værktøj til onlinehøringer, men bør begrænses til et rimeligt antal og være stærkt målrettet aktuelle emner af horisontal interesse. Der bør afsættes tilstrækkelige ressourcer til oprettelsen af en sådan avanceret digital platform ^(?).

3.13. EØSU mener, at man må stille sig det spørgsmål, om borgernes bidrag til den offentlige debat er repræsentative og fagligt velfunderede. Tæller opfattelsen hos en sammenslutning, der repræsenterer tusindvis af medlemmer, lige så meget som en enkelt borgers synspunkt?

3.14. EØSU minder om, at merværdien af udvalgets udtalelser og anbefalinger udspringer af bestræbelserne på at opnå konsensus blandt organisationer i det organiserede civilsamfund og at bygge bro mellem de forskellige samfundsorganisationers divergerende interesser.

^(?) Se rapporten om det endelige resultat af konferencen om Europas fremtid.

^(?) Som det bemærkes i EØSU's studie »EØSU som formidler og garant for aktiviteter, der knytter sig til deltagelsesdemokrati, såsom en struktureret dialog med civilsamfundsorganisationer og borgerpaneler« (2023), er efterspørgslen efter digitalisering indlysende, men der bør ikke desto mindre afsættes ressourcer til fortsat at muliggøre fysisk deltagelse.

3.15. Der skal være et klart mandat for borgerhøringen. For EØSU er det vigtigt på et tidligt tidspunkt at præcisere, hvordan de ønskede bidrag vil blive integreret i beslutningsprocessen.

3.16. Enhver proces med reel dialog med borgerne kræver en feedbackmekanisme for at sikre dens legitimitet. Derfor er det så vigtigt, at Kommissionen opretter en mekanisme til overvågning af borgernes anbefalinger. Dette bør gøres ved at udarbejde en resultattavle med politiske anbefalinger og derefter bruge den til at fastlægge opfølgningen på forslagene, således som Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg har anmodet om på konferencen om Europas fremtid.

3.17. EØSU bør betragtes som et vigtigt instrument til at mindske EU's demokratiske underskud, slå bro over kløften og fremme en europæisk politisk identitet blandt borgerne.

4. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs rolle i tilrettelæggelsen af borgerhøringer

4.1. Bestemmelsen i artikel 11 i traktaten om Den Europæiske Union om en »åben, gennemsigtig og regelmæssig dialog med de repræsentative sammenslutninger og civilsamfundet« bør implementeres fuldt ud inden for alle EU's politikområder.

4.2. I årenes løb har EØSU styrket borgerinitiativernes stilling og synlighed i institutionernes daglige arbejde. Siden lanceringen af det europæiske borgerinitiativ har EØSU afholdt en årlig konference på højt plan i anledning af ECI-dagen. EØSU's ad hoc-gruppe vedrørende det europæiske borgerinitiativ blev nedsat for at udstikke politiske retningslinjer for borgerinitiativer og følge udviklingen på dette område.

4.3. EØSU oplyser ligeledes om borgernes rettigheder. EØSU's mest udbredte publikation, »Europæisk demokratias«, er blevet en populær informationskilde for den brede offentlighed og præsenteres og anvendes ved forskellige arrangementer, der afholdes af EU-institutionerne og civilsamfundsorganisationerne.

4.4. EØSU's institutionelle rolle bør styrkes, og udvalget bør tildeles en rådgivende rolle i EU-politikudformningen som fast repræsentant for det organiserede civilsamfund, men også som formidler og garant for aktiviteter, der knytter sig til deltagelsesbaseret demokrati såsom struktureret dialog med civilsamfundsorganisationer og borgerpaneler. Et levende civilsamfund er afgørende for EU's demokratiske liv.

4.5. Som samlingspunkt for det organiserede civilsamfund har EØSU en særlig ekspertise og udgør et enestående og permanent forum for borgerdialog, hvor der foreslås løsninger på grundlag af konsensus mellem de forskellige interessenter. Udvalgets medlemmer er bemyndiget af deres respektive organisationer.

4.6. Erfaringerne fra konferencen om Europas fremtid har skabt forventninger, og EU-institutionerne opfordres til at sørge for en passende opfølgning på denne høring.

4.7. EØSU går ind for debataspektet af et borgerpanel, som inddrages i udvalgets arbejde som et supplement til de onlinehøringer, der afholdes af Kommissionen, og som er et værdifuldt instrument, men ikke giver mulighed for debat blandt de bidragende interessenter.

4.8. Ifølge EØSU's formands manifest vil der blive oprettet borgerpaneler forud for valget til Europa-Parlamentet i 2024 som input til en tværgående resolution fra alle EØSU's sektioner med EØSU's vigtigste krav til det nye Europa-Parlament og den nye Kommission.

4.9. Desuden nedsættes der som led i EØSU's kontaktgruppes dialogcyklus 2023 en arbejdsgruppe om borgerpaneler som led i de regelmæssige tematiske dialoger mellem EØSU's medlemmer og den relevante kontaktgruppes civilsamfundsorganisationer som fastsat i EØSU's kommunikationsstrategi for 2022-2027. Resultatet af denne dialog vil være et oplæg, der kan bidrage til EØSU's initiativer vedrørende borgerdeltagelse.

4.10. Som led i disse overvejelser kan EØSU se nærmere på sin nye rolle i videreudviklingen af sin ekspertise inden for alle spørgsmål vedrørende borgerdeltagelse og deltagelsesdemokrati. Navnlig er EØSU's præsidium det organ, der kan træffe beslutning om spørgsmål som f.eks. omfanget af og metoden for inddragelse af borgerpaneler i EØSU's arbejde og om de emner, som borgerpanelerne vil blive hørt om.

4.11. Der skal afsættes specifikke midler, menneskelige ressourcer og et digitalt værktøj til dette nye ansvarsområde for EØSU.

4.12. Procedurereglerne for stikprøver blandt grupper af borgere, der vælges ved lodtrækning, skal definere de nærmere bestemmelser om drift, kommunikation og forholdet til medierne, forholdet mellem EØSU eller den berørte arbejdsgruppe i EØSU og borgergruppen.

4.13. EØSU finder det nyttigt at overveje at nedsætte en særlig arbejdsgruppe, som skal fastlægge de nødvendige procedurer, forudsat at der er budgetmidler til rådighed, og efter at EØSU's præsidium har drøftet og truffet afgørelse herom⁽⁴⁾. Denne arbejdsgruppe kunne arbejde med f.eks.:

- proceduren for integration af disse paneler i EØSU's arbejde
- fastlæggelsen af kriterier for borgerpanelernes høringsemner, der sikrer, at horisontale spørgsmål af bredere samfundsmæssig interesse medtages
- specifikationer for lodtrækningen og den digitale platform
- søgningen efter finansiering og efter specifikke menneskelige og tekniske ressourcer
- debatmetoden og tilrettelæggelsen af debatterne med henblik på en afsluttende drøftelse mellem borgerpanelerne og EØSU's medlemmer
- definitionen af det mandat, som vil være afgørende for, hvordan resultaterne af høringerne vil blive taget i betragtning i EØSU's udtalelser
- valget af den, der skal arrangere lodtrækningen mellem personerne på grundlag af deres samtykke
- betingelserne og tidsplanen for forsøgsfasen.

Bruxelles, den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽⁴⁾ Som det bemærkes i EØSU's studie »EØSU som formidler og garant for aktiviteter, der knytter sig til deltagelsesdemokrati, såsom en struktureret dialog med civilsamfundsorganisationer og borgerpaneler« (2023), bør enhver ny form for aktivitet i EØSU vedrørende deltagelsesdemokrati gives den tid og opmærksomhed og de ressourcer, der er nødvendige for at sikre deres effektivitet.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om vandintensive industrier og vandeffektive teknologier**(Initiativudtalelse)**

(2023/C 349/12)

Ordfører: **Paul RÜBIG**Medordfører: **John BRYAN**

Plenarforsamlingens beslutning	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Den Rådgivende Kommission for Industrielle Ændringer
Vedtaget i sektionen	22.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	200/0/3

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Som led i den europæiske blå pagt er EU nødt til hurtigst muligt at udvikle en ny EU-vandpolitik, herunder en omfattende bæredygtig vandforvaltningspolitik for industrien baseret på reduktion, genbrug og genanvendelse af vand, mindskelse af vandforurening og et fokus på vandintensive industrier og trinvis indførelse og anvendelse af vandeffektive teknologier. I betragtning af sammenhængen mellem energi og vand og kritiske råstoffer bør vandpolitikken være en af grundpillerne i EU's industristrategi.

1.2. EU har derfor brug for en køreplan, der hjælper industrierne med gradvist at blive vandeffektive med milepæle og en sektorspecifik tilgang, hvor der fuldt ud tages hensyn til sammenhængen mellem energi og vand og kritiske råstoffer. Det kræver en revision af EU's industristrategi og de tilhørende dokumenter vedrørende omstillingsforløbet i løbet af de næste to år. Denne sektorbaserede tilgang bør integrere de specifikke vandeffektivitetskarakteristika og udfordringer på vandområdet for hver enkelt sektor og bygge på en fremsynstilgang med evaluering af mulighederne, konsekvenserne og risiciene samt en livscyklusomkostningsanalyse.

1.3. For at kunne udvikle den nye sektor for vandeffektive teknologier — et område, hvor EU kan spille en fremtrædende rolle — skal en omfattende EU-vandpolitik gå hånd i hånd med en ambitiøs EU-finansieringsplan, så industrien bliver i stand til at foretage de nødvendige investeringer i vandeffektive teknologier. Der bør vedtages positive finansieringsinitiativer såsom skattefradrag, højere afskrivningssatser og andre mekanismer. Man kunne overveje innovative finansieringsformer, såsom crowdfunding, til at supplere den offentlige støtte.

1.4. EU er nødt til at blive førende på verdensplan inden for udvikling, fremstilling og anvendelse af vandeffektive teknologier og skabe et globalt omdømme som et produktionsområde med et lavt vandfodaftryk. Vandeffektive teknologier er en industrisektor, der indgår i sektoren for rene teknologier. Vandeffektive teknologier bør som sådan også være energieffektive. Da rene teknologier udgør et industrielt økosystem i sig selv, foreslår EØSU, at der i løbet af de næste to år fastlægges et omstillingsforløb for dette økosystem med ambitiøse, men realistiske mål, herunder en plan for forvaltning og færdigheder.

1.5. Der er behov for større fokus på forbrug, genanvendelse og opsamling af vand i godkendelsesprocesserne for nye industrianlæg og på incitamentsordninger for vandbesparende projekter på eksisterende anlæg. Forskellige industrier har imidlertid forskellige behov for vand og forskellige muligheder for at blive vandeffektive. Princippet om ikke at volde skade skal kombineres med en ret for økonomiske aktiviteter til at forbruge vand og kædes sammen med et tilsagn fra industrien om gradvis at forbedre vandeffektiviteten gennem en køreplan for vandeffektivitet.

1.6. Efterspørgslen efter og forbruget og lagringen af vand skal prioriteres meget højere i EU's strategier for økonomisk udvikling af industrisektorer. EØSU understreger den centrale rolle, som vand spiller i den cirkulære økonomi.

1.7. Da vandforbruget varierer på tværs af EU og de forskellige sektorer, er der behov for at registrere og indberette data om det industrielle vandforbrug i alle medlemsstater og kortlægge de eksisterende teknologier. Der er også behov for at indsamle disse data på anlægsniveau, da det er første skridt i gennemførelsen af vandeffektive processer. Industrielle ejendomsrettigheder skal bringes i overensstemmelse med de gældende krav om datagennemsigtighed.

1.8. EU bør overveje at oprette en platform for den blå pagt for repræsentanter for industrien og landbruget samt for borgerne for at sikre en så bred høring og en så stor opbakning som muligt i forbindelse med processen med at udvikle en ny vandpolitik. En sådan løbende høring bør især hjælpe med at fjerne lovgivningsmæssige hindringer for udbredelsen af vandeffektive teknologier i industri- og landbrugsprocesserne og i husholdningerne og bidrage til en regelmæssig ajourføring af de handlingsplaner, der skal indføres — såsom de industrielle økosystemers omstillingsforløb.

2. Indledning og generelle bemærkninger

2.1. Generelt set er vandressourcerne pr. indbygger forholdsvis høje i Europa, men med væsentlige forskelle mellem Nord- og Centraleuropa og de sydlige regioner, hvilket hovedsageligt skyldes klimafaktors indvirkning på vandressourcerne. Nogle af de største udfordringer i forbindelse med vandkredsløbet omfatter 1) længere perioder med tørke efterfulgt af kraftige regnskyl og oversvømmelser, der begge begrænser adgangen til rent og brugbart vand, 2) øget vandforbrug som følge af en voksende eller mere koncentreret befolkning og økonomisk udvikling samt øget efterspørgsel efter vand til industrien, landbruget og husholdninger og 3) øget forurening af vandkilder på grund af manglende rensning af spildevand. En lang række nye forurenende stoffer såsom mikroplast, farmaceutiske stoffer osv. ender i vandkilder, og de opdages, i et vist omfang, først, når de har ophobet sig i skadelige mængder. Det er nødvendigt at drøfte, fastlægge og gennemføre foranstaltninger til at tackle disse tre centrale problemområder.

2.2. Vandstress er et stort og voksende problem i Europa. Ifølge Det Europæiske Miljøagentur (EEA) er ca. 20 % af det europæiske territorium og 30 % af europæerne berørt af vandstress i et gennemsnitligt år ⁽¹⁾. Der er tale om ikkebæredygtig anvendelse af vand, når man udvinder vand fra naturressourcer, hurtigere end det kan gendannes af naturen. I omkring 60 % af de store europæiske byer (over 100 000 indbyggere) bor 140 millioner mennesker i eller i nærheden af områder med en sådan overudnyttelse af grundvandet ⁽²⁾. En væsentlig faktor er den negative indvirkning på vandforsyningen af oversvømmelser som følge af klimarelateret kraftig regn (store byer er meget ofte afhængige af grundvandskilder, der forsynes af floder).

2.3. I mange sydeuropæiske regioner skal der i tørkeperioder træffes valg mellem opretholdelse af industrielt vandforbrug, landbrug og husholdningernes vandforbrug. I nogle områder er der risiko for, at industrier må flyttes fra vandbelastede områder, hvilket fører til tab af arbejdspladser, destabiliserende økonomier og industrielle ændringer.

2.4. Der har i EU's vandpolitik været en tendens til at fokusere på de retlige rammer for vandbeskyttelse og -forvaltning med fokus på forurening og forebyggelse. De vigtigste eksisterende EU-vandpolitikker, der påvirker industrien, omfatter vandrammedirektivet, direktivet om rensning af byspildevand, direktivet om industrielle emissioner og handlingsplanen for nulforurening som led i EU's grønne pagt. Vanddimensionen nævnes imidlertid knapt nok i EU's industrielle økosystemers omstillingsforløb eller Kommissionens strategiske fremsynsrapport 2022.

2.5. I EU's vision for en grøn og digital omstilling af industrien og dens økosystemer henvises der ikke til vand. I Kommissionens meddelelse om en industriplan for den grønne pagt ⁽³⁾ nævnes vandforsyning og kloakering som nøglesektorer for den grønne omstilling i en fodnote, men dokumentet indeholder ingen yderligere henvisninger til vand. EU er nødt til at håndtere vandpolitikken med samme beslutsomhed, som man har håndteret klimakrisen med.

⁽¹⁾ <https://www.eea.europa.eu/highlights/water-stress-is-a-major>.

⁽²⁾ <https://www.eea.europa.eu/publications/92-9167-025-1/page003.html>.

⁽³⁾ COM/2023/62 final

3. Behovet for at integrere vand i EU's industripolitik og indføre en sektorspecifik tilgang

3.1. Vandpolitikken og vandforvaltningen varetages meget forskelligt i mange EU-medlemsstater, hvilket skaber betydelige vanskeligheder for borgere og industrier. Da 60 % af EU's overfladevand er grænseoverskridende, er det nødvendigt at overveje en fælles EU-politik for vand.

3.2. I marts 2023 vedtog Det Europæiske Råd følgende konklusioner: »Det Europæiske Råd hilser FN's vandkonference 2023 og dens vandhandlingsdagsorden velkommen. Det anerkender behovet for en større indsats på EU-plan og globalt plan på vandområdet og understreger betydningen af en strategisk EU-tilgang til vandsikkerhed«⁽⁴⁾.

3.3. EU er nødt til at fremlægge en omfattende bæredygtig vandforvaltningspolitik for industrien baseret på reduktion, genvinding, genbrug og genanvendelse, herunder med fokus på vandintensive industrier og anvendelse af vandeffektive teknologier. Kaskadehierarkiet for vand skal prioriteres.

3.4. Alle industrier er afhængige af vand. Industrien tegner sig for ca. 40 % af den samlede vandindvinding i Europa⁽⁵⁾. De vigtigste vandintensive industrier i EU omfatter råstofudvinding, fremstilling, elproduktion, bygge- og anlægsvirksomhed, kemikalier, landbrug, føde- og drikkevareproduktion, tekstiler, papir og papirmasse, lægemidler, IKT, herunder datacentre, bilindustrien, stål, gødningsstoffer, transport m.fl. Data om vandindvinding og -anvendelse i EU er imidlertid forældede og utilstrækkelige. En EU-industristrategi for vand skal bygge på data, der indsamles på EU-niveau med deltagelse af Eurostat, for at give et bredt og omfattende overblik. Der er også behov for at indsamle disse data på anlægsniveau, da det er første skridt i gennemførelsen af vandeffektive processer. Derudover arbejder Den Meteorologiske Verdensorganisation (WMO) på en interoperabilitetsplatform for et globalt data warehouse.

3.5. Der er et klart behov for en integreret EU-tilgang til vandpolitikker, der omfatter bedre koordinering af de mange lovkrav, der stammer fra forskellige sektorer og anvendelser, herunder industrisektorerne. Derudover er der behov for langt højere politiske ambitioner for at forbedre vandeffektiviteten og mindske vandforureningen og -forbruget i de europæiske industrisektorer, navnlig gennem gradvis indførelse af vandeffektive teknologier. Der er dog brug for en sektorspecifik tilgang, da muligheden for at blive mere vandeffektiv varierer meget på tværs af sektorer alt efter forekomsten af tilpassede vandeffektive teknologier.

3.6. Med hensyn til de forskellige industrisektorer er det nødvendigt at foretage en grundig analyse på EU-plan for at fastlægge benchmarks, retningslinjer og indberetningssystemer for den fremtidige bæredygtige udvikling af vandkredsløb. Det bør erkendes, at der allerede findes ressourcer, der direkte eller indirekte vedrører industrielle vandkredsløb på EU-plan, såsom undersøgelsen fra 2021 om perspektiverne for den cirkulære økonomi i EU's tekstilsektor⁽⁶⁾, men der er behov for en større indsats for at dække de forskellige berørte industrisektorer. EØSU efterlyser en revision af de industrielle økosystemers omstillingsforløb i løbet af de næste to år med henblik på at integrere vandeffektivitetsaspektet og en ambitiøs, men realistisk køreplan for gradvis at blive mere vandeffektiv.

3.7. Der er behov for større fokus på vandforbruget og indsatsen for genanvendelse af vand i godkendelsesprocesserne for nye industrianlæg og på incitamentsordninger for vandbesparende projekter på eksisterende anlæg. Forskellige industrier har imidlertid forskellige behov for vand og forskellige muligheder for at blive vandeffektive. Princippet om ikke at volde skade skal kombineres med en ret for økonomiske aktiviteter til at forbruge vand. Denne ret bør anerkendes, og det bør sikres, at industrianlæg forpligter sig til gradvis at forbedre deres vandeffektivitet gennem en køreplan for vandeffektivitet, der måles ved hjælp af det industrielle benchmark.

⁽⁴⁾ Møde i Det Europæiske Råd (23. marts 2023) — Konklusioner.

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Water_use_in_industry&oldid=196132.

⁽⁶⁾ JRC-publikationsdatabasen — Circular Economy Perspectives in the EU Textile sector (europa.eu).

3.8. Industrierne vil i stigende grad stå over for et pres for at mindske deres miljøpåvirkning og forbedre vandressourceeffektiviteten, herunder både direkte og indirekte vandanvendelse. Som det er tilfældet med dekarbonisering og energi, har mange industrier behov for omfattende investeringer for at gøre deres produktionsprocesser og værdikæder mere vandeffektive og mindske deres indvirkning på vandkvaliteten.

3.9. I forbindelse med overgangen til et kulstofneutralt og energi- og vandeffektivt samfund er det vigtigt, at industrier, der driver virksomhed i EU, forbliver konkurrencedygtige og ikke sakker bagud i forhold til andre områder i verden, hvor der vedtages mindre ansvarlige og restriktive politikker, hvilket undergraver produktionen, outputtet og beskæftigelsen i EU, uden at der gøres fremskridt på vandområdet globalt set. Vi er nødt til at beskytte fremtidige vandbevidste produkter og tjenesteydelser, der produceres i EU, mod mindre vandeffektiv import.

4. Vandeffektive teknologier, der muliggør bæredygtig vandforvaltning

4.1. En vellykket indførelse af vandeffektive teknologier i industrien og på tværs af andre områder er afgørende for en vellykket bæredygtig vandpolitik i EU. Disse teknologier har potentiale til at reducere vandforbruget betydeligt og fremme genbrug og genanvendelse samt forbedre vandkvaliteten og minimere udledningen af spildevand. Sikkerheden med hensyn til flygtig vandforsyning bør øges gennem veludformede vandbindingssystemer (regnvand og oversvømmelser).

4.2. Der findes allerede adskillige vandeffektive teknologier. Nogle af de vigtigste teknologier, der i øjeblikket anvendes i industrien, omfatter: genanvendelse og genbrug af vand — behandling og genbrug af spildevand i industrielle aktiviteter, hvilket mindsker efterspørgslen efter ferskvand; vurdering og forbedring af industrielle processer for at reducere vandforbruget og minimere affald; anvendelse af en fase med omvendt osmose i stedet for en fase med ionbytning ved kedelfødevand for at mindske saltindholdet i forbindelse med bortskaffelse af regenereret spildevand; membranfiltrering — fjernelse af urenheder fra vand, der gør det muligt at genanvende det til industrielle formål; udvinding af kloak- og spildevand; installationer med lav gennemstrømning — mindre vandforbrug i bygninger ved at installere vandeffektive vandhaner, brusehoveder og toiletter; drypvanding og præcisionslandbrug — minimering af vandforbruget i landbruget og optimering af høstudbyttet; anaerob spildevandsbehandling (biologisk gasproduktion i mangel af oxygen til energiproduktion — anvendelse af mikroorganismer til nedbrydning af forurenende stoffer i spildevand, så det kan genbruges); opsamling og lagring af regnvand til brug ved kunstvanding, rengøring eller anden anvendelse end til drikkevand; lukkede kredsløb — minimering af vandforbrug og affald ved genanvendelse af procesvand i en industriel proces; materialesubstitution — anvendelse af alternative materialer, der kræver mindre vand til produktion og har et lavere vandfodaftryk.

4.3. Mange industrier anvender allerede vandeffektive teknologier. Hvis man for eksempel ser på mejerisektoren, er et godt eksempel Irland, hvor der årligt produceres 11 mia. liter mælk og eksporteres for 6,8 mia. EUR. Irlands største mejerikooperativ, Tirlan, udvinder ca. 11 000 m³ vand om dagen fra den lokale flod og borehuller på dets største forarbejdningsanlæg i Ballyragget, Co. Kilkenny. Men på grund af forarbejdnings- og spildevandsrensningsteknologierne sender anlægget dagligt omkring 14 500 m³ rent vand tilbage i den lokale flod Nore, som er et særligt bevaringsområde. Det vil sige, at mejeriet rundt regnet sender yderligere 30 % rent vand tilbage i den lokale flod. Det vand, der sendes tilbage, er af så god kvalitet, at det med tiden har bidraget til at forbedre vandkvaliteten i floden og hjulpet med at bevare flodens status som særligt bevaringsområde og særligt beskyttelsesområde. Der er foretaget betydelige investeringer i spildevandsrensingsanlægget (WWTP) og passende teknologier.

4.4. Tekstilindustrien er domineret af asiatisk produktion, men beskæftiger mere end 1,6 mio. mennesker i EU. Sektoren har stor indvirkning på vandressourcerne. Tekstiler indeholder mange potentielle forurenende stoffer, som ender i vandkredsløbet i tekstilernes brugsfase, og skal derfor omfattes af en stærk lovgivningsmæssig ramme. Disse omfatter mikrodele af fibre, imprægneringsmidler/kemikalier og tekstilfarver. Desuden kan det forventes, at vandknaphed i produktionslandene i stigende grad vil påvirke omkostningerne og begrænse kapaciteten. Det er nødvendigt at forstå værdikæderne og materialestrømmene i Europa og resten af verden. Der opstår også udfordringer og forpligtelser i forbindelse med indsamling og behandling af tekstiler efter forbrugsleddet.

4.5. Med udgangspunkt i EU-strategien for bæredygtige tekstiler bør de lovgivningsmæssige rammer for vandrelevante aspekter af den cirkulære økonomi udvikles mere detaljeret på et tidligt tidspunkt. I strategien fastslås behovet for at udvikle en cirkulær økonomi, men behovet for vandressourcer behandles ikke udtrykkeligt. Der er imidlertid ingen tvivl om, at anvendelsen af principperne for den cirkulære økonomi i tekstilindustrien vil kræve store mængder vand. Det er af afgørende betydning at indkredse behovet for F&U og uddannelse i forbindelse med vandkredsløbet og kortlægge den respektive statslige støtte. Der skal også fastsættes mål og grænser for ferskvandsefterspørgslen, som bør minimeres med

procesoptimering (genanvendelse). Desuden bør EU overveje at fastlægge en køreplan for gradvist at nå et mål om nul udledning, hvor der som minimum tages hånd om spektret af potentielt forurenende indhold.

4.6. Et andet eksempel er papirindustrien, der har vist et stort potentiale for foranstaltninger til at minimere eller endda undgå negative virkninger for vandkilder. Papirindustrien i Europa har allerede en forholdsvis god standard for vandforbrug⁽⁷⁾, men der er plads til yderligere forbedringer. Dette kan opnås ved at fremskynde gennemførelsen af processer for genbrug af vand, gennemføre de nyeste behandlingsteknologier og fastsætte et potentielt mål om tæt på nul udledning inden for en ambitiøs, men realistisk tidsramme. Statslig støtte til udvikling og innovation i papirindustrien i Europa og foranstaltninger til optimering af vandforbruget kan medføre en økonomisk fordel. For eksempel er ekspertisen med hensyn til at optimere vandforbruget i papirindustrien allerede en økonomisk faktor for den europæiske maskinproduktion, og de valgte løsninger er blevet implementeret i andre sektorer. I andre dele af verden har store papirfabrikker måttet lukke ned på grund af deres ekstremt negative indvirkning på vandet i det omkringliggende område.

4.7. Vandindustrien (vandværker og spildevandsrensningsanlæg) bør være klima- og energineutral (eller endda klimapositiv) og en cybersikker kritisk infrastruktur. Der er gode eksempler herpå både i Europa og resten af verden. På den anden side har regioner med meget få vandressourcer et stort potentiale for forbedringer (forvaltning, afsaltning, vandcirkularitet, effektivitet).

4.8. Ligesom med den klima- og energiudfordring, der er opstået i de fleste EU-lande, og som omfatter isolerings- og eftermonteringskrav til bygninger, bør der indføres en politik for opsamling og genbrug af vand i alle nye bygninger. For industrien skal der udvikles en politik for anvendelse af gråt vand, som ikke er af drikkevandskvalitet. For eksempel har Det Fælles Forskningscenter (JRC) udarbejdet tekniske retningslinjer for anvendelsen af vigtige risikostyringsprincipper for vurdering og styring af sundheds- og miljøsici i forbindelse med et system for genbrug af vand⁽⁸⁾. Der er imidlertid brug for mere systematisk anvendelse af eksisterende og nye teknologier, som bør indføres under hensyntagen til hele vandkredsløbet.

4.9. EU er nødt til at blive førende på verdensplan inden for udvikling, fremstilling og anvendelse af vandeffektive teknologier og skabe et globalt omdømme som et produktionsområde med et lavt vandfodaftryk. Investeringer i forskning og udvikling og forvaltning og færdigheder inden for vandindustrien vil være af afgørende betydning. Der vil blive brug for nye erhverv og uddannede arbejdstagere, der er specialiserede inden for vand, til at støtte ekspertisen og indførelsen af nye vandanvendelsesteknologier, herunder brugen af kunstig intelligens på området. EU kan gå forrest inden for blå produktion og markedet for industriel vandrensning med fokus på at skabe nye højt kvalificerede job i Europa. Knowhow inden for vandbesparende processer vil være en central kompetence og en nøgleresultatindikator (KPI) for industrien i fremtiden. Vandeffektive teknologier er en industrisektor, der indgår i sektoren for rene teknologier. Da rene teknologier udgør et økosystem i sig selv, foreslår EØSU, at der fastlægges et omstillingsforløb for dette økosystem i løbet af de næste to år med ambitiøse, men realistiske mål, herunder en plan for færdigheder.

4.10. Høring og inddragelse af industriens ledere og repræsentanter har stor betydning for udformningen af en bæredygtig EU-vandpolitik. Desuden er det afgørende, at EU-borgerne bakker op om vandpolitikken. I mange sektorer tillader den nationale lovgivning ikke genbrug af vand, hvilket forhindrer processen for cirkulær økonomi. For at finde en løsning herpå er EU nødt til at indføre minimumskrav til vandkvalitet og overvågning. I den henseende kunne der oprettes en platform for den blå pagt for repræsentanter for EU's industri og landbrug og EU-borgerne, hvor der kan udveksles idéer og spørgsmål vedrørende deling og anvendelse af vand samt udvikling af projekter. Platformen kunne omfatte strukturer fra det lokale, regionale, nationale og europæiske plan. Formålet med denne EU-plattform for den blå pagt vil være at hjælpe EU og medlemsstaterne med at træffe de nødvendige politiske beslutninger om vandpolitikken så hurtigt som muligt. Det er også vigtigt at styrke dialogen om vandspørgsmål med lokale og nationale institutioner for at fremme handlingsfokuseret og struktureret bevidsthed, information og uddannelse om den strategiske betydning af vand som en knap ressource. En sådan løbende høring kunne også bidrage til at fjerne lovgivningsmæssige hindringer for udbredelsen af vandeffektive teknologier i industri- og landbrugsprocesserne og i husholdningerne.

⁽⁷⁾ <https://www.africapulpaper.com/en/articles/water-usage-in-paper-mills>.

⁽⁸⁾ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC129596>.

4.11. En omfattende EU-vandpolitik skal matches med en lige så ambitiøs EU-finansieringsplan for at sætte industrien og de lokale myndigheder i stand til at foretage de nødvendige investeringer i vandeffektive teknologier. Der bør indføres positive finansieringsincitamenter såsom skattefradrag, højere afskrivningssatser og andre mekanismer. De grønne finansieringsværktøjer og -mekanismer (f.eks. ESG og taksonomi) skal suppleres af flere og dybere dimensioner af vandanvendelse.

Bruxelles, den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om bæredygtig vandforvaltning og klimakrise: cirkulære og andre løsninger for EU's landbrugsfødevarer i en fremtidig »blå pagt«**(Initiativudtalelse)**

(2023/C 349/13)

Ordfører: **Josep PUXEU ROCAMORA**Medordfører: **John COMER**

Vedtaget på plenarforsamlingen	23.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø
Vedtaget i sektionen	28.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	181/0/0

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Klimaændringerne ændrer nedbørsmønstrene i Den Europæiske Union med deraf følgende konsekvenser for den mængde vand, der er til rådighed for landbruget. Dette medfører ikke blot et fald i afgrødeproduktionen, men også øget konkurrence mellem forskellige forbrugsformer (befolkning, industri og landbrug). Dertil kommer, at menneskelige aktiviteter påvirker vandkvaliteten og forårsager øget forekomst af næringsstoffer og forurenende stoffer.

1.2. Den fælles landbrugspolitik, jord til bord-strategien og biodiversitetsstrategien omfatter alle mål, der skal sikre bæredygtig fødevarerproduktion og beskytte økosystemer. Opfyldelse af disse mål i landbrugsfødevarersektoren indebærer bevarelse af landdistrikter og produktionsstrukturer, støtte til producenter på lokalt plan, bæredygtig forvaltning af jord og vand samt åben strategisk autonomi. Vand er en grundlæggende ressource i fødevarerproduktionen, og adgang til vand af tilstrækkelig kvalitet og en bæredygtig forvaltning heraf er afgørende for at sikre tilstrækkelig og bæredygtig fødevarerproduktion i Den Europæiske Union. Alle ordninger under den fælles landbrugspolitik bør tilskynde til bæredygtig og effektiv vandforvaltning ved at indarbejde indikatorer i hver medlemsstat, der skal overvåge fremskridtene inden for vandforvaltningen.

1.3. Bæredygtig vandforvaltning skal fokusere på forsyningsforvaltning og træffe foranstaltninger til at sikre, at alle brugere har adgang til vand. Forsyningsforvaltning skal nødvendigvis omfatte optimering af effektiviteten, reduktion af tab, prioritering af anvendelser, eliminering af ulovlige anvendelser, vedtagelse af foranstaltninger til sikring af hele systemets bæredygtighed og endelig vedtagelse af en række tilgange, der er tilpasset strategierne, således at der kan sikres en tilstrækkelig fødevarerproduktion i EU.

1.4. EØSU efterlyser særlige standarder for vandforbrug i forskellige økonomiske sektorer, f.eks. landbrug og industri, ved at oprette en forvaltningsstruktur med deltagelse af EØSU, der skal udarbejde sektorspecifikke retningslinjer for vandforbrug.

1.5. Teknologier spiller en afgørende rolle med hensyn til at sikre vand til landbrugsproduktion. Der bør afsættes tilstrækkelige og nødvendige budgetmidler til forskning og ajourføring af viden inden for genomforskning med henblik på at udvikle afgrøder, der er mere modstandsdygtige og tilpasset klimaforholdene. Der vil også være behov for ressourcer til at fremme nye vandomdannelsesmetoder såsom genbrug og afsaltning. I den forbindelse foreslår EØSU at fremme de nødvendige foranstaltninger til udvikling af nye teknologier, samtidig med at de økosystemer, hvori de befinder sig, respekteres, og miljøhensyn prioriteres.

1.6. Energipriserne påvirker indførelsen af nye teknologier, hvis drift er tæt forbundet med anvendelse af fossile brændstoffer. EØSU opfordrer til dekarbonisering af landbruget, tilpasning af landbrugspriserne i den primære sektor og intensiv anvendelse af vedvarende energikilder for at styrke sammenhængen mellem energi, vand og fødevarer.

1.7. Klimaændringer indebærer højere temperaturer, øget fordampning og en betydelig stigning i ekstreme vejrforhold, der forårsager tørke, oversvømmelser, storme og brande. Disse problemer er stærkt ødelæggende for afgrødeproduktion og husdyrhold. Der er behov for en strategisk plan, der udnytter videnskabelig og teknologisk ekspertise til at sikre, at landbruget i hele EU har adgang til sikkert vand. Der bør udarbejdes specifikke planer for lokalområder og regioner, der lider under vedvarende tørke og oversvømmelser. Der vil være behov for et særligt selvstændigt budget og støtteposter samt en EU-forordning, der afsætter ressourcer til at udarbejde og støtte gennemførelsen af centrale, regionale og lokale planer for forsyning med tilstrækkeligt vand. Sådanne planer bør sikre opbygning og vedligeholdelse af hensigtsmæssig vandinfrastruktur i alle dele af EU.

2. Vandproblematikken i det europæiske landbrug

2.1. Formålet med denne initiativudtalelse er at analysere samspillet mellem vand og landbrug på EU-plan i forbindelse med klimakrisen og indvirkningen på fødevarer sikkerhed og bæredygtighed i fremtiden. Udtalelsen giver anledning til overvejelser om konsekvenserne af ekstreme vejrforhold og virkningerne af de forskellige EU-politikker og -regler. Den beskriver, hvor presserende det er at sikre en bæredygtig vandforvaltning, samt de specifikke problemer, der påvirker vandressourcerne i EU's landbrug, og fremsætter forslag til at styrke EU's fødevarerafhængighed samt kvaliteten og kvantiteten af Unionens vandforsyninger for at nå dette mål.

2.2. Landbruget er en strategisk sektor i Den Europæiske Union, hvilket rækker videre end dets socioøkonomiske betydning. Det anslås, at 30 % af EU's produktive landbrugsareal kunstvandes, selv om denne procentdel er højere i de sydlige medlemsstater på grund af deres særlige klimaforhold og når op på 70 % i visse regioner⁽¹⁾.

3. Vandknaphed og de største udfordringer for EU's landbrugsfødevarer system

3.1. Landbrugsproduktionen er afhængig af, at der er vand til rådighed. Samtidig påvirker landbruget selv både vandkvantiteten og -kvaliteten, det være sig i form af diffus forurening gennem brug af gødningsstoffer og pesticider eller ved at forårsage indtrængen af saltvand i overudnyttede vandførende lag i kystområder. Det anslås, at 20 % af Europas jord og 30 % af befolkningen årligt berøres af vandknaphed⁽²⁾, og omfanget af vandstress forventes at stige betydeligt på EU-plan i løbet af de næste ti år⁽³⁾.

3.2. Ifølge data fra Det Europæiske Miljøagentur faldt de vedvarende vandressourcer på EU-plan fra 3 219 km³ i 2010 til 2 883 km³ i 2020⁽⁴⁾. Denne situation vil blive påvirket negativt af den forventede temperaturstigning og højere fordampning, hvilket vil øge efterspørgslen efter vand til landbruget og konkurrencen mellem forskellige anvendelser.

3.3. I løbet af de seneste 55 år har EU som helhed oplevet et fald på 17 % i sine vedvarende vandressourcer pr. indbygger⁽⁵⁾. Selv om dette til dels kan forklares med befolkningstilvækst, er det også en realitet, at presset fra økonomiske aktiviteter — herunder landbruget — og klimaændringerne forværrer den sæsonbetingede og årlige vandknaphed i mange regioner i EU.

⁽¹⁾ Eurostat, Economic accounts for agriculture by NUTS 2 regions og Eurostat, Agriculture, forestry and fishery statistics.

⁽²⁾ EEA, Water stress is a major and growing concern in Europe.

⁽³⁾ Særberetning nr. 20/2021 Bæredygtig vand anvendelse i landbruget.

⁽⁴⁾ EEA, Waterbase — Water Quantity.

⁽⁵⁾ World Bank, Renewable internal freshwater resources per capita (cubic meters) — European Union.

3.4. Mellem 2010 og 2016 tegnede overfladevand sig for 54 % af det vand, der anvendtes til landbruget i EU, mens grundvandet tegnede sig for 39 %. Genvundet vand tegnede sig for 4 % og afsaltning for 3 % ⁽⁶⁾. Disse procentsatser kan variere betydeligt mellem medlemsstaterne afhængigt af deres klimaforhold. Forpligtelsen til at genbruge rensset spildevand er et element i den cirkulære økonomi, især da kun 1 100 hm³ spildevand genbruges i EU hvert år (ca. 0,4 % af den samlede mængde indvundet ferskvand i EU) ⁽⁷⁾.

3.5. Landbruget er både en vigtig årsag til og et offer for vandknaphed. Ifølge FN's Fødevarer- og Landbrugsorganisation (FAO) tegner landbruget sig for næsten 70 % af det vand, der anvendes, og dette tal kan være helt oppe på 95 % i nogle udviklingslande ⁽⁸⁾. I mange lande er effektiviteten af kunstvanding imidlertid lav.

3.6. Selv om vandfodafttrykket fra EU's landbrugsproduktion er faldende, er det fortsat betydeligt i områder, hvor landbruget intensiveres, og hvor der er et større pres på vandressourcerne. Dette kan også bremse udviklingen af diversificeringsaktiviteter såsom ferskvandsbrug og algedyrkning, som kan skabe yderligere indtægtskilder i visse af EU's landdistrikter, men er betinget af, at der er en minimumsmængde vand til rådighed.

3.7. Vandknaphed ændrer både opfattelsen af vand som en ressource og påvirker de eksisterende forvaltningsmodeller. Vand skal forstås som en grundlæggende ressource for livet og bør derfor forvaltes som et knapt økonomisk gode af høj værdi. Forvaltningsmodeller baseret på efterspørgsel er i øjeblikket vanskelige at anvende og bør i stedet ændres i retning af forvaltning af forsyningen ud fra sikkerheds- og bæredygtighedsmæssige kriterier.

3.8. Problemerne i forbindelse med ressourceforvaltningen skyldes ikke kun manglende planlægnings- eller forvaltningsværktøjer eller modstridende interesser mellem interessenter, men skyldes ofte den dårlige tilstand af kunstvandinginfrastrukturer og dræningssystemer, der fører til vandtab og ineffektiv vandanvendelse.

3.9. Landbruget i de sydlige EU-medlemsstater står over for en række udfordringer, der er direkte forbundet med vandknaphed, navnlig langvarig tørke, som er mere intens i Middelhavsområdet, ulige adgang til og fordeling af vand samt konkurrence om vand, især til brug i byerne og som følge af turismens intensitet. I de nordlige EU-medlemsstater er problemet med vandforurening som følge af intensivt landbrug og brugen af næringsstoffer og pesticider fremherskende. Desuden skaber tilstedeværelsen af vandveje og transportruter, der kræver et minimum af gennemstrømning for at bevare deres effektivitet, større konkurrence mellem mulige alternative anvendelser af en stadig mere begrænset ressource.

3.10. Åben strategisk autonomi i landbrugsfødevarerektoren, som tidligere defineret af EØSU ⁽⁹⁾, er en yderst relevant prioritet. Der kan anvendes forskellige indikatorer til at kvantificere EU's fødevarerafhængighed. Selv om EU's fødevarerafhængighed er høj, er kriterierne for fastlæggelsen af den imidlertid alt for generaliserede, da den varierer meget afhængigt af de forskellige typer fødevarer og regioner, og med betydelige underskud i produktionen af korn, sojabønner og vegetabiliske olier.

3.11. I sin strategiske fremsynsrapport for 2021 anfører Kommissionen, at »sikring af bæredygtige og robuste fødevarer-systemer« er et af de vigtigste strategiske områder i indsatsen for at styrke EU's lederskab, og den nævner behovet for at investere i innovation, der skal sikre modstandsdygtige og robuste fødevarer-systemer.

3.12. Der bør sikres en effektiv anvendelse af grønt vand, forstået som den del af nedbørmængden, der siver ned og infiltreres i jorden. Jordbundens centrale rolle i forbindelse med vandfiltrering og -absorption skal styrkes ved at støtte politikker til forbedring af jordbunden.

⁽⁶⁾ Eurostat, Annual freshwater abstraction by source and sector og EEA, European waters — Assessment of status and pressures 2018.

⁽⁷⁾ BIO by Deloitte, Optimising water reuse in the EU, Part I.

⁽⁸⁾ FAO, Water Scarcity — One of the greatest challenges of our time.

⁽⁹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »strategisk autonomi og fødevarer-sikkerhed og -bæredygtighed« (initiativudtalelse) (EUT C 105 af 4.3.2022, s. 56).

3.13. Beslutningen om at vælge en cirkulær økonomi, når det gælder vandanvendelse (genanvendelse af sort vand eller spildevand til kunstvanding) og mere teknologiske systemer (afsaltning), er en ofte forekommende model i nogle producerende medlemsstater i Sydeuropa. Begge løsninger er imidlertid meget intensive med hensyn til elforbrug og er potentielt skadelige for jorden og afgrøderne. Genvundet vand skal behandles korrekt, og det bør være en prioritet at garantere sikkert vand til landbruget. Desuden kommer den anvendte energi fra forskellige systemer, som ikke altid er vedvarende. EØSU opfordrer til dekarbonisering af den cirkulære vandforvaltning og en generel anvendelse af alternative energikilder for at styrke sammenhængen mellem energi, vand og fødevarer.

3.14. På grund af denne afhængighed af elektricitet fik stigningen i energipriserne i 2022 afgørende indflydelse på produktionsomkostningerne, navnlig i kystområderne i Middelhavsområdet, hvor det strukturelle vandunderskud gør det nødvendigt at anvende disse teknologiske løsninger.

3.15. Forvaltningen af grænseoverskridende overfladevand påvirker ikke kun mængden af ressourcer nedstrøms, men også deres kvalitet. Uanset bestemmelserne i vandrammedirektivet⁽¹⁰⁾ og den eksisterende forpligtelse til at etablere integreret planlægning på vandløbsoplandsniveau står det klart, at der er plads til forbedring af forvaltningsmekanismerne for denne type vand, enten gennem nye specialiserede organer eller ved at videreudvikle lovgivningen.

3.16. Ukontrollerede emissioner til vandområder som følge af visse industrielle aktiviteter har negative virkninger for sundheden og fødevarerens sikkerhed og er en omkostning for samfundet som helhed. EØSU går fortsat ind for, at der udvikles klimaneutrale industrier med kontrollerede emissioner, som bærer miljøomkostningerne ved deres produktion.

4. Eksisterende EU-politikker og nationale politikker

4.1. EU's vigtigste lovgivningsmæssige ramme for kvantitative og kvalitative aspekter af vand og landbrug er vandrammedirektivet og den fælles landbrugspolitik⁽¹¹⁾. Blandt de specifikke mål, der foreslås i den nye fælles landbrugspolitik, er fremme af bæredygtig udvikling og effektiv forvaltning af naturressourcer såsom jord, luft og naturligvis vand. Desuden er vand omfattet af FN's verdensmål for bæredygtig udvikling nr. 6, hvis mål vedrører vandeffektivitet og integreret vandforvaltning.

4.2. I vandrammedirektivet fastslås det, at vand er en naturressource, der skal beskyttes, bevares og forvaltes på en bæredygtig måde. Med henblik herpå etableres der en forvaltningsramme, enten direkte eller koncessioneret, afhængigt af de forskellige områder. Denne forvaltningsramme har til formål at sikre en integreret og bæredygtig vandforvaltning på EU-plan.

4.3. I den flerårige finansielle ramme for 2021-2027 er der afsat i alt 386,6 mia. EUR til den fælles landbrugspolitik, som skal fordeles mellem de enkelte medlemsstater og anvendes på forskellige politikker under første og anden søjle. EØSU opfordrer til, at der oprettes et særligt budget og afsættes specifikke midler til vand, således som det fremgår af udtalelsen *De økonomiske aspekter af en »blå EU-pagt«*.⁽¹²⁾

4.4. De fleste direkte betalinger under den fælles landbrugspolitik samt visse betalinger under søjle 2 er underlagt krydsoverensstemmelsesregler, der omfatter lovgivningsbestemte forvaltningskrav, og standarder for god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM), som pålægger bæredygtige landbrugspraksisser, herunder integrerede vandforvaltningsprocedurer for kunstvanding. De fleste betalinger har dog vist sig at være neutrale med hensyn til kunstvanding⁽¹³⁾. Alle ordninger under den fælles landbrugspolitik bør tilskynde til bæredygtig og effektiv vandforvaltning ved at indarbejde indikatorer i hver medlemsstat, der skal overvåge fremskridtene inden for vandforvaltningen.

4.5. Nogle medlemsstater anvender EU-midler til at støtte vandintensive afgrøder i områder med vandstress uden at indføre sikkerhedsforanstaltninger. Der anvendes frivillig koblet støtte til at opretholde eller øge produktionen af afgrøder i vandintensive sektorer, der er koncentreret i de sydlige medlemsstater. EØSU mener, at det er nødvendigt at respektere bæredygtig vandforvaltning og cost-benefit-analyser for at sikre ikke blot bæredygtighed, men også en effektiv udnyttelse af vandressourcerne.

⁽¹⁰⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger (EUT L 327 af 22.12.2000, s. 1).

⁽¹¹⁾ EU's fælles landbrugspolitik for perioden 2023-2027.

⁽¹²⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om de økonomiske aspekter af en »europæisk blå pagt« — vandrelaterede investeringsbehov i EU (initiativudtalelse) (se side 50 i denne EUT).

⁽¹³⁾ Særberegning nr. 20/2021 Bæredygtig vandanvendelse i landbruget.

4.6. Alle medlemsstater bør føre et register over indvundet overfladevand og grundvand samt over opbevaring af overfladevand. På samme måde bør vandbrugerne forpligtes til at søge om tilladelse, inden de udvinder eller oplagrer vand. Alle medlemsstater bør styrke og stramme de eksisterende overvågningssystemer for at afsløre og straffe ulovligt vandforbrug.

4.7. Den Europæiske Revisionsret mener ikke, at omkostningerne ved forsyningspligtigheder i landbruget dækkes fuldt ud, hovedsagelig fordi miljø- og ressourceomkostningerne ikke afspejles tilstrækkeligt i vandpriserne. Ifølge Kommissionen indebærer dette skjulte omkostninger for samfundet og begrænser de potentielle indtægter, der kan anvendes til at finansiere foranstaltninger, som har til formål at sikre en effektiv gennemførelse af vandrammedirektivet.

4.8. Princippet om det europæiske markedes enhed er ikke opfyldt for så vidt angår vand. Brugere betaler meget forskellige priser for lignende tjenester afhængigt af medlemsstaten og endda af det specifikke sted i en medlemsstat, hvor ydelsen leveres. I betragtning af denne situation ville det være nyttigt at fremme en EU-metode til rationalisering og standardisering af prissætningssystemer for vand⁽¹⁴⁾.

4.9. EØSU opfordrer navnlig til, at der udarbejdes særlige standarder for vandforbruget i forskellige økonomiske sektorer såsom landbrug og industri ved at oprette en forvaltningsstruktur med deltagelse af EØSU, der skal udarbejde sektorspecifikke retningslinjer for vandanvendelse⁽¹⁵⁾.

4.10. Den gennemsnitlige stigning i priserne på fødevarer og rå- og hjælpstoffer kan tilskrives forskellige omstændigheder⁽¹⁶⁾. Den nuværende inflationssituation indebærer imidlertid, at bidragene til den fælles landbrugspolitik er blevet kraftigt reduceret i faste priser. Der bør træffes passende budgetmæssige foranstaltninger for at rette op på situationen og genoprette den økonomiske ramme for EU's mål.

5. Langsigtede forslag, løsninger og svar

5.1. Vandknapheden og klimakrisen er to af de største udfordringer, som EU's landbrugsfødevarer system står over for i dag. For at tackle disse udfordringer og sikre fødevarerproduktionens bæredygtighed på lang sigt i Europa er der behov for både cirkulære og andre innovative løsninger. Konceptet med den blå pagt, der bygger på erfaringerne og principperne i EU's grønne pagt, er blevet foreslået som en ramme for håndtering af disse udfordringer.

5.2. Det bør være et prioriteret mål at sikre åben strategisk autonomi i landbrugsfødevarer sektoren på EU-plan. Det er derfor nødvendigt at fokusere på at opretholde EU's landbrugsproduktion, at udvikle politikker, der fremmer afgrødetyper, hvor der er konstateret underskud, og at skabe balance i overskudsproduktionen.

5.3. Denne garanti for landbrugsproduktionen må nødvendigvis indebære, at man sikrer vandmængden og -kvaliteten, uden at opgive politikkerne til fremme af en reduktion af vandfodaftrykket. Politikker, der fremmer vandbesparelser i produktionen, vil gøre det muligt at frigøre flere ressourcer, uden at det påvirker bæredygtigheden af det hydrologiske kredsløb.

5.4. En reduktion af landbrugets vandfodaftryk i EU kræver en kombination af teknologier, bæredygtige landbrugspraksisser, bæredygtig og effektiv vandforvaltning og effektive offentlige politikker, der fremmer bæredygtighed i landbrugsfødevarer sektoren.

5.5. I den forbindelse bør politikker, der tilskynder til effektivitet inden for kunstvanding og vandforbrug generelt, fremmes yderligere i forbindelse med både den fælles landbrugspolitik og andre EU-midler. Der bør gøres fremskridt med hensyn til gennemførelse af bæredygtige landbrugsmetoder, anvendelse af teknologier, der giver mulighed for en mere effektiv udnyttelse af vand, og udvikling af afgrøder, der er mere modstandsdygtige over for tørke og oversvømmelser. Uden de nødvendige budgetmidler vil det ikke være muligt at opbygge modstandsdygtige og bæredygtige landbrugsfødevarer systemer i Europa.

⁽¹⁴⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om adgang til vand: bekæmpelse af fattigdom og dennes konsekvenser for socialpolitikken (initiativudtalelse) (se side 60 i denne EUT) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om de økonomiske aspekter af en »europæisk blå pagt« — vandrelaterede investeringsbehov i EU (initiativudtalelse) (se side 50 i denne EUT).

⁽¹⁵⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om vandintensive industrier og vandeffektive teknologier (initiativudtalelse) (se side 74 i denne EUT) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om de økonomiske aspekter af en »europæisk blå pagt« — vandrelaterede investeringsbehov i EU (initiativudtalelse) (se side 50 i denne EUT).

⁽¹⁶⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Fødevarerpriskrisen: Indvirkningen af spekulation og konkrete forslag til handling som følge af krigen i Ukraine« (initiativudtalelse) (EUT C 100 af 16.3.2023, s. 51).

5.6. En bæredygtig forvaltning af vandressourcerne i landdistrikterne ved hjælp af foranstaltninger såsom genopretning af vådområder, oprettelse af stødpudezoner og forbedring af vandkvaliteten i floder og søer kan bidrage til at reducere landbrugets vandfodaftryk i EU. Disse spørgsmål bør behandles i vandområdeplanerne for de forskellige vandløbsoplande, og EØSU opfordrer indtrængende Kommissionen og medlemsstaterne til at sikre, at disse forpligtelser overholdes.

5.7. Innovation og forskning med fokus på udvikling af teknologier og landbrugsmetoder, der er mere effektive og bæredygtige med hensyn til vandanvendelse, bør tildeles et passende budget. Det er også vigtigt at støtte udviklingen af politikker og praksis, der fremmer præcisionslandbrug, bæredygtig jordbundsforvaltning og jordbundens evne til at tilbageholde vand samt anvendelse af genomisk viden om planter og frø.

5.8. Reduktion af madspild kan reducere den mængde vand, der er nødvendig til produktion af fødevarer. Dette kan opnås gennem kampanjer til støtte for forbrugeroplysning, bedre styring af forsyningskæden og fremme af innovative teknologier til konservering af fødevarer.

5.9. Medlemsstaterne bør indføre gennemsigtige prissætningspolitikker for vand, der tilskynder til effektivitet og besparelser, og sikre, at alle kategorier af vandbrugere bidrager tilstrækkeligt til omkostningsdækning i overensstemmelse med vandrammedirektivets principper.

5.10. Det er klart, at mængdebaseret prisfastsættelse på et passende niveau kan tilskynde til et skift til vandeffektive kunstvandingspraksisser og -teknologier eller afgrøder, der kræver mindre vand. Derfor bør de medlemsstater, der stadig fakturerer kunstvandingsvand på grundlag af det kunstvandede område, gradvist afskaffe denne praksis.

5.11. Den Europæiske Revisionsret har konstateret, at omkostningerne til vandforsyning i landbruget ikke dækkes fuldt ud. En af årsagerne hertil er, at miljø- og ressourceomkostninger (endnu) ikke afspejles i vandprissætningen. Det betyder, at der er et stort antal specifikke undtagelser for priserne på kunstvandingsvand, hvilket gør vand til landbruget billigere end til andre formål. Uden nødvendigvis at skulle opgive denne tilgang står det klart, at disse generelle politikker bør tages op til fornyet overvejelse og omdirigeres i retning af incitamenter og præmier for vandbesparelser.

5.12. Vandrammedirektivet er 23 år gammelt og blev udarbejdet i en økonomisk, social og klimatologisk kontekst, der var meget forskellig fra den nuværende. Det bør overvejes at tage dele af dets indhold op til fornyet overvejelse, så vandrammedirektivet kan blive et effektivt instrument til støtte for fødevarerens sikkerhed.

5.13. I henhold til nærhedsprincippet har medlemsstaterne frihed til at gennemføre og håndhæve forpligtelsen til, at der skal søges om tilladelse til at udvinde vand efter individuelle kriterier (på statsligt eller regionalt plan), og det er blevet konstateret, at den forskelligartethed, der opstår som følge heraf, fører til manglende kontrol med adgangen til visse grundvandsforekomster. Derfor bør både Kommissionen og medlemsstaterne enes om et mere selektivt kriterium og anvende strenge regulerings- og konditionalitetskrav for både overflade- og grundvandsindvinding.

5.14. Moderniseringen af kunstvandingsystemer skal styrkes og fremmes, navnlig for at mindske tab som følge af udslip i ledningsnet og fordampning i åbne kanaler og bassiner. Den fælles landbrugspolitik og de øvrige EU-midler bør bidrage til udvikling af nye kunstvandingsstrukturer og ikke støtte situationer, der er i strid med vandrammedirektivets mål.

5.15. I overensstemmelse med punkt 3.4 blev forordningen om mindstekrav til genbrug af vand vedtaget i maj 2020⁽¹⁷⁾. Denne nye forordning om genbrug af spildevand til kunstvanding i landbruget fastsætter mindstekrav til vandkvalitet og -overvågning, risikostyring og gennemsigtighed og gælder fra 2023. Ifølge den analyse, der er udført, vil den gøre det muligt at genbruge mere end 50 % af den samlede mængde vand, der teoretisk set er til rådighed til kunstvanding fra spildevandsrensingsanlæg i EU, hvorved mere end 5 % af den direkte indvinding fra vandområder og grundvand undgås. Dette vil resultere i en reduktion af den samlede vandstress på mere end 5 %. Finansieringen af sådanne genbrugsanlæg bør derfor fremmes, og det samme gælder forebyggende foranstaltninger møntet på at undgå jordforurening og garantere sikkert vand til landbruget.

⁽¹⁷⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2020/741 af 25. maj 2020 om mindstekrav til genbrug af vand (EUT L 177 af 5.6.2020, s. 32).

5.16. Fremme af landbrug i byer og bynære områder kan mindske behovet for at transportere fødevarer fra landdistrikter og reducere CO₂-fodaftrykket (dekarboniseringsprocessen for landbruget) samt vandforbruget i landbruget. Desuden kan vandingssystemer i byerne drage fordel af regnvand og vand fra genbrugssystemer til kunstvanding.

5.17. Anvendelse af vedvarende energi såsom sol- og vindenergi kan udgøre en bæredygtig energikilde til systemer til genbrug af vand, afsaltningsystemer, kunstvanding og andet landbrugsudstyr og dermed reducere CO₂-fodaftrykket (dekarboniseringsprocessen for landbruget) og vandforbruget.

5.18. Disse cirkulære og andre løsninger kan bidrage til en fremtidig blå EU-pagt, der tackler vandknapheden og klimakrisen i EU's landbrugsfødevarer system. Det er vigtigt fortsat at udforske nye teknologier og innovativ praksis for at forbedre vandeffektiviteten og sikre fødevarerproduktionens bæredygtighed og modstandsdygtighed på lang sigt i Europa.

5.19. Det er afgørende at sikre den infrastruktur, der gør det muligt at lagre, distribuere og rense vand, samt at forebygge konsekvenserne af ekstreme vejrfænomener. Forvaltningsmodellen for ovennævnte infrastruktur bør baseres på principperne om integritet og bæredygtighed og dermed sikre den miljømæssige levedygtighed. I betragtning af de offentlige forvaltnings mulige budgetvanskeligheder kan alternative finansieringsmodeller og samarbejdsformer undersøges nærmere.

5.20. Vandrammedirektivet forpligter medlemsstaterne til at udarbejde og forny vandområdeplaner. EØSU mener, at gennemførelsen, omfanget og graden af overholdelse af disse planer har været ujævn. EØSU mener derfor, at medlemsstaterne bør intensivere arbejdet med de strategiske planer, der har til formål at garantere vandsikkerhed og en ramme for landbruget, der kan sikre modstandsdygtigheden i EU's fødevarer systemer. De strategiske planer bør udstyres med tilstrækkelige budgetmidler fra EU som beskrevet i punkt 4.3. Der bør også fastsættes specifikke tidsfrister og fastlægges mål og prioriteter ved konsensus i overensstemmelse med overvejelserne og forslagene i denne udtalelse.

Bruxelles den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om bæredygtige og modstandsdygtige vandinfrastrukturer og distributionsnet**(Initiativudtalelse)**

(2023/C 349/14)

Ordfører: **Thomas KATTNIG**

Vedtaget på plenarforsamlingen	25.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Transport, Energi, Infrastruktur og Informationssamfundet
Vedtaget i sektionen	26.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	199/10/17

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU er overbevist om, at det i lyset af klimakrisen og den dermed forbundne knaphed på vandressourcer er nødvendigt at træffe alle nødvendige foranstaltninger for at mindske vandtabet, sikre en retfærdig fordeling af vandressourcerne og fremme en bæredygtig vandforvaltning. Levering af rent drikkevand til en overkommelig pris til borgerne skal altid have førstehedsrang i forbindelse med vandforsyning og -anvendelse, navnlig i tilfælde af vandknaphed, og bør have forrang frem for vandforbrug i industrien, turismen og landbruget. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at anvende en rettighedsbaseret tilgang til alle vandpolitikker og til at bekæmpe vandfattigdom og dermed også tilpasse sig den europæiske søjle for sociale rettigheder. EØSU foreslår at fremme en fælles tilgang til forståelse af vandfattigdom på EU-niveau og fastlægge en vidtrækkende definition af vandfattigdom, samtidig med at den enkelte medlemsstat har mulighed for at fastlægge sin egen definition i forhold til konteksten i overensstemmelse med den europæiske definition.

1.2. EØSU mener, at vandforsyning er et offentligt gode, da den fokuserer på gode og prismæssigt overkommelige tjenester af høj kvalitet. Udfordringerne som følge af klimakrisen og de nødvendige investeringer i vandinfrastruktur medfører betydelige omkostninger. EØSU bemærker, at der er forskel på offentlig og privat vandforvaltning, da der findes gode og dårlige eksempler hos begge. På grund af sit fokus på profit kan den private forvaltning have svært ved at opfylde det grundlæggende krav om, at tjenesten skal være universel, dvs. komme 100 % af befolkningen til gode. EØSU mener, at den offentlige vandforvaltning trods de strenge finansielle lofter og bureaukratiske begrænsninger bedre er i stand til at sikre universel adgang til vand og kloaksystemer til en overkommelig pris og med passende kvalitetsstandarder og genopretning og beskyttelse af økosystemer og med henblik på at sikre de nødvendige investeringer i infrastruktur. EØSU anbefaler endnu en gang ⁽¹⁾ at anvende »den gyldne regel« for investeringer i offentlig infrastruktur for at sikre produktiviteten og det sociale og økologiske grundlag for de kommende generationers trivsel.

⁽¹⁾ Se f.eks. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Det Europæiske Råd, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — REPowerEU-planen (COM(2022) 230 final) og om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2021/241 for så vidt angår kapitler om REPowerEU i genopretnings- og resiliensplaner og om ændring af forordning (EU) 2021/1060, forordning (EU) 2021/2115, direktiv 2003/87/EF og afgørelse (EU) 2015/1814 (COM(2022) 231 final — 2022/0164(COD)) (EUT C 486 af 21.12.2022, s. 185), Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om offentlige investeringer i energiinfrastruktur som en del af løsningen på klimaproblemerne (initiativudtalelse) (EUT C 486 af 21.12.2022, s. 67) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om en strategisk vision for energiomstilling med henblik på at muliggøre EU's strategiske autonomi (initiativudtalelse) (EUT C 75 af 28.2.2023, s. 102), osv.

1.3. Vand er afgørende for livet, et fælles gode og en menneskeret, som anerkendt i det første vellykkede europæiske borgerinitiativ om »Right2Water«, som udløste revisionen af drikkevandsdirektivet, der blev vedtaget af EU i 2020, herunder en særlig artikel om adgang til vand. I den forbindelse anbefaler EØSU, at EU vedtager og styrker en lovgivningsramme for vandkoncessionsaftaler for at sikre adgang til vand og kloaksystemer til en overkommelig pris og med passende kvalitetsstandarder og genopretning og beskyttelse af økosystemer og med henblik på at sikre de nødvendige investeringer i infrastruktur. De undtagelser for vand og spildevand, der er fastsat i direktiv 2014/23/EU ^(?) som følge af det vellykkede europæiske borgerinitiativ om »Right2Water«, skal opretholdes fremover. EØSU modsætter sig også enhver liberaliseringsforpligtelse i vand- og spildevandssektoren, navnlig i lyset af klimakrisen.

1.4. Midt i en stadig dårligere fordeling af vandressourcerne påpeger EØSU, at økonomiske aktiviteter, navnlig vandintensive landbrug og industrier, bør organiseres på en måde, der reducerer vandforbruget og forbedrer genanvendelsen af vand. Dette vil også kræve nationale og EU-baserede krav og -henstillinger for bedre at kunne regulere vandforbruget og muliggøre en mere effektiv økonomisk støtte til vandinfrastruktur. EØSU opfordrer EU-institutionerne til at begynde at prioritere vandspørgsmålet og udvikle en »blå EU-pagt«.

1.5. EØSU er fast besluttet på at styrke princippet om, at forurenere betaler, ved at bekæmpe forurenende stoffer ved kilden frem for at fjerne dem fra spildevand ved hjælp af »end-of-pipe«-løsninger. Udledningen af forurenende stoffer i vandområder og grundvand skal reduceres permanent for at sikre, at drikkevandsforsyningen, spildevandsbortskaffelsen og rensningstjenesterne forbliver økonomisk overkommelige. Det er et vigtigt skridt, og EØSU støtter at der foretages målrettede forbedringer af spildevandsbehandlingen, samtidig med at den knyttes tæt sammen med en ordning baseret på producentansvar, som foreslået af Kommissionen i det omarbejdede direktiv om rensning af byspildevand, selv om det er nødvendigt at sikre, at producentansvarsorganisationer kontrolleres af det offentlige, og at alle investeringer i spildevandsrensningsanlæg foretages uafhængigt og upåvirket af producentorganisationer.

1.6. EØSU henleder opmærksomheden på de store udfordringer, som kommunerne står over for med hensyn til udvikling og vedligeholdelse af grundvandsforekomster. For at løse disse problemer bør det tværkommunale samarbejde videreudvikles og fremmes betydeligt. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at udvide det juridiske råderum, navnlig hvad angår lovgivningen om offentlige indkøb.

1.7. De investeringer i vand- og spildevandsforvaltning, der er nødvendige for at skabe en bæredygtig, konkurrence-dygtig og retfærdig »blå omstilling«, skal målrettes mod at sikre optimale miljømæssige og økonomiske cost-benefit-forhold, navnlig med fokus på sårbare befolkningsgrupper. Forskning og innovation samt oplysningskampagner for industrien, landbruget og husholdningerne er også afgørende for at fremme vandbesparende økonomier og adfærd.

1.8. EØSU understreger tabet af biodiversitet som følge af klimakrisen, som forværres yderligere af foranstaltninger såsom recirkulering af alt for varmt vand i floderne. Disse mangler skal tages i betragtning i den fremtidige udformning af vores vandinfrastruktur for at sikre, at der så vidt muligt tages hånd om disse problemer i stedet for at gøre dem større. Samtidig skal der træffes omfattende foranstaltninger for at nå 1,5 °C-målet inden 2050.

1.9. EØSU foreslår, at Kommissionen lancerer en europæisk offentlig høring, som ved at vurdere vandbehovet i Europa vil danne grundlag for de kommende interventioner under den europæiske blå pagt.

(?) Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/23/EU af 26. februar 2014 om tildeling af koncessionskontrakter (EUT L 94 af 28.3.2014, s. 1).

2. Baggrund

2.1. Vand er et livsvigtigt aktiv og afgørende for mennesker, naturen og økonomiens og samfundets funktion. Den overvejende del af vand anvendes i landbruget (70 %), efterfulgt af industrien (22 %) og husholdningerne (8 %). Samtidig beløber de gennemsnitlige årlige udgifter til vand og sanitet i hele EU sig til 100 mia. EUR. Dette beløb forventes at stige til ca. 250 mia. EUR for at overholde EU's regler om spildevandsrensning og drikkevandsforsyning⁽³⁾.

2.2. For at have tilstrækkeligt med vand i fremtiden vil det være nødvendigt at forbedre vandinfrastrukturen og øge lagringskapaciteten. Dette forudsætter en bred vifte af foranstaltninger, lige fra opsamling af regnvand i cisterner og konstruktion af reservoirer og lukkede cirkulære rørledninger til reduktion af de befæstede arealer for at øge jordens lagringskapacitet. I tilfælde af oversvømmelse af forskellige typer vandstrømme er det nødvendigt at forsøge at lede og lagre det overskydende vand i kontrollerede cisterner. Der bør sørges for periodisk bufferkapacitet langs vandstrømmene, således at det overskydende vand med tiden kan flyde ud, så man undgår spidsbelastning af overskydende vand. Det er nødvendigt på forhånd at sikre beredskabet over for sådanne situationer med infrastrukturinvesteringer.

2.3. FN's Generalforsamling anerkendte udtrykkeligt i 2010⁽⁴⁾ menneskers ret til vand og sanitet som en særskilt rettighed. Der er et presserende behov for de første skridt i retning af at gennemføre denne rettighed, der er fastsat i direktiv (EU) 2020/2184⁽⁵⁾ og som et forslag fra Kommissionen i forbindelse med omarbejdningen af direktiv 91/271/EØF⁽⁶⁾. Medlemsstaterne forpligter sig dermed til senest i 2030 at forbedre adgangen til rent drikkevand og sanitet til en overkommelig pris for alle i EU. Ifølge Kommissionens data⁽⁷⁾ har omkring 10 millioner mennesker i EU i øjeblikket ikke adgang til sanitære faciliteter. Medlemsstaterne er nødt til at tage tilstrækkeligt hensyn til dette i gennemførelsesprocessen. Initiativet vedrørende den blå pagt har til formål at uddybe disse bestræbelser yderligere.

2.4. Klimakrisen har allerede meget store konsekvenser for forvaltningen af de globale vandressourcer. En af konsekvenserne er stigningen i vandstanden i havene, som øger vandindtrængningen i kystområderne. Samtidig fører det til faldende flod- og grundvandsniveauer i mange regioner. Dette forværrer fødevarerknapheden, da der ikke er noget andet alternativ end at bruge ferskvand ved dyrkning af en række fødevarer⁽⁸⁾.

2.5. Klimakrisen nedbringer de eksisterende vandressourcer og fører til tørke, fordampning⁽⁹⁾, opvarmning af havene og ødelæggelse af levesteder, hvilket påvirker hele økosystemet.

2.6. Vandforsyning er livsvigtig for borgerne og er en del af vores kritiske infrastruktur. For at transportere drikkevand til borgerne er der normalt behov for energi til at drive vandpumperne. Leverandører af drikkevand benytter allerede redundante systemer og egne energicykluser for hele tiden at kunne forsyne mennesker med drikkevand i tilfælde af strømafbrydelser.

2.7. I de senere år har mange EU-lande gennemgået en genkommunaliseringsproces inden for vand- og spildevandstjenester. Især de negative erfaringer med privatiseringen af tjenesteydelser har fået byer og kommuner til at bringe de offentlige tjenester tilbage i det offentlige ejerskab. De bivirkninger, man har set, har ofte omfattet lavere investeringer i

⁽³⁾ https://www.aquapublica.eu/sites/default/files/article/file/20230310_Joint%20statement_EPR%20scheme.pdf.

⁽⁴⁾ <https://www.un.org/Depts/german/gv-64/band3/ar64292.pdf>.

⁽⁵⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2020/2184 af 16. december 2020 om kvaliteten af drikkevand (EUT L 435 af 23.12.2020, s. 1).

⁽⁶⁾ Rådets direktiv 91/271/EØF af 21. maj 1991 om rensning af byspildevand (EUT L 135 af 30.5.1991, s. 40).

⁽⁷⁾ Nye EU-regler om rensning af byspildevand (europa.eu).

⁽⁸⁾ <https://wires.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/wat2.1633>.

⁽⁹⁾ Europe's next crisis: Water — POLITICO.

infrastruktur, dårligere arbejdsvilkår, højere omkostninger for forbrugerne og tab af kontrol og knowhow⁽¹⁰⁾ <https://www.epso.org/search?f%5B0%5D=policies%3A56> ⁽¹¹⁾.

2.8. Vand er i høj grad et politisk og socialt spørgsmål, der kræver en langsigtet tilgang, der er uforenelig med valgcyklusser og kræver en stor indsats fra de offentlige beslutningstagere med hensyn til investerings-, drifts- og vedligeholdelsesomkostninger. For at borgerne fuldt ud kan udøve demokratisk kontrol, er det nødvendigt at sikre, at de kender vandkredsløbet og prisen herfor.

3. Generelle bemærkninger

Vands samfundsmæssige dimension

3.1. Vand er en livsvigtig, men stadig mere knap ressource som følge af klimakrisen. EØSU opfordrer derfor til en blå EU-pagt for at øge bevidstheden om denne vigtige ressource. EØSU anbefaler, at man kortlægger status for vandinfrastrukturen og tilgængeligheden af vand i hver enkelt medlemsstat for at få ajourførte oplysninger om den eksisterende vandinfrastrukturens tilstand og identificere presserende investeringsbehov.

3.2. EØSU understreger, at vand ikke er en vare som en hvilken som helst anden, men snarere er en arv, der skal beskyttes og værnes om⁽¹²⁾. EØSU er af den opfattelse, at universel adgang for befolkningen til drikkevand og sanitet af høj kvalitet til overkommelige priser bør behandles som et offentligt gode og ikke blot som en råvare under fuld overholdelse af artikel 14 i TEUF og protokol nr. 26, der er knyttet som bilag til TEU og TEUF. I den forbindelse anbefaler EØSU, at EU vedtager og styrker en lovgivningsramme for vandkoncessionsaftaler for at sikre universel adgang til vand og kloaksystemer til en overkommelig pris og med passende kvalitetsstandarder og genopretning og beskyttelse af økosystemer og med henblik på at sikre de nødvendige investeringer i infrastruktur. De undtagelser for vand og spildevand, der er fastsat i direktiv 2014/23/EU om tildeling af koncessionskontrakter, og som blev indrømmet som følge af det vellykkede europæiske borgerinitiativ om »Right2Water«⁽¹³⁾, skal også opretholdes i fremtiden under fuld overholdelse af artikel 14 i TEUF og protokol nr. 26, der er knyttet som bilag til TEU og TEUF. I lyset af klimakrisen er EØSU stærk modstander af enhver liberaliseringsforpligtelse i den følsomme vand- og spildevandssektor og opfordrer i stedet til at styrke offentlige tjenesteydelser af almen interesse i og uden for vandsektoren.

3.3. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at anvende en rettighedsbaseret tilgang til alle vandpolitikker og til at bekæmpe vandfattigdom og dermed også tilpasse sig den europæiske søjle for sociale rettigheder. EØSU foreslår at fremme en fælles tilgang til forståelse af vandfattigdom på EU-niveau og fastlægge en vidtrækkende definition af vandfattigdom, samtidig med at den enkelte medlemsstat har mulighed for at fastlægge sin egen definition i forhold til konteksten i overensstemmelse med den europæiske definition. Der bør stilles offentlige midler til rådighed til infrastrukturudvikling med særligt fokus på ressourcefattige boligejere og socialt ugunstigt stillede by- og landområder med behov for infrastrukturenovering.

3.4. EØSU understreger, at en »retfærdig omstilling« ikke kun er et spørgsmål om finansiering. Det drejer sig også om målsætningen om at skabe anstændigt arbejde, kvalitetsjob og social sikkerhed samt at bevare EU-virksomhedernes konkurrenceevne og forudsætter særlige tiltag på alle niveauer, navnlig det regionale niveau.

3.5. Flere og flere EU-regioner konfronteres med vandmangel⁽¹⁴⁾. Dette understreger behovet for at udvikle en robust vandinfrastruktur, navnlig med hensyn til lagringskapacitet. I tilfælde af eventuel vandmangel skal vandforsyningen til mennesker og deres grundlæggende fysiske behov sikres og prioriteres højere end vandforbrug til industri, turisme og

⁽¹⁰⁾ Getzner, Köhler, Krisch, Plank (2018) — Final report (long version): Vergleich europäischer Systeme der Wasserversorgung und Abwasserentsorgung [Sammenligning af europæiske vandforsynings- og sanitetssystemer]. I: Informationen zur Umweltpolitik, 197. <https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/ppnresolver?id=AC15177626>.

. Takket være genkommunalisering kan byer og kommuner genvinde såvel råderummet til at handle politisk som den demokratiske kontrol med og indflydelse på vandforsyningen

⁽¹¹⁾ .

⁽¹²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger (EUT L 327 af 22.12.2000, s. 1), betragtning 1.

⁽¹³⁾ <https://right2water.eu/>.

⁽¹⁴⁾ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133025>.

landbrug. Det er op til medlemsstaterne at garantere dette. Dette er nødvendigt for at forebygge konflikter om vand, som vi allerede ser i andre dele af verden. Det gør en europæisk blå pagt bydende nødvendig, bl.a. for at skabe større opmærksomhed om tilgængeligheden til og distributionen af vand i fremtiden samt for at styrke forskning og innovation.

Vandkvalitet og -rensning

3.6. EØSU opfordrer til en bedre gennemførelse af forsigtighedsprincippet og princippet om, at forureneren betaler, for at forbedre vandkvaliteten og lægge omkostningerne over på forurenerne snarere end forbrugerne. Grundvandet bør være af drikkevandskvalitet for at undgå behovet for dyr og energiintensiv drikkevandsrensning.

3.7. Det er navnlig aktiviteter i landbruget, fødevarersektoren og industrien, der bidrager til diffus forurening fra nitrater og pesticider med det resultat, at grundvandet ofte ikke opnår en god kemisk tilstand. Lovgivningen på områder som landbrug (f.eks. den fælles landbrugspolitik), industri og kemi (f.eks. pesticidforordningen) skal derfor udformes på en sådan måde, at vandøkosystemerne ikke påvirkes negativt.

Vandforbrug og spildevand

3.8. EØSU henleder opmærksomheden på de store udfordringer, som kommunerne står over for med hensyn til udvikling og vedligeholdelse af grundvandsforekomster. For at løse disse problemer bør det tværkommunale samarbejde videreudvikles og lattes væsentligt med henblik på at forbedre vandforsyningens og spildevandsbortskaffelses- og spildevandsbehandlings-tjenesternes ydeevne samt udviklingen og vedligeholdelsen af vandforekomster og på at sikre disse forsyningspligtighedsers levedygtighed på lang sigt i landområderne. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at give større juridisk råderum, navnlig hvad angår udbudslovgivningen.

3.9. Kommissionen anslår de samlede omkostninger til omarbejdningen af direktivet om rensning af byspildevand til over 3,8 mia. EUR om året. De fleste af disse omkostninger vil skulle afholdes af husholdningerne⁽¹⁵⁾, hvilket yderligere vil øge udgifterne til sanitet, hvilket igen vil være særlig alvorligt for de økonomisk mest sårbare grupper i samfundet. EØSU opfordrer derfor til, at de deraf følgende omkostninger og fordele fordeles på en sådan måde, at de ikke pålægger husholdningerne en uforholdsmæssig stor byrde.

3.10. EØSU mener, at vandtab som følge af lækage i nettene, som i nogle EU-lande beløber sig til over 20 %⁽¹⁶⁾, samt vandspild inden for landbrug, industri, byggeri og turisme skal reduceres betydeligt. Disse sektorer kan bidrage til løsningen ved at intensivere forskning og innovation vedrørende vandeffektiv praksis og ved at anvende eksisterende viden (f.eks. ved hjælp af drypvanding, dyrkning af vandbesparende afgrøder, styrkelse af den cirkulære økonomi, tilpasning af fødevarerproduktionen til lokale forhold osv.) mere hensigtsmæssigt.

3.11. Oplyste borgere sparer mere på vandet i husholdningerne. EØSU bifalder derfor de udvidede krav til drikkevandsleverandører og spildevandsoperatører om at give husholdningerne oplysninger i henhold til EU-lovgivningen.

Vandveje

3.12. Klimakrisen har betydelige følger for vandtransportruterne på verdensplan. Navnlig har lave vandstande i floder, ændringer i nedbørsmønstre, flere ekstreme vejrforhold og stigende vandstand i havene en indvirkning på transporten af gods og passagerer.

3.13. Farvandsdybden er faldende, og havne- og sluseinfrastrukturen skal tilpasses de nye omstændigheder. Det medfører højere omkostninger og længere ventetider for skibe, hvilket bremser godstransporten.

⁽¹⁵⁾ Fordeling ifølge konsekvensanalyse: 51 % af husstandene, 22 % af de offentlige udgifter og 27 % af industrien.

⁽¹⁶⁾ <https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/ppnresolver?id=AC15249737>.

3.14. Det er nødvendigt at træffe foranstaltninger for at tilpasse infrastrukturen i havne og sluser og forbedre planlægningen af sejlkanaler og -ruter, så søtransporten kan foregå sikkert og effektivt i fremtiden.

3.15. EØSU mener, at udviklingen og en bedre sammenkobling af vandveje i EU er af afgørende betydning. Som nævnt i udtalelsen TEN/764⁽¹⁷⁾ bør intermodalitet også tages i betragtning i denne forbindelse.

Energi

3.16. Situationen på energimarkederne i august 2022 viste, at der på grund af klimakrisen ikke findes nogen 100 % pålidelig energikilde. Vi kan eksempelvis observere konsekvenserne af tørke på produktionen af vandkraft og kerneenergi.

3.17. EØSU bifalder bestræbelserne på at anvende vandkraft til at producere og lagre elektricitet fra vedvarende energikilder, men bemærker, at vandmangel som følge af klimakrisen vil påvirke produktionen og lagringen af elektricitet negativt på lang sigt. Dette reducerer produktionen, hvilket også kan skade elnettet. Udvidelsen af vedvarende energikilder bør fortsat fremmes hurtigt, navnlig i sol- og vindsektoren, for at kompensere for potentielle mangler fra vandkraftværker.

3.18. EØSU bemærker, at elektrificeringen af transport også kan bidrage til at øge vandforbruget, eftersom de elektrolytter, der anvendes til at fremstille batterier, kræver en betydelig mængde vand. Etableringen af batterifabrikker kræver derfor omhyggelig planlægning.

3.19. EØSU bemærker, at vedvarende energikilder generelt kræver mindre vand end udvinding og forarbejdning af traditionelle fossile brændstoffer. Dog findes der én vedvarende energikilde med et betydeligt vandforbrug, nemlig biobrændstoffer. Kunstvanding og forarbejdning af afgrøder til produktion af biobrændstoffer kræver en stor mængde vand, der skal leveres ved hjælp af vandinfrastruktur og distributionsnet.

3.20. EØSU påpeger, at kernekraftproduktion kræver store mængder vand til køleformål. Klimakrisen øger temperaturerne og reducerer samtidig vandstanden i floderne. Efterhånden som temperaturerne stiger, er kernekraftværker nødt til at reducere deres produktion på grund af vandknaphed. Derudover øger udledning af for varmt kølevand iltindholdet i floder, hvilket har en negativ indvirkning på vandøkologi og biodiversitet⁽¹⁸⁾.

4. Særlige bemærkninger

4.1. EØSU kritiserer den manglende sammenhæng mellem EU's vandpolitik og andre EU-politikker og opfordrer Kommissionen til at gennemføre forbedringer for at undgå modstridende politikker og målsætninger.

4.2. EØSU glæder sig over Kommissionens beslutning i forbindelse med omarbejdningen af drikkevandsdirektivet om at minimere tabet af vand fra vandledninger⁽¹⁹⁾. EØSU henleder opmærksomheden på det presserende behov for hurtige foranstaltninger og offentlige og private investeringer i vandinfrastruktur for at undgå vandtab og sikre den centrale vandinfrastrukturens modstandsdygtighed og bæredygtighed på lang sigt. Når der forekommer vandlækager, skal de behandles som en nødsituation. I sådanne tilfælde er ekspertpersonale og udstyr afgørende for straks at standse lækagerne.

4.3. Hvad angår finansieringen af infrastrukturprojekter har strenge økonomiske regler tidligere gang på gang vist sig at være den største hindring, som de offentlige myndigheder står over for. Målet må derfor være at undtage projekter i tilknytning til EU's grønne pagt, energiafhængighed samt den digitale sektor fra alle de regler, som forhindrer denne type offentlige investeringer. I tråd med tidligere udtalelser⁽²⁰⁾ anbefaler EØSU derfor, at den »gyldne regel« anvendes på offentlige investeringer.

⁽¹⁷⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om ændret forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om Unionens retningslinjer for udvikling af det transeuropæiske transportnet, ændring af forordning (EU) 2021/1153 og forordning (EU) nr. 913/2010 og ophævelse af forordning (EU) nr. 1315/2013 (COM(2022) 384 final/2 — 2021/0420 (COD)) (EUT C 75 af 28.2.2023, s. 190).

⁽¹⁸⁾ <https://www.dw.com/de/wie-k%C3%BChlen-hei%C3%9Fe-l%C3%A4nder-ihre-kernkraftwerke/a-49758541>.

⁽¹⁹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020L2184>.

⁽²⁰⁾ Se fodnote 1.

4.4. EØSU støtter den foreslåede revision af direktiv 2006/118/EF⁽²¹⁾ og direktiv 2008/105/EF⁽²²⁾ og indførelsen af grænseværdier for PFC og mikroplast. En særberetning fra Den Europæiske Revisionsret fremhæver den inkonsekvente anvendelse i vandsektoren af princippet om, at forureneren betaler, på trods af betydelige drifts- og investeringsomkostninger⁽²³⁾.

4.5. EØSU påpeger, at der for at opretholde og udvikle bæredygtige og modstandsdygtige vandinfrastruktur og distributionsnet er behov for kvalificeret arbejdskraft og frem for alt specialiserede arbejdstagere, og at der er behov for en hensigtsmæssig videnforvaltning, dvs. strategiske og operationelle aktiviteter, der optimerer udnyttelsen af viden. EØSU opfordrer til, at der etableres de nødvendige strukturer og arbejdsvilkår for at undgå flaskehalse på dette område og sikre, at der er tilstrækkeligt specialiseret personale til rådighed til at gennemføre de nødvendige foranstaltninger.

4.6. EØSU bemærker, at den igangværende digitaliseringsproces i vandsektoren også øger risiciene inden for datasikkerhed og databeskyttelse. Det er vigtigt at sikre, at de indsamlede data behandles i overensstemmelse med de strengeste databeskyttelsesregler. Samtidig skal cybersikkerhed også spille en central rolle i vandinfrastruktur og distributionsnet i betragtning af de stigende trusler fra cyberangreb på kritisk infrastruktur.

4.7. Der er i mange medlemsstater kun ringe eller ingen integration af virksomheder, der er involveret i produktion og distribution af drikkevand samt spildevandsforvaltning og vandrensning. EØSU mener, at det vil bidrage til at spare omkostninger og øge effektiviteten, hvis ledelsen og forvaltningen overlades til en enkelt offentlig organisation.

Bruxelles, den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽²¹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/118/EF af 12. december 2006 om beskyttelse af grundvandet mod forurening og forringelse (EUT L 372 af 27.12.2006, s. 19).

⁽²²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/105/EF af 16. december 2008 om miljøkvalitetskrav inden for vandpolitikken, om ændring og senere ophævelse af Rådets direktiv 82/176/EØF, 83/513/EØF, 84/156/EØF, 84/491/EØF og 86/280/EØF og om ændring af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF (EUT L 348 af 24.12.2008, s. 84).

⁽²³⁾ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_12/SR_polluter_pays_principle_DA.pdf.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om markedsføring via influencere og dens indvirkning på forbrugerne

(Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)

(2023/C 349/15)

Ordfører: **Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER**

Medordfører: **Stefano PALMIERI**

Anmodning om udtalelse	Det spanske formandskab for Rådet for Den Europæiske Union, 7.2.2023
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug
Vedtaget i sektionen	29.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen	
(for/imod/hverken for eller imod)	179/0/3

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Et af de mest typiske fænomener ved omstillingen i den audiovisuelle og elektroniske kommunikationssektor er det voksende antal influencere — en type brugere, der skaber onlineindhold, og udbreder deres budskaber systematisk gennem forskellige formater (videoer, kommentarer, billeder) og opnår en væsentlig betydning i den målgruppe, de henvender sig til.

1.2. Selvom der ikke på EU-plan findes nogen specifik regulering for indholdsskaberes/influencerers aktiviteter, giver den eksisterende lovgivning et tilstrækkeligt beskyttelsesniveau for den dobbelte aktivitet, som indholdsskabere/influencere kan udføre på det indre marked, nemlig som både primært **annoncører** (og **forhandlere**) og **som sælgere/producenter**.

1.3. På grundlag af denne lovgivning har forskellige medlemsstater udviklet deres egen lovgivning som reaktion på den udfordring, som dette fænomen udgør, hvilket giver de nationale tilsynsmyndigheder mulighed for at udøve deres tilsyns-, kontrol- og, hvor det er relevant, sanktionsbeføjelser.

1.4. I betragtning af den konstante udvikling på området mener Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU), at det under alle omstændigheder er nødvendigt at træffe foranstaltninger til at sikre en harmoniseret behandling af »specifikke« ulovlige aktiviteter, der udøves af indholdsskabere/influencere i EU, med lige specifikke forpligtelser for **administratorer af de platforme og sociale medier**, hvor de opererer, og for **indholdsskabere/influencere** (både dem der bor i EU, og dem der bor uden for EU).

1.5. EØSU opfordrer administratorerne af de sociale medier og platforme til at:

- hæfte solidarisk for ulovligt indhold, der offentliggøres af indholdsskabere/influencere
- forpligtige sig til — i alle tilfælde, hvor indholdsskabere/influencere anmeldes for ulovlige aktiviteter — at træffe de nødvendige foranstaltninger til at neutralisere den ulovlige onlinekommunikation og indberette den ulovlige aktivitet, der udføres af indholdsskabere/influencere, til den kompetente myndighed
- opfordre alle indholdsskabere/influencere, der opererer uden for EU, til at påtage sig et klart juridisk ansvar inden for EU og sørge for at have en erhvervsansvarsforsikring, der kan anvendes i tilfælde af skader forårsaget af ulovlig adfærd.

1.6. EØSU mener, at denne harmoniserede behandling af influencere på europæisk plan som minimum bør omfatte følgende kriterier:

- at reklamekarakteren af budskaber med kommercielt sigte identificeres ved hjælp af klare indikatorer og tydelige advarsler herom, så skjult reklame undgås

- at disse budskaber bliver omfattet af reklamereglerne for hver enkelt sektor for at sikre beskyttelse af forbrugernes og brugernes sundhed og sikkerhed, navnlig når der er tale om mindreårige og andre sårbare grupper
- at influenceres manglende overholdelse af reklamereglerne betragtes som en konkret lovovertrædelse, uden at det berører det solidariske ansvar hos annoncørerne, platformene og netværkene.

1.7. Ligeledes bør der rettes en særlig opmærksomhed mod brugen af mørke mønstre, misbrug eller krænkende brug af varemærker, ikkegodkendte finansielle produkter, identitetstyveri eller falske influencere, der udnytter kendte personers image uden deres medvidende, hvilket bliver stadig mere almindeligt, navnlig inden for finansielle investeringer og kryptovaluta. Der er tale om ulovlig adfærd, der kan blive stadig mere sofistikeret og udbredt med brug af kunstig intelligens, og som bør bekæmpes effektivt.

1.8. EØSU foreslår, at denne harmonisering af lovgivningen præciseres og gennemføres, uden at det berører indførelsen af samreguleringsrammer. Denne samregulering bør inddrage influencere, deres agenter og deres repræsentative sammenslutninger, industri og annoncører, selvregulerende reklamesammenslutninger, forbruger- og brugersammenslutninger, arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationer samt tilsynsmyndigheder.

1.9. EØSU mener, at der er en række spørgsmål vedrørende indholdsskabere/influencere som f.eks. deres plads i de arbejdsretlige bestemmelser, spørgsmål vedrørende indkomstskat, merværdiafgift samt børne-influenceres specifikke aktiviteter, som bør underkastes en omhyggelig analyse på EU-plan.

2. Generelle bemærkninger

2.1. Et af de mest typiske fænomener i forbindelse med den digitale omstilling inden for audiovisuel og elektronisk kommunikation i løbet af det seneste årti er det stigende antal indholdsskabere, der ser ud til at agere som privatpersoner, og som spreder deres budskaber systematisk og gennem forskellige formater (videoer, kommentarer, billeder) via internetplatforme, sociale medier og elektroniske beskeder. Når disse indholdsskabere har et stort antal trofaste følgere, er der tale om influencere. En influencer kan på reklameområdet defineres som »en skaber af indhold med forretningsmæssig hensigt, der opbygger et forhold baseret på tillid og oprigtighed til sit publikum (især på sociale medieplatforme) og samarbejder online med kommercielle aktører via forskellige forretningsmodeller med henblik på at tjene penge«⁽¹⁾.

2.2. Forholdet mellem influencere og følgere — der er kendetegnet ved en følelse af nærhed, oprigtighed og tillid — har både en direkte og en indirekte indvirkning på holdningen til varemærker og på følgernes beslutninger om forbrugskøb. Dette er især tilfældet i forhold til børn, unge og forbrugere med lav uddannelse og/eller lav indkomst og ringe medie- og informationskendskab.

2.3. På det særlige område for kommerciel kommunikation betyder brugen af influencere som markedsførere af produkter og mærker ikke kun, at de annoncerende virksomheder drager fordel af disses indflydelse og omdømme i forbindelse med såkaldt »influencer marketing«, især når det gælder unge brugere, som er sværere at nå gennem mere traditionelle massemedier. Brug af influencere giver også disse virksomheder større frihed til at udvikle salgsgødsargumenter, som de ikke ville bruge i deres traditionelle reklamer, og som nogle gange er på kanten af lovgivningen. Annoncørerne har desuden selv understreget, at influencernes særlige karakter betyder, at de har en høj grad af autonomi ved udformningen af det kommercielle budskab, som annoncøren ikke altid kan kontrollere.

2.4. Selvom der med andre ord ikke findes nogen specifik regulering for indholdsskaberes/influenceres aktiviteter på europæisk plan, giver den nuværende EU-lovgivning et passende beskyttelsesniveau for den dobbelte aktivitet, som indholdsskabere/influencere kan udføre på det indre marked, nemlig som både primært **annoncører** (og **forhandlere**) og som **sælgere/producenter**.

⁽¹⁾ *The impact of influencers on advertising and consumer protection in the Single Market*, Europa-Parlamentet, 2022, s. 9.

2.4.1. Influencere som primært **annoncører (og forhandlere)** er på EU-plan omfattet af:

- **direktivet om urimelig handelspraksis** ⁽²⁾, som udgør den retlige ramme for håndtering af vildledende reklame og handelspraksis, der spredes af influencere. **Den europæiske vejledning til fortolkning og anvendelse af direktivet om urimelig handelspraksis** ⁽³⁾, som præciserer anvendelsen af direktivet, når en influencer fungerer som erhvervsdrivende eller alternativt som en person, der handler i en erhvervsdrivendes navn eller på vegne af en erhvervsdrivende. I den forbindelse er Kommissionen i øjeblikket i gang med at foretage en kvalitetskontrol af den digitale retfærdighed, som også bør omfatte influencere ⁽⁴⁾
- **direktivet om elektronisk handel** ⁽⁵⁾, som yder supplerende beskyttelse til forbrugerne, når influencere spreder kommercielle budskaber på internettet via deres konti og blogs på de sociale medier
- **direktivet om audiovisuelle medietjenester (AVMS-direktivet)** ⁽⁶⁾, hvormed der indføres nye specifikke regler for »videodelingsplatformstjenester«, og som finder anvendelse på influencere, når det handler om brugergenererede videoer, der udbredes via disse platforme og som kan indeholde kommercielle budskaber.

2.4.2. Influencere som **sælgere eller producenter** er på EU-plan omfattet af:

- **forbrugerrettighedsdirektivet** ⁽⁷⁾
- **direktivet om digitalt indhold og digitale tjenester** ⁽⁸⁾
- **direktivet om visse aspekter af aftaler om salg af varer** ⁽⁹⁾.

2.4.3. Til disse to specifikke indsatsområder i EU-lovgivningen føjer sig pakken med foranstaltninger vedrørende digitale tjenester med:

- **forordningen om digitale tjenester** ⁽¹⁰⁾, hvis sigte er større gennemsigtighed og ansvarlighed vedrørende indholdet af digitale tjenester og forbrugerbeskyttelse
- **forordningen om digitale markeder** ⁽¹¹⁾, som har til formål at regulere såkaldte gatekeepere, som er platforme med mindst 45 mio. aktive brugere om måneden.

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11. maj 2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004 (direktivet om urimelig handelspraksis) (EUT L 149 af 11.6.2005, s. 22).

⁽³⁾ Meddelelse fra Kommissionen — Vejledning til fortolkning og anvendelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked (EUT C 526 af 29.12.2021, s. 1), punkt 4.2.6.

⁽⁴⁾ Se Revision af EU's forbrugerlovgivning (europa.eu).

⁽⁵⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked («Direktivet om elektronisk handel») (EUT L 178 af 17.7.2000, s. 1).

⁽⁶⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2018/1808 af 14. november 2018 om ændring af direktiv 2010/13/EU om samordning af visse love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne om udbud af audiovisuelle medietjenester (direktiv om audiovisuelle medietjenester) i betragtning af de ændrede markedsforhold (EUT L 303 af 28.11.2018, s. 69).

⁽⁷⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/83/EU af 25. oktober 2011 om forbrugerrettigheder, om ændring af Rådets direktiv 93/13/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/44/EF samt om ophævelse af Rådets direktiv 85/577/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF (EUT L 304 af 22.11.2011, s. 64).

⁽⁸⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/770 af 20. maj 2019 om visse aspekter af aftaler om levering af digitalt indhold og digitale tjenester (EUT L 136 af 22.5.2019, s. 1).

⁽⁹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/771 af 20. maj 2019 om visse aspekter af aftaler om salg af varer, om ændring af forordning (EU) 2017/2394 og direktiv 2009/22/EF og om ophævelse af direktiv 1999/44/EF (EUT L 136 af 22.5.2019, s. 28).

⁽¹⁰⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2022/2065 af 19. oktober 2022 om et indre marked for digitale tjenester og om ændring af direktiv 2000/31/EF (forordning om digitale tjenester) (EUT L 277 af 27.10.2022, s. 1).

⁽¹¹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2022/1925 af 14. september 2022 om åbne og fair markeder i den digitale sektor og om ændring af direktiv (EU) 2019/1937 og (EU) 2020/1828 (forordningen om digitale markeder) (EUT L 265 af 12.10.2022, s. 1).

2.4.3.1. Med forordningen om digitale tjenester definerer EU »ulovligt indhold« som »enhver form for information, som i sig selv eller i kraft af sin tilknytning til en aktivitet, herunder salg af produkter eller ydelse af tjenester, ikke er i overensstemmelse med EU-retten eller en medlemsstats nationale ret, som er i overensstemmelse med EU-retten, uanset denne rets særlige genstand eller art«. Med denne nye definition kan manglende overholdelse af disse regler gøre, at et givent indhold er ulovligt i EU.

2.5. På trods af at der findes en række EU-regler, i henhold til hvilke influenceres lovstridige adfærd (som annoncører eller som sælgere/producenter) kan reguleres af de forskellige medlemsstater, er der behov for at gribe ind på en række måder, bl.a. ved at:

- vedtage en specifik lovgivning om influencere
- håndhæve den eksisterende forbrugerbeskyttelseslovgivning
- offentliggøre vejledninger og adfærdskodekser for at fastlægge god praksis
- anvende digitale kontrol- og håndhævelsesværktøjer
- tilbyde uddannelse og certificering af influencere
- skabe bevidsthed og hjælpe forbrugerne
- lette overholdelsen af bestemmelserne på platformene ved hjælp af standardiserede formidlingsværktøjer.

2.6. I betragtning af den særlige og konstant skiftende situation, som indholdsskabere/influencere opererer i, mener EØSU, at det på trods af den eksisterende EU-lovgivning er nødvendigt at gribe ind for at sikre en ensartet anvendelse af ad hoc-regler til bekæmpelse af influenceres »specifikke« ulovlige aktiviteter i EU. Denne holdning bekræftes af, at Kommissionen er i færd med at vurdere, om den vil gå videre med en ad hoc-lovgivning.

2.7. De samme overvejelser har i flere år fundet sted hos regeringer, europæiske og nationale tilsynsmyndigheder og i forbruger- og brugersammenslutninger samt civilsamfundsorganisationer⁽¹²⁾. Det har ført til forskellige retlige initiativer i de forskellige medlemsstater⁽¹³⁾, eksempelvis i Frankrig, Belgien (Flandern) og i Spanien. Ligeledes er der taget initiativer i forbindelse med selvregulering og samregulering på EU-plan⁽¹⁴⁾ og i medlemsstaterne. Det forklarer også, hvorfor den spanske regering i forbindelse med sit EU-formandskab har ønsket at anmode EØSU om denne sonderende udtalelse om reklame via influencere og dens indvirkning på forbrugerne.

2.8. I sin anmodning om en udtalelse henviser det spanske forbrugerministerium til oplevelsen af nærhed, oprigtighed og tillid, der karakteriserer forholdet mellem influencere og forbrugere, men som normalt ikke forekommer med samme styrke gennem andre sociale kommunikationsmodeller, og fokuserer på to hovedårsager til sin bekymring:

- for det første den vedvarende og langvarige brug af sociale netværk blandt mindreårige, der er kendetegnet ved deres sårbarhed på forbrugsområdet, hvilket udsætter dem for kommerciel kommunikation, der kan indeholde elementer, som er skadelige for deres fysiske, mentale, sociale og følelsesmæssige udvikling
- for det andet den manglende gennemsigtighed og vanskelighederne med at identificere denne form for kommerciel kommunikation, der i mange tilfælde er typisk for influenceres aktivitet, og som svigagtigt skjuler dens karakter af reklame for forbrugerne.

3. Forslag

3.1. I betragtning af den eksisterende problematik mener EØSU, at betingelserne er til stede for at sikre både forbedring og gennemførelse af en EU-lovgivning for specifikke ulovlige aktiviteter, der involverer influencere, og en harmonisering heraf på europæisk plan med særlige forpligtelser for administratorer af de platforme og sociale medier, hvor de opererer, og for indholdsskabere/influencere (både dem der bor i EU, og dem der bor uden for EU).

⁽¹²⁾ Jf. fodnote 1.

⁽¹³⁾ *Mapping report on the rules applicable to video-sharing platforms*, Det Europæiske Audiovisuelle Observatorium, 2022.

⁽¹⁴⁾ *EASA Best Practice Recommendation on Influencer Marketing 2023*, European Advertising Standards Alliance, 2023.

3.2. Videodelingsplatforme og sociale medier

3.2.1. Selvom EU-lovgivningen (direktivet om audiovisuelle medietjenester og pakken om digitale tjenester) kræver, at administratorerne af videodelingsplatforme og sociale medier, hvor indholdsskabere og influencere opererer, skal overholde bestemmelserne om kommerciel kommunikation og beskyttelse af mindreårige, bemærker EØSU, at:

- platformsadministratorerne ikke har noget redaktionelt ansvar for »ulovligt« indhold, der skabes af brugerne
- der heller ikke er nogen pligt til et samarbejde mellem indholdsskabere/influencere og platformsadministratorer for at sikre reel overholdelse af EU-lovgivningen.

3.2.2. EØSU opfordrer derfor administratorerne af de sociale medier og platforme til at:

- hæfte solidarisk for ulovligt indhold, der offentliggøres af indholdsskabere/influencere
- forpligtige sig til — i alle tilfælde, hvor indholdsskabere/influencere anmeldes for ulovlige aktiviteter — at træffe de nødvendige foranstaltninger til at neutralisere den ulovlige onlinekommunikation og indberette den ulovlige aktivitet, der udføres af indholdsskabere/influencere, til den kompetente myndighed
- opfordre alle indholdsskabere/influencere, der opererer uden for EU, til at påtage sig et klart juridisk ansvar inden for EU og sørge for at have en erhvervsansvarsforsikring, der kan anvendes i tilfælde af skader forårsaget af ulovlig adfærd.

3.3. Indholdsskabere/influencere

3.3.1. Når der fremsættes forslag til effektiv regulering af brugernes deling af indhold gennem videodelingsplatforme og sociale medier og mere specifikt af influenceres reklamevirksomhed, kan det være interessant at kigge nærmere på de rapporter, der blev offentliggjort i 2021 og 2022 af Gruppen af Europæiske Tilsynsmyndigheder for Audiovisuelle Medietjenester (ERGA) ⁽¹⁵⁾, hvori der blev fremsat anbefalinger til behandlingen af vloggere.

3.3.2. ERGA påpeger, at influencernes aktiviteter ifølge direktivet om audiovisuelle medietjenester i det væsentlige kan betragtes som en audiovisuel kommunikationstjeneste, forudsat at en række krav er opfyldt samtidig:

- der skal være tale om en økonomisk tjenesteydelse som defineret i EUF-traktatens artikel 56 og 57
- udbyderen skal have det redaktionelle ansvar for det indhold, der udbydes
- der skal være tale om en tjeneste, der henvender sig til offentligheden, som på individuel basis vælger og anmoder om visning af dens indhold, og hensigten skal være at opnå en klar indvirkning på en betydelig del af dette publikum
- formålet med det formidlede indhold (videoer/programmer) bør primært være at informere, underholde eller uddanne
- indholdet skal være audiovisuelt og leveres via elektroniske kommunikationsnetværk.

3.3.3. I den forbindelse bør der foreslås en harmonisering på europæisk plan, der omfatter udtrykkelige bestemmelser om regulering af indholdsskabere/influencere og deres ansvar, når de skaber og/eller udbreder kommerciel kommunikation, for at sikre større gennemsigtighed og ansvarlighed i udøvelsen af deres aktiviteter.

3.3.3.1. Der er en hel kæde af aktører, der er involveret i indholdsskabernes/influencernes aktiviteter, bl.a. varemærker, multimedievirksomheder og freelancere, management-/talentagenter og -bureauer, analyseplatforme for sociale medier, multikanalnetværk, PR-/reklamebureauer, hvis kontrakter skal omfatte alle interessenters specifikke ansvar, herunder et fælles ansvar for ulovlig adfærd hos indholdsskabere/influencere.

⁽¹⁵⁾ *Analysis and recommendations concerning the regulation of vloggers*, ERGA, 2021 og *ERGA Vloggers Report 2*, ERGA, 2022.

3.4. EØSU opfordrer både administratorerne af platforme og sociale medier og indholdsskabere/influencere til at sikre:

- teknisk mulighed for at udelukke mindreårige brugere fra at kunne se følsomt indhold af enhver art på platforme/sociale medier (alkohol- og energidrikke, pengespil og væddemål, porno, tobak og tobaksprodukter, herunder e-cigaretter, kosmetik og kirurgi osv.), som i alle tilfælde bør indeholde mærkningen »forbudt for børn under 18 år«, kræve alderskontrol og tillade brug af forældrekontrol
- medtagelse af ordene »reklame«, »kommerciel kommunikation« eller »sponsoreret af« i den type meddelelser
- for retoucherede eller modificerede billeder angivelsen »retoucheret billede«
- »virtuelt billede« for så vidt angår produktioner, der er skabt med kunstig intelligens, samt angivelse af brug af virtuelle influencere.

3.5. Der bør ligeledes rettes en særlig opmærksomhed mod brugen af mørke mønstre, misbrug eller krænkende brug af varemærker, fremme af ikkegodkendte finansielle produkter, identitetstyveri eller falske influencere, der udnytter kendte personers image uden deres medvidende, hvilket bliver stadig mere almindeligt, navnlig inden for finansielle investeringer og kryptovaluta. Der er tale om ulovlig adfærd, der bliver stadig mere sofistikeret og udbredt med brug af kunstig intelligens, og som bør bekæmpes effektivt.

3.6. Den harmonisering af lovgivningen, som EØSU foreslår, kan suppleres af samreguleringsrammer, hvori der deltager influencere, deres agenter og repræsentative sammenslutninger, industri og annoncører, selvregulerende reklamesammenslutninger, forbruger- og brugersammenslutninger, arbejdsmarkedets parter og andre civilsamfundsorganisationer samt tilsynsmyndigheder.

3.7. EØSU mener, at der er en række spørgsmål vedrørende indholdsskabere/influencere, såsom deres plads i de arbejdsretlige bestemmelser, spørgsmål vedrørende indkomstskat, merværdiafgift samt børne-influencerers specifikke aktiviteter, som bør underkastes en omhyggelig analyse på EU-plan.

Bruxelles, den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om foranstaltninger til forbedring af den mentale sundhed**(Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)**

(2023/C 349/16)

Ordfører: **Milena ANGELOVA**Medordfører: **Ivan KOKALOV**

Det spanske rådsformandskabs anmodning om udtalelse	Brev af 8.12.2022
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde Sonderende udtalelse
Kompetence	Sektionen for Beskæftigelse, Sociale Spørgsmål og Unionsborgerskab
Vedtaget i sektionen	21.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	205/0/2

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Mental sundhed er en kompleks størrelse og påvirkes af en lang række faktorer: biologiske, psykologiske, uddannelsesmæssige, sociale, økonomiske, beskæftigelsesmæssige, kulturelle og miljømæssige. Forbedring og fremme⁽¹⁾ af den mentale sundhed samt forebyggelse af mentale sundhedsproblemer kræver, at der anlægges en kompleks, tværfaglig og livslang tilgang, der er fast forankret som en tværgående toprioritet i den politiske beslutningsproces på EU-plan og på nationalt (regionalt og sektorspecifikt) plan med henblik på:

1.1.1. Reform af sundhedssystemerne i hele EU for at sikre, at de leverer integrerede og planlagte langsigtede interventioner og pleje ikke blot for at helbrede, men også forebygge sygdomme ved hjælp af tværfaglige teams i stedet for at være organiseret omkring tilfældige plejemodeller. Det endelige mål bør være at omorganisere sundhedssystemet inden for mental sundhed, så det primære fokus bliver på kompleks biopsykosocial og menneskerettighedsbaseret praksis, forebyggelse, tidlig påvisning og screening af dårlig mental sundhed samt effektiv sagsbehandling og en menneskecentreret tilgang i nærmiljøet.

1.1.2. Et konstant fokus på at fremme den mentale sundhed, forebygge psykiske sygdomme og opbygge modstandskraft som et aspekt i alle europæiske, nationale, regionale og sektorspecifikke politikker. EØSU glæder sig over Kommissionens meddelelse om en samlet tilgang til mental sundhed⁽²⁾ og bakker kraftigt op om, at det bør være »et vigtigt mål for den offentlige politik at sikre, at ingen lades i stikken, at borgerne har lige adgang til forebyggelse og mentale sundhedstjenester i hele EU, og at reintegration og social inklusion er retningsgivende for kollektive tiltag vedrørende mentale sygdomme«. Udvalget opfordrer til, at meddelelsen hurtigt omsættes til en EU-strategi for mental sundhed, der har en tidsramme, er tilstrækkeligt finansieret, fastlægger ansvar og indeholder indikatorer til overvågning af fremskridtene i EU og medlemsstaterne — herunder inden for rammerne af det europæiske semester. Semestret bør i højere grad tage højde for indvirkningen af socioøkonomiske og miljømæssige faktorer på den mentale sundhed, herunder de store fordele ved at forbedre adgangen til prismæssigt overkommelige tjenesteydelser af almen interesse af høj kvalitet (boliger, energi, affald/vand osv.). Ideelt set vil dette styre arbejdet på nationalt plan, idet der f.eks. kunne være krav til medlemsstaterne om

⁽¹⁾ C. Winslow (1923) definerede sundhedsfremme som en organiseret indsats fra samfundets side for at uddanne den enkelte i personlige sundhedsspørgsmål og udvikle et socialt system, der sikrer hver enkelt person en levestandard, der er tilstrækkelig til at bevare og forbedre deres helbred.

⁽²⁾ COM(2023) 298 final.

at udarbejde og gennemføre handlingsplaner, som regelmæssigt gennemgås af Kommissionen, og landene vil kunne mødes for at udveksle og inspirere hinanden til at stræbe efter ambitiøse tiltag. De største miljømæssige og sociale risikofaktorer bør konstant overvåges, og der bør hurtigt vedtages relevante strategier og foranstaltninger for at minimere og fjerne disse risici.

1.1.3. Muligheder for tidlig diagnosticering, passende behandling, psykoterapi og rehabilitering for mennesker med mentale sundhedsproblemer og psykiske handicap og social inklusion baseret på respekt for den personlige værdighed, menneskerettighederne, frihed og lighed.

1.1.4. Anerkendelse i alle medlemsstater af mental sundhed som et alvorligt emne, der kræver tilstrækkelig opmærksomhed og en holistisk, koordineret, struktureret og menneskecentreret indsats. Tvang, stigmatisering, segregering og forskelsbehandling i forbindelse med psykiske lidelser skal fjernes. Det er helt afgørende, at der afsættes passende finansiering til sundhedstjenesterne, hvis de skal kunne håndtere mentale sundhedsproblemer og være tilgængelige og økonomisk overkommelige for alle. Dette kræver bl.a. investeringer i ordentlig uddannelse af tilstrækkeligt sundhedspersonale. Passende lønniveauer, konstant opkvalificering og tilstrækkeligt personale vil sikre, at der er tilstrækkelig opmærksomhed på og afsættes tid nok til ikke blot patienterne, men også personer, der søger lægehjælp, en lægevurdering eller behandling. Finansieringsaspektet af såvel den fysiske som den sociale infrastruktur i sundhedssektoren bør i højere grad indgå i de nationale genopretnings- og resiliensplaner, hvori sundhedsrelaterede projekter for nuværende er stærkt underrepræsenteret. Mange nationale genopretnings- og resiliensplaner imødegår ikke i tilstrækkelig grad de seneste års mange kriser, der forværrer risikoen for kaskadevirkninger i form af mentale sundhedsproblemer, og de bør derfor ajourføres omgående.

1.1.5. Bedre adgang til støttetjenester, behandling, psykoterapi, medicinsk og social rehabilitering, specialiseret og almen pleje samt aktiviteter forbundet med psykosocial støtte. Dette bør ske ved at udvikle og gennemføre innovative, personaliserede og evidensbaserede interventioner, forbedre og sikre lige og socialt acceptabel adgang til medicinsk behandling, yde støtte til familiemedlemmer til patienter med psykiske lidelser, forbedre kapaciteten og kvalifikationerne hos dem, der yder almen og specialiseret pleje, og opbygge et system med tværfaglige teams, der yder integreret pleje i bl.a. nærmiljøet.

1.1.6. Udvikling og gennemførelse af supplerende tilgange for at yde passende støtte i kriser og nødsituationer. Det er nødvendigt at oprette en »interventionspyramide«, hvor sociale og kulturelle hensyn forankres i de vigtigste foranstaltninger til håndtering af sygdomme, og båndene til nærmiljøet og familiestøtten styrkes gennem målrettet ikkespecifik støtte og levering af specialiserede tjenester og specialiseret bistand fra forskellige sundhedsprofessionelle til borgere med alvorligere lidelser. På alle uddannelsesniveauer bør læseplaner for sundhedsfremme have fokus på udvikling af en passende adfærd og sikring af grundlæggende sundhedspleje samt på mentale sundhedsrisici og på, hvordan man undgår dem eller begrænser deres indvirkning, idet der bør lægges vægt på særlige situationer såsom pandemier og naturkatastrofer.

1.1.7. Etablering af grundlaget for mentale sundhedssystemer i nærmiljøet, som er rettighedsbaserede, personcentrerede og orienterede mod at få mennesker på fode igen, og hvor der lægges vægt på den enkeltes medbestemmelse og aktive deltagelse i egen helbredelse med det endelige mål at forbedre livskvaliteten for mennesker med mentale sundhedsproblemer. Indsatsen for at implementere inklusiv pleje og støtte inden for det mentale sundhedssystem bør fremmes med henblik på at fokusere på behovene hos specifikke og sårbare grupper såsom børn, ældre, flygtninge og migranter, LGBTIQ+-personer samt personer i en vanskelig socioøkonomisk situation.

1.1.8. Globalt, mellemstatsligt og tværsektorielt samarbejde inden for mental sundhed, opbygning af kapacitet hos flere interessenter og garanti for inklusiv deltagelse i gennemførelsen af initiativerne. Dette bør omfatte koordinering, udveksling af oplysninger, erfaringer og god praksis, give et boost til videnskabelig forskning og innovation, sigte mod positive sundhedsmæssige og sociale resultater og digitalisering af processer samt fremme arbejde i netværk og på platforme bestående af arbejdsmarkedets parter, forskere og videnskabsfolk, sundhedspersonale, socialarbejdere, patientorganisationer og sociale tjenester.

1.1.9. Arbejdspladser er vigtige arnesteder for fremme af mental sundhed og støtte, og derfor bør fælles initiativer og fælles aktioner fra arbejdsmarkedsparternes side for løbende at forbedre arbejdsvilkårene fremmes, herunder med tilstrækkelig finansiering. De psykosociale risici på arbejdspladsen skal vurderes og fjernes, og der skal gøres alt for at forebygge vold og psykisk chikane⁽³⁾.

⁽³⁾ Særlige aspekter vedrørende usikre ansættelsesforhold og mental sundhed behandles i detaljer i Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om usikre ansættelsesforhold og mental sundhed (sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab) (EUT C 228 af 29.6.2023, s. 28).

1.2. På grund af den voksende betydning af mental sundhed og for at sende et stærkt signal om behovet for at danne en stærk alliance med henblik på at forbedre og fremme den mentale sundhed opfordrer EØSU Kommissionen til at gøre 2024 til det europæiske år for mental sundhed.

1.3. Der er en direkte sammenhæng mellem krænkelse af menneskerettighederne og dårlig mental sundhed, da personer med psykiske handicap, intellektuelle handicap og stofmisbrugsproblemer ofte oplever dårlig behandling, krænkelse af menneskerettighederne og forskelsbehandling i sundhedsvæsenet. I mange lande er kvaliteten af behandlingen både ved hospitalsindlæggelse og i ambulante behandling ringe eller endda skadelig og kan aktivt hindre helbredelse⁽⁴⁾. Det er nødvendigt at overvåge de eksisterende sociale og mentale sundhedstjenester i forhold til FN's konvention om rettigheder for personer med handicap, udvikle en rettighedsbaseret praksis og investere i tjenester og støtte, der respekterer personers frie og informerede samtykke, og hvor der ikke udøves tvang og tvangsbehandling. Det er nødvendigt at vedtage retningslinjer og protokoller samt tilbyde sundheds- og socialarbejdere uddannelse i rettighedsbaserede tilgange.

2. Baggrund

2.1. Mental sundhed giver anledning til stigende bekymring i hele EU, da mental sundhed ikke alene er afgørende for trivsel og den europæiske levevis, men også er et område, der koster 4 % af EU's BNP om året. EØSU besluttede derfor at udarbejde en initiativudtalelse herom. I sin tale om Unionens tilstand i september 2022 meddelte Kommissionens formand, Ursula von der Leyen, at Kommissionen havde til hensigt at fremlægge en ny samlet tilgang til mental sundhed i 2023 (medtaget i Kommissionens arbejdsprogram for 2023). Den voksende betydning af mental sundhed blev også understreget i konklusionerne fra konferencen om Europas fremtid, hvori der — efter en særlig anmodning fra unge — efterlyses initiativer, der kan forbedre forståelsen af mentale sundhedsproblemer og af, hvordan de skal håndteres. I den reviderede CultureForHealth-rapport fra december 2022⁽⁵⁾ opfordres Kommissionen også til at fokusere på mental sundhed som en strategisk prioritet.

2.2. Efter opfordringen fra de europæiske borgere har Europa-Parlamentet⁽⁶⁾ og Rådet også efterlyst handling på dette område. For nylig anmodede det kommende spanske rådsformandskab EØSU om en sonderende udtalelse, som bliver besvaret under ét med det oprindelige forslag om en initiativudtalelse.

3. Determinanter for mental sundhed

3.1. De vigtigste determinanter for mental sundhed er mikro- og makromiljøet, individuelle sociopsykologiske faktorer og faktorer med tilknytning til kultur/miljø, f.eks. familiesituation, køn, mangel på sociale relationer, lavt uddannelsesniveau, lav indkomst og/eller socioøkonomisk status, beskæftigelsesrelaterede problemer, dårlige eller usikre arbejdsforhold, arbejdsløshed, økonomiske vanskeligheder, opfattet stigmatisering og forskelsbehandling, dårlig fysisk sundhed, ensomhed, lavt selvværd, dårlige leveforhold, aldring, negative livsbegivenheder osv. Sårbarheder og usikkerhed om fremtiden kombineret med ændringer i værdisæt og nye generationers tilslutning til disse værdier forøger også risikoen for psykiske problemer. På arbejdsmarkedet er vurdering af individualiserede psykosociale risici af afgørende betydning — navnlig når der er tale om et stort ansvar, uvished, usikre arbejdsforhold, et farligt miljø eller atypisk beskæftigelse. Også individuelle karakteristika som f.eks. stresstolerance, kroniske sygdomme osv. skal tages i betragtning.

3.2. På befolkningsniveau hænger risikofaktorer sammen med negative oplevelser i barndommen, fattigdom, dårlig ledelse, forskelsbehandling, krænkelse af menneskerettighederne, ringe uddannelse, arbejdsløshed, dårlig sundhedspleje, boligmangel, mangelfulde social- og sundhedstjenester, kvaliteten af socialsikringspolitikker, manglende muligheder osv. Fattigdom og psykiske lidelser hænger sammen, og der opstår en ond cirkel, hvor psykiske lidelser fører til fattigdom, og fattigdom er en risikofaktor for dårlig mental sundhed.

3.3. Miljøfaktorer indvirker også på den mentale sundhed. Denne indvirkning er altid kompleks og afhænger af de aktuelle omstændigheder eller baggrunden for de mentale sundhedsproblemer. Mange vedrører klimaet samt naturfænomener og -katastrofer såsom orkaner eller jordskælv. Andre har at gøre med tilgængeligheden og kvaliteten af drikkevand, adgang til kloakering, graden af urbanisering osv.

⁽⁴⁾ WHO QualityRights-værktøjskasse til vurdering og forbedring af kvaliteten og menneskerettighederne inden for mentale sundhedsfaciliteter og sociale plejefaciliteter. Genève, Verdenssundhedsorganisationen, 2012.

⁽⁵⁾ <https://www.cultureforhealth.eu/knowledge/>.

⁽⁶⁾ Europa-Parlamentets beslutning af 10. juli 2020 om EU's folkesundhedsstrategi efter covid-19 (2020/2691(RSP)) (EUT C 371 af 15.9.2021, s. 102), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0205_DA.html.

3.4. Determinanterne for mental sundhed påvirker forskellige grupper af mennesker i forskellig grad. Som hovedregel er determinanternes indvirkning større, jo mere sårbar gruppen er. De mere sårbare grupper er bl.a. unge, enlige ældre, mennesker, der føler sig ensomme, og mennesker, der lever med allerede eksisterende sygdomme eller med intellektuelle handicap eller bevægelseshandicap og migranter.

3.5. Enhver form for afhængighed, uanset om det er afhængighed af stoffer eller adfærdsmæssig afhængighed, er ødelæggende for god mental sundhed. Ud over alkohol, tobak og narkotika kan visse lægemidler også føre til afhængighed — herunder lægemidler, der ordineres for at afhjælpe mentale sundhedsproblemer. Det er derfor vigtigt, at der for alle med behov for det er hurtig adgang til professionelle psykiatere og psykoterapeuter, som kan hjælpe med at løse disse problemer i dybden. Medicin kan være en midlertidig løsning, mens man får professionel hjælp. Adfærdsmæssig afhængighed kræver særlig opmærksomhed, især når den skyldes overdreven brug af digitale enheder («nomofobi»⁽⁷⁾), da det især rammer børn og unge. Algoritmer, der bruges til at personalisere indhold på sociale medier, kan også skabe risici for, at mentale lidelser bliver værre ved hele tiden at foreslå indhold, som er årsagen til de mentale sundhedsproblemer, for det meste angst og depression. Hvad angår psykedeliske terapier, der er ved at udvikle sig som en kategori af banebrydende behandling af lidelser som svær depression, PTSD og alkoholmisbrug, er der behov for mere forskning inden for kontrollerede terapeutiske rammer. EØSU anerkender potentialet i disse behandlinger og opfordrer til øremærket finansiering til fremme af forskning, udvikling og i sidste ende markedsføring.

3.6. Headway Mental Health Index⁽⁸⁾ beskriver virkningerne, herunder øget dødelighed, impulsiv og aggressiv adfærd og højere selvmordsrater. Det påviste også faktorer, der ikke tidligere er talt så meget om, såsom at en gennemsnitlig månedlig temperaturstigning på én grad var forbundet med en stigning på 0,48 % i antallet af besøg på psykiske skadestuer og en stigning på 0,35 % i antallet af selvmord.

3.6.1. Indekset viser, at ca. 22,1 % af mennesker i konfliktmiljøer oplever mentale sundhedsproblemer (13 % har milde former for depression, angst og posttraumatisk stressforstyrrelse, 4 % har mere moderate former, 5,1 % har svær depression og angst, skizofreni eller bipolar sygdom). Hos ca. hver femte fortsætter de mentale sundhedsproblemer, efter at konflikten er overstået.

3.6.2. Med 27 igangværende konflikter⁽⁹⁾ rundt omkring i verden og 68,6 mio. fordrevne på globalt plan⁽¹⁰⁾ er håndteringen af de mentale sundhedsbehov hos personer, der er berørt af konflikter og migration, en nøgleprioritet, der kræver øget sundhedsovervågning i mindst tre år efter hændelsen.

3.6.3. Indekset angiver endvidere, hvor der er store muligheder for, at sundhedssystemerne kan forbedre eller bevare de mentale sundhedsresultater i fremtiden. Data afslører betydelige mangler i strategier, politikker og lovgivning for mental sundhed, og at der er store forskelle i udgifterne til sundhedssystemerne blandt medlemsstaterne (f.eks. 14,5 % i Frankrig mod 1 % i Luxembourg)⁽¹¹⁾. En positiv udvikling er, at der gøres fremskridt i de ambulante mentale sundhedsfaciliteter med en stigning fra 3,9 til 9,1 for hver én million mennesker.

4. Indvirkningen af de seneste års mange kriser på den mentale sundhed

4.1. Før covid-19 viste data, at over 84 mio. mennesker (eller en ud af seks personer) i EU var ramt af psykisk sygdom — et tal, der helt sikkert er steget siden da⁽¹²⁾. Ca. 5 % af befolkningen i den erhvervsaktive alder havde store behov på grund af en psykisk lidelse, og yderligere 15 % havde moderate behov som følge af psykiske problemer, der betød, at de havde færre beskæftigelsesmuligheder og lavere produktivitet og lønninger. Psykiske lidelser og adfærdsstyrrelser tegner sig for ca. 4 % af dødsfaldene i Europa om året og er den næstmest almindelige dødsårsag blandt unge.

(7) Frygt for ikke at have adgang til en mobiltelefon eller en anden enhed — dækker også afhængighed af sociale medier og internettet.

(8) https://eventi.ambrosetti.eu/headway/wp-content/uploads/sites/225/2022/09/220927_Headway_Mental-Health-Index-2.0_Report-1.pdf.

(9) https://eventi.ambrosetti.eu/headway/wp-content/uploads/sites/225/2022/09/220927_Headway_Mental-Health-Index-2.0_Report-1.pdf, s. 60.

(10) Data fra FN.

(11) <https://www.angelinipharma.com/media/press-releases/new-headway-report-highlights-environmental-determinants-of-mental-health/>.

(12) https://health.ec.europa.eu/system/files/2022-12/2022_healthatglance_rep_en_0.pdf.

4.2. Den mentale sundhed er generelt blevet endnu dårligere siden covid-19-pandemiens begyndelse, og det er i særlig grad blandt de unge, ældre, personer, der har mistet en af deres nærmeste på grund af covid-19, og andre sårbare grupper. Social isolation og samfundsmæssig stress påvirker menneskers mentale sundhed og trivsel negativt. Personer med underliggende sundhedsproblemer risikerer, at den fysiske og mentale sundhed forværres. På trods af den større efterspørgsel efter mentale sundhedsydelse var der store problemer med adgangen til sundhedspleje under pandemien, i hvert fald i den første fase. Den større efterspørgsel efter mental sundhedspleje understreger, at telemedicin og digitale løsninger bliver stadig vigtigere i forebyggelsen, diagnosticeringen, behandlingen og overvågningen af mentale sundhedsproblemer.

4.3. Nogle af de faktorer, som forårsagede stress i forbindelse med covid-19 var: risikoen for smitte og overførsel af virus til andre mennesker, frygt for pandemiens langsigtede konsekvenser (herunder økonomiske konsekvenser), symptomer på andre sygdomme (navnlig luftvejs sygdomme), der fejlagtigt blev opfattet som symptomer på covid-19, lukning af skoler og børnehaver, der skabte større stress for forældre og omsorgspersoner, vrede og utilfredshed med regeringen og sundhedspersonalet og mistillid til oplysninger fra regeringen og andre officielle organer.

4.4. Desuden var der for sundhedspersonale i frontlinjen (herunder sygeplejersker, læger, ambulanceførere, laboratorietechnikere og paramedicinere) yderligere stressfaktorer under pandemien såsom stigmatisering af arbejdet med udsatte patienter, utilstrækkelige personlige værnemidler og mangel på udstyr til pleje af alvorligt syge patienter, behov for konstant årvågenhed, længere arbejdstid, øget antal patienter, behov for konstant opkvalificering og uddannelse, ændring af protokoller for diagnosticering og behandling af patienter med covid-19, mindre social støtte, manglende kapacitet til opfyldelse af egne behov, utilstrækkelige medicinske oplysninger om infektionens senfølger og frygt for at smitte deres familie og nærmeste.

4.5. For nylig har den russiske aggression mod Ukraine og dens konsekvenser for livsgrundlag og usikkerheden om fremtiden skabt nye chok med langsigtede virkninger for den mentale sundhed. Tredjelandstatsborgere som f.eks. dem, der flygter fra Ukraine, kan opleve særlige mentale sundhedsproblemer på grund af traumatiske oplevelser i deres hjemland eller under flugten til EU. Samtidig skaber krigen afsmittende virkninger og en socioøkonomisk belastning for EU's befolkning, hvilket skaber yderligere langsigtede risici for den mentale sundhed i hele EU.

5. Sårbare grupper

5.1. **Børn og unge.** Tiltag til fremme af mental sundhed i den tidlige barndom bør være en integreret del af den generelle sundhedspleje for børn samt deres forældre og omsorgspersoner. De starter under graviditeten og fortsætter med støtte i tilknytning til ansvarligt forældreskab og rådgivning om udvikling i den tidlige barndom. Uddannelsessystemerne bør have fokus på information og bevidstgørelse, forebyggelse og screening for vold, både fysisk og online, alkohol-, tobaks- og stofmisbrug osv. Overdreven brug af sociale medier er en trussel mod den mentale sundhed, men sociale medier tilbyder også muligheder for behandling af psykiske lidelser. Den mentale sundhed kan også blive påvirket af stress i skolen og skoleresultater.

5.1.1. Der bør indføres programmer til fremme af den mentale trivsel i skoler, og der bør gøres mere for at udbrede viden om mental sundhed. Der bør etableres effektive adgangsveje til sundhedssektoren, så børn fra en tidlig alder får hjælp til at forstå deres og andres følelser og håndtere svære følelser og situationer ved hjælp af effektive copingstrategier. Onlineplatforme til fremme af mental sundhed i uddannelsesinstitutioner og interaktive alderssvarende websteder for unge er altafgørende.

5.1.2. Børns mentale sundhed kræver ikke blot medicinske foranstaltninger for at undgå, at der opstår kliniske symptomer, men også en målrettet indsats for en god livskvalitet og fuld social tilpasning. I skolerne skal der være et samarbejde (mellem uddannelses-, sundheds- og socialsektoren) om at fremme mental sundhed, håndtere traumer samt forebygge og behandle mentale sundhedsproblemer, brug og misbrug af stoffer, selvmord, vold blandt unge og forskellige former for mobning.

5.2. **Ældre.** Den gennemsnitlige forventede levetid i medlemsstaterne stiger konstant, hvilket betyder, at alderdom får større betydning. Aldringsprocesser kan medføre livsændringer (herunder psykosensoriske), og at der udvikler sig behov, der skyldes mentale lidelser. Psykomotoriske og sensoriske forstyrrelser, gradvist tab af sanseskarphed og vanskeligheder

med at tilpasse sig skiftende omstændigheder fører til angst og depression. Også neurologiske forstyrrelser i hjernebarken — en kombination af aldersrelaterede ændringer i hjernen samt genetiske, miljømæssige og livsstilmæssige faktorer indvirker på den mentale sundhed. Behovet for ny viden for at kunne håndtere stadig mere komplekse husholdningsapparater er stigende, men med alderen falder evnen til at lære og tilegne sig nye færdigheder, hvilket kan være en kilde til stress i dagligdagen. Derudover er ældre menneskers mentale sundhed også påvirket af, at de har oplevet livsændringer, vanskeligheder, tab og isolation. For at håndtere alle disse udfordringer er det nødvendigt at udvikle standarder for struktureret pleje, der ikke kun foregår i institutioner, og for at tage hånd om ældre medborgeres personlige behov. Udvikling af personcentrerede plejeprogrammer i nærmiljøet er helt afgørende, så plejen ikke kun foregår i institutioner som plejehjem og hospicer. Der bør gøres en større indsats for aktivt at finde de mennesker, der har behov for støtte, især i krisituationer eller efter en traumatisk begivenhed.

5.3. **Kønsaspekter.** Kønsbestemte skævheder er også et problem, der spiller en rolle i forhold til mental sundhed. Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder (EIGE) konstaterede via sit ligestillingsindeks for 2022 ⁽¹³⁾, at kvinder rapporterede om lavere mental trivsel end mænd under alle pandemiens tre bølger. Der var også en betydelig stigning i vold i hjemmet under pandemien, kaldet »skyggepandemien«. Dertil kommer, at sandsynligheden for, at kvinder oplever senfølger af covid-19 i form af neurologiske symptomer og højere niveauer af depression og angst er dobbelt så stor som for mænd ⁽¹⁴⁾. Den europæiske plejestrategi ⁽¹⁵⁾ behandler endvidere behov forbundet med balancen mellem arbejdsliv og privatliv, som især vedrører kvinder ⁽¹⁶⁾.

5.3.1. I alle politikker for mental sundhed på EU-plan og nationalt plan bør der være en kønsspecifik konsekvensvurdering for at sikre, at kønsaspektet integreres. Der er biologiske forskelle, men psykologiske og sociale faktorer spiller også en vigtig rolle. Selv om man allerede ved en del om forskelle i prævalens, er der i mange tilfælde ikke vished om, hvilken indflydelse dette kan have på forebyggelse, risici, diagnose og behandlinger. Der er derfor behov for mere forskning. Et vigtigt eksempel er tendensen til en langt kraftigere forværring af teenagepigens mentale sundhed end drenges. Presset på piger er i dag tre gange større end for 20 år siden.

5.3.2. Der er et presserende behov for mental sundhedsstøtte og behandling, der er skræddersyet kønnene. I en kvindes liv er der mange begivenheder, der kan føre til mentale sundhedsproblemer. F.eks. præmenstruel dysfori, den psykiske, fysiske, psykiatriske og farmakokinetiske effekt af overgangsalderen eller p-piller, manglen på medicinsk behandling til gravide og ammende kvinder, manglen på specifik mental pleje og sundhedspleje og behandling i kølvandet på vold i hjemmet og/eller seksuel vold, tidlige ægteskaber og (tidlig) eksponering for (volds)pornografi eller menneskehandel. Alle disse forhold kan forværre den mentale sundhed og trivsel.

5.4. **Personer med afhængighed.** Der bør være særlig fokus på psykiske lidelser, der skyldes afhængighed af alkohol og/eller ulovlige stoffer. Risici forbundet med alkoholforbrug er særligt vigtige, da de er så udbredte. Forløberen for alkoholisme er overdrevent eller skadeligt alkoholindtag, der starter med undskyldningen om, at det lindrer stress, og ofte fører til afhængighed. Desværre viser EU-undersøgelsen ESPAD, at dette risikobetonede alkoholforbrug også ses hos den yngre generation. Brugen af andre ulovlige stoffer er også blevet et alvorligt folkesundhedsproblem i de seneste årtier med et særligt udtalt generationsmæssigt aspekt.

5.5. **Personer med intellektuelle og psykosociale handicap.** Personer med et stort behov for mental sundhedspleje har brug for en tilgængelig personcentreret og rettighedsbaseret kæde af mentale sundhedstjenester af god kvalitet i nærmiljøet. Under covid-19-pandemien blev personer med handicap, der bor på institutioner, »afskåret fra resten af samfundet«, og der har været beretninger om beboere, der blev overmedicineret, bedøvet eller låst inde, og eksempler på, at der også forekom selvskade ⁽¹⁷⁾. Under covid-19-pandemien var der en højere dødelighed blandt personer med intellektuelle

⁽¹³⁾ Læs rapporten på https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/gender_equality_index_2022_corr.pdf. Se også <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2021-report/women-report-poorer-mental-well-being-men>.

⁽¹⁴⁾ <https://timesofindia.indiatimes.com/life-style/health-fitness/health-news/females-twice-more-likely-to-suffer-from-long-covid-who-releases-alarming-data-on-sufferers-and-symptoms/photostory/94194227.cms?picid=94194317>.

⁽¹⁵⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/da/ip_22_5169.

⁽¹⁶⁾ A European Care Strategy for caregivers and care receivers — Beskæftigelse, Sociale Anliggender, Arbejdsmarkedsforhold og Inklusion — Europa-Kommissionen.

⁽¹⁷⁾ Brennan, C.S., Disability Rights During the Pandemic: A Global Report on Findings of the COVID-19 Disability Rights Monitor. 2020, COVID-19 Disability Rights Monitor.

funktionsnedsættelser, som også i mindre omfang modtager intensiv pleje⁽¹⁸⁾. I krisesituationer er der væsentligt større udfordringer forbundet med at yde individualiseret personcenteret pleje og støtte i store institutioner, hvilket betyder, at der er en betydelig risiko for ulige pleje og behandling af personer med intellektuelle og psykosociale handicap⁽¹⁹⁾. Segregationspraksis skal derfor afskaffes, og afinstitutionisering gøres til kernen i socialpolitikker, så personer med handicap kan udnytte deres ret til at leve i samfundet.

5.6. Overdreven eksponering for stressfaktorer, f.eks. pandemi, naturkatastrofer og konflikter

5.6.1. Covid-19-pandemien og senfølger af covid-19 har forværret mange risikofaktorer, der påvirker det enkelte menneske, og resulterer i dårlig mental sundhed og svækkelse af mange beskyttelsesmekanismer med et hidtil uset antal tilfælde af angst og depression til følge. I visse medlemsstater er antallet af tilfælde fordoblet⁽²⁰⁾. Tendensen var, at den mentale sundhed var dårligst omkring de tidspunkter, hvor pandemien toppede, typisk med flest symptomer på depression omkring det tidspunkt, hvor der blev truffet strenge inddæmningsforanstaltninger.

5.6.2. Covid-19-pandemien afdækkede mulighederne for positiv vekselvirkning mellem sikre og sunde arbejdsvilkår og folkesundhed⁽²¹⁾. Den viste også, at nogle erhverv er mere udsatte for psykosociale faktorer, der kan øge eksponeringen for stress⁽²²⁾ og skabe negative virkninger. Der er således en risiko for, at burnout blandt ansatte og demografiske ændringer fører til en permanent indskrænkning af den europæiske arbejdsstyrke inden for sundhedssektoren⁽²³⁾. I nogle erhverv er arbejdstagerne mere udsatte for usikre arbejdsforhold⁽²⁴⁾ og risiko for psykisk chikane end i andre. Det gælder f.eks. arbejdstagere inden for sundhed og uddannelse (14,6 %), transport og kommunikation (9,8 %), hotel-, restaurations- og oplevelsesbranchen (9,3 %) og detailhandel (9,2 %). I disse sektorer rapporteres der også om uønsket seksuel opmærksomhed: hotel-, restaurations- og oplevelsesbranchen (3,9 %), sundhed og uddannelse (2,7 %) og transport og kommunikation (2,6 %)⁽²⁵⁾. Den slags stressende hændelser kan være årsag til mentale problemer og lidelser og skal forebygges.

5.6.3. **Mennesker, der har oplevet det farlige miljø, der opstår ved ukontrollerbare naturkatastrofer**, f.eks. jordskælv, orkaner, brande og oversvømmelser, ofre for menneskehandel samt personer, der søger international beskyttelse. Der er også forskellige typer reaktioner⁽²⁶⁾ efter en potentielt traumatiserende hændelse:

- stress: overvindes næsten omgående
- akut stress: Opmærksomheden falder, bevidstheden er sløret, forbigående hukommelsestab, desorientering, skælven, aggressivitet og angst, som kan vare i adskillige timer og op til fire uger
- posttraumatisk stressforstyrrelse: De samme symptomer viser sig op til en måned efter hændelsen (f.eks. jordskælvet).

6. Eksempler på god praksis

6.1. Under pandemien traf mange medlemsstater foranstaltninger til at øge støtten til mental sundhed. De fleste udarbejdede nyt oplysningsmateriale om mental sundhed og/eller hjælpetjenester, der rådgav om copingredskaber under covid-19-krisen, og mange lande optrappede samtidig deres indsats for forebyggelse og fremme og udvidede adgangen til mentale sundhedstjenester og finansieringen af disse tjenester⁽²⁷⁾. Som eksempler kan nævnes:

- Cypern — udvidelse af de epidemiologiske udvalgs mandat fra håndtering af fysiske sundhedsrisici til behandling af mentale sundhedsspørgsmål i specialiserede underudvalg⁽²⁸⁾.

⁽¹⁸⁾ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>.

⁽¹⁹⁾ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/333964/WHO-EURO-2020-40745-54930-eng.pdf>.

⁽²⁰⁾ Health at a Glance: Europe 2022 © OECD/European Union, 2022.

⁽²¹⁾ EUR-Lex — 52021DC0323 — DA — EUR-Lex (europa.eu).

⁽²²⁾ <https://osha.europa.eu/da/themes/health-and-social-care-sector-osh>.

⁽²³⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om en strategi for sundhedspersonale og sundhedspleje med tanke på Europas fremtid (Initiativudtalelse) (EUT C 486 af 21.12.2022, s. 37).

⁽²⁴⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om usikre ansættelsesforhold og mental sundhed (sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab) (EUT C 228 af 29.6.2023, s. 28).

⁽²⁵⁾ <https://osha.europa.eu/da/themes/health-and-social-care-sector-osh>.

⁽²⁶⁾ Flore Gil Bernal, det iberøamerikanske universitet i Mexico, www.fearof.net.

⁽²⁷⁾ Office for National Statistics (2021), *Coronavirus and depression in adults*, Storbritannien, juli til august 2021.

⁽²⁸⁾ Senfølger efter covid-19 — <https://www.oeb.org.cy/egcheiridia-long-covid-cyprus>.

- Finland — i et land med store afstande og stor udbredelse af digitale teknologier kan brugen af digitale værktøjer skabe lettere, omkostningseffektiv og mere tilgængelig adgang til mentale sundhedstjenester (forebyggelse, diagnosticering, behandling, overvågning). Som eksempel kan nævnes Mielenterveystalo.fi, der er en onlinetjeneste, som leverer information og tjenester vedrørende mental sundhed til borgere og social- og sundhedspersonale i Finland. Især i områder, hvor der mangler fysiske tjenester for mental sundhed, og blandt sårbare grupper som unge, der aktivt anvender digitale værktøjer og enheder, og personer med fysiske handicap kan digitale løsninger få flere til at benytte sig af mentale sundhedstjenester og dermed forebygge mentale sundhedsproblemer.
- Portugal — gratis 24-timers telefonlinje, der tilbyder psykologisk bistand
- Frankrig — indførelse af gratis konsultationer hos en psykolog eller psykiater for studerende
- Irland — ekstra finansiering på 50 mio. EUR i 2021 til oprettelse af nye mentale sundhedstjenester som reaktion på kriser samt ekstra støtte til eksisterende mentale sundhedsbehov
- Letland — øget finansiering til fagfolk inden for mental sundhed og praktiserende læger, der yder mental sundhedspleje
- Litauen — national platform for mental sundhed med oplysninger om, hvordan den mentale sundhed bevares, og om støttemidler
- Tjekkiet — de fleste obligatoriske sygekasser har indført en delvis refusion af psykoterapi for alle deres medlemmer.

6.2. Andre medlemsstater har også indført nationale strategier til håndtering af udfordringerne i forbindelse med mental sundhed. Spanien har f.eks. afsat et helt kapitel i sin nationale strategi for 2022-2026 til mentale sundhedsudfordringer som følge af covid-19-pandemien og indført et sæt retningslinjer for håndtering af disse udfordringer under og efter krisen. I Litauen blev der i 2020 udarbejdet en handlingsplan som reaktion på covid-19 for at styrke den mentale sundhedspleje og modvirke pandemiens potentielle negative konsekvenser⁽²⁹⁾. Den litauiske handlingsplan indeholder også en række foranstaltninger til at udbygge og tilpasse eksisterende tjenester, indføre nye tjenester såsom psykologiske kriseberedskabshold i nærmiljøet og adgang til psykologisk rådgivning uden for mange krav på kommunalt plan og forbedre tilgængeligheden af tjenester til fremme af mental sundhed.

6.3. Psykoterapi, psykologisk rådgivning og forskellige tale- og gruppeterapier er evidensbaserede behandlinger, der skal opskaleres, så de bliver økonomisk overkommelige, tilgængelige og åbne for personer med behov derfor for at skabe en balance i forhold til de gængse traditionelle behandlingsmetoder.

6.4. Pandemiens indvirkning på behovet for mentale sundhedstjenester på mellemlang til lang sigt er endnu uvis. Der er visse tegn på, at den mentale sundhed og trivsel er blevet bedre i de første måneder af 2022, men der er fortsat meget, der peger i retning af dårlig mental sundhed. De begrænsede nationale data, der findes, viser, at der er flere tilfælde af symptomer på depression og angst blandt voksne end før pandemien⁽³⁰⁾.

Bruxelles den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽²⁹⁾ Wijker, Sillitti and Hewlett (2022), *The provision of community-based mental health care in Lithuania*, <https://doi.org/10.1787/18de24d5-en>.

⁽³⁰⁾ Sciensano, 2022; Santé publique France, 2022.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om foranstaltninger til mindskelse af fedme blandt børn**(Sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab)**

(2023/C 349/17)

Ordfører: **Josep PUXEU ROCAMORA**Medordfører: **Isabel CAÑO AGUILAR**

Anmodning om udtalelse	Brev fra det spanske rådsformandskab, 8.12.2022
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø
Vedtaget i sektionen	1.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	197/0/0

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Sundhed er en grundlæggende rettighed, og når det gælder børn, er det i FN's konvention om barnets rettigheder fastsat, at de har ret til at vokse op glade og sunde og til at udvikle deres fulde potentiale.

1.2. I øjeblikket er overvægt og fedme blandt børn fortsat en af de største udfordringer for folkesundheden i EU-landene. Årsagerne dækker over en bred vifte af miljømæssige, sociale og økonomiske faktorer. Fedme blandt børn er forbundet med fysiske, mentale og sociale sundhedsproblemer i barndommen og voksenlivet.

1.3. EØSU påpeger behovet for at mindske socioøkonomiske uligheder i barndommen, eftersom de er direkte forbundet med overvægt blandt børn. I visse tilfælde ses der en dobbelt så høj andel af børn og unge, der lider af fedme, i lavindkomsthusholdninger.

1.4. EØSU bemærker med bekymring, at medlemsstaterne har forskellige tilgange til håndtering af fedme blandt børn (i forbindelse med forskellige aspekter såsom kommunikation, næringsdeklaration, fremme af fysisk motion og bæredygtig kost og nyere aspekter såsom sund brug af skærme og fremme af mental og følelsesmæssig sundhed), og opfordrer indtrængende Kommissionen og Europa-Parlamentet til at spille en mere proaktiv rolle på dette område og arbejde for øget standardisering og en mere effektiv ramme.

1.5. EØSU bemærker med bekymring, at de fleste nationale restriktioner for promovning af og reklamer for fødevarer og ikkealkoholiske drikkevarer rettet mod børn er for svage, og at de eksisterende frivillige tilgange ikke i tilstrækkelig høj grad beskytter børn og unge. Udvalget mener, at WHO's ernæringsprofil kan bruges som grundlag for at begrænse reklamer for produkter med et højt indhold af sukker, fedt eller salt, og finder det vigtigt at tage ved lære af andre landes gode eksempler på foranstaltninger og praksis, hvor forskellige politikker, herunder lovgivning, har vist sig effektive, når det gælder om at begrænse børns eksponering for audiovisuel kommerciel kommunikation om føde- og drikkevarer med højt indhold af salt, sukker, fedt, mættet fedt eller transfedtsyrer. Det er samtidig vigtigt at sikre, at reglerne vedrørende sendetid for børneprogrammer altid overholdes, og at enhver reklame er i overensstemmelse med princippet om reklame-troværdighed. Der mindes om, at WHO går ind for at begrænse alle relevante former for fødevarereklamer, der henvender sig til børn.

1.6. I den forbindelse opfordrer EØSU til at forny EU's handlingsplan 2014-2020 om fedme blandt børn, under hensyntagen til forslagene i denne udtalelse.

1.7. For at nå disse mål er det efter EØSU's opfattelse afgørende, at EU-institutionerne fremmer forbruget af de fødevarer, der anses for at udgøre kernen i en sund og bæredygtig kost (friske og lokalt producerede frugter og grøntsager i sæson samt bælgfrugter og fuldkorn og animalske proteiner såsom fisk). Dette kan ske ved f.eks. at lægge vægt på politikker til fremme af EU's landbrugsprodukter, ved at udvikle offentlige udbud, der fremmer sunde og bæredygtige kostvaner, eller ved at gøre brug af skattemæssige incitamenter (såsom momsned sættelser) som et instrument til at støtte køb og forbrug af sådanne fødevarer. I en situation med inflation og stigende priser kan begge foranstaltninger desuden bidrage til, at mange flere familier, især de dårligst stillede, får lettere adgang til en nærende kost af høj kvalitet. EØSU opfordrer også til at fortsætte processen med at ændre og forbedre sammensætningen af føde- og drikkevarer på EU-markedet.

1.8. EØSU opfordrer til at give familier enkle redskaber til at tilegne sig den viden, der er nødvendig for at forstå de mange forskellige årsager til fedme blandt børn og dennes sundhedsmæssige konsekvenser i barndommen og voksenlivet. EØSU mener desuden, at det er vigtigt, at samfundet som helhed bakker op om en sund brug af informations- og kommunikationsteknologi og de anbefalinger, der allerede findes i den henseende. Overdreven skærmbrug fører til stillesiddende adfærd og øget eksponering for reklamer for føde- og drikkevarer med et højt indhold af sukker, fedt og salt og til risici for den mentale sundhed hos børn og unge.

1.9. EØSU efterlyser et uddannelsesmiljø, der fremmer fysisk aktivitet, sund kost samt psykologisk og følelsesmæssig sundhed. Skoler er også et ideelt sted til at fremme en sund livsstil og bekæmpe fedme blandt børn på en positiv måde uden at skabe social stigmatisering eller modstand mod visse kropstereotyper. Udvalget mener, at en af foranstaltningerne til dette formål består i at ændre de nuværende læseplaner, således at der afsættes mere tid til fysisk aktivitet, og i at investere mere i undervisning i kost og madlavning. Skolekantineerne spiller en central rolle i at fremme sunde kostvaner hos børn og unge, hvorfor det anses for vigtigt at sikre, at de forefindes på alle uddannelsesstadier, og at den tilbudte kost er sund, afbalanceret og af høj kvalitet. Udvalget minder desuden om, at det er muligt at udvide og styrke gennemførelsen af EU's ordning for skolefrugt, -grønt og -mælk samt fremme tilskud til skolemad blandt dårligt stillede børn.

1.10. EØSU opfordrer indtrængende medlemsstaterne til at udvide og forbedre deres offentlige rum og infrastrukturer, så de fremmer og letter aktiv mobilitet, først og fremmest i områder omkring eller på vej til uddannelsesinstitutioner. Udvalget skønner desuden, at der er brug for at skabe byrum med sportsarealer, legepladser og grønne områder, som er tilgængelige, sikre og tiltalende for børn og unge.

1.11. EØSU foreslår at bruge det digitale miljø til at fremme en sund livsstil, sunde relationer og en sund adfærd. I den forbindelse opfordrer EØSU endnu en gang til at iværksætte visuelle reklamekampagner inspireret af positive sociale reklamekampagner rettet mod børn til fordel for sunde fødevarer og kostvaner, en aktiv livsstil og sunde skærmanvaner.

1.12. EØSU minder om anbefalingerne i sin evaluering af EU's skolemadsordning⁽¹⁾ samt udtalelserne om sunde og bæredygtige kostvaner og fra jord til bord-strategien, og opfordrer Kommissionen til at medtage foranstaltninger til bekæmpelse af fedme blandt børn i den næste ramme for bæredygtige fødevarer, f.eks. i forbindelse med mærkning og offentlige indkøb.

1.13. EØSU er, som udvalget har påpeget i andre udtalelser, også overbevist om, at demokratiske innovationer såsom fødevarerpolitiske råd og fremme af deltagerorienterede tilgange kan være med til at øge fødevarerpolitikens kvalitet og legitimitet. Udvalget tilskynder på europæisk plan til, at der oprettes et instrument som f.eks. et råd for den europæiske fødevarerpolitik.

1.14. Kort sagt går EØSU ind for en helhedsorienteret indsats mod fedme, som retter sig mod at få folk til at gå over til en sundere livsstil, men også at ændre alle de medvirkende samfundsmæssige faktorer, og anbefaler at iværksætte offentlige strategier, der uden forskelsbehandling sikrer adgang for alle til en sund kost, fysisk aktivitet og sport, tilstrækkelig hvile samt psykologisk og følelsesmæssig trivsel.

⁽¹⁾ EØSU's evalueringsrapport: *Evaluering af EU's skoleordning*.

2. Fokus på sundhed i alle politikker

2.1. Sundhed er en grundlæggende rettighed⁽²⁾ og en forudsætning for, at vores samfund og økonomi kan fungere. Derudover er navnlig børns ret til at vokse op glade og sunde og til at udvikle deres fulde potentiale anerkendt i FN's konvention om barnets rettigheder⁽³⁾. EØSU støtter den såkaldte One Health-model, der ligeledes bakkes op af Kommissionen, som en integreret tilgang, der har til formål at sikre balance i og bæredygtig optimering af menneskers sundhed.

2.2. Bekæmpelse af fedme blandt børn er afgørende for at nå verdensmålene for bæredygtig udvikling, især mål nr. 3, og derved sikre et sundt liv og fremme trivslen for personer i alle aldre og forbedre samtlige europæeres sundhedstilstand i fremtiden. Videnskaben fortæller os, at forebyggelse af fedme i kritiske faser af livet, f.eks. i de første leveår og i ungdomsårene, sandsynligvis giver de største sundhedsmæssige fordele, mindsker de sundhedsmæssige omkostninger og udgør den bedste mulighed for at bryde den onde cirkel, hvor fedme nedarves gennem flere generationer, samt rette op på de ernæringsmæssige uligheder.

2.3. I tråd hermed bifalder EØSU det kommende spanske EU-formandskabs anmodning om en sonderende udtalelse fra EØSU om mulige foranstaltninger til at mindske fedme blandt børn. Dette er på linje med tendensen blandt EU-institutionerne og EU-landenes regeringer til at udforme og udvikle strategier med sigte på at begrænse og forebygge fedme og overvægt blandt børn.

- i) I EU-strategien om barnets rettigheder⁽⁴⁾ anerkendes det, at en sund kost samt fysisk aktivitet er afgørende for børns fulde fysiske og mentale udvikling.
- ii) I initiativet om den europæiske børnegaranti, som bør bidrage til at sætte børns og unges rettigheder i centrum for EU's politikudformning, er fedme blandt børn et af de aspekter, som bør indgå i de nationale planer.
- iii) Denne udtalelse bygger desuden videre på EU-strategien om sundhedsproblemer i relation til ernæring, overvægt og fedme (2007), hvidbogen om fedme fra 2017 og EU's handlingsplan om fedme blandt børn 2014-2020⁽⁵⁾, som i lighed med denne rapport havde til formål at standse stigningen i overvægt og fedme blandt børn og unge (0-18 år). I den forbindelse opfordrer EØSU til at forny EU's handlingsplan om fedme blandt børn 2014-2020.

3. Fedme blandt børn i Europa: Hvordan står det til?

3.1. Ifølge Verdenssundhedsorganisationen (WHO)⁽⁶⁾ er fedme en kompleks og ikkeoverførbare sygdom med mange underliggende faktorer, og den defineres som overdreven fedtmasse, som kan skade sundheden. Fedme er også en risikofaktor ved udvikling af andre ikkeoverførbare sygdomme såsom hjerte-kar-sygdomme, stofskiftesygdomme, knogle- og ledsygdomme eller kræft⁽⁷⁾, psykiske lidelser og nedsat livskvalitet, hvilket nedsætter den forventede levetid og øger risikoen for at dø for tidligt. Disse konsekvenser fører i sidste ende til en betydelig stigning i landenes sundhedsudgifter samt andre individuelle, samfundsmæssige og økonomiske udgifter.

⁽²⁾ Retten til sundhed blev første gang nedfæstet i WHO's forfatning (1946), hvori det hedder, at »den højest opnåelige sundhedsstandard er en af de grundlæggende rettigheder for ethvert menneske...« I præamblen til forfatningen defineres sundhed som »en tilstand af fuldstændig fysisk, mental og socialt trivsel og ikke blot fraværet af sygdom eller svækkelse«. I verdenserklæringen om menneskerettighederne fra 1948 nævnes sundhed som en del af retten til en passende levemåde (artikel 25). Og den blev i 1966 endnu engang anerkendt som en menneskerettighed i den internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, artikel 12.

⁽³⁾ FN's konvention om barnets rettigheder, 1989.

⁽⁴⁾ Kommissionens (2021) EU-strategi for børns rettigheder. COM(2021) 142 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=CELEX:52021DC0142>.

⁽⁵⁾ https://health.ec.europa.eu/system/files/2016-11/childhoodobesity_actionplan_2014_2020_en_0.pdf.

⁽⁶⁾ Udkast til henstillinger om forebyggelse og behandling af fedme gennem hele livet, herunder mulige mål, Debatoplæg fra WHO. 2021. Kan findes her: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/obesity/who-discussion-paper-on-obesity-final190821.pdf?sfvrsn=4cd6710a_24&download=true.

⁽⁷⁾ Weihrauch-Blüher S, Wiegand, S. »Risk Factors and Implications of Childhood Obesity«. *Curr Obes Rep*. December 2018; 7(4): s. 254-259.

3.2. I dag er overvægt og fedme blandt børn fortsat en af de største udfordringer for folkesundheden i EU-landene. I den femte dataindsamlingsrunde under WHO's initiativ for overvågning af fedme blandt børn (gennemført mellem 2018 og 2020⁽⁸⁾) viste det sig, at 29 % af alle børn i alderen 7-9 år i de 33 deltagende lande var overvægtige⁽⁹⁾, og at 12 % led af fedme. Opdelte man tallene efter køn, lå drengene lidt højere end pigerne (idet 31 % af drengene og 28 % af pigerne led af overvægt, og 14 % af drengene og 10 % af pigerne led af fedme).

3.3. EØSU påpeger, at covid-19-pandemien kan have forværret problemet med fedme blandt børn. Der findes stadig flere tegn på, at covid-19-pandemien kan have øget forekomsten af fedme blandt børn, navnlig blandt de mest sårbare⁽¹⁰⁾.

3.4. EØSU bemærker med bekymring, at medlemsstaterne har forskellige tilgange til håndtering af fedme blandt børn (i forbindelse med forskellige aspekter såsom kommunikation, næringsdeklaration, fremme af fysisk motion og bæredygtig kost og nyere aspekter såsom sund brug af skærme og fremme af mental og følelsesmæssig sundhed), og opfordrer indtrængende Kommissionen og Europa-Parlamentet til at spille en mere proaktiv rolle på dette område og arbejde for øget standardisering og en mere effektiv ramme.

4. Faktorer, der medvirker til fedme blandt børn

Fedme kan ikke tilskrives en enkelt årsag, men udspringer af et komplekst samspil mellem forskellige faktorer⁽¹¹⁾. Disse faktorer kan være både individuelle (biologiske/genetiske, fysiologiske og livsstilmæssige), miljømæssige (påvirkningen fra de forskellige miljøer, personen udvikler sig i, f.eks. familien, skolen eller lokalsamfundet), psykosociale (uddannelsesniveau eller samfundslag) og økonomiske (familiens indkomstniveau⁽¹²⁾).

4.1. De psykosociale faktorer og økonomiske ressourcer følger sociale mønstre, kan gøre lavindkomstfamilier mere sårbare over for skadelige miljømæssige påvirkninger i alle livets faser og har en kumulativ effekt igennem hele livet.

4.2. Der er rigelig dokumentation for, at en usund ernæring og overvægt hos moderen inden undfangelsen og under graviditeten kan have store konsekvenser for barnets kropssammensætning i de første leveår og for dets tilbøjelighed til at udvikle fedme.

4.3. Desuden hænger overvægt blandt børn direkte sammen med **socioøkonomiske uligheder** i barndommen, som er blevet forværret af pandemien, og med den stigende inflation og den økonomiske krise, og fedme er i nogle tilfælde dobbelt så udbredt i lavindkomsthusholdninger, da deres livsstil adskiller sig fra den, der ses i husholdninger med højere indkomster.

4.4. **Fysisk aktivitet** er en af grundstenene i en sund livsstil hele livet igennem. Fysisk aktivitet er også en vigtig medvirkende faktor til forebyggelse og behandling af fedme blandt børn og tidlige metaboliske risikofaktorer⁽¹³⁾ og en væsentlig forudsætning for udviklingen af grundlæggende kognitive, motoriske og sociale færdigheder. Ikke desto mindre er 81 % af alle børn i alderen 11-17 år ikke tilstrækkeligt fysisk aktive⁽¹⁴⁾. Før pandemien angav kun én ud af syv 15-årige unge i WHO's europæiske region (14 %), at de udførte mindst en times moderat til kraftig fysisk aktivitet hver dag⁽¹⁵⁾. På samme måde nåede kun 25 % af drengene i 15-årsalderen og 15 % af pigerne i samme alder i 2014 op på det anbefalede niveau for fysisk aktivitet⁽¹⁶⁾.

⁽⁸⁾ Report on the fifth round of data collection, 2018–2020: WHO European Childhood Obesity Surveillance Initiative (COSI), WHO's europæiske regionalkontor, København, 2022.

⁽⁹⁾ Tallet for overvægt omfatter også tallet for fedme.

⁽¹⁰⁾ WHO European Regional Obesity Report 2022 og <https://www.who.int/europe/news/item/11-05-2021-high-rates-of-childhood-obesity-alarming-given-anticipated-impact-of-covid-19-pandemic>.

⁽¹¹⁾ World Health Organization (2012), *Population-based approaches to childhood obesity prevention*. Genève, WHO.

⁽¹²⁾ Kansra, A.R., Lakkunarajah, S., Jay, M.S., *Childhood and Adolescent Obesity: A Review*, 2021; 8:581461.

⁽¹³⁾ Whiting, S., et. al., »Physical Activity, Screen Time, and Sleep Duration of Children Aged 6-9 Years in 25 Countries: An Analysis within the WHO European Childhood Obesity Surveillance Initiative (COSI) 2015-2017«, *Obes Facts*, 2021; 14(1) s. 32-44.

⁽¹⁴⁾ Guthold R., Stevens G.A., Riley L.M., Bull F.C., »Global trends in insufficient physical activity among adolescents: a pooled analysis of 298 population-based surveys with 1·6 million participants«, *Lancet Child Adolesc Heal*, 2020; 4(1) s. 23-35.

⁽¹⁵⁾ Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling (OECD)/Den Europæiske Union. *Health at a Glance: Europe 2022: State of Health in the EU Cycle*. OECD Publishing, Paris, 2022.

⁽¹⁶⁾ *Adolescent obesity and related behaviours: trends and inequalities in the WHO European Region, 2002–2014*, WHO's regionale kontor for Europa, København, 2017.

4.5. En **usund kost** med et højt indtag af føde- og drikkevarer med meget fedt, sukker og salt er forbundet med højere grad af fedme og dårligere almen sundhedstilstand. Modsat er kostvaner, der går i retning af middelhavskost, atlantehavskost eller nordisk kost eller blot en kost baseret på især friske og plantebaserede fødevarer, forbundet med bedre sundhedsresultater⁽¹⁷⁾ ⁽¹⁸⁾. Ifølge den seneste runde i WHO's initiativ for overvågning af fedme blandt børn⁽¹⁹⁾ spiser mindre end halvdelen (43 %) af børn i alderen 6-9 år i WHO's europæiske region frisk frugt dagligt, mens 7 % aldrig spiser frugt eller spiser det mindre end én gang om ugen. Samtidig er det kun en tredjedel (34 %) af børn i alderen 6-9 år, der spiser grøntsager hver dag.

4.6. Ud fra et økonomisk og socialt synspunkt påpeger EØSU også, at den globale **stigning i fødevarerpriserne** påvirker forbrugerpriserne i EU og derved de indkøbsmønstre og spisevaner, der gør sig gældende i familierne og blandt børn og unge i Europa, herunder navnlig de mest sårbare.

4.7. **Følelsesmæssig trivsel** og fedme er tæt forbundne størrelser. På den anden side øger fedme i barndommen risikoen for at blive udsat for forskelsbehandling, stigmatisering og mobning i skolen og hæmmer dermed barnets følelsesmæssige trivsel.

4.8. For meget **skærmtid** har vist sig at være en af de medvirkende faktorer til forekomsten af overvægt/fedme og er indbyrdes forbundet hermed⁽²⁰⁾ ⁽²¹⁾, og selv om anbefalingen fra internationale organisationer og offentlige organer lyder på højst 120 minutters daglig skærmtid, tyder det ikke på, at den bliver fulgt af de europæiske børn og unge⁽²²⁾.

5. Foranstaltninger til at bekæmpe fedme blandt børn

5.1. Bekæmpelse af fedme blandt børn kræver både et fokus på hele livsforløbet og en samtidig indsats for at bekæmpe de mange årsager til fedmen. EØSU foreslår at anvende en helheds- og deltagerorienteret tilgang. Hvis det skal lykkes at reducere forekomsten af fedme og overvægt blandt de europæiske børn og unge, er der brug for samarbejde mellem og tilsagn fra alle aktører⁽²³⁾: offentlige myndigheder, den private sektor/erhvervslivet, medier, uddannelses- og sundhedsinstitutioner og familierne. Denne omfattende indsats bør desuden bygge på en positiv og ikkestigmatiserende tilgang.

5.2. EØSU opfordrer indtrængende til en fornyelse af EU's handlingsplan for 2014-2020 om fedme blandt børn, som bør sigte mod at fremme en afbalanceret kost, fysisk aktivitet og sunde uddannelsesmæssige og sociale miljøer samt sikre sundhedspleje, beskytte de mest sårbare grupper, tilskynde til og fremme socialt ansvar for sundhed fra virksomhedernes side og i reklamer samt fremme synergier mellem de forskellige offentlige myndigheder. Udvalget anbefaler desuden at iværksætte tiltag, der på globalt plan og på tværs af sektorer fremmer en sund ændring af de miljøer, hvor børn og unge lever og vokser op.

5.3. EØSU minder om anbefalingerne i sin evaluering af EU's skolemadsordning⁽²⁴⁾ samt udtalelserne om sunde og bæredygtige kostvaner og fra jord til bord-strategien, og opfordrer Kommissionen til at medtage foranstaltninger til bekæmpelse af fedme blandt børn i den næste ramme for bæredygtige fødevarer, f.eks. i forbindelse med mærkning og offentlige indkøb.

⁽¹⁷⁾ Willett, W. et al., »Food in the Anthropocene: the EAT-Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems«, 2019, the Lancet, vol. 393, s. 447-492.

⁽¹⁸⁾ Afshin, Ashkan et al., »Health effects of dietary risks in 195 countries, 1990-2017: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2017«, the Lancet, Volume 393, Issue 10184, s. 1958-1972.

⁽¹⁹⁾ Report on the fifth round of data collection, 2018-2020: WHO European Childhood Obesity Surveillance Initiative (COSI), WHO's europæiske regionalcenter, København, 2022.

⁽²⁰⁾ Fang, K., Mu, M., Liu, K., He, Y. »Screen time and childhood overweight/obesity: A systematic review and meta-analysis«. Child Care Health Dev. September 2019; 45(5): s. 744-753.

⁽²¹⁾ Haghjoo, P., Siri, G., Soleimani, E., Farhangi, M.A., Alesaeidi, S. »Screen time increases overweight and obesity risk among adolescents: a systematic review and dose-response meta-analysis«. BMC Primary Care, 2022; 23(1), s. 161.

⁽²²⁾ Report on the fifth round of data collection, 2018-2020: WHO European Childhood Obesity Surveillance Initiative (COSI), WHO's europæiske regionalcenter, København, 2022.

⁽²³⁾ Dobbs, R., Sawers, C., Thompson, F., Manyika, J., Woetzel, J.R., Child, P. et al., Overcoming obesity: An initial economic analysis, McKinsey Global Institute, 2014.

⁽²⁴⁾ EØSU's evalueringsrapport: *Evaluering af EU's skoleordning*.

5.4. EØSU understreger også endnu en gang betydningen af at styrke fødevaredemokratiet og er som påpeget i andre udtalelser overbevist om, at demokratiske innovationer såsom fødevarepolitiske råd og fremme af deltagerorienterede tilgange kan være med til at øge fødevarepolitikens kvalitet og legitimitet. Udvalget tilskynder på europæisk plan til, at der oprettes et instrument som f.eks. et råd for den europæiske fødevarepolitik.

5.5. Det makrosociale miljø

5.5.1. Inden for det makrosociale miljø slår EØSU til lyd for, at alle aktører tilpasser deres indsats til hinanden med henblik på at skabe et socialt økosystem, der fremmer en kulturmæssig ændring hen imod mindsket ulighed og en sundere livsstil.

5.5.2. EØSU gentager sin opfordring til, at der udvikles foranstaltninger, som kan sætte de offentlige systemer bedre i stand til at forebygge og håndtere særligt sårbare omstændigheder, der står i vejen for en sund livsstil.

5.5.3. Udvalget understreger behovet for at gå videre med sociale tiltag, der gør det lettere for familier at forene arbejde og familieliv samt tage medansvar, og som gør det muligt for dem at kunne dyrke og bruge mere tid på sunde aktiviteter.

5.5.4. EØSU anbefaler, at man fremmer offentlige strategier, der sikrer adgang til sportsfaciliteter uden nogen form for forskelsbehandling, og gør det nemmere at være tilstrækkeligt fysisk aktiv. EØSU anbefaler at mindske den kønsbestemte og sociale kløft i forbindelse med udøvelse af aktiviteter, herunder fysiske aktiviteter, sikre inklusive rum og fremme et mere mangfoldigt udbud.

5.5.5. EØSU mener, at de offentlige myndigheder bør have et stærkere fokus på bekæmpelse af fedme, når de skal udforme, gennemføre og overvåge lovgivning og politikker på alle politikområder, og i den forbindelse tage hensyn til de medvirkende faktorer til overvægt og fedme.

5.5.6. EØSU bemærker med bekymring, at de fleste nationale restriktioner for promovning af og reklamer for fødevarer og ikkealkoholiske drikkevarer rettet mod børn er for svage, og at de eksisterende frivillige tilgange ikke i tilstrækkelig høj grad beskytter børn og unge. Udvalget mener, at WHO's ernæringsprofil kan bruges som grundlag for at begrænse reklamer for produkter med et højt indhold af sukker, fedt eller salt, og finder det vigtigt at tage ved lære af andre landes gode eksempler på foranstaltninger og praksis, hvor forskellige politikker, herunder lovgivning, har vist sig effektive, når det gælder om at begrænse børns eksponering for audiovisuel kommerciel kommunikation om føde- og drikkevarer med højt indhold af salt, sukker, fedt, mættet fedt eller transfedtsyrer. Det er samtidig vigtigt at sikre, at reglerne vedrørende sendetid for børneprogrammer altid overholdes, og at enhver reklame er i overensstemmelse med princippet om reklame-troværdighed. Der mindes om, at WHO går ind for at begrænse alle relevante former for fødevarereklamer, der henvender sig til børn.

5.5.7. EØSU mener, at det er afgørende, at EU-institutionerne fremmer forbruget af de fødevarer, der anses for at udgøre kernen i en sund og bæredygtig kost (friske og lokalt producerede frugter og grøntsager i sæson samt bælgfrugter, fuldkorn og animalske proteiner såsom fisk). Dette kan ske ved f.eks. at lægge vægt på politikker til fremme af EU's landbrugsprodukter, ved at udvikle offentlige udbud, der fremmer sunde og bæredygtige kostvaner, eller ved at gøre brug af skattemæssige incitamenter (såsom momsnedsettelse) som et instrument til at støtte køb og forbrug af sådanne fødevarer.

5.5.8. EØSU opfordrer også medlemsstaterne og fødevarevirksomhederne til at forbedre produkternes sammensætning som et middel til at fremme en sundere kost. Hvis ikke man frivilligt opnår en reduktion af visse kritiske næringsstoffer, bør regeringerne undersøge hvilke yderligere incitamenter og foranstaltninger, der kan bringes i anvendelse, herunder afgifter afpasset efter indholdet af det pågældende næringsstof.

5.5.9. EØSU mener, at det er nødvendigt, at de offentlige myndigheder inden for rammerne af deres respektive beføjelser sikrer adgang til gratis drikkevand ved at indføre behørigt markerede drikkevandsfontæner i offentlige rum, uddannelsesinstitutioner, pladser til fritidsaktiviteter samt sportspladser og rekreative områder.

5.5.10. EØSU mener, at der bør gøres en indsats for at fremme forskning i de medvirkende faktorer til overvægt og fedme samt formidle denne forskning som et strategisk element i en koordineret indsats på sundhedsområdet.

5.5.11. For så vidt angår efterspørgsel understreger EØSU endnu en gang, at offentlige politikker bør sætte forbrugerne i stand til at vælge en sundere kost gennem uddannelse og oplysning i form af enkle og direkte oplysningskampagner eller udbredelsen af pædagogiske kostretningslinjer.

5.5.12. EØSU går ind for en tilgang, der omfatter hele samfundet, og opfordrer derfor til, at der oprettes et instrument som f.eks. et europæisk fødevarepolitisk råd, hvilket EØSU har slået til lyd for i adskillige udtalelser, og hvis opgave bl.a. skal være at bekæmpe fedme blandt børn.

5.6. Familiemiljøet

5.6.1. EØSU er klar over, at familien er et sted, hvor viden og vaner videreføres, og den første prisme, hvorigennem den daglige virkelighed opfattes, ligesom det er i familien, at de første adfærdsmønstre begynder at tegne sig ⁽²⁵⁾. Udvalget opfordrer derfor til at sikre, at borgerne får nøjagtige og nyttige oplysninger om betydningen af at reducere digital stillesiddende adfærd og om sunde søvnvaner, ernæringsbehov i alle aldre og fremme af fysisk aktivitet.

5.6.2. EØSU mener konkret, at der bør iværksættes programmer og foranstaltninger til at opbygge kapacitet og øget viden om håndtering af overvægt blandt børn og til at forebygge stigmatisering og forhindre negative kropsopfattelser. Udvalget mener ligeledes, at det er vigtigt at instruere familier i en sund brug af informations- og kommunikationsteknologi, herunder til at indgå relationer ⁽²⁶⁾, især hvad angår skærmtid og indhold.

5.6.3. Det er også vigtigt at fremme foranstaltninger såsom støtte til amning, udarbejde retningslinjer for supplerende kost til spædbørn og bedre forældrefærdigheder eller organisere og udbrede kurser i sund og nem madlavning, især for familier med få ressourcer.

5.7. Uddannelsesmiljøet

5.7.1. Børn tilbringer en stor del af deres tid i uddannelsesmiljøer, ikke kun i rent uddannelsesmæssig sammenhæng, men også i deres fritid eller uden for undervisningstiden.

5.7.2. I den forbindelse er det vigtigt, at der i dette miljø anlægges en positiv tilgang til indsatsen mod fedme blandt børn uden at skabe social stigmatisering eller modstand mod fremstillinger af visse kropstereotyper. For EØSU er det afgørende at fremme en positiv kropsopfattelse og i den forbindelse have særligt fokus på at forebygge enhver form for diskriminerende adfærd eller adfærd, der kan tyde på en begyndende spiseforstyrrelse.

5.7.3. EØSU påpeger desuden, at skolemiljøet bør fremme fysisk aktivitet og en sund kost. Udvalget mener, at en af de vigtigste foranstaltninger til dette formål består i at ændre de nuværende læseplaner, da der efter udvalgets opfattelse er brug for at afsætte mere tid til fysisk aktivitet, udvide viften af sportsaktiviteter og investere mere i undervisning i kost, ernæring og madlavning.

5.7.4. EØSU mener, at skolekantineerne spiller en central rolle i at fremme sunde kostvaner hos børn og unge, hvorfor det anses for vigtigt at sikre, at de forefindes på alle uddannelsesstadier, og at den tilbudte kost er sund, afbalanceret og af høj kvalitet.

5.8. Fritidsområder: udformning af sunde bymiljøer

5.8.1. EØSU mener, at udformningen og anvendelsen af det fysiske miljø (herunder skoler, transportsystemer, bydele og sportscentre) bør have til formål at sikre passende og sikre muligheder for fritidsaktiviteter og aktiv leg og for fysisk aktivitet generelt ⁽²⁷⁾.

⁽²⁵⁾ Hebestreit, A., Intemann, T., Siani, A., et al. »Dietary Patterns of European Children and Their Parents in Association with Family Food Environment: Results from the I.Family Study«. *Nutrients*. 2017; 9(2), s. 126.

⁽²⁶⁾ Informations- og kommunikationsteknologier.

⁽²⁷⁾ Tackling obesity by creating healthy residential environments, WHO, 2007.

5.8.2. I lyset af ovenstående opfordrer EØSU indtrængende medlemsstaterne til at udvide og forbedre deres offentlige rum og infrastrukturer, således at de fremmer og letter aktiv mobilitet ved at skabe mere plads til fodgængere og gøre det lettere at cykle, navnlig i områderne omkring eller på vej til uddannelsesinstitutioner. Udvalget skønner desuden, at der er brug for at skabe byrum med sportsarealer, legepladser og grønne områder, som er tilgængelige, sikre og tiltalende for børn og unge.

5.8.3. EØSU ser det som afgørende at udvide grønne områder, parker og rekreative områder, så der er plads til fysisk aktivitet, fremme brugen af trapper som et alternativ til elevatorer eller rulletrapper i fritidsområder og lette adgangen til gratis drikkevand.

5.9. Det digitale og audiovisuelle miljø

5.9.1. EØSU minder om vigtigheden af den korrekte gennemførelse af EU's direktiv om audiovisuelle medietjenester (AVMS-direktivet) og foreslår at bruge det digitale miljø lige fra radio- og TV-udsendelser til nyere medieformer, herunder sociale medier såsom Instagram og TikTok, til at fremme en sund livsstil, sunde relationer og en sund adfærd. I den forbindelse efterlyser EØSU, som udvalget også har gjort det ved tidligere lejligheder⁽²⁸⁾, at der iværksættes visuelle reklamekampagner inspireret af reklamekampagner til fordel for sunde fødevarer og kostvaner, en aktiv livsstil og sunde skærmvaner.

5.10. Sundhedsmiljøet

5.10.1. Efter EØSU's opfattelse er det afgørende, at de kompetente sundhedsmyndigheder ajourfører deres anbefalinger på grundlag af videnskabelig dokumentation om aktiviteter og tiltag, der har vist sig at være effektive i forebyggelsen, bekæmpelsen og overvågningen af overvægt og fedme.

5.10.2. Desuden bør der sikres lige adgang til omfattende sundhedstjenester, ligesom det bør sikres, at personer, der lider af eller er i risiko for overvægt eller fedme, inden for rammerne af den universelle sygesikring kan få systematisk og personlig vejledning og rådgivning fra sundhedsprofessionelle vedrørende øget fysisk aktivitet og en afbalanceret kost. I den forbindelse skal der gøres en indsats for at overvåge børns sundhedstilstand fra fødslen og op i ungdomsårene, herunder overvågning af overvægt og fedme, og fremme sundhedsoplysning og øget bevidsthed om en sund livsstil blandt børn og unge og deres familier.

5.10.3. Det er afgørende at tilbyde socioøkonomisk sårbare familier en målrettet støtte fra professionelle sundhedsarbejdere, som er kulturelt afpasset, praktisk og opbyggende, og som styrker en sund opvækst med hensyn til fedme og overvægt og den dermed forbundne livsstil.

5.10.4. På grundlag af den eksisterende viden mener EØSU desuden, at det er nødvendigt at gå i proaktiv dialog med kvinder og par, der overvejer at få børn, og yde rettidig og kulturelt lydhør støtte til fremme af en sund livsstil under graviditeten og amningen, ledsaget af folkeoplysning til fremme af bedre ernæring og fysisk aktivitet inden undfangelsen, og at skabe bedre rammer for og støtte i forbindelse med amning.

Bruxelles, den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽²⁸⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om fremme af sunde og bæredygtige kostvaner i EU (initiativudtalelse) (EUT C 190 af 5.6. 2019, s. 9).

III

(Forberedende retsakter)

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG

580. PLENARFORSAMLING I DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG,
12.7.2023-13.7.2023

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om foranstaltninger til reduktion af omkostningerne ved etablering af gigabitnet til elektronisk kommunikation og om ophævelse af direktiv 2014/61/EU (forordning om gigabitinfrastruktur)

(COM(2023) 94 final — 2023/0046 (COD))

(2023/C 349/18)

Ordfører: **Maurizio MENSI**

Anmodning om udtalelse	Rådet for den Europæiske Union, 3.4.2023 Europa-Parlamentet 29.3.2023
Retsgrundlag	Artikel 114 og 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Transport, Energi, Infrastruktur og Informationssamfundet
Vedtaget i sektionen	26.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	173/1/1

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU glæder sig over Kommissionens forslag til forordning («forordningen om gigabitinfrastruktur») og støtter dets mål og indhold.

1.2. For at nå de mål, der er fastsat i forordningen om gigabitinfrastruktur, understreger EØSU betydningen af hurtige, effektive og forenklede procedurer samt passende vilkår, betingelser og priser, som kan anvendes på en ensartet måde overalt i hele EU. I den forbindelse ville det især være nyttigt med særlige retningslinjer fra Kommissionen.

1.3. EØSU anerkender, at deling af eksisterende infrastruktur er afgørende for at nå målene for EU's digitale årti 2030, og understreger også betydningen af at garantere nettenes sikkerhed og robusthed og deres beskyttelse. For at nå EU's konnektivitetsmål er der behov for en omfattende strategi, der kombinerer den nyeste teknologi med robuste, uafhængige og sikre forsyningskæder. Med henblik herpå bør forordningen om gigabitinfrastruktur tilskynde netværksudbydere til at vælge teknologikomponenter, der garanterer et højt niveau af digital sikkerhed, mindsker risikoen for netværksafbrydelser og tager passende hånd om situationen, hvis det skulle ske.

1.4. EØSU mener, at det er vigtigt, at medlemsstaterne har mulighed for at opretholde eller indføre foranstaltninger i overensstemmelse med EU-retten, der går videre end minimumskravene i forordningen om gigabitinfrastruktur, som det udtrykkeligt fremgår af betragtning 11.

1.5. EØSU mener, at udrulningen af net med meget høj kapacitet (VHC-net) og gigabitkonnektivitet er afgørende for udviklingen og den socioøkonomiske samhørighed, da det er en afgørende faktor for en lige økonomisk udvikling for SMV'er og professionelle tjenesteydelser, digitale arbejdspladser og levering af elektroniske tjenester i fjertliggende områder.

1.6. EØSU mener, at de centrale informationssteder med et minimum af oplysninger om fysisk infrastruktur, som ejere af offentlig infrastruktur skal stille til rådighed, bør integreres og kobles sammen med andre databaser, som allerede er tilgængelige på nationalt plan, så man undgår overlappinger og mindsker omkostningerne.

1.7. EØSU mener, at strømledning og digitalisering af licensprocessen er et vigtigt element i udviklingen af elektroniske kommunikationsnet. Det er imidlertid ikke nødvendigvis i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet at gøre stiltiende samtykke til anlægsrettigheder obligatorisk, og det kan være skadeligt for ejendomsretten som fastsat i artikel 17 og 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder.

1.8. EØSU mener, at hurtig etablering af infrastruktur, koordinering af anlægsarbejder, synergieffekter mellem de forskellige netoperatører og fælles anvendelse af den eksisterende fysiske infrastruktur bidrager til at mindske udgifterne, da miljøpåvirkningen mindskes, idet man undgår yderligere anlægsarbejder, og til at nå miljømålene.

1.9. EØSU mener, at forslaget bør specificere verificerbare foranstaltninger og tiltag, der vil sikre en afbalanceret udvikling og lige adgang til VHC-net, for at undgå at udvide kløften mellem lande og regioner med forskellige udviklingshastigheder og -kapaciteter, i overensstemmelse med erklæringen om digitale rettigheder og principper, og for at sikre, at alle i EU har adgang til konnektivitet af høj kvalitet med tilgængelig internetadgang for alle, herunder personer med lav indkomst.

2. Baggrund

2.1. Udrulning af net med meget høj kapacitet, herunder fibernet og 5G, er en strategisk prioritet på EU-plan som led i bestræbelserne på at nå EU's strategiske mål og digitale mål senest i 2030. Adgang til VHC-net er afgørende for en lang række innovative applikationer, som har potentiale til at omstille og bidrage til at fremtidssikre mange sektorer i EU's økonomi såsom handel, bilindustrien, fremstillingsindustrien, sundhedssektoren, transportsektoren, landbruget og forsyningssektoren.

2.2. Blandt de initiativer, der er iværksat for at fjerne hindringer og fremme udbredelsen af VHC-net, indførte Kommissionen i 2014 direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne⁽¹⁾ for at lette og tilskynde til udrulning af net ved at sænke etableringsomkostningerne gennem harmoniserede foranstaltninger på EU-plan. Otte år efter ikrafttrædelsen er direktivet imidlertid stadig langt fra at nå sine mål. Behovet for at revidere direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne afspejles godt i Kommissionens rapport fra 2018 om direktivets gennemførelse samt i bidrag fra centrale interessenter til den offentlige høring om direktivet, som Kommissionen lancerede i december 2020. Det fremgik af denne høring, at kun 20 % af respondenterne mente, at direktivet var effektivt med hensyn til at lette udrulningen af højhastighedsnet til elektronisk kommunikation til en lavere pris, og kun 11 % mente, at det reducerede tidsforbruget og omkostningerne ved udstedelse af tilladelser.

2.3. Direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne har kun delvis nået sine mål om at øge bredbåndsdækningen. Ifølge indekset over den digitale økonomi og det digitale samfund (DESI), er procentdelen af husstande, der er omfattet af en internethastighed på 30 Mbps, steget fra 58,1 % i 2013 til 90 % i 2022. Alligevel er direktivet blevet gennemført forskelligt i de forskellige medlemsstater, undertiden med divergerende fortolkninger.

⁽¹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/61/EU af 15. maj 2014 om foranstaltninger for at reducere omkostningerne ved etablering af højhastighedsnet til elektronisk kommunikation (EUT L 155 af 23.5.2014, s. 1).

2.4. Kommissionen var opmærksom på behovet for at forbedre effektiviteten af direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne og indledte derfor en revisionsproces og foreslog en forordning (forordningen om gigabitinfrastruktur). Forordningen om gigabitinfrastruktur har til formål at afhjælpe manglerne i direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne og bidrage til en omkostningseffektiv og rettidig udrulning af de VHC-net, der er nødvendige for at sikre, at EU opfylder sine målsætninger og digitale mål senest i 2030.

2.5. Forslaget er baseret på henstillingen om konnektivtetsværktøjskassen, der blev vedtaget i september 2020 for at imødekomme de voksende konnektivtetsbehov, som covid-19-pandemien havde udløst, med det formål at reducere omkostningerne til udrulning af gigabitnet og sikre hurtig udbredelse af radiofrekvenser til 5G. Med henblik herpå udpegede medlemsstaterne i marts 2021 39 tilfælde af bedste praksis (hvoraf 22 vedrørte reduktion af etableringsomkostninger), der skulle indgå i konnektivtetsværktøjskassen.

2.6. Ifølge Kommissionen blev forordningen om gigabitinfrastruktur udformet med henblik på at forbedre konnektiviteten i EU, tilskynde til innovation og tilskynde til investeringer. Den vil bidrage til at fremskynde udrulningen af den fysiske infrastruktur, der anvendes til gigabitnet, ved at styrke koordineringen af anlægsarbejder mellem netoperatører, som tegner sig for op til 70 % af omkostningerne til udrulning af nettet. Den har også til formål at strømline de administrative procedurer for udrulning af nye net ved at forbedre adgangen til fysisk infrastruktur og gennemsigtigheden i forbindelse med planlagte anlægsarbejder og sikre klarere betingelser for adgang til fysisk infrastruktur (herunder bygningsintern infrastruktur) samt fremskynde og digitalisere procedurerne for udstedelse af tilladelser, hvis ansøgninger skal besvares inden for 15 dage og anses for stiltiende godkendt senest fire måneder efter modtagelsen.

3. Generelle bemærkninger

3.1. EØSU glæder sig over Kommissionens mål om at tilpasse direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne til den seneste og nuværende teknologiske, markedsmæssige og lovgivningsmæssige udvikling og fremme en mere effektiv og hurtig udrulning af mere bæredygtige net, hvilket vil sikre tilpasning til den europæiske kodeks for elektronisk kommunikation⁽²⁾ og bidrage til at gøre informations- og kommunikationsteknologisektoren grønnere som led i den europæiske grønne pagt.

3.2. EØSU værdsætter beslutningen om at anvende en forordning som retsinstrument frem for et direktiv på grund af risikoen for forsinkelser og uoverensstemmelser i de nationale gennemførelsesprocesser forbundet med sidstnævnte. En forordning sikrer ensartethed og begrænser fragmenteringen af de nationale love, hvilket er afgørende for at nå Kommissionens ambitiøse konnektivtetsmål senest i 2030. Et direktiv ville sandsynligvis først finde anvendelse efter fristens udløb og derfor ikke opfylde Kommissionens målsætning om hurtigt at skabe en gunstig retlig ramme. En forsinkelse i forenklingen af tilladelsesprocessen for udrulning kan også bringe udviklingen af det digitale indre marked i fare. Den seneste udvikling i den digitale sektor har potentiale til at bringe integrationen på det indre marked op på et nyt niveau med fremkomsten af aktører, der opererer på tværs af grænserne, hvilket vil stimulere investeringerne.

3.3. Den lave og inkonsekvente anvendelse af direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne samt manglen på vejledning har ført til fragmenterede nationale love og lovgivningsmæssig usikkerhed. Dette har skabt hindringer for investeringer og aktiviteter på tværs af grænserne samt hindringer for virksomheder, der søger at opnå stordriftsfordele på EU-plan og dermed høste fordelene ved EU's indre marked. Som følge heraf er der behov for større harmonisering for at fremme udviklingen af grænseoverskridende aktiviteter i denne sektor og undgå et Europa i to hastigheder.

3.4. Foranstaltningerne i forslaget har i det væsentlige til formål at: forbedre koordineringen på tværs af sektorer; forenkle og fremskynde procedurerne for udstedelse af tilladelser; gøre proceduren for adgang til oplysninger om eksisterende infrastruktur og planlagte anlægsarbejder samt for indgivelse af ansøgninger om tilladelse fuldt ud digital; forenkle genanvendelsen af offentlig infrastruktur og udrulningen af netinfrastruktur for operatørerne; forberede innovation, således at alle nye bygninger og bygninger, der gennemgår større renoveringsarbejder, udstyres med fiber- og fiberforberedt infrastruktur; og bidrage til bæredygtighed ved at mindske miljøpåvirkningen fra elektroniske kommunikationsnet ved at fremme deling af infrastruktur og indførelse af mere effektive teknologier, genbrug af eksisterende infrastruktur og bedre koordinering af anlægsarbejder.

3.5. Operatørerne vil kunne indgive ansøgninger om tilladelser og få adgang til alle nødvendige oplysninger om eksisterende infrastruktur og planlagte anlægsarbejder digitalt. EU mener, at dette vil sætte operatørerne i stand til at udrulle net til lavere omkostninger. Ifølge konsekvensanalysen medfører dette en besparelse på 4,5 mia. EUR med en reduktion af de offentlige tilskud på 2,4 mia. EUR.

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2018/1972 af 11. december 2018 om oprettelse af en europæisk kodeks for elektronisk kommunikation (EUT L 321 af 17.12.2018, s. 36).

3.6. Definitionerne i forslaget er også blevet udvidet i forhold til direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne. Forslaget finder anvendelse på adgangsgivende netoperatører, så det også omfatter udbydere af tilhørende faciliteter såsom kabelkanaler, master og pæle og fysisk infrastruktur, der omfatter infrastruktur, der ejes af offentlige institutioner såsom lokale myndigheder, og bygninger og indgange til bygninger og andre aktiver, herunder gadeinventar såsom lygtepæle, vejskilte, trafiklys, skilte, bus- og sporvognsstoppesteder og metrostationer.

3.7. Forslaget indfører nye foranstaltninger for at øge gennemsigtigheden af den eksisterende fysiske infrastruktur. Det kræver f.eks., at ejere af offentlig infrastruktur stiller et minimum af oplysninger om fysisk infrastruktur til rådighed via såkaldte centrale informationssteder. Det indeholder desuden strengere regler om koordinering af planlagte anlægsarbejder, som det allerede er fastsat i direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne, men er blevet udvidet betydeligt med hensyn til anvendelsesområde og anvendelse på dette område. F.eks. skal netudbyderen stille de oplysninger om anlægsarbejder, der kræves i henhold til forslaget, til rådighed i digitalt format via et centralt informationssted mindst tre måneder før den første anmodning om tilladelse. Eftersom der allerede findes databaser med disse oplysninger i mange EU-lande, mener EØSU i den forbindelse, at det centrale informationssted bør integreres og kobles sammen med andre databaser, så man undgår overlapninger og mindsker omkostningerne.

3.8. Forslaget omfatter også foranstaltninger vedrørende tilladelsesprocedurer, som skal standardiseres på nationalt plan og gøres fuldt tilgængelige gennem indførelse af stiltiende godkendelse, hvilket anses for at være sket fire måneder efter indgivelsen af en anmodning. Desuden er der indført et mærke for »fiberklar« for at kontrollere, om en bygning opfylder kravene til installation af et net med meget høj kapacitet (VHC-net) som f.eks. fibernet, hvilket skal være en forudsætning for udstedelse af byggetilladelser til nye bygninger. EØSU understreger ikke desto mindre, at det er vigtigt at etablere VHC-net i disse bygninger for at udnytte deres fulde potentiale og gøre bedst mulig brug af de investerede midler.

3.9. EØSU mener, at det er vigtigt, at medlemsstaterne har mulighed for at opretholde eller indføre foranstaltninger i overensstemmelse med EU-retten, der går videre end minimumskravene i forordningen om gigabitinfrastruktur, som det udtrykkeligt fremgår af betragtning 11, hvor det med rette fastslås, at forordningen ikke forhindrer, at der gennemføres nationale foranstaltninger, der er i overensstemmelse med EU-retten, og som har til formål at fremme delt brug af eksisterende fysisk infrastruktur eller muliggøre en mere effektiv etablering af ny fysisk infrastruktur ved at supplere de rettigheder og forpligtelser, der fastsættes i forordningen om gigabitinfrastruktur.

4. Særlige bemærkninger

4.1. Forslaget er i overensstemmelse med den europæiske kodeks for elektronisk kommunikation, der trådte i kraft i december 2020, og som har ajourført EU's regelsæt for elektronisk kommunikation, og bidrager til opfyldelsen af dets mål med hensyn til at tilskynde til investeringer i avancerede konnektivetsnet. Selv om kodeksen hovedsagelig fokuserer på at forbedre konkurrencen, indeholder krav til virksomheder med en stærk markedsposition og vedrører ikke blot fysisk infrastruktur, men også elektroniske kommunikationsnet såsom fiberkabler, er hovedformålet med forordningen om gigabitinfrastruktur at fjerne hindringerne for netudrulning i betragtning af den nuværende teknologiske, markedsmæssige og lovgivningsmæssige udvikling.

4.2. Med henblik på at nå de mål, der er fastsat i forordningen om gigabitinfrastruktur, glæder det EØSU, at teksten er i overensstemmelse med definitionerne i kodeksen, og udvalget understreger betydningen af hurtige, effektive og forenklede procedurer samt passende vilkår, betingelser og priser, som kan anvendes på en ensartet måde overalt i hele EU. EØSU mener, at det i den forbindelse ville være særligt nyttigt med retningslinjer fra Kommissionen.

4.3. I overensstemmelse med det mål, der er fastsat i EU's digitale årti 2030, hvori det hedder, at alle europæiske husstande senest i 2030 bør være omfattet af gigabitnet og hurtige mobilnet, og i modsætning til direktivet om reduktion af bredbåndsomkostningerne, fremmer forslaget til forordning udrulningen af VHC-net med adgangsforpligtelser for ejere af fysisk infrastruktur uanset deres markedsposition. EØSU støtter udvidelsen af anvendelsesområdet, hvilket giver alle enheder, der leverer infrastruktur, mulighed for at få gavn af de hurtige tilladelsesprocedurer som følge af forordningen om gigabitinfrastruktur. Udvalget understreger imidlertid betydningen af at sikre, at lovgivningsrammen er bred nok til at imødekomme de forskellige behov blandt alle de interessenter, der er involveret i udrulningen af VHC-net i EU.

4.4. EØSU anerkender, at deling af eksisterende infrastruktur er afgørende for at nå målene for EU's digitale årti 2030, og understreger også betydningen af at garantere nettenes sikkerhed og robusthed og deres beskyttelse. For at nå EU's konnektivetsmål er der behov for en omfattende strategi, der kombinerer den nyeste teknologi med robuste, uafhængige og sikre forsyningskæder. Det er nødvendigt for at forhindre afbrydelser af tjenester, som følge af svigt eller cyberangreb. Med henblik herpå bør forordningen om gigabitinfrastruktur tilskynde netværksudbydere til at vælge teknologikomponenter, der garanterer et højt niveau af digital sikkerhed, mindsker risikoen for netværksafbrydelser og tager passende

hånd om situationen, hvis det skulle ske. Nettets robusthed, modstandsdygtighed og cybersikkerhed er af afgørende betydning for, hvor effektivt målene for forordningen om gigabitinfrastruktur kan opnås, i overensstemmelse med EU's nuværende ramme og relevante aspekter, bl.a. i lyset af eventuelle fremtidige EU-tiltag på området i Kommissionens nye embedsperiode fra 2024.

4.5. EØSU understreger, at passende vilkår, betingelser og priser samt hurtige, effektive og forenklede procedurer er vigtige elementer for adgang til infrastruktur. I den henseende mener EØSU, at Kommissionen bør vedtage specifikke retningslinjer, eftersom det er nødvendigt at sikre effektivitet i systemet ved f.eks. at undgå for høje priser, der vil virke hæmmende på udbredelsen af VHC-net.

4.6. EØSU mener, at strømlining og digitalisering af licensprocessen er et vigtigt element i udviklingen af elektroniske kommunikationsnet. EØSU mener imidlertid ikke, at det nødvendigvis er i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet at gøre stiltiende samtykke til anlægsrettigheder obligatorisk, og at det kan være skadeligt for ejendomsretten som fastsat i artikel 17 og 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder.

4.7. EØSU mener, at hurtig etablering af infrastruktur, koordinering af anlægsarbejder, synergieffekter mellem de forskellige netoperatører og fælles anvendelse af den eksisterende fysiske infrastruktur bidrager til at mindske udgifterne, da miljøpåvirkningen mindskes, idet man undgår yderligere anlægsarbejder, og til at nå miljømålene.

4.8. EØSU mener, at etableringen af højhastighedsnet er afgørende for udviklingen og den socioøkonomiske samhørighed. I den forbindelse mener udvalget, at forslaget bør specificere verificerbare foranstaltninger og tiltag, der vil sikre en afbalanceret udvikling og lige adgang til VHC-net, for at undgå at udvide kløften mellem lande og regioner med forskellige udviklingshastigheder og -kapaciteter i overensstemmelse med erklæringen om digitale rettigheder og principper⁽³⁾. Ifølge denne erklæring bør alle markedsaktører, der drager fordel af den digitale omstilling, påtage sig deres sociale ansvar og yde et rimeligt og forholdsæssigt bidrag til omkostningerne ved offentlige goder, tjenester og infrastruktur, og enhver i EU vil være sikret adgang til konnektivitet af høj kvalitet med tilgængelig internetadgang, herunder personer med lav indkomst⁽⁴⁾.

Bruxelles den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽³⁾ Europæisk erklæring om digitale rettigheder og principper for det digitale årti (EUT C 23 af 23.1.2023, s. 1).

⁽⁴⁾ Kapitel II, punkt 3 om »Konnektivitet«, den europæiske erklæring om digitale rettigheder og principper for det digitale årti.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om vaske- og rengøringsmidler og overfladeaktive stoffer, om ændring af forordning (EU) 2019/1020 og om ophævelse af forordning (EF) nr. 648/2004

(COM(2023) 217 final — 2023/0124(COD))

(2023/C 349/19)

Ordfører: **Violeta JELIĆ**

Anmodning om udtalelse	Europa-Parlamentet, 1.6.2023 Rådet, 7.6.2023
Retsgrundlag	Artikel 114 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug
Vedtaget i sektionen	29.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	193/1/2

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) glæder sig over ajourføringen og forenklingen af forordning (EF) nr. 648/2004 ⁽¹⁾ om vaske- og rengøringsmidler, fjernelsen af overflødige eller forældede elementer og opretholdelsen af dem, der fungerer godt. EØSU mener imidlertid, at mulighederne for strømlining udlignes eller overskygges af en øget administrativ byrde som følge af andre aspekter af forslaget til revision.

1.2. EØSU understreger betydningen af at sikre sammenhæng og konsekvens mellem revisionen af forordningen om vaske- og rengøringsmidler og anden lovgivningsmæssig og teknisk udvikling, f.eks. i forbindelse med CLP-forordningen ((EF) nr. 1272/2008) ⁽²⁾ og forordningen om miljøvenligt design for bæredygtige produkter.

1.3. EØSU er fast besluttet på at garantere sikkerheden for forbrugere og professionelle brugere, men mener, at de nye krav til vaske- og rengøringsmidler, der indeholder mikroorganismer, er urimeligt konservative, ufleksible og indeholder modsigelser. EØSU anbefaler, at disse regler tilpasses, så de bliver mere sammenhængende, både internt og med andre politikker, og støtter frem for at forhindre innovation i denne nye produktkategori.

1.4. EØSU glæder sig over de lige konkurrencevilkår, der er indført for markedsovervågning af vaske- og rengøringsmidler og overfladeaktive stoffer, der fremstilles og importeres i EU. EØSU mener imidlertid, at forpligtelsen til at oprette og anmelde et produktпас for hver batch af et vaske- og rengøringsmiddel/overfladeaktivt stof er alt for byrdefuld, og anbefaler, at der indføres en mere hensigtsmæssig udløsende faktor for opdatering af produktpasset.

1.5. EØSU opfordrer til en yderligere præcisering af merværdien af produktpasset og CE-mærkningen i forbindelse med markedsovervågning, da sådanne oplysninger ikke indgik i Kommissionens konsekvensanalyse. EØSU bemærker, at svingagtig CE-mærkning kan bringe forbrugernes og brugernes sikkerhed i fare og underminere de lige konkurrencevilkår for erhvervsdrivende, der overholder reglerne.

⁽¹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 648/2004 af 31. marts 2004 om vaske- og rengøringsmidler (EUT L 104 af 8.4.2004, s. 1).

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1272/2008 af 16. december 2008 om klassificering, mærkning og emballering af stoffer og blandinger og om ændring og ophævelse af direktiv 67/548/EØF og 1999/45/EF og om ændring af forordning (EF) nr. 1907/2006 (EUT L 353 af 31.12.2008, s. 1).

1.6. EØSU understreger betydningen af, at de specifikke og tekniske krav er på plads i god tid af hensyn til gennemførelsen, og anbefaler derfor, at overgangsperioderne først begynder at løbe efter vedtagelsen af den relevante supplerende lovgivning.

1.7. EØSU støtter en forbedring af produktmærkernes klarhed og læsbarhed ved at fjerne overlapninger mellem lovgivninger, forenkle mærkningens indhold og gøre effektiv brug af digital mærkning. EØSU anbefaler, at der anvendes de samme muligheder for digitalisering af mærkning for færdigpakkede produkter som for genopfyldningssalg, og at vaske- og rengøringsmidler kan mærkes mere tydeligt ved hjælp af piktogrammer/ikoner i stedet for tekst.

2. Baggrund for udtalelsen

2.1. Med forslaget ajourføres de eksisterende regler om vaske- og rengøringsmidler med henvisning til målene i den europæiske grønne pagt, kemikaliestrategien med bæredygtighed for øje og Kommissionens nyligt vedtagne meddelelse om EU's konkurrenceevne på lang sigt. Forslaget har til formål at forenkle markedsreglerne ved at afskaffe krav, der anses for unødvendige eller overflødige, indføre frivillig digital mærkning ved at skelne mellem færdigpakkede produkter og produkter, der sælges i genopfyldningsform, fremme salget af innovative sikre produkter ved at indføre sikkerhedskrav for mikroorganismer og styrke håndhævelsen ved at indføre et produktpas.

2.2. Forslagets generelle bestemmelser omfatter definitioner af »vaske- og rengøringsmidler«, »overfladeaktive stoffer« og andre begreber, der henvises til i teksten til den foreslåede forordning, hvoraf nogle er blevet ajourført og præciseret.

2.3. I forslaget fastsættes der produktkrav til vaske- og rengøringsmidler samt overfladeaktive stoffer med hensyn til fri bevægelighed, bionedbrydelighed, anvendelse af mikroorganismer i vaske- og rengøringsmidler og begrænsninger for indholdet af fosfater og andre fosforforbindelser. De tre sidste af disse er nærmere beskrevet i bilagene til den foreslåede forordning.

2.4. Bilag I indeholder kriterier for fuldstændig bionedbrydelighed og prøvningsmetoder for overfladeaktive stoffer som sådan og som indhold i vaske- og rengøringsmidler. De er i det væsentlige uændrede i forhold til bestemmelserne i forordning (EF) nr. 648/2004, da kriterierne og prøvningsmetoderne fortsat er egnede til formålet og det aktuelle tekniske niveau. De forældede kriterier for primær bionedbrydelighed er blevet fjernet, og det samme gælder undtagelsesproceduren for overfladeaktive stoffer, der ikke opfylder kriterierne for fuldstændig bionedbrydelighed. Den blev kun anvendt én gang med en angivelse i det tidligere bilag V, som udløb i 2019, og anses derfor ikke længere for at være nødvendig.

2.5. I bilag II til forslaget indføres der krav til vaske- og rengøringsmidler, som indeholder mikroorganismer, med henblik på at fastsætte harmoniserede regler for sikkerheden ved sådanne produkter og relevante prøvningsmetoder til påvisning af, at disse regler overholdes. Kravene foreskriver udspecificering af de stammer af mikroorganismer, der eventuelt vil blive anvendt, baseret på deres formelle identifikation, og det kræves, at de både optræder i risikogruppe I som defineret i direktiv 2000/54/EF⁽³⁾ (biologiske agenser på arbejdspladsen) og på QPS-listen (Qualified Presumption of Safety) fra Den Europæiske Fødevarerikkerhedsautoritet (EFSA). I bilaget forbydes desuden anvendelse af specifikke patogene organismer eller genetisk modificerede mikroorganismer, anprisninger af antimikrobiel eller desinficerende virkning, medmindre vaske- og rengøringsmidlerne er i overensstemmelse med forordning (EU) nr. 528/2012⁽⁴⁾ om biocidholdige produkter, og markedsføring af vaske- og rengøringsmidler med mikroorganismer i genopfyldningsform. I bilaget fastsættes desuden obligatoriske testkrav for vaske- og rengøringsmidler, der indeholder mikroorganismer, herunder tredjepartsundersøgelser til støtte for eventuelle påstande om mikroorganismernes virkning og en in vivo-test for akut toksicitet ved indånding (test B.2 i henhold til forordning (EF) nr. 440/2008⁽⁵⁾, dvs. OECD TG 403).

2.6. Forslaget ændrer ikke ved de detaljerede begrænsninger for indholdet af fosfater og andre fosforforbindelser i forordning (EF) nr. 648/2004.

⁽³⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/54/EF af 18. september 2000 om beskyttelse af arbejdstagerne mod farerne ved at være udsat for biologiske agenser under arbejdet (syvende særdirektiv i henhold til artikel 16, stk. 1, i direktiv 89/391/EØF) (EUT L 262 af 17.10.2000, s. 21).

⁽⁴⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 528/2012 af 22. maj 2012 om tilgængeliggørelse på markedet og anvendelse af biocidholdige produkter (EUT L 167 af 27.6.2012, s. 1).

⁽⁵⁾ Kommissionens forordning (EF) nr. 440/2008 af 30. maj 2008 om fastlæggelse af forsøgsmetoder i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1907/2006 om registrering, vurdering og godkendelse af samt begrænsninger for kemikalier (REACH) (EUT L 142 af 31.5.2008, s. 1).

2.7. I forslaget beskrives erhvervsdrivendes forpligtelser, dvs. fabrikanter, importører, distributører og den nyligt indførte rolle som bemyndiget repræsentant. Den tidligere forpligtelse om, at fabrikanten skal være etableret i Unionen, udgår, men fabrikanter uden for Unionen skal udpege en bemyndiget repræsentant ved skriftlig fuldmagt til at udføre visse opgaver (for fabrikanter, der er etableret i Unionen, er dette valgfrit).

2.8. I forslaget indføres en ny procedure for overensstemmelsesvurdering, der skal udføres af fabrikanter af vaske- og rengøringsmidler eller overfladeaktive stoffer, og som er baseret på modul A i afgørelse nr. 768/2008/EF (intern produktionskontrol). Proceduren omfatter en egenerklæring om overensstemmelse og kræver, at der udarbejdes teknisk dokumentation med en beskrivelse af vaske-/rengøringsmidlet og dets anvendelse, rapporter over prøvninger, der er udført for at påvise overensstemmelse, og et datablad om indholdsstoffer.

2.9. Der er fastsat krav til CE-mærkning og mærkning af vaske-/rengøringsmidler og overfladeaktive stoffer, herunder regler for gennemførelse af digital mærkning, hvis den erhvervsdrivende vælger at anvende dette. Mærkningskravene er beskrevet mere detaljeret i bilag V med specifikationer for mærkning af indhold, doseringsoplysninger, der kan udelades fra den fysiske etiket, når de er angivet på en digital etiket, og et forenklet doseringsskema for vaskemidler til husholdningsformål. Forslaget indfører også begrebet databærer, der anvendes for at få adgang til det digitale mærke, og som skal være anbragt på vaskemidlet eller det overfladeaktive stof, på emballagen eller i den ledsagende dokumentation.

2.10. I forslaget fastsættes kravene til og indholdet af produktpasset, der indføres som en metode til at lette overensstemmelseserklæringen (via et centralt register) om og markedsovervågningen af vaske- og rengøringsmidler eller overfladeaktive stoffer, der bringes i omsætning. Der skal være adgang til produktpasset via den samme databærer på produktet, som nævnt ovenfor, og det skal være interoperabelt med produktpas, der f.eks. indføres i henhold til lovgivningen om miljøvenligt design af bæredygtige produkter. Kommissionen skal vedtage en gennemførelsesretsakt, der fastsætter de tekniske krav til produktpasset og databæreren.

2.11. Kommissionen er tillagt beføjelse til at vedtage fremtidige delegerede retsakter for at tilpasse de krav, der er beskrevet i de foregående afsnit, i lyset af den tekniske, videnskabelige og markedsrelaterede udvikling.

2.12. Overgangsbestemmelserne og de afsluttende bestemmelser omfatter en konkret revisionsklausul i artikel 32 om kravene til vaske- og rengøringsmidler med mikroorganismer, som pålægger Kommissionen at vurdere relevansen og effektiviteten af reglerne senest tre år efter forordningens ikrafttræden.

3. Generelle og særlige bemærkninger

3.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg mener, at målene i forordning (EF) nr. 648/2004 om vaske- og rengøringsmidler (i det følgende benævnt »forordningen om vaske- og rengøringsmidler«) er relevante, at forordningen fungerer godt, og at målene heri i vid udstrækning er nået.

3.2. EØSU er enig i Kommissionens mål om at ajourføre forordningen om vaske- og rengøringsmidler, så den afspejler den teknologiske, handelsmæssige og politiske udvikling, der har fundet sted, siden den blev vedtaget i 2004, og udvalget støtter målet om at forenkle kravene til erhvervsdrivende, navnlig SMV'er, og fjerne overlapninger med andre EU-retsakter. EØSU glæder sig over de forenklinger, der er indført i forslaget, men mener, at nedbringelsen af den administrative byrde er mere beskeden end forventet af Kommissionen, og at byrden i praksis er øget betydeligt på andre områder⁽⁶⁾.

3.3. Revisionen af forordningen om vaske- og rengøringsmidler finder sted sideløbende med flere andre forslag til revideret eller ny lovgivning, der også berører vaske- og rengøringsmidler, herunder CLP-forordningen ((EF) nr. 1272/2008) og den nye forordning om miljøvenligt design for bæredygtige produkter. EØSU understreger betydningen af at sikre fuld sammenhæng og konsekvens mellem disse forskellige retsakter og at undgå forskelle og overlapninger i bestemmelserne.

⁽⁶⁾ Yderligere oplysninger om den administrative byrde for vaske- og rengøringsmiddelindustrien findes i AISE factsheet on the Cumulative Cost Assessment.

3.4. EØSU støtter den forenkede definition af et »vaske- og rengøringsmiddel« i Kommissionens forslag, der vil være lettere at forstå og anvende for både erhvervsdrivende og offentlige myndigheder. Fjernelsen af henvisningen til specifikke kategorier af indholdsstoffer (sæbe og/eller overfladeaktive stoffer) i definitionen af et vaske- og rengøringsmiddel gør definitionen mere omfattende og giver et klarere overblik over mulighederne for fremtidig innovation i produktkategorien.

3.5. EØSU bifalder opretholdelsen af kravene til overfladeaktive stoffers bionedbrydelighed og udfasningen af undtagelsesproceduren, som ikke længere anvendes. Dette er med til at gøre bestemmelserne mere effektive og klarere for erhvervsdrivende og myndigheder.

3.6. EØSU mener, at de foreslåede krav til vaske- og rengøringsmidler med mikroorganismer er unødigt strenge og ikke velegnede til vaske- og rengøringsmidler. Testkravene i bilag II anses for at være for byrdefulde, navnlig for SMV'er. For mikroorganismer, der anvendes i sprøjtevaskemidler, er der et krav om at bestå en hvirveldyrstest for akut toksicitet ved indånding, hvilket vil medføre aflivning af typisk 30 dyr pr. test. Dette undergraver forpligtelsen i direktiv 2010/63/EU (?) om beskyttelse af dyr, der anvendes til videnskabelige formål, og er ikke nødvendig, da der findes alternative metoder til bestemmelse af sikkerheden (f.eks. analogislutninger fra historiske data, in vitro-forsøg med humane cellelinjer og bevisvægt, navnlig under hensyntagen til, at risikogruppe 1/QPS-status er obligatorisk).

3.7. EØSU mener, at det er uhensigtsmæssigt at kræve, at mikroorganismer, der anvendes i vaske- og rengøringsmidler, skal være opført på EFSA's QPS-liste. Dette er ikke engang et obligatorisk krav, når en mikroorganisme skal anvendes i fødevarer- og foderindustrien, men snarere blot et udgangspunkt for yderligere evaluering foretaget af EFSA. Mikroorganismer, der ikke er opført på QPS-listen, kan stadig vurderes med hensyn til sikkerhed og anvendes i fødevarer eller foder, men for vaske- og rengøringsmidler vil der ikke være en sådan mulighed, før Kommissionen efterfølgende har foretaget en formel gennemgang/revision af kravene. Det anses ikke for rimeligt at have mere restriktive regler for vaske- og rengøringsmidler end for fødevarer, der indtages direkte. Hvis det på den anden side var obligatorisk at opstille en QPS-liste, ville EØSU ikke finde det berettiget at kræve, at vaske- og rengøringsmidler, der indeholder mikroorganismer, mærkes med en advarsel om, at produktet ikke må anvendes på overflader, der er i kontakt med fødevarer.

3.8. En begrænsning af de mikroorganismer, der kan anvendes på den måde, som er beskrevet i det nye bilag II, risikerer at hæmme eller blokere innovation, og der tages hverken hensyn til det forhold, at vaske- og rengøringsmidler med mikroorganismer allerede er omfattet af forordningen om vaske- og rengøringsmidler og anden lovgivning, bl.a. direktivet om produktsikkerhed i almindelighed, eller til den ramme, som industrien har udarbejdet for at muliggøre passende risikostyring af mikrobielle indholdsstoffer. Forslaget fritager vaske- og rengøringsmidler, der bringes i omsætning i forsknings- og udviklingsøjemed, fra betingelserne i bilag II, punkt 1, men den eneste mekanisme, der er til rådighed for kommerciel anvendelse af nye (stammer af) mikroorganismer, er revisionsklausulen i artikel 32 og/eller delegerede retsakter. EØSU anbefaler, at der vedtages en mindre restriktiv proces for at muliggøre og fremme innovation i dette voksende produktsegment.

3.9. EØSU støtter Kommissionen i, at de eksisterende begrænsninger for indholdet af fosfater og andre fosforforbindelser, som har vist sig at kunne reducere anvendelsen af fosfor siden 2014, skal opretholdes, og at brugen heraf skal begrænses til formål, hvor det er kritisk, eller hvor en begrænsning ville føre til endnu større negative indvirkninger på miljøet, sikkerheden og/eller rengøringssegenskaberne⁽⁸⁾.

3.10. EØSU mener, at der er behov for en yderligere præcisering af de roller og forpligtelser, som påhviler de erhvervsdrivende, der er udpeget i forslaget, navnlig den bemyndigede repræsentant, som beskrevet i artikel 8. I tilfælde, hvor det påhviler en fabrikant, som er etableret uden for Unionen, at udpege en sådan bemyndiget repræsentant, er det ikke klart, om den fuldmagt, som fabrikanten uden for EU har givet sidstnævnte, f.eks. skal omfatte forpligtelsen til at stille et datablad med indholdsstoffer til rådighed for medlemsstaternes udpegede organer, som beskrevet i artikel 7, stk. 6. For at sikre lige konkurrencevilkår er det vigtigt, at der gælder samme forpligtelser for fabrikanter både i og uden for Unionen, og at det klart fremgår, hvordan disse forpligtelser skal opfyldes.

(?) Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/63/EU af 22. september 2010 om beskyttelse af dyr, der anvendes til videnskabelige formål (EUT L 276 af 20.10.2010, s. 33).

(8) Relevance of professional laundry and machine dishwashing on the entry of phosphate and other phosphorus compounds (P) into wastewater, Umweltbundesamt 98/2021.

3.11. EØSU opfordrer til en yderligere præcisering af merværdien af produktpasset og CE-mærkningen som et middel til at påvise og/eller verificere overensstemmelsen af produkter, der er omfattet af forordningen om vaske- og rengøringsmidler. I Kommissionens konsekvensanalyserapport påpeges der ikke konkrete problemer med overholdelse af krav eller sikkerhedsrisici for forbrugerne som begrundelse for at indføre disse krav, og de indgår ikke i de politiske løsningsmodeller, som behandles i rapporten, og der mangler derfor oplysninger om vurderingen af deres konsekvenser. EØSU støtter imidlertid forpligtelsen til at anvende et produktpas på lige fod for alle producenter af vaske- og rengøringsmidler eller overfladeaktive stoffer, uanset om de er etableret i eller uden for EU, for at undgå, at europæiske produkters konkurrenceevne bringes i fare på grund af import.

3.12. Påførelse af et CE-mærke er ikke i sig selv bevis for, at der er gennemført en overensstemmelsesvurdering i henhold til forordningen, og dette skal stadig kontrolleres af tilsynsmyndighederne, som det er tilfældet i henhold til den nuværende forordning. Der har været tilfælde af svigagtig CE-mærkning i andre produktkategorier, som er omfattet af lignende lovgivning, og det kan udsætte forbrugerne for sundheds- og sikkerhedsrisici.

3.13. EØSU opfordrer til, at produktpas, der indføres i henhold til forordningen om vaske- og rengøringsmidler, integreres fuldt ud med de pas, der vedtages i henhold til anden lovgivning såsom forordningen om miljøvenligt design for bæredygtige produkter. For at mindske den administrative byrde for erhvervsdrivende, navnlig SMV'er, og offentlige myndigheder, er det vigtigt at bevare sammenhængen og undgå overlappende eller divergerende krav.

3.14. EØSU mener, at oplysningskravene til produktpasset, som det foreslås i øjeblikket, ikke stemmer overens med nedbringelsen af den administrative byrde. Oprettelse af et produktpas, anmeldelse til et register og trykning/påsætning af en ny databærer for hvert specifikt parti af et produkt er hverken gennemførligt i praksis eller rimeligt, og kravet om at gennemføre disse procedurer, inden produktet bringes i omsætning, vil sandsynligvis skabe forstyrrelser og forsinkelser i forsyningskæderne. EØSU anbefaler, at Kommissionen tilpasser disse krav til en mere hensigtsmæssig udløsende faktor for hyppighed eller variation.

3.15. EØSU bemærker, at de specifikke og tekniske krav til produktpasset skal præciseres senere i en gennemførelsesretsakt. Disse elementer er afgørende for gennemførelsen af den foreslåede forordning, og EØSU understreger betydningen af, at disse krav vedtages i god tid, inden forordningen træder i kraft, for at undgå retsusikkerhed. For at erhvervsdrivende kan få tilstrækkelig tid til at gennemføre bestemmelserne, anbefaler EØSU, at overgangsperioderne for gennemførelsen af den reviderede forordning om vaske- og rengøringsmidler først går i gang, når Kommissionens lovgivningsmæssige forpligtelser er opfyldt.

3.16. EØSU støtter afskaffelsen af databladet om indholdsstoffer i vaske- og rengøringsmidler, der opfylder kriterierne for klassificering som farlige i henhold til CLP-forordningen, da der derved fjernes en unødigt overlapning i forhold til bestemmelserne i sidstnævnte forordning. For ufarlige vaske- og rengøringsmidler foreslår EØSU, at databladet om indholdsstoffer stilles til rådighed efter begrundet anmodning fra medlemsstaternes udpegede organer som følge af konstaterede forbrugerbeskyttelsesbehov eller -problemer. Denne formulering vil i højere grad være i overensstemmelse med artikel 8, stk. 3, litra c), i forslaget og også med bilag VIII til CLP.

3.17. EØSU bifalder de foreslåede ændringer af mærkningskravene, selv om de er relativt begrænsede, for at fjerne overlapninger mellem CLP-forordningen og forordningen om vaske- og rengøringsmidler med hensyn til mærkning af indholdsstoffer. Dette vil bidrage til at gøre mærkerne mere forståelige og relevante for forbrugerne/slutbrugerne, som via uafhængige undersøgelser har givet udtryk for, at de foretrækker mærker med færre, men nemmere forståelige oplysninger⁽⁹⁾. I den forbindelse foreslår EØSU en yderligere forenkling af vaske- og rengøringsmidler ved hjælp af et system med piktogrammer eller ikoner i stedet for tekst.

3.18. EØSU støtter forslagets bestemmelser om digital mærkning, hvilket vil bidrage til at forbedre læsbarheden af fysiske mærker og samtidig give adgang til en bedre forbruger-/slutbrugeroplevelse med hensyn til information, sprogvvalg og læsbarhed. Udvalget støtter desuden adgangen til såvel digitale mærker som produktpasoplysninger via én databærer for at gøre mærkerne mindre forvirrende og mere overskuelige.

⁽⁹⁾ Geuens M, Byrne D, Boeije G, Peeters V, Vandecasteele B. Investigating the effectiveness of simplified labels for safe use communication: the case of household detergents. Int J Consum Stud. 2021; 45(6):1410–24. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12662>.

3.19. EØSU bifalder forslaget om at tillade, at størstedelen af den krævede mærkning er digital for produkter, der sælges i genopfyldningsform, men sætter spørgsmålstegn ved, om de samme regler ikke også bør gælde for færdigpakkede produkter og salg af genopfyldningsprodukter. Dette vil sikre lige konkurrencevilkår for vaske- og rengøringsmidler, som bringes i omsætning.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om en EU-handlingsplan: Beskyttelse og genopretning af marine økosystemer med henblik på et bæredygtigt og modstandsdygtigt fiskeri

(COM(2023) 102 final)

(2023/C 349/20)

Ordfører: **Javier GARAT PÉREZ**

Anmodning om udtalelse	Kommissionen, 27.3.2023
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø
Vedtaget i sektionen	28.6.2023
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	41/0/4
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	149/0/1

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Vores have dækker 70 % af Jordens overflade. De er en kilde til fødevarer og biodiversitet, bidrager til at regulere klimaet og skaber levebrød for mange kystsamfund med betydelige fordele for sundheden, samfundet og økonomien. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) mener derfor, at sunde marine økosystemer er uundværlige både for planeten og for de befolkningsgrupper, der er afhængige af dem.

1.2. Europæiske fiskere leverer fiskevarer af høj kvalitet med et relativt lavt CO₂-aftryk. Efter flere års god forvaltning og mindre fiskeritryk glæder EØSU sig over den bemærkelsesværdige genopretning af fiskebestandene i EU. Ifølge data fra Kommissionen havde EU kun fem bestande, der blev fisket bæredygtigt i 2009, men i 2022 er der mere end 60 bestande, og forbedringerne fortsætter ⁽¹⁾. Fiskebestandene, navnlig i det nordøstlige Atlanterhav, er vokset betydeligt og har på blot ti år nået et niveau, der er 50 % højere end i 2010 ⁽²⁾. Desuden stammer 99 % af landingerne af EU-regulerede fiskebestande i det nordøstlige Atlanterhav ⁽³⁾, i forhold til 82,5 % på verdensplan ⁽⁴⁾, fra bæredygtige fiskebestande.

1.3. Denne genopretning har imidlertid haft betydelige socioøkonomiske omkostninger. Kvotenedskæringer kombineret med de vedvarende kriser, som fiskerne oplever, har en ødelæggende virkning i form af ophugning af fartøjer i hele Europa. Ifølge FAO har den europæiske fiskerflåde i dag 28 % færre fartøjer end i 2000. EØSU mener derfor, at det er vigtigt at give virksomheder og arbejdstagere en forudsigelig indkomst og en ramme, der skaber økonomisk stabilitet.

1.4. Selv om fiskeriet i Europa har gjort en stor indsats og store fremskridt i retning af bæredygtighed og beskyttelse af marine økosystemer, er havene stadig udsat for klimaændringer, forurening og forurening fra bl.a. plast og andet havaffald eller affald fra landbaserede aktiviteter, som udgør en alvorlig trussel mod de marine økosystemer og samfund, der er afhængige af dem. For at løse disse problemer og i overensstemmelse med målene i den nye globale ramme for biodiversitet

⁽¹⁾ COM(2023) 103.

⁽²⁾ STECF Adhoc 20-01.

⁽³⁾ COM(2020) 248.

⁽⁴⁾ *The State of World Fisheries and Aquaculture 2022* (FAO).

efter 2020 og EU's biodiversitetsstrategi for 2030, skal EU juridisk beskytte 30 % af sine havområder inden 2030. EØSU opfordrer medlemsstaterne til at opfylde dette mål inden for den fastsatte tidsramme og til at finde løsninger, der muliggør sameksistens med fiskeriet, når videnskaben anbefaler det.

1.5. EØSU erkender, at fiskeriet trods forbedringer fortsat har en miljømæssig indvirkning på havene. Det står derfor klart, at der er behov for yderligere at afbøde virkningen af fiskeredskaber, øge nettens selektivitet og beskytte sårbare marine arter og økosystemer. EØSU opfordrer til, at der gennemføres en dekarboniserings- og miljøbeskyttelsesstrategi, der fokuserer mere på innovation end på afskaffelse af fiskeriet og lægger samme vægt på de tre bæredygtighedssøjler, nemlig den miljømæssige, den sociale og den økonomiske, for således at yde støtte til fastholdelse af kvalificerede job i Europa. EØSU opfordrer navnlig til, at der findes en balance mellem forslaget om at øge lukningen af traditionelle fiskeriområder og opretholdelsen af fiskeriet i betragtning af den fortsatte forbedring af bestandene og den forøgede risiko for reduktion af flåden.

1.6. Selv om handlingsplanen ikke er juridisk bindende, bemærker EØSU, at den vil medføre betydelige socioøkonomiske omkostninger for medlemsstaterne og deres flåder. Udvalget beklager derfor, at handlingsplanen ikke ledsages af en socioøkonomisk undersøgelse og ikke indeholder forslag om yderligere finansieringsforanstaltninger til den grønne omstilling og energiomstilling, som Kommissionen har foreslået. Udvalget opfordrer derfor til, at der foretages en socioøkonomisk konsekvensanalyse af de foreslåede foranstaltninger, navnlig med hensyn til forbuddet mod bundfiskeri i beskyttede havområder, og opfordrer til, at der træffes de nødvendige foranstaltninger, hvilket omfatter incitamenter og kompensationsmekanismer, der kan sikre en retfærdig og afbalanceret omstilling.

1.7. EØSU mener, at det er afgørende, at de mulige restriktioner for bundredskaber automatisk også gælder for produkter, der importeres fra tredjelande, navnlig i betragtning af at EU importerer 70 % af de fisk, der forbruges, og at tusindvis af ton fisk kommer fra lande som Rusland og Kina, der nyder godt af toldpræferencer. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at medtage markedsforanstaltninger i handlingsplanen for at sikre konsekvens og sammenhæng mellem interne og eksterne politikker og lige konkurrencevilkår mellem aktører i og uden for EU. Mobile bundredskaber fanger 25 % af de samlede europæiske fangster⁽⁵⁾. EØSU efterlyser en handlingsplan, der ikke øger udfordringerne med hensyn til fødevarerensikkerheden og -suveræniteten (for havprodukter) og giver fiskerne mulighed for fuldt ud at udnytte de fiskekvoter, de har fået tildelt ved lov.

1.8. I forbindelse med europæisk ål opfordrer EØSU til en vedvarende og hurtig indsats for at genoprette ålehabitater, forbedre vandløbs konnektivitet og fjerne hindringer for vandringer. Udvalget opfordrer ligeledes til, at man forbedrer det grænseoverskridende samarbejde og undgår kontraproduktiv fiskeripraksis. Tilsvarende påpeger udvalget, at de lukninger for erhvervs- og lystfiskeri, som EU for nylig har vedtaget, har en negativ indvirkning på kystfiskeriet i hele Europa, og opfordrer derfor til, at der foretages en analyse af fremskridtene med genopretningen af arten, inden der overvejes yderligere restriktive fiskeriforanstaltninger.

1.9. EØSU fremhæver videnskabens centrale rolle i indsatsen for at identificere, håndtere og afbøde trusler mod marine økosystemer. EØSU konkluderer, at der er behov for at styrke og forbedre de videnskabelige anbefalinger, vedtage en økosystembaseret tilgang til forvaltningen af marine ressourcer og foretage en mere detaljeret kortlægning af fiskeriets CO₂-aftryk og af kulstofdræn.

1.10. Hvad angår ammunition og andre forurenende stoffer, der udledes i vores have i krigstider, navnlig i Østersøen, opfordrer EØSU Kommissionen og medlemsstaterne til at træffe operationelle foranstaltninger møntet på at rense havbunden og træffe lovgivningsmæssige foranstaltninger for at garantere, at havområderne sikres mod disse farer.

2. Baggrund

2.1. Ifølge Kommissionen indgår handlingsplanen i bestræbelserne på at opnå en mere konsekvent gennemførelse af EU's miljøpolitik og den fælles fiskeripolitik med dens tre bæredygtighedssøjler, nemlig den miljømæssige, den økonomiske og den sociale. Den har til formål at fremskynde overgangen til mere bæredygtige fangstmetoder gennem:

— anvendelse af mere selektive fiskeredskaber og -praksisser i erhvervsfiskeriet for at reducere fangsten af ungfisk og dermed øge fiskebestandenes muligheder for at reproducere og bevare deres bestande i naturen

⁽⁵⁾ STECF Adhoc 21-08.

- anvendelse af teknologiske og praktiske innovationer, der har til formål at forhindre utilsigtet fangst af følsomme arter
- en gradvis udfasning af bundfiskeri i alle beskyttede havområder inden 2030 i betragtning af udfasningens centrale rolle for genopretningen af den marine biodiversitet og havbundenes betydning for de marine økosystemers sundhed og for modvirkningen af klimaændringer.

2.2. Ifølge Kommissionen bør denne overgang understøttes af lettilgængelig finansiering, af videnskabeligt arbejde med at udvikle og fremme innovative fangstmetoder og en solid forvaltningsramme, der muliggør en dialog mellem fiskeri- og miljøinteressenter.

3. Generelle bemærkninger

Retlige aspekter

3.1. EØSU bemærker, at handlingsplanen ikke er bindende og som sådan hovedsagelig består af en række henstillinger til medlemsstaterne baseret på EU's biodiversitetsstrategi ⁽⁶⁾, klimatilpasningsstrategi ⁽⁷⁾ og jord til bord-strategi ⁽⁸⁾. Det foreslåede handlingsprogram vil imidlertid medføre betydelige socioøkonomiske omkostninger for medlemsstaterne og deres flåder. I den forbindelse ser EØSU handlingsplanen som en enestående mulighed for at indlede en dialog på europæisk og nationalt plan og støtter derfor oprettelsen af en fælles særlig gruppe for medlemsstaterne med interessenter som observatører (skibsejere, arbejdstagere og miljørepræsentanter), der kan sikre koordinerede og inklusive beslutningsprocesser med henblik på at vedtage og gennemføre sammenhængende forvaltningsforanstaltninger.

3.2. EØSU minder om, at EU's fiskeri- og miljølovgivning allerede kræver beskyttelse og genopretning af havbunden. F.eks. er mobilt bundfiskeri i Middelhavet forbudt i en dybde på over 1 000 meter. I Atlanterhavet er bundtrawlfiskeri forbudt i en dybde på over 800 meter, og fiskeri med bundtrawl er for nylig blevet indstillet i 16 419 km² sårbare marine økosystemer.

3.3. EU skal imidlertid juridisk beskytte 30 % af sine have inden 2030 i overensstemmelse med målene i den nye globale ramme for biodiversitet og EU's biodiversitetsstrategi. EØSU opfordrer medlemsstaterne til at opfylde dette mål gennem nationale strategier, der fremmer en økosystemtilgang og muliggør sameksistens med fiskeri på grundlag af videnskabelige anbefalinger.

3.4. Udvalget understreger, at det generelle forbud mod bundfiskeri i beskyttede havområder ikke er foreskrevet i noget internationalt instrument (BBNJ ⁽⁹⁾, CBD ⁽¹⁰⁾ eller RFFO ⁽¹¹⁾) eller i EU-retten selv. EØSU finder det derfor hensigtsmæssigt at følge den formulering, som Kommissionen har foreslået i sit svar på Revisionsrettens beretning ⁽¹²⁾, hvori det hedder: *»Udpegning af beskyttede havområder behøver ikke at føre til en begrænsning af alle menneskelige aktiviteter, men snarere til etablering af effektive forvaltningsforanstaltninger i overensstemmelse med bevaringsmålsætningerne for områderne og på grundlag af den bedste tilgængelige videnskabelige rådgivning. Dette kan muligvis udelukkende føre til en begrænsning af fiskeriet i situationer, hvor det er nødvendigt for at opfylde de økologiske behov for de naturlige elementer, som er genstand for beskyttelse«*. Samme tankegang afspejles i habitatdirektivet ⁽¹³⁾, hvor det hedder, at *»de foranstaltninger, der træffes efter dette direktiv, tager hensyn til de økonomiske, sociale og kulturelle behov og til regionale og lokale særpræg«*. Der stilles ligeledes krav om at foretage en konsekvensanalyse fra sag til sag og træffe foranstaltninger på en berettiget måde (artikel 6, stk. 3).

3.5. For at sikre, at fiskeprodukter kan produceres med de bedste sociale og miljømæssige standarder uden at skade konkurrenceevnen hos operatørerne i de forskellige EU-lande, bør handlingsplanen fastlægge en strategi, der skaber lige vilkår, også hvad angår tredjelandes standarder. I dialogerne og høringerne om, hvordan den vil blive gennemført af hver medlemsstat, bør indsatsen desuden koordineres og sikre, at flåder under et europæisk flag, der fisker i en anden

⁽⁶⁾ COM(2020) 380.

⁽⁷⁾ COM(2021) 82.

⁽⁸⁾ COM(2020) 381.

⁽⁹⁾ Aftale om bevaring og bæredygtig udnyttelse af havets biologiske mangfoldighed i områder uden for national jurisdiktion.

⁽¹⁰⁾ Konventionen om den biologiske mangfoldighed (CBD).

⁽¹¹⁾ Regionale fiskeriforvaltningsorganisationer.

⁽¹²⁾ Særberetning nr. 26/2020 (TCE).

⁽¹³⁾ Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EUT L 206 af 22.7.1992, s. 7).

medlemsstats farvande, kan være repræsenteret i de nationale processer for oprettelse af beskyttede havområder. I modsat fald kan der opstå urimelige forskelle, og der vil derfor ikke være ensartethed i de europæiske farvande.

3.6. Udvalget fremhæver artikel 39 i TEUF, som fastlægger behovet for at sikre landbrugsbefolkningen (og fiskerbefolkningen) en rimelig levestandard, sikre forsyningerne og sikre forbrugerne rimelige priser. Af denne grund og under hensyntagen til proportionalitetsprincippet (artikel 5 i TEU), skal medlemsstaterne foreslå den løsning, der har den mindste indvirkning på flåden, og som garanterer en effektiv naturbevarelse.

3.7. EØSU minder om, at det i Parisaftalens artikel 2, stk. 1, litra b)⁽¹⁴⁾, påpeges, at der er behov for at øge kapaciteten til at tilpasse sig de negative virkninger af klimaændringer, fremme klimaresistens og sikre en udvikling med lave emissioner af drivhusgasser på en måde, som ikke truer fødevarerproduktionen.

Anvendelsesområde

3.8. Kommissionen opfordrer medlemsstaterne til at vedtage nationale foranstaltninger og, hvor det er relevant, fremlægge fælles henstillinger for Kommissionen for at sikre, at mobilt bundfiskeri gradvist udfases i alle beskyttede havområder senest i 2030.

3.9. EØSU påpeger, at beskyttede havområder kan medføre begrænsninger i fiskeriet, hvis det er nødvendigt for at opfylde de økologiske behov hos de naturværdier, som skal beskyttes. I den forbindelse kan de beskyttede havområder omfatte mange andre bevarelsesforanstaltninger, der ikke er knyttet til bundfiskeri, såsom beskyttelse af havfugle, hvaler eller skildpadder. Når Kommissionen foreslår foranstaltninger for bundredskaber, opfordrer udvalget derfor til, at indsatsen koncentrerer sig om de beskyttede havområder, der har til formål at beskytte sårbar havbund og ikke andre typer.

3.10. EØSU minder om, at mål 3 i den nye konvention om den biologiske mangfoldighed (CBD) har til formål at sikre og muliggøre en effektiv bevarelse og forvaltning af mindst 30 % af kyst- og havområderne inden 2030 gennem beskyttede havområder og andre effektive områdebaserede bevaringsforanstaltninger (OECM'er — other effective area-based conservation measures), samtidig med at det sikres, at enhver bæredygtig anvendelse, når den finder sted i sådanne områder, er i fuld overensstemmelse med bevaringsindsatsen, idet lokalsamfundenes rettigheder anerkendes og respekteres.

3.11. I den forbindelse beklager EØSU, at Kommissionen ikke medtager inklusive og effektive miljøbeskyttelsesværktøjer som f.eks. OECM'er i handlingsplanen. EØSU opfordrer til at anvende den håndbog for identifikation, vurdering og rapportering af andre effektive bevarelsesforanstaltninger baseret på havfiskeriområder, som FAO offentliggjorde i 2022⁽¹⁵⁾.

3.12. EØSU opfordrer også til, at OECM'erne medtages i beregningen af den lovbestemte beskyttelsessats på 30 % for at kunne nå dette mål på en forholdsmæssig måde. I den forbindelse opfordrer EØSU til, at der tages højde for andre lukninger af bundfiskeri, der er fastsat ifølge fiskerilovgivningen, såsom de seneste 87 områder, der er lukket for bundfiskeri i Atlanterhavet, eller lukninger i det vestlige Middelhav som følge af den flerårige forvaltningsplan.

Fiskeriets fodaftryk

3.13. Ifølge handlingsplanen foregår det mobile bundfiskeri i det nordøstlige Atlanterhav generelt i 80-90 % af »fiskeriområderne«, idet der henvises til en særlig udtalelse fra ICES af 24. juni 2021. EØSU bemærker, at de høje tal hovedsagelig skyldes den lave detaljeringsgrad i kortlægningen af fiskeriets fodaftryk. I den forbindelse anvender ICES et kvadratnetssystem til at måle virkningen af bundfiskeri med en opløsning på ca. 17 km² (nordlige breddegrader) og 27 km² (sydlige breddegrader). Hvis et fartøj spores på et hvilket som helst punkt i det område, regner man med andre ord med, at der er fisket i hele området. Det fører til en kunstig forøgelse af det udnyttede område og til, at der træffes politiske beslutninger uden en nøjagtig kortlægning. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at tage højde for behovet for en mere nøjagtig kortlægning af bundredskaber i handlingsplanen. I rapporten om gennemførelse af havstrategirammedirektivet⁽¹⁶⁾

⁽¹⁴⁾ Parisaftalen 2015 (FN).

⁽¹⁵⁾ *Handbook for identifying, evaluating and reporting other effective area-based conservation measures in marine fisheries* (FAO).

⁽¹⁶⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/56/EF af 17. juni 2008 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets havmiljøpolitiske foranstaltninger (havstrategirammedirektivet) (EUT L 164 af 25.6.2008, s. 19).

bemærker Kommissionen, at de vigtigste aktiviteter, der forårsager det faktiske fysiske tab af benthiske habitater⁽¹⁷⁾, er »landvinding og oversvømmelsessikring, havnebyggeri, bortskaffelse af fast affald, produktion af vedvarende energi og virkninger af ikkebæredygtig akvakultur«⁽¹⁸⁾. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at foreslå supplerende foranstaltninger, der kan minimere eller eliminere virkningen af disse elementer, som har en negativ indvirkning på fiskeriet.

Videnskab

3.14. Forstyrrelser som forsurening, hedeølger i havene, iltknaphed, udbredelse af giftige alger, parasitter eller reproduktionsproblemer kan få fiskebestandene til at bryde sammen eller få dem til at flytte sig til dybere og koldere havområder. Plast, mikroplast og andre forurenende stoffer fra menneskelige aktiviteter har også en negativ indvirkning på de marine økosystemer. På grund af disse faktorer kan den traditionelle fiskerividenskab i nogle tilfælde ikke overskue tilstanden af og ændringerne i visse bestande. EØSU konkluderer, at dette gør det mere nødvendigt end nogensinde at anvende en økosystemtilgang og forbedre videnskaben for at vurdere, forstå og tilpasse sig forandringer.

3.15. Ifølge handlingsplanen vil Kommissionen i 2024 iværksætte en undersøgelse, der sætter tal på CO₂-lagringskapaciteten i EU's havbund og bundfiskeriets potentielle indvirkning på denne kapacitet. EØSU bifalder dette initiativ. I den forbindelse opfordrer EØSU til, at det overvejes, om overvågningen af forstyrrelser af havbundens sedimenter er effektiv til modvirkning af klimaændringer. Virkningen af at flytte fiskeriindsatsen som følge af lukninger til nye tidligere uudnyttede områder bør også undersøges, og virkningen af naturlige årsager såsom storme på sedimenter bør undersøges og sammenlignes med virkningerne af bundfiskeri.

3.16. EØSU støtter fuldt ud Kommissionens initiativ til at udvikle en interaktiv platform for selektive og innovative fiskeredskaber med henblik på udveksling af viden og god praksis. Udvalget minder i den forbindelse om henstillingerne fra Det Internationale Havundersøgelsesråd (ICES) om innovative fiskeredskaber⁽¹⁹⁾, hvor eksperter har vurderet fordelene ved og virkningerne af innovative redskaber på marine økosystemer, følsomme levesteder og fiskeriets selektivitet. EØSU glæder sig over, at de fleste fremskridt er sket inden for bundfiskeri, og opfordrer til yderligere fremskridt i denne retning.

Socioøkonomiske virkninger

3.17. Selv om det ikke er obligatorisk, opfordrer EØSU til, at der gennemføres en socioøkonomisk konsekvensanalyse af de foreslåede foranstaltninger, navnlig med hensyn til forbuddet mod bundfiskeri i beskyttede havområder. Eftersom fiskeri med trawl alene tegner sig for 7 000 fiskerifartøjer i EU, 20 000 fiskere, en tredjedel af den samlede fiskerikapacitet, 38 % af EU-flådens indtægter og 25 % af de samlede fangster, er det vigtigt at vurdere virkningen af de foreslåede foranstaltninger.

3.18. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til ikke blot at undersøge og minimere de direkte virkninger af de foreslåede foranstaltninger såsom tab af adgang til traditionelle fiskepladser, men også af flytningen af fiskeriindsatsen til andre områder, der kan føre til konflikter mellem fiskeredskaber, manglende adgang til målarter eller øget anvendelse af brændstof.

Fødevarerikkerhed

3.19. Handlingsplanens konklusioner fremhæver behovet for fødevarerikkerhed og socioøkonomisk velfærd for fiskere, kystsamfund og samfund generelt. Et forbud mod bundredskaber i de nuværende beskyttede havområder (10 % af havene) vil imidlertid føre til en stigning i importen på 2 %. I betragtning af betydningen af en retfærdig omstilling opfordrer EØSU til, at der foretages en undersøgelse af den anslåede stigning i importen i lyset af de mål, der er fastsat i planen (30 % af havene).

3.20. EØSU minder om, at 70 % af de fisk, der forbruges i EU, allerede kommer fra tredjelande, og at mobile bundsløbende redskaber fanger 25 % af de samlede europæiske fangster. EØSU efterlyser en handlingsplan, der ikke øger udfordringerne med hensyn til fødevarerikkerheden og -suveræniteten (for havprodukter) og giver fiskerne mulighed for fuldt ud at udnytte de fiskekvoter, de har fået tildelt ved lov.

⁽¹⁷⁾ Habitater på havbunden.

⁽¹⁸⁾ COM(2020) 259.

⁽¹⁹⁾ ICES/CIES sr.2020.12.

Markedsforanstaltninger

3.21. EØSU mener, at det er vigtigt, at restriktioner for bundredskaber automatisk også gælder for produkter, der importeres fra tredjelande. Navnlig i betragtning af at tusinder af ton hvidfisk (f.eks. alaskasej, torsk, kuller) kommer fra Rusland og Kina og endda nyder godt af toldpræferencer. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at medtage markedsforanstaltninger i handlingsplanen for at sikre konsekvens og sammenhæng mellem interne og eksterne politikker og lige konkurrencevilkår mellem aktører i og uden for EU.

Finansiering

3.22. EØSU beklager, at handlingsplanen ikke indeholder forslag om yderligere foranstaltninger til finansiering af den grønne omstilling og den energiomstilling, som Kommissionen har foreslået. Et så omfattende initiativ, som berører så mange bundfiskerfartøjer, skal ledsages af de nødvendige kompensationsincitament og -mekanismer. EØSU opfordrer til at yde offentlig støtte til forskning og innovation for at mindske kontakten med havbunden frem for at skifte fiskeredskaber eller foretage ophugning. Sidstnævnte vil kræve enorme beløb, der ikke er til rådighed i de nuværende fonde, og der findes tekniske hindringer for at ændre fangstmetoderne. EØSU opfordrer også til, at der tages hensyn til fiskerisektorens sæsonmæssige og særlige karakter. EØSU anmoder om, at Den Europæiske Socialfond og Den Europæiske Fond for Regionaludvikling i tillæg til Den Europæiske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturfond (EHFAF) vedtager programmer med fokus på fiskeri, der kan forbedre kanaliseringen af midler til de områder, hvor der er størst behov. Udvalget opfordrer endvidere Kommissionen til at udarbejde overvågningsrapporter for at kontrollere, om midlerne anvendes og fordeles korrekt.

Bifangster

3.23. EØSU er helt enig med Kommissionen i, at det er nødvendigt at minimere og om muligt forhindre utilsigtede fangster af følsomme marine arter (som f.eks. den almindelige delfin i Biscayabugten). EØSU er bekymret for sårbare arter, der er særligt truede, såsom visse hajarter, havskildpadder, havpattedyr (marsvin i Østersøen og munkesæler i Middelhavet) og havfugle (balearskråpe). EØSU opfordrer medlemsstaterne til at træffe nationale eller fælles foranstaltninger til at minimere bifangster.

3.24. I den forbindelse glæder EØSU sig over de seneste foranstaltninger, som nogle medlemsstater har truffet, hvor de gør brug af observatører om bord samt akustiske anordninger, der udsender ultralyd for at skræmme delfiner bort. Endelig opfordrer EØSU Kommissionen og medlemsstaterne til at sikre en afbalanceret lukning af fiskeriområder til beskyttelse af følsomme arter, der tager hensyn til den store socioøkonomiske indvirkning, det har på flåden.

3.25. Med hensyn til europæisk ål er EØSU bekymret over denne arts sårbare tilstand og minder om den storstilede indsats til forbedring heraf, som Rådet vedtog i december 2022, og som har resulteret i seks måneders lukning af havfangsterne og et totalt forbud mod rekreativt fiskeri. I den forbindelse minder EØSU om, at denne indsats vil have en meget stor negativ indvirkning på kystfiskeriet i hele Europa, og udvalget opfordrer derfor til, at der foretages en analyse af fremskridtene med genopretningen af arten, inden der træffes yderligere restriktive foranstaltninger. Udvalget finder det ikke desto mindre yderst vigtigt at tage fat på alle fiskerirelaterede og ikke-fiskerirelaterede virkninger og sikre en bedre gennemførelse af relevant lovgivning, såsom vandrammedirektivet⁽²⁰⁾, habitatdirektivet og havstrategirammedirektivet for hurtigst muligt at forbedre situationen og undgå yderligere begrænsninger.

Andre forurenende stoffer

3.26. Det anslås, at der alene på bunden af Østersøen ligger ca. 50 000 ton kemisk ammunition, 500 000 ton konventionelle våben og 10 000 rester af skibsvrag på grund af krigen i sidste århundrede⁽²¹⁾. Denne fare forværres af Ruslands brutale militære aggression mod Ukraine. Dumpet ammunition udgør en reel trussel mod menneskeliv og havmiljø og truer ikke blot fiskeriet og skibsfarten, men også udviklingen af andre sektorer i den blå økonomi. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at træffe operationelle foranstaltninger til at rense havbunden og lovgivningsmæssige foranstaltninger, der kan garantere, at havområderne sikres mod disse farer. EØSU minder om betydningen af Den Europæiske Fødevarer sikkerhedsautoritet og medlemsstaternes nationale programmer under havstrategirammedirektivet for at beskytte havmiljøet som en kilde til sikre og sunde fødevarer til mennesker.

⁽²⁰⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger (EUT L 327 af 22.12.2000, s. 1).

⁽²¹⁾ *Clearing chemical and conventional munitions from the sea* (Euractiv).

Den blå økonomi

3.27. EØSU påpeger, at de forskellige sektorer i den blå økonomi er indbyrdes afhængige (fiskeri, bioteknologi, skibsfart, søtransport, akvakultur, skibsværfter, forsyningskæder, logistik og transport). Derfor har tab eller ophugning af fiskerifartøjer en direkte indvirkning på skibsværfter og andre europæiske logistiktjenester. I den sammenhæng understreger EØSU behovet for at anvende en dekarboniserings- og miljøbeskyttelsesstrategi, der fokuserer mere på innovation end på at afskaffe aktivitet, og som er lige opmærksom på alle tre bæredygtighedssøjler, dvs. den miljømæssige, den sociale og den økonomiske, som bidrager til fastholdelse af kvalificerede job i Europa ⁽²²⁾. EØSU påpeger desuden, at fiskerisektoren netop bidrager til at fastholde befolkningen i kystsamfundene i landdistrikterne, som er stærkt afhængige af denne industri ⁽²³⁾. Nedgangen i eller tabet af fiskerisektoren medfører som direkte konsekvens en stigning i migrationsstrømmene til de store byer med alle de problemer, der er forbundet med befolkningskoncentration.

Vindkraft

3.28. I overensstemmelse med den europæiske grønne pagt har EU fastsat et mål om at øge EU's havenergiproduktion 20 gange for at opnå klimaneutralitet senest i 2050. Denne stigning har imidlertid indvirkning på havmiljøet i form af etablering af vindmøleparker og nedlægning af dybvandskabler. Flere medlemsstater har endda meddelt, at de vil forbinde deres elnetværk i rum sø, hovedsagelig via kunstige energiøer i Østersøen og Atlanterhavet. EØSU er fuldt ud klar over behovet for vedvarende energikilder, der skal eksistere side om side med bæredygtige fødevarerikilder ⁽²⁴⁾. Udvalget efterlyser derfor en forsigtig udvikling af sektoren for offshore vindenergi for ikke at begå de samme fejl som tidligere og minimere dens indvirkning på biodiversiteten. EØSU anmoder desuden om, at etableringen af disse strukturer ikke påvirker fiskernes traditionelle fiskepladser.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽²²⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om en ny strategi for en bæredygtig blå økonomi i EU — Omstilling af EU's blå økonomi med henblik på en bæredygtig fremtid (COM(2021) 240 final) (EUT C 517 af 22.12.2021, s. 108).

⁽²³⁾ Regionsudvalgets udtalelse *Den fælles fiskeripolitik i praksis: kurs mod bæredygtige og modstandsdygtige kystsamfund i EU* (NAT-VII/035).

⁽²⁴⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget: En EU-strategi for udnyttelse af potentialet i offshore vedvarende energi med en klimaneutral fremtid for øje« (COM(2020) 741 final) (EUT C 286 af 16.7.2021, s. 152).

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2019/1242 for så vidt angår skærpelse af præstationsnormerne for nye tunge køretøjs CO₂-emissioner og indarbejdning af indberetningsforpligtelser og om ophævelse af forordning (EU) 2018/956

(COM(2023) 88 final — 2023/0042 (COD))

(2023/C 349/21)

Ordfører: **Dirk BERGRATH**

Medordfører: **Alessandro BARTELLONI**

Anmodninger om udtalelse	Europa-Parlamentet, 29.3.2023 Rådet for den Europæiske Union, 3.4.2023
Retsgrundlag	Artikel 192, stk. 1, og artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Den Rådgivende Kommission for Industrielle Ændringer
Vedtaget i sektionen	22.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	182/4/7

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) bifalder, at forordningen har som målsætning at fremskynde dekarboniseringen af sektoren og sætte skub i dens strukturelle omstilling. EU bør gribe chancen for at blive førende inden for ren transport.

1.2. EØSU bemærker, at forslaget går videre end de mål, som Kina for øjeblikket har planer om, men ikke så langt som den nyligt vedtagne lovgivning i Californien med et nulemissionsmål på 100 % for salget af lastbiler og busser inden 2036. Udvalget bemærker endvidere, at U.S. National Blueprint for Transportation Decarbonization⁽¹⁾ giver ren elektricitet, bæredygtige biobrændstoffer/e-brændstoffer og ren brint til transport i almindelighed og til tung vejtransport i særdeleshed en supplerende rolle.

1.3. EØSU gør opmærksom på, at en række medlemsstater sammen med andre lande (herunder USA) allerede har forpligtet sig til kun at sælge emissionsfrie tunge køretøjer fra og med 2040⁽²⁾. Der vil desuden kunne forventes forskellige regler på lokalt og regionalt plan (f.eks. indkørselsforbud).

1.4. EØSU anerkender betydningen af reguleringsmæssige incitamenter til fremme af udrulningen af nulemissionskøretøjer. Udvalget mener imidlertid, at der også bør fokuseres på efterspørgselssiden og de vigtigste grundforudsætninger, der gør brug af nulemissionskøretøjer til en realistisk mulighed for logistikoperatører.

1.5. EØSU glæder sig over visse medlemsstaters bestræbelser på at støtte omstillingen til nulemissionskøretøjer, navnlig for SMV'er, og især ved hjælp af EU's genopretnings- og resiliensfacilitet og andre nationale fonde.

⁽¹⁾ DOE/EE-2675 | januar 2023.

⁽²⁾ COP27: USA, Ukraine, Irland, Aruba, Belgien, Kroatien, Curaçao, Den Dominikanske Republik, Liechtenstein og Litauen har undertegnet et globalt aftalememorandum, der skal fremme anvendelse af udelukkende nulemissionslastbiler og -busser fra og med 2040 (17.11.22).

U.S. Secretary of Energy Advances America's Commitment to Reaching Net Zero Global Emissions and Combatting Climate Change at COP27.

1.6. EØSU bekræfter sin støtte til forordningen om etablering af infrastruktur for alternative brændstoffer (AFIR). De offentlige myndigheder skal sikre, at der er alternative brændstoffer og ladestationer til rådighed, hvor der er behov herfor⁽³⁾. Det mellemliggende mål for 2030 kræver mere end 50 000 offentligt tilgængelige ladestander, hvoraf de 35 000 skal være højtydende megawatt-opladningsmodeller. Der vil ligeledes være behov for ca. 700 brinttankstationer.

1.7. I lyset af begrænsningerne i Kommissionens konsekvensanalyse opfordrer EØSU til en tæt og regelmæssig overvågning af udviklingen i form af en statusrapport, herunder en tilbundsgående evaluering af forsyningskæden, for at undgå forstyrrelser og for bedre at afspejle de virkninger, som dekarboniseringen af transporten har på regionalt plan.

1.8. EØSU bemærker i tråd med sine tidligere udtalelser⁽⁴⁾, at forslaget til forordning, der bygger på tilgangen med måling ved udstødningsrøret, på trods af de mange fordele ved elektriske og brintdrevne fremdriftssystemer, skal suppleres af andre politikinstrumenter for at tilskynde til anvendelse af vedvarende, ikkefossile brændstoffer for den del af flåden, der er udstyret med en forbrændingsmotor. Fit for 55-pakken skal sikre en livscyklustilgang og forhindre, at dekarboniseringen af vejtransporten fører til, at emissionerne flyttes længere op i værdikæden.

1.9. EØSU understreger, at der er behov for en politisk ramme, der fremmer dekarbonisering på en måde, der er retfærdig for arbejdstagerne. Dette omfatter tilvejebringelse af tilstrækkelig finansiering til støtte for regioner, der er i vanskeligheder som følge af dekarboniseringsdagsordenen, behovet for at foregribe forandringer på alle niveauer (steder, virksomheder, regioner og sektorer) gennem planer, der udarbejdes i samarbejde med arbejdsmarkedets parter, og en enorm indsats fra de offentlige myndigheders og virksomhedernes side, når det gælder om at omskole og opkvalificere arbejdstagere.

1.10. EØSU efterlyser et forløb for reduktion af CO₂-emissioner, der er afpasset efter industrisektorens kapacitet til at omstille sig, og hvor transportoperatørerne kan følge med i forhold til omkostninger og driftseffektivitet. De foreslåede mål skal være forenelige med den tid, det tager at omstille eksisterende produktionsanlæg og opføre nye, etablere opladningsinfrastruktur, sikre forsyningen af nøglekomponenter og råstoffer, skabe førende markeder og uddanne arbejdsstyrken.

1.11. EØSU understreger, at det er vigtigt, at dekarboniseringen (af flåden) sker i takt med gennemførelsen af EU's industriplan for den grønne pagt og vigtige projekter af fælleseuropæisk interesse, som skal bidrage til udviklingen af centrale forsyningskæder for sektoren i Europa, såsom ren brint, batterier og mikroelektronik.

1.12. Udvalget understreger endvidere, at transportvirksomheder og operatører — navnlig SMV'er — har behov for kapacitetsopbygning og støtte til at opfylde de indberetningsforpligtelser, der indføres ved forordningen.

2. Generel baggrund

2.1. I oktober 2014 fastsatte EU's stats- og regeringschefer⁽⁵⁾ et bindende mål om senest i 2030 at reducere de drivhusgasemissioner, der udledes i hele EU's økonomi, med mindst 40 % i forhold til 1990-niveaue. Dette mål var baseret på globale fremskrivninger, der overholder tidsplanen på mellemlang sigt for Parisaftalen om klimaændringer (COP21)⁽⁶⁾.

⁽³⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om etablering af infrastruktur for alternative brændstoffer og om ophævelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/94/EU« (COM(2021) 559 final — 2021/0223 (COD)) og om »meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — En strategisk plan for udrulning med henblik på skitsering af en række supplerende foranstaltninger til støtte for hurtig udbredelse af infrastruktur for alternative brændstoffer« (COM(2021) 560 final) (EUT C 152 af 6.4.2022, s. 138).

⁽⁴⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om fastsættelse af præstationsnormer for nye personbilers og nye lette erhvervskøretøjers emissioner inden for Unionens integrerede tilgang til nedbringelse af CO₂-emissionerne fra personbiler og lette erhvervskøretøjer og om ændring af forordning (EF) nr. 715/2007 (COM(2017) 676 final — 2017/0293 (COD)) (EUT C 227, 28.6.2018, s. 52) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2019/631 for så vidt angår styrkelse af præstationsnormerne for nye personbilers og nye lette erhvervskøretøjers CO₂-emissioner i overensstemmelse med Unionens øgede klimaambitioner« (COM(2021) 556 final — 2021/0197(COD)) (EUT C 194, 12.5.2022, s. 81).

⁽⁵⁾ Det Europæiske Råds konklusioner af 24. oktober 2014.

⁽⁶⁾ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>.

2.2. I december 2020 offentliggjorde Kommissionen sin strategi for bæredygtig og intelligent mobilitet. Strategien omfatter en række ambitiøse mål og milepæle, der skal gøre EU's transportsystem klimaneutralt og digitalt.

2.3. I juli 2021 optrappede Kommissionen sin indsats med vedtagelsen af Fit for 55-pakken ⁽⁷⁾ — et sæt politiske forslag, der skal reducere nettoemissionerne i EU med 55 % i 2030 (sammenlignet med 1990). Dette er i overensstemmelse med EU's tilsagn om at opnå klimaneutralitet inden 2050 som fastsat i den europæiske klimalov ⁽⁸⁾.

2.4. Den europæiske strategi for lavemissionsmobilitet ⁽⁹⁾, som blev offentliggjort i juli 2016, omfatter et reduktionsmål for drivhusgasemissioner fra køretøjer på mindst 60 % i 2050 sammenlignet med 1990, hvilket er et stort skridt i retning af et emissionsfrit EU. Ifølge Fit for 55 ⁽¹⁰⁾-pakken kræver målet om klimaneutralitet i 2050 imidlertid en reduktion på 90 % af de samlede transportemissioner senest i 2050 sammenlignet med 1990-niveauerne. Brugen af lavemissionskøretøjer/emissionsfrie køretøjer skal øges progressivt, så de kan opnå en betydelig markedsandel i 2030 og bringe EU tættere på sin langsigtede målsætning om emissionsfri mobilitet.

2.5. Vejtransportsektoren tegner sig for en femtedel af EU's drivhusgasemissioner. Tunge køretøjer som f.eks. lastbiler, bybusser og langdistancebusser tegner sig for mere end 25 % af drivhusgasemissionerne fra vejtransporten i EU og mere end 6 % af EU's samlede drivhusgasemissioner. Trods producenternes bestræbelser på at reducere mængden af emissioner pr. km, stiger de samlede emissioner fortsat, navnlig inden for godstransport, som følge af den stigende efterspørgsel efter vejtransport, der forventes at fortsætte med at stige i fremtiden. Vejtransport er også en vigtig kilde til luftforurening, og EU er i færd med at revidere sin lovgivning om luftkvalitet, navnlig med udgangspunkt i forslaget om nye Euro 7-standarder for reduktion af forurenende stoffer fra køretøjer.

2.6. Den nuværende flåde af tunge køretøjer kører næsten udelukkende med forbrændingsmotor, som hovedsagelig forbrænder fossile brændstoffer, der for størstedelens vedkommende raffineres i EU fra importeret råolie, hvilket igen er med til at øge EU's energifhængighed. Ifølge Kommissionens konsekvensanalyse forventes forslaget om nye standarder at mindske efterspørgslen efter fossile brændstoffer med ca. 2 mia. tønder olie mellem 2031 og 2050.

2.7. I øjeblikket forbrænder en typisk europæisk 4x2-trækker på 40 ton i en »langdistancetestcyklus« ca. 33,1 l brændstof pr. 100 km på veje og motorveje. En typisk europæisk 4x2-distributionslastbil på 12 ton forbrænder i en »testcyklus for levering i byområder« ca. 21,4 l brændstof pr. 100 km ⁽¹¹⁾.

2.8. Det er oftest godstransportvirksomheder, der køber tunge køretøjer. Deres udgifter til brændstof kan udgøre mere end en fjerdedel af deres driftsomkostninger, og de har brændstofeffektivitet som vigtigste kriterium i forbindelse med indkøb af køretøjer. I modsætning til personbilssektoren vil de samlede omkostninger ved ejerskab være den bestemmende faktor ved valg af fremdriftstype.

2.9. Ifølge data fra industrien genererede eksporten af lastbiler i 2021 et overskud på handelsbalancen på 5 mia. EUR. Samme år blev der fremstillet mere end 470 000 lastbiler på de 52 fabrikker i EU ⁽¹²⁾. Sektoren er en del af bilindustrien, der tegner sig for 12,1 mio. direkte og indirekte arbejdspladser i Europa, hvilket svarer til 5,6 % af den samlede beskæftigelse i EU.

⁽⁷⁾ COM(2021) 550 final.

⁽⁸⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2021/1119 af 30. juni 2021 om fastlæggelse af rammerne for at opnå klimaneutralitet og om ændring af forordning (EF) nr. 401/2009 og (EU) 2018/1999 (»den europæiske klimalov«) (EUT L 243 af 9.7.2021, s. 1).

⁽⁹⁾ COM(2016) 501 final.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 550 final.

⁽¹¹⁾ Delgado, O., Rodríguez, F., Muncrief, R., Fuel efficiency technology in European heavy-duty vehicles: Baseline and potential for the 2020–2030 timeframe, International Council on Clean Transportation, ICCT White Paper, Berlin, juli 2017.

⁽¹²⁾ Fact sheet »Trucks«.

2.10. Erhvervs­mæssig vej­transport er rygraden i EU's økonomiske værdikæde. Vej­transport tegner sig for en stor del af EU's BNP (bruttonationalprodukt) og beskæftiger mere end 3,4 mio. mennesker i hele EU⁽¹³⁾. Udfordringerne for sektoren består i at gøre transporten mere ufarlig og mere sikker, samtidig med at det indre markeds effektivitet opretholdes, og arbejdsvilkårene i sektoren og transportmiljøet som helhed forbedres.

2.11. Den seneste geopolitiske udvikling har især handlet om behovet for at sikre modstandsdygtigheden i EU's logistiske forsyningskæde, selv i krisesituationer. Øgede energi­omkostninger og øget afhængighed af energi og råstoffer — kombineret med visse vigtige internationale aktørers aggressive protektionistiske strategier — har truet EU's økonomiske system og EU-borgernes velfærd. EU's system for erhvervs­mæssig vej­transport skal forblive konkurrencedygtigt, økonomisk overkommeligt og fuldt operationelt, selv under de mest kritiske omstændigheder, hvilket bør sikres af de lovgivnings­mæssige rammer.

3. Forslaget til forordning

3.1. Formålet med forslaget er at erstatte forordning (EU) 2019/1242⁽¹⁴⁾ fra 2019 om præstationsnormer for tunge køretøjers CO₂-emissioner. Selv om det ikke er muligt at evaluere resultaterne af den gældende forordning, finder Kommissionen det nødvendigt at bidrage til opnåelsen af målene i den europæiske grønne pagt og den europæiske klimalov. Forslaget omfatter nye bindende CO₂-mål, der vil gælde fra 2025.

3.2. Forslaget omfatter lastbiler (over 5 ton), bybusser og langdistancebusser (over 7,5 ton) samt påhængskøretøjer (køretøjer uden motor, der trækkes af et motorkøretøj). Selv om der er tale om en vigtig udvidelse af forordningens anvendelsesområde, er der stadig et hul i lovgivningen vedrørende CO₂-reguleringen af biler og lette erhvervs­køretøjer (lastbiler på mellem 3,5 og 5 ton).

3.3. Kommissionen foreslår nye og mere ambitiøse CO₂-emissionsmål for nye tunge køretøjer fra 2030 med henblik på at nå ovennævnte mål. I henhold til forslaget vil CO₂-emissionerne i gennemsnit og sammenlignet med 1990-niveauerne blive reduceret med:

— 45 % fra og med den 1. januar 2030

— 65 % fra og med den 1. januar 2035 og

— 90 % fra og med den 1. januar 2040.

3.4. Nye bybusser i EU skal alle være nulemissionsbusser (hvilket svarer til en andel af nulemissionskøretøjer på 100 %) fra 2030.

3.5. Følgende tunge køretøjer vil være undtaget fra CO₂-reduktionsmålene:

— fabrik­anter, der producerer små mængder (op til 100 køretøjer)

— køretøjer, der anvendes til minedrift, skovbrug eller landbrug

— køretøjer, der er konstrueret og fremstillet til anvendelse af væbnede styrker, og bælte­køretøjer

— køretøjer, der er konstrueret og fremstillet eller tilpasset til brug for civilbeskyttelsestjenester, brandvæsenet, ordensmagten eller akutlægehjælpstjenester

— specialkøretøjer såsom skraldevogne.

3.6. I modsætning til CO₂-standarderne for personbiler og lette erhvervs­køretøjer betragtes brintkøretøjer med forbrændingsmotor i Kommissionens forslag vedrørende tunge køretøjer (sammen med andre tilgængelige alternative teknologier som batteridrevne elkøretøjer og brintbrændsels­celler) som et alternativ med nuludstødnings­emissioner.

⁽¹³⁾ Eurostats arbejdsstyrkeundersøgelse for 2014.

⁽¹⁴⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2019/1242 af 20. juni 2019 om fastsættelse af præstationsnormer for nye tunge køretøjers CO₂-emissioner og om ændring af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 595/2009 og (EU) 2018/956 og Rådets direktiv 96/53/EF (EUT L 198 af 25.7.2019, s. 202).

3.7. Med udgangspunkt i anvendelsesområdet for Fit for 55-pakken, der omfatter emissioner fra alle sektorer, gøres der — som i forordningen for lette køretøjer⁽¹⁵⁾ — i Kommissionens forslag vedrørende tunge køretøjer brug af »tank-til-hjul«-metoden, til at fastsætte mål for reduktion af drivhusgasemissioner. Denne metode kaldes også »udstødningsmetoden«, idet den kun tager hensyn til den CO₂, der udledes fra køretøjet, mens det er i brug, hvorimod de drivhusgasser, der udledes under fremstillingen af køretøjet eller produktionen af brændstofferne eller energien, er omfattet af anden lovgivning såsom EU's emissionshandelssystem. De vedvarende og kulstoffattige brændstoffers bidrag til opnåelsen af målene i denne specifikke lovgivning blev forkastet, da Kommissionen vurderede, at det hverken var omkostningseffektivt eller effektivt.

4. Generelle bemærkninger

4.1. EØSU bifalder, at forordningen har som målsætning at fremskynde dekarboniseringen af sektoren og sætte skub i dens strukturelle omstilling. Den europæiske transportindustri er nødt til at forny sin vejtransportflåde ved gradvis at indføre nye drivlinjeteknologier (elektriske køretøjer/brintbrændselsceller og brintforbrændingsmotorer). EU bør gribe chancen for at blive førende inden for ren transport. Udviklingen tyder på, at de nævnte teknologier udgør et levedygtigt og omkostningseffektivt alternativ til standardbrug ved kort-, mellem- og (gradvis) langdistancekørsel.

4.2. EØSU bemærker, at forslaget går videre end de mål, som Kina for øjeblikket har planer om, men ikke så langt som den nyligt vedtagne lovgivning i Californien. I juni 2022 bebudede Kina et forslag (fase 4), der ventes at stramme standarderne for brændstofforbrug i sektoren for tunge køretøjer med 15 % inden 2026 som et generelt mål for alle køretøjssegmenter, og som skal erstatte den forudgående fase 3, der blev implementeret i 2019. De amerikanske »fase 2«-standarder, der blev vedtaget i 2016 og gælder for perioden 2018-2027, skønnes at reducere CO₂-udledningen og brændstofforbruget, som varierer fra 16 % til 30 % alt efter køretøjstype i forhold til 2010-referenceværdien. Californien, hvis emissionsstandarder generelt følges af andre amerikanske stater, vedtog for nylig en lovgivning om et nulemissionsmål på 100 % for salget af lastbiler og busser inden 2036, hvorefter kun elbiler med batteri og elbiler med brintbrændselsceller vil være tilladt. U.S. National Blueprint for Transportation Decarbonization⁽¹⁶⁾ giver desuden ren elektricitet, bæredygtige biobrændstoffer/e-brændstoffer og ren brint til transport i almindelighed og til tung vejtransport i særdeleshed en supplerende rolle.

4.3. EØSU bemærker, at den foreslåede forordning ikke vil udgøre den eneste lovgivningsmæssige ramme for sektoren. Selv om en række medlemsstater sammen med andre lande (herunder USA) allerede har forpligtet sig til kun at sælge emissionsfrie tunge køretøjer fra og med 2040⁽¹⁷⁾, kan der forventes forskellige regler på lokalt og regionalt plan (f.eks. indkørselsforbud). Mens sidstnævnte for det meste ikke vil have klimaindsats for øje, vil det få indvirkning på driften og rentabiliteten af ikkenulemissionskøretøjer og på det indre markedes funktion.

4.4. EØSU er bevidst om betydningen af lovgivningsmæssige incitamentter som en politisk foranstaltning på udbudssiden til fremme af investeringer i teknologier til nulemissionskøretøjer og udbredelse af nulemissionskøretøjer, som sammen med kulstofneutrale brændstoffer i sidste ende bidrager til en fuldstændig dekarbonisering af flåden af tunge køretøjer. Udvalget mener imidlertid, at der også bør fokuseres på efterspørgselsiden og de vigtigste grundforudsætninger, der gør brug af nulemissionskøretøjer til en realistisk mulighed for logistikoperatører.

4.4.1. Ifølge Foreningen af Europæiske Automobilfabrikanter (ACEA) kræver forslaget et væsentligt større antal nulemissionskøretøjer på vejene mindst to år tidligere end forventet på nuværende tidspunkt. Helt konkret vil det nyligt foreslåede mål kræve, at mere end 400 000 nulemissionskøretøjer skal være i drift inden for mindre end syv år, og at der fra og med 2030 skal registreres tæt på 100 000 køretøjer årligt, hvilket betyder, at mere end en tredjedel af alle nyregistrerede

⁽¹⁵⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2019/631 af 17. april 2019 om fastsættelse af præstationsnormer for nye personbilers og nye lette erhvervs-køretøjers CO₂-emissioner og om ophævelse af forordning (EF) nr. 443/2009 og (EU) nr. 510/2011 (EUT L 111 af 25.4.2019, s. 13).

⁽¹⁶⁾ DOE/EE-2675 | januar 2023.

⁽¹⁷⁾ COP27: USA, Ukraine, Irland, Aruba, Belgien, Kroatien, Curaçao, Den Dominikanske Republik, Liechtenstein og Litauen har undertegnet et globalt aftalememorandum, der skal fremme anvendelse af udelukkende nulemissionslastbiler og -busser fra og med 2040 (17.11.22).

U.S. Secretary of Energy Advances America's Commitment to Reaching Net Zero Global Emissions and Combatting Climate Change at COP27.

køretøjer skal være nulemissionskøretøjer fra og med 2030. En sådan flåde vil kræve mere end 50 000 offentligt tilgængelige ladestandere, hvoraf 35 000 skal være højtydende megawatt-opladningsmodeller. Der vil ligeledes være behov for ca. 700 brinttankstationer. Alt dette afspejler det høje ambitionsniveau for både offentlige og private aktører.

4.4.2. EØSU efterlyser derudover passende grundforudsætninger, der skal tilskynde transportvirksomheder og operatører til at investere i nye køretøjer, herunder en kraftigt fremskyndet udrulning af egnet opladnings- og optankningsinfrastruktur, en effektiv CO₂-prissætning og andre foranstaltninger på efterspørgselssiden, der støtter transportoperatører og sikrer, at de investerer i nulemissionskøretøjer. Man må ikke glemme, at transportvirksomhederne og operatørerne træffer investeringsbeslutninger ud fra rentabilitetshensyn.

4.4.3. EØSU glæder sig over visse medlemsstaters bestræbelser på at støtte omstillingen til nulemissionskøretøjer, navnlig for SMV'er. I Østrig hjælper finansieringsprogrammet »Emissionsfreie Nutzfahrzeuge und Infrastruktur« (emissionsfrie erhvervs-køretøjer og emissionsfri infrastruktur) virksomheder med at omstille deres flåder til erhvervs-køretøjer, der ikke anvender fossile brændstoffer, og med at opbygge den opladnings- og optankningsinfrastruktur, der er nødvendig for disse erhvervs-køretøjer. Takket være EU's genopretnings- og resiliensfacilitet og andre nationale fonde har Østrig i alt 365 mio. EUR til rådighed til at fremme nulemissionserhvervs-køretøjer og infrastrukturen hertil⁽¹⁸⁾.

4.5. I lyset af begrænsningerne i Kommissionens konsekvensanalyse, navnlig manglen på en evaluering af den nuværende forordning, efterlyser EØSU en nøje og regelmæssig overvågning af visse centrale elementer, herunder udviklingen af de nye drivlinjekøretøjer, opbygningen af opladnings-/optankningsinfrastruktur og omkostningerne ved køretøjer, energi og brændstoffer.

4.6. Bæredygtige, ikkefossile brændstoffer kan supplere elektrificering og brint med henblik på dekarbonisering af transportsektoren, selv om mindre effektivitet og de i øjeblikket høje omkostninger er med til at begrænse deres rolle⁽¹⁹⁾. De anerkendes ganske vist i forordningerne vedrørende luftfart og søtransport, men omtales ikke i forordningerne vedrørende dekarbonisering af vejtransporten. En metode, der skelner mellem lineære CO₂-emissioner (fra fossile brændstoffer) og cirkulære emissioner eller nulemissioner (fra e-brændstoffer og bæredygtige biobrændstoffer) i en livscykluskontekst, viser imidlertid, at effektive køretøjer med forbrændingsmotor og hybridkøretøjer, der anvender bæredygtige biobrændstoffer og e-brændstoffer, har et CO₂-fodaftryk, der kan sammenlignes med batteridrevne elkøretøjer, som anvender elektricitet produceret af fossile brændstoffer. Det er derfor så meget desto vigtigere at erstatte fossile brændstoffer i den eksisterende flåde samt i de nye tunge køretøjer, der fortsat vil anvende fremdriftssystemer med forbrændingsmotor.

4.7. EØSU opfordrer de politiske beslutningstagere til at sikre, at omstillingen til ikkefossile brændstoffer rent faktisk garanterer investeringer og en retfærdig omstilling i brændstofsektoren, og støtter væksten i den relevante industrielle værdikæde i EU i retning af en global førerposition.

4.8. Det teknologineutrale alternativ giver mange fordele. Det mindsker risiciene i forbindelse med både teknologisk udvikling og forsyningssikkerhed. Modstandsdygtigheden i EU's økonomi vil kunne drage fordel af en diversificeret teknologistrategi, hvor bæredygtige brændstoffer supplerer batteridrevne elkøretøjer og brintkøretøjer, mens disse to teknologier udvikler sig i EU og udvider deres grundlag.

4.9. EØSU finder det afgørende at sikre, at forslaget bidrager til at:

- styrke EU's industrielle førerposition inden for produktion af tunge køretøjer, busser og dertil knyttet udstyr gennem investeringer og innovation
- bevare en effektiv og omkostningseffektiv drift af EU's logistikkæde, således at EU's indre marked kan fungere, selv under de mest kritiske omstændigheder
- fremme konkurrenceevnen og øge beskæftigelsen i alle de industrier (med særlig vægt på SMV'er), der indgår i værdikæden for erhvervsmæssig vejtransport

⁽¹⁸⁾ https://www.bmk.gv.at/en/topics/mobility/alternative_transport/electromobility.html.

⁽¹⁹⁾ Se den samlede rapport fra IPCC AR6 WG III, s. 1068.

- fremskynde overgangen til et mere bæredygtigt transportsystem, der er baseret på multimodalitet, og hvor en væsentlig del af de 75 % af den indenlandske fragt, der i dag transporteres ad vej, vil overgå til jernbaner og indre vandveje
- gøre EU's økonomi mere modstandsdygtig over for chok, omfattende forstyrrelser i forsyningskæderne og begrænsninger i adgangen til ressourcer, f.eks. i de tilfælde, hvor visse lande anvender fossil energi som våben, og hvor råstoffer til batteridrevne køretøjer kun indkøbes og forarbejdes fra nogle få lande uden for EU.

4.10. Dette kræver følgende:

4.10.1. Forløbet for reduktion af CO₂-emissioner skal være afpasset efter industrisektorens kapacitet til at omstille sig, og transportoperatørerne skal kunne følge med i forhold til omkostninger og driftseffektivitet. De foreslåede mål skal være forenelige med den tid, det tager at omstille eksisterende produktionsanlæg og opføre nye, etablere opladningsinfrastruktur, sikre forsyningen af nøglekomponenter og råstoffer, skabe førende markeder og uddanne arbejdsstyrken.

4.10.2. Dekarboniseringen (af flåden) skal ske i takt med gennemførelsen af EU's industriplan for den grønne pagt og vigtige projekter af fælleseuropæisk interesse, som skal bidrage til udviklingen af centrale forsyningskæder for sektoren i Europa, såsom ren brint, batterier og mikroelektronik. Emissionsforløbet skal derudover være i tråd med målene i den europæiske grønne pagt samt EU's strategi for bæredygtig og intelligent mobilitet.

4.11. Som det fremgår af tidligere udtalelser, mener EØSU, at en bedre koordinering af miljølovgivningen rettet mod vejtransport er afgørende for en vellykket omstilling af industrien (f.eks. Euro 7, AFIR og eurovignet)⁽²⁰⁾, og udvalget efterlyser en sammenhængende lovgivningsmæssig tilgang.

4.12. EØSU bemærker i tråd med sine tidligere udtalelser⁽²¹⁾, at den foreslåede forordning, der bygger på tilgangen med måling ved udstødningsrøret, på trods af de mange fordele ved elektriske og brintdrevne fremdriftssystemer, skal suppleres af andre politikinstrumenter for at tilskynde til anvendelse af vedvarende, ikkefossile brændstoffer for den del af flåden, der kører på forbrændingsmotor. Fit for 55-pakken skal sikre en livscyklustilgang og forhindre, at dekarboniseringen af vejtransporten fører til, at emissionerne flyttes længere op i værdikæden. Revisionen af EU's emissionshandelssystem og direktivet om vedvarende energi⁽²²⁾ skal sikre, at dekarboniseringen af både vejtransporten og elproduktionen sker med samme hastighed.

4.13. I forbindelse med omstillingen skal EU sikre fair konkurrence for de europæiske producenter af originaludstyr (OEM'er) og transportvirksomheder på nationale og internationale markeder.

4.14. Udvalget understreger endvidere, at transportvirksomheder og operatører — navnlig SMV'er — har behov for kapacitetsopbygning og støtte til at opfylde de indberetningsforpligtelser, der indføres ved forordningen, herunder det foreslåede centrale register over tunge køretøjer.

4.15. For så vidt angår bybusser, fremhæver EØSU behovet for at fritage busser, der også anvendes til transport mellem byer, fra det specifikke nulemissionskrav for bybusser.

⁽²⁰⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om typegodkendelse af motorkøretøjer og motorer samt af systemer, komponenter og separate tekniske enheder til sådanne køretøjer med hensyn til emissioner og batteriers holdbarhed (Euro 7) og om ophævelse af forordning (EF) nr. 715/2007 og (EF) nr. 595/2009 (COM(2022) 586 final — 2022/0365(COD)) (EUT C 228 af 29.6.2023, s. 103), Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »EU's mobilitetsstrategi og EU's industrielle værdikæder: en strategi for bilindustriens økosystemer« (initiativudtalelse) (EUT C 105 af 4.3.2022, s. 26) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om ændring af direktiv 1999/62/EF om afgifter på tunge godskøretøjer for benyttelse af visse infrastrukturer (COM(2017) 275 final — 2017/0114 (COD)) og om forslag til Rådets direktiv om ændring af direktiv 1999/62/EF om afgifter på tunge godskøretøjer for benyttelse af visse infrastrukturer, for så vidt angår visse bestemmelser om afgifter på køretøjer (COM(2017) 276 final — 2017/0115 (CNS)) (EUT C 81 af 2.3.2018, s. 188).

⁽²¹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om fastsættelse af præstationsnormer for nye personbiler og nye lette erhvervskøretøjers emissioner inden for Unionens integrerede tilgang til nedbringelse af CO₂-emissionerne fra personbiler og lette erhvervskøretøjer og om ændring af forordning (EF) nr. 715/2007 (COM(2017) 676 final — 2017/0293 (COD)) (EUT C 227, 28.6.2018, s. 52) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2019/631 for så vidt angår styrkelse af præstationsnormerne for nye personbiler og nye lette erhvervskøretøjers CO₂-emissioner i overensstemmelse med Unionens øgede klimaambitioner« (COM(2021) 556 final — 2021/0197(COD)) (EUT C 194, 12.5.2022, s. 81).

⁽²²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2018/2001 af 11. december 2018 om fremme af anvendelsen af energi fra vedvarende energikilder (EUT L 328 af 21.12.2018, s. 82).

4.16. EØSU bemærker med bekymring, at de teknologiske ændringer ikke er »neutrale« for arbejdstagerne. Selv om der forventes at blive skabt mange job i mobilitetsøkosystemet i de kommende år, kan der forventes store tab af arbejdspladser i visse dele af værdikæden, da mange SMV'er i forskellige EU-regioner vil blive påvirket negativt. Nye teknologier har også indvirkning på de kvalifikationsprofiler, der kræves i sektoren, og en hurtig indførelse heraf kan skabe udfordringer for visse kategorier af arbejdstagere (lavtuddannede, ældre arbejdstagere og midlertidigt ansatte). Den nuværende mangel på kvalificeret arbejdskraft i mange sektorer risikerer ligeledes at bremse tempoet i omstillingen.

4.17. EØSU understreger, at der er behov for en politisk ramme, der fremmer dekarbonisering på en måde, der er retfærdig for arbejdstagerne. For så vidt angår tunge køretøjer, skal en retfærdig omstilling omfatte følgende:

4.17.1. Dybtgående konsekvensanalyser af forsyningskæderne for at undgå forstyrrende forandringer for arbejdstagerne. Disse konsekvensanalyser skal i højere grad afspejle virkningerne af dekarboniseringen af transporten på regionalt plan.

4.17.2. Tilvejebringelse af tilstrækkelig finansiering til støtte for regioner, der er i vanskeligheder som følge af dekarboniseringsdagsordenen, under hensyntagen til betydningen af social konditionalitet i forbindelse med statsstøtte.

4.17.3. Foregribelse af forandringer på alle niveauer (steder, virksomheder, regioner og sektorer) gennem planer, der udarbejdes i samarbejde med arbejdsmarkedets parter.

4.17.4. En enorm indsats fra de offentlige myndigheders og virksomhedernes side, når det gælder om at omskole og opkvalificere arbejdstagere.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om fastlæggelse af en ramme for at sikre en sikker og bæredygtig forsyning med kritiske råstoffer og om ændring af forordning (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 og (EU) 2019/1020

[COM(2023) 160 final — 2023/0079 (COD)]

og om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — Et sikkert og bæredygtigt udbud af kritiske råstoffer til støtte for den dobbelte omstilling

(COM(2023) 165 final)

(2023/C 349/22)

Ordfører: **Maurizio MENSI**

Medordfører: **Michal PINTÉR**

Anmodning om udtalelse	Europa-Parlamentet, 8.5.2023 Rådet for den Europæiske Union, 16.5.2023
Retsgrundlag	Artikel 114 og 304 i TEUF
Kompetence	Den Rådgivende Kommission for Industrielle Ændringer
Vedtaget i sektionen	22.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	183/1/6

I. ANBEFALINGER ⁽¹⁾

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG

- glæder sig over Kommissionens bestræbelser på at udarbejde en sammenhængende EU-politik for kritiske og strategiske råstoffer og for udvikling af værdikæder i udvindings-, raffinering- og genanvendelsesindustrien i overensstemmelse med målsætningerne i den grønne pagt og al tilknyttet lovgivning;
- opfordrer Kommissionen til at sikre en bredere tilgang med koordinerede EU-politikker for at skabe retssikkerhed for investeringer i efterforskning, udvinding, forarbejdning, raffinering og genanvendelse af råstoffer, biprodukter heraf og væsentlige mineraler baseret på økonomisk og teknisk gennemførlighed, politisk sammenhæng og retssikkerhed for erhvervsdrivende i disse sektorer;
- opfordrer til koordinering af råstofpolitikken med EU's sociale politikker og til støtte af kapacitetsopbygning i hele EU med hensyn til færdigheder i udvindingsindustrien med fokus på omskoling og opkvalificering af den eksisterende arbejdsstyrke samt udvikling af forvaltningskapacitet i EU-medlemsstaternes offentlige forvaltninger;
- anbefaler, at andre råstoffer, der er afgørende for sektoren for grøn/ren teknologi, medtages i listerne over kritiske og strategiske råstoffer, idet det erindres, at sådanne lister regelmæssigt ajourføres og baseres på en grundig, gennemsigtig og evidensbaseret vurdering af den kritiske betydning og/eller strategiske værdi, der gennemføres i samråd med industrirepræsentanter og eksperter;

⁽¹⁾ Disse anbefalinger suppleres med anbefalinger til ændringer sidst i dette dokument.

5. opfordrer den nuværende og den kommende Kommission til at sikre EU's udvindings- og genanvendelsesindustrier adgang til konkurrencedygtige energipriser og målrettet finansiering og samtidig sørge for, at tilladelses- og licensprocedurer for nye råstofprojekter forenkles og forkortes, og at eventuelle nye indberetnings- eller revisionskrav for virksomheder holdes på det nødvendige minimum;
6. støtter effektiv gennemførelse af handelspolitiske beskyttelsesforanstaltninger for at værne om de nyudviklede råstofprojekter i EU og for at imødegå urimelig handelspraksis og urimelige handelsbegrænsninger med tiltag, der er forenelige med WTO's regler;
7. anbefaler, at kritiske og strategiske råstoffer prioriteres i lovgivning om genanvendelse og affald, og at der ydes støtte til markederne for sekundære råstoffer, navnlig når det gælder materialer, der er afgørende for den grønne omstilling;
8. anbefaler, at der ydes offentlig støtte til projekter for efterforskning og udvinding af kritiske råstoffer på EU-grund via koordinering med reglerne om statsstøtte;
9. anbefaler, at der sikres koordinering mellem den foreslåede forordning om kritiske råstoffer og EU's værktøjer til kartelbekæmpelse for at undgå unødige forvriddninger af det indre marked;
10. foreslår desuden at undersøge mulighederne for konkrete partnerskaber og samarbejdsaftaler med kandidatlande;
11. anbefaler at finde den rette (miljømæssige) balance ved at vurdere, om der er overensstemmelse med anden EU-politik.

II. FORKLARENDE BEMÆRKNINGER/UDDYBNING

1. Den 16. marts 2023 fremlagde Kommissionen sit forslag til en ny forordning, der har til formål at sikre adgang til kritiske og strategiske råstoffer (forordningen om kritiske råstoffer), ledsaget af en meddelelse. Forordningen fastlægger en lovramme for at støtte udvikling af indenlandsk kapacitet og styrke bæredygtigheden og cirkulariteten af forsyningskæder for kritiske råstoffer i EU, mens der i meddelelsen foreslås foranstaltninger til støtte for diversificering af forsyningskæderne gennem nye internationale gensidigt understøttende partnerskaber.
2. Det overordnede mål for forordningen om kritiske råstoffer er at afhjælpe manglen på sikker og bæredygtig adgang til kritiske råstoffer for EU ved at øge bevidstheden i industrien i EU om risici relateret til kritiske råstoffer i den globale forsyningskæde og industriens afbødning af disse risici og dermed øge kapaciteten i EU's værdikæde for kritiske råstoffer på det indre marked og reducere miljøaftrykket af EU's forbrug af kritiske råstoffer.
3. Ved at foreslå en sammenhængende EU-tilgang til forbedring og sikring af forsyningsikkerheden med hensyn til kritiske råstoffer vil initiativet bidrage til at forebygge den potentielle konkurrenceforvridning og fragmentering af det indre marked, der sandsynligvis vil opstå som følge af manglende koordinering af foranstaltninger, og opretholde lige vilkår for virksomheder i EU.

Sikring af en samlet tilgang med koordinerede EU-politikker for at skabe retssikkerhed for investeringer

4. EU er i øjeblikket afhængigt af import af en lang række råstoffer (75 % til 100 % af forsyningen) og er derfor udsat for sårbarheder i forsyningskæderne og betydelige prisudsving. Ifølge OECD's *Global Material Resources Outlook to 2060* forventes verdens forbrug af råstoffer at være næsten fordoblet i 2060, og brugen af metaller forventes at vokse hurtigst, både når det gælder primære og sekundære metaller. Samtidig står EU for mindre end 5 % af verdensproduktionen af mineralske råstoffer. Kina alene står for ca. 75 % af den globale kapacitet til produktion af lithium-ion-battericeller og huser verdens ti største leverandører af fotovoltaisk udstyr. I modsætning hertil findes kun ca. 3 % af den globale kapacitet til produktion af lithium-ion-battericeller i EU.

5. Forordningen om kritiske råstoffer indeholder bestemmelser om udpegelse af og støtte til strategiske projekter inden for udvinding, forarbejdning og genanvendelse af strategiske råstoffer. For at tiltrække sådanne investeringer (med en relativt lang tidshorisont) bør Kommissionen tage fat på spørgsmålet om retssikkerhed. Gennemskuelige og stabile lovrammer er afgørende for at tiltrække investeringer ikke blot til efterforskning og udvinding af råstoffer, men også i forbindelse med forarbejdning og genanvendelse af råstoffer.

6. Flere lovrammer har indflydelse på stabiliteten og attraktiviteten af EU's erhvervs klima, og de ofte konkurrerende og skærpede indberetningskrav bidrager til retssikkerhed (jf. bl.a. direktivet om industrielle emissioner⁽²⁾, batteriforordningen⁽³⁾, revisionen af REACH-forordningen, affaldslovgivningen, forordningen om miljøvenligt design for bæredygtige produkter, forordningen om nettonulindustrien, EU's nye industristrategi, handlingsplanen for den cirkulære økonomi, direktivet om miljøvenligt design⁽⁴⁾ mv.). Derfor er det afgørende at undgå dobbeltlovgivning eller overregulering for at tiltrække og stimulere investeringer i den hjemlige industrielle kapacitet inden for efterforskning, minedrift, raffinering, materialeforarbejdning og genanvendelse. Forordningen om kritiske råstoffer bør bygge videre på Kommissionens arbejde på andre områder og bør være i fuld overensstemmelse med målsætningerne i den grønne pagt og med relateret lovgivning. Politikken vedrørende kritiske råstoffer bør i videst muligt omfang være evidensbaseret og inddrage tilgængelige data (se JRC's fremsynsundersøgelse fra 2020 »Critical Raw Materials for Strategic Technologies and Sectors in the EU« og JRC's Science for Policy-rapport »Supply chain analysis and material demand forecast in strategic technologies and sectors in the EU«).

7. Et andet spørgsmål vedrører behovet for at give interessenter præcise retningslinjer for, hvordan listerne over strategiske og kritiske råstoffer vil blive gennemført i EU-politik og tilpasset den fremtidige udvikling på markedet for kritiske råstoffer. Listen over kritiske råstoffer kan bidrage til at fremhæve visse stoffers betydning og rolle i EU's økonomi over for de politiske beslutningstagere, men det er nødvendigt at gå videre, hvis de stoffer, der er opført på listen over kritiske råstoffer, skal støttes behørigt i såvel den nuværende som den kommende lovgivning. Der er behov for en klar prioritering af kritiske råstoffer i den politiske beslutningsproces, navnlig inden for industripolitik, handelspolitik, statsstøtte, FUI, klima og miljø samt inden for kemikalielovgivningen. Alle disse politikker og målene for dem bør tilpasses for at skabe gunstige betingelser og en gunstig reguleringsordning for kritiske råstoffer og for udviklingen af deres værdikæder. Der er også behov for yderligere præcisering med hensyn til prioriteringen af projekter, hvor det primære udvundne råstof hverken er strategisk eller kritisk, men hvor biprodukterne er (f.eks. et projekt til udvinding af jernmalm, der fører til udvinding af sjældne jordarter som biprodukter). Desuden er der behov for en præcisering af status for »andre«, dvs. »ikkestrategiske« projekter, så det klart kan forstås, hvordan og under hvilke tidsfrister sådanne projekter vil blive vurderet og støttet økonomisk. Endelig bør øget prioritering af strategiske råstofprojekter under ingen omstændigheder føre til nedprioritering af andre vigtige råstofprojekter eller projekter i værdikæden for råstoffer.

8. Ud over at skabe retssikkerhed for interessenter bør Kommissionens råstofinitiativer være baseret på bred offentlig opbakning. Udvidelsen af minedrifts-, forarbejdnings- og genanvendelsesindustrien vil skabe nye arbejdspladser og bidrage til økonomiske fremskridt, men det er et vigtigt anliggende at sikre offentlighedens accept. Det er afgørende at øge bevidstheden blandt borgerne. Kommissionen bør gennemføre målrettede kommunikationsstrategier for at informere EU's borgere om fordelene ved samt bæredygtigheden og de miljømæssige virkninger af nye, industrielle investeringer i kritiske råstoffer og for at imødekomme bekymringer hos bestemte interessentgrupper, lokalsamfund og EU-borgere i forbindelse med udvidelsen af efterforsknings- og mineaktiviteter.

Koordinering med EU's socialpolitikker: støtte kapacitet i hele EU med hensyn til de færdigheder, der er brug for til udvindingsindustrierne

9. Råstofsektoren tegner sig for ca. 350 000 arbejdspladser i EU og mere end 30 mio. arbejdspladser i fremstillingsindustrien, som er afhængige af stabil adgang til mineralske råstoffer. Hvis der skal sikres en bæredygtig forsyning af råstoffer og avancerede materialer til EU, vil det kræve mere end 1,2 mio. nye arbejdspladser senest i 2030⁽⁵⁾.

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/75/EU af 24. november 2010 om industrielle emissioner (integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening) (EUT L 334 af 17.12.2010, s. 17).

⁽³⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2023/1542 af 12. juli 2023 om batterier og udtjente batterier, om ændring af direktiv 2008/98/EF og forordning (EU) 2019/1020 og om ophævelse af direktiv 2006/66/EF (EUT L 191 af 28.7.2023, s. 1).

⁽⁴⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/125/EF af 21. oktober 2009 om rammerne for fastlæggelse af krav til miljøvenligt design af energirelaterede produkter (EUT L 285 af 31.10.2009, s. 10).

⁽⁵⁾ Skøn fra EIT RawMaterials.

Forordningen om kritiske råstoffer bør derfor bringes i overensstemmelse med EU's socialpolitikker og støtte kapacitetsopbygningsindsatsen på medlemsstatsniveau for at styrke arbejdsstyrken i forsyningskæden for kritiske råstoffer, i udvindingsindustrier og inden for forarbejdning og genanvendelse. Det er afgørende at støtte uddannelse og kompetenceopbygning i den akademiske verden, men også at målrette indsatsen mod fagfolk i industrien inden for råstofsektoren og medlemsstaternes offentlige administrationer med bestræbelser på kapacitetsopbygning. Dette kan opnås ved at oprette nye (og/eller støtte eksisterende) institutioner, der skal støtte videregående uddannelse og erhvervsuddannelse i råstofsektoren og omskole og opkvalificere den eksisterende arbejdsstyrke i EU. Endelig bør der gøres en større indsats for at skabe og støtte anvendt læring og teknologioverførsel mellem den akademiske verden, erhvervslivet og forskningsorganisationer.

Medtagelse af andre råstoffer, som er afgørende for sektoren for grøn/ren teknologi, og tilsikring af overensstemmelse med anden politik

10. Ud over de råstoffer, der er opført som strategiske eller kritiske i forordningen om kritiske råstoffer, er der ikkekritiske råstoffer, som kan blive kritiske på mellemlangt eller langt sigt. Dette kræver en fleksibel liste, som er let at tilpasse og bør ajourføres regelmæssigt, mindst hvert andet år og oftere, hvor det er nødvendigt, afhængigt af den fremtidige udvikling på området. Vurderingen af de forskellige materials strategiske betydning bør også være sektorspecifik for at afspejle efterspørgslen i de forskellige fremstillingssektorer. Desuden bør der foretages en vurdering af adgangen til vigtige råstoffer for fuldt ud at supplere Kommissionens indsats for at støtte kritiske og strategiske råstoffer.

11. Vurderingen bør afspejle EU's prioriteter og behov for energiomstillingen, potentielt frem til 2030, og omfatte materialer, for hvilke der i dag ikke er nogen åbenbar risiko for forsyningsafbrydelser, men som er stærkt efterspurgt i sektorer, der er kritiske for EU's dekarboniseringsmål og den grønne og den digitale omstilling, eller som anses for at være væsentlige mineraler. Fokus på disse prioriterede dagsordener bør også dække grundlæggende værdikæder på en hensigtsmæssig måde. Det gælder f.eks. værdikæder for fødevarer og lægemidler. Bestemmelsen af, hvilke råstoffer der skal medtages på de forskellige lister, bør altid baseres på en grundig, gennemsigtig og klart defineret analyse med henblik på at vurdere deres kritiske karakter og/eller strategiske værdi. Denne analyse bør afspejle hele værdikæden for råstoffer, forarbejdningskrav og tilgængeligheden af substitutionsprodukter. Industrirepræsentanter og eksperter bør høres regelmæssigt, og der bør sikres en velfungerende, åben dialog mellem Kommissionen og industrien.

Sikring af adgangen til konkurrencedygtige energipriser og mere målrettet finansiering for EU's industrier

12. Den aktuelle energikrise har haft afgørende konsekvenser for alle virksomheder i EU, men især for energiintensive industrier, herunder udvindings- og genanvendelsessektorerne. Der er behov for en koordineret EU-reaktion for at sikre et velfungerende energimarked i EU. En vellykket EU-politik for kritiske råstoffer afhænger af stabil adgang til tilstrækkelige mængder fossilfri elektricitet til konkurrencedygtige priser. EØSU ser gerne en reform af de tilgængelige finansieringsrammer, der afspejler ambitionerne i den amerikanske Inflation Reduction Act, med finansiering, der i højere grad er rettet imod markedsføringsfasen og dækker driftsudgifterne, i modsætning til EU's nuværende finansieringsprioritet for FoU-fasen af nye strategiske projekter. Det er ganske vist vigtigt at fokusere på innovative teknologier og forskning, men de deraf følgende produkter bør også støttes på passende vis i markedsføringsfasen.

13. Kommissionens bestræbelser på at fremskynde tilladelsesprocedurerne hilses i høj grad velkommen og bør prioriteres for at nå en maksimal varighed på 12-18 måneder for sådanne procedurer. Nye, kritiske projekter bør vurderes inden for fremskyndede frister, og der bør fastsættes strenge frister for den maksimale varighed af tilladelses-/licensprocedurer. Enhver reform af tilladelsesprocedurerne bør sigte mod at forkorte dem og gøre dem mindre komplekse, samtidig med at standarder for miljø, sociale forhold og god selskabsledelse opretholdes strengt. Fremskyndelsen af tilladelsesprocedurerne skal også sikres ved at styrke one-stop-shop-mekanismen. Sidstnævnte udformes inden for forud fastsatte frister for at gøre den centrale tilladelsesprocedure mere effektiv og mindre byrdefuld. Reviderede tilladelsesbestemmelser bør gælde for efterforskning, minedrift, raffinering, forarbejdning og genanvendelsesanlæg og bør give tilstrækkelig retssikkerhed for så vidt angår udfaldet af dem. Desuden bør alle nye indberetnings- eller revisionskrav i forordningen om kritiske råstoffer begrænses i det omfang, det er nødvendigt, for ikke at pålægge virksomheder i EU yderligere administrative byrder, uanset deres størrelse. Det påtænkte udvalg for kritiske råstoffer spiller en afgørende rolle med hensyn til at støtte gennemførelsen af forordningen om kritiske råstoffer, herunder tilladelsesprocedurerne. Med henblik herpå er det, for at sikre at dets overvågningsopgaver er effektive, tilrådeligt at inddrage ikke blot institutionelle repræsentanter i udvalget, men også uafhængige tekniske eksperter på området.

Bekæmpelse af urimelig handelspraksis og urimelige handelsbegrænsninger

14. På trods af de ambitiøse mål i forordningen om kritiske råstoffer er der naturlige begrænsninger for tilgængeligheden af visse råstoffer i EU, og importen vil derfor fortsat være afgørende for omstillingen til en grøn og digital økonomi.

15. Der er brug for at opretholde effektive handelsbeskyttelsesforanstaltninger for at beskytte nye europæiske investeringer og sikre lige vilkår i forhold til tredjelande. Det er nødvendigt at modernisere EU's handelsbeskyttelsesforanstaltninger for at beskytte mod dumping fra tredjelande. EU bør navnlig bestræbe sig på at sikre hurtigere gennemførelse af handelsbeskyttelsesforanstaltninger for at bekæmpe illoyal import, foretage hurtigere og mere effektive undersøgelser samt muliggøre bred gennemførelse af midlertidige foranstaltninger på et tidligt tidspunkt.

16. EU's indsats på det handelspolitiske område bør supplere målene i forordningen om kritiske råstoffer og relateret politik, herunder de sociale rettigheder, og bør prioritere hurtig indgåelse af frihandelsaftaler med ressourcerige lande, der i øjeblikket er til forhandling eller afventer ratificering (Australien, Indonesien m.fl.). Med hensyn til frihandelsaftaler, der allerede er indgået, bør de eksisterende bestemmelser vedrørende energi og råstoffer gennemgås og styrkes, så vidt det er muligt. Der bør desuden lægges vægt på sammenhængen mellem handelspolitikken og de toldbestemmelser/oprindelsesregler, der gælder for råstoffer, samt på specifikke spørgsmål vedrørende omgørelse af sanktioner, der er gældende for råstoffer.

Prioritering af kritiske og strategiske råstoffer i lovgivningen om genanvendelse og affald og støtte til markederne for sekundære råstoffer

17. Genanvendelse er vigtigt for at styrke EU's strategiske uafhængighed. EU bør støtte sin affaldsbehandlings- og forarbejdningsindustri ved at forberede sekundære råstoffer, der skal genanvendes i produktionsprocesser, og ændre eksisterende affaldslovgivning med henblik på at prioritere genanvendelse og cirkulariteten af kritiske og strategiske råstoffer med det største tekniske og økonomiske potentiale for genanvendelse (gennemførlighed). Unionen bør desuden støtte markeder for sekundære råstoffer. Med hensyn til sekundære råstoffer foreslår EØSU, at der træffes foranstaltninger til at etablere velfungerende markeder og minimere skrotlækage.

18. Sekundære råstoffer kan bidrage til at mindske afhængigheden af bestemte kritiske råstoffer og bør derfor tages i betragtning inden for forordningens anvendelsesområde. Som et af de mange eksempler kan effektiv genanvendelse af jernholdigt skrot mindske forsyningsbehovet for råstoffer til metalfremstilling. Jernholdigt skrot forventes at blive en knap ressource inden 2030, hvilket kan føre til forsyningsforstyrrelser, selv om det er et afgørende element i energiomstillingen.

19. Forordningen om kritiske råstoffer bør sikre adgang til alle kritiske materialer for industrier og elkøretøjer. Det omfatter ikke blot sjældne jordarter, mangan, råstoffer, der er afgørende for den grønne omstilling, herunder stål, aluminium og kobber, industrimineraler, grafit og nikkel, men også sekundære råstoffer. Metaller er afgørende infrastrukturelle faktorer for den grønne omstilling, og de bør udpeges korrekt, ligesom der bør tages behørigt hensyn til dem i hele deres værdikæde i forordningen om kritiske råstoffer.

Økonomiske og miljømæssige undersøgelser af de forurenende virkninger af udvinding af kritiske råstoffer: koordinering med bestemmelserne om statsstøtte

20. I betragtning af den usikkerhed, der hersker omkring den faktiske tilstedeværelse af kritiske råstoffer i EU, vil man med al rimelighed kun løbe den risiko, der er forbundet med at starte efterforsknings- og udvindingsprojekter på EU-grund, hvis dette støttes økonomisk med offentlige midler. Da forordningen om kritiske råstoffer desuden kræver, at sådanne kampagner er i overensstemmelse med målene i den grønne pagt, foreslår EØSU, at det gøres lettere at yde offentlig støtte, hvis udvindingen baseres på foreløbige økonomiske og miljømæssige undersøgelser, der vurderer de forurenende virkninger af udvindingen af kritiske råstoffer.

21. Hvis sådanne forundersøgelser falder uden for de strategiske projekter, der påtænkes i henhold til forordningen om kritiske råstoffer, bør der tilskyndes til offentlig finansiering heraf gennem koordinering med statsstøtteregler og mere specifikt med den nyligt vedtagne ændring af den generelle gruppefritagelsesforordning vedrørende den grønne pagt fra 2023. Disse forundersøgelser skal betegnes som »miljøstøtte« eller »FUI-støtte« og, når de involverer flere medlemsstater, som »vigtige projekter af fælleseuropæisk interesse« (»IPCEI«).

22. Effektiv koordinering med EU's statsstøtteforanstaltninger allerede i en indledende FoU-fase kan faktisk sikre, at den offentlige finansiering, der støtter den efterfølgende gennemførelse af strategiske projekter, effektivt kanaliseres hen imod bæredygtige mål, og specifikt med hensyn til vigtige projekter af fælleseuropæisk interesse sikre, at de efterstræber et koordineret resultat. Offentlige finansieringsmekanismer (f.eks. fast-track og lettere adgang til finansielle mekanismer såsom lån/lånegarantier/tilskud) kan også indføres udelukkende i forbindelse med investeringer, der foretages af EU-virksomheder inden for rammerne af projekter for frihandelsaftaler.

Værktøjer til kartelbekæmpelse: fusionsordning til fordel for EU-frontløbere inden for genanvendelse og udvinding af kritiske råstoffer

23. Under hensyntagen til både den stadig udforskede tilgængelighed af kritiske råstoffer i EU og de betydelige investeringer, der er nødvendige for at gennemføre en sikker og bæredygtig forsyningskæde for kritiske råstoffer, kan det være tilrådeligt at tilpasse nogle af EU's værktøjer til kartelbekæmpelse for at fremme de mål, der er fastsat i forordningen om kritiske råstoffer, samtidig med, at man undgår unødige konkurrenceforvridninger på det indre marked (f.eks. kan det være nyttigt at anvende rammerne for fusionskontrol på en mere fleksibel og bæredygtig måde, ikke blot under hensyntagen til målene i den grønne pagt (som Kommissionen allerede har foreslået), men også til målene i forordningen om kritiske råstoffer).

24. Derfor vil det være hensigtsmæssigt at vurdere fusioner i lyset af de strategiske projekter, der skal gennemføres i henhold til forordningen om kritiske råstoffer, for at finde den rette balance mellem de forskellige interesser, der er på spil.

25. Konkurrencemyndighederne bør derfor opfordres til at overveje nye former for effektivitet, dvs. mindske forsyningsafbrydelser og øge det industrielle beredskab i tilfælde af ekstern mangel på kritiske råstoffer. Sådanne vurderinger bør også omfatte Kommissionens mål om at sammenlægge efterspørgslen fra interesserede købere af kritiske råstoffer og i sidste ende bidrage til at reducere de nuværende høje priser.

Internationalt engagement og ressourcdiversificering: inddragelse af kandidatlandene og koordinering med bilateralt samarbejde i internationale fora

26. I tråd med Kommissionens målsætning om at diversificere eksterne kilder til kritiske råstoffer anbefaler EØSU, at man undersøger mulighederne for konkrete partnerskaber og samarbejdsaftaler, herunder med kandidatlande. Sådanne partnerskaber kan omfatte EU-finansierede projekter til udvikling af efterforskningskampagner på nye udvalgte lokaliteter og/eller i forladte mineområder i overensstemmelse med de strategiske projekter, der vil blive iværksat i EU's medlemsstater i henhold til Kommissionens nye forslag.

27. Sådanne partnerskaber kan være betinget af, at kandidatlandene forpligter sig til at tilpasse deres miljøpolitik til gældende EU-ret på en hurtigere måde. Medtagelsen af sådanne partnerskaber inden for rammerne af de igangværende tiltrædelsesforhandlinger kan med rimelighed have en dobbelt fordel for EU som helhed ved at øge chancerne for, at de indenlandske kilder til kritiske råstoffer vil blive forøget i fremtiden, og ved at gøre det lettere for kandidatlandene at overholde EU's miljølovgivning (f.eks. inden for affald, vand, industriforurening og luftkvalitet).

28. Forordningen om kritiske råstoffer koordineres ikke blot med anden EU-politik og internationale handelstiltag, men også med det bilaterale samarbejde, der gennemføres af EU i internationale fora (dvs. samarbejdet mellem EU og USA i fora såsom partnerskabet om mineralsikkerhed, Conference on Critical Materials and Minerals (konferencen om kritiske materialer og mineraler) og Det Internationale Energiagenturs Critical Minerals Working Party (arbejdsgruppe vedrørende kritiske mineraler), som for nylig er blevet styrket af EU-USA-Energirådet).

29. Forordningen om kritiske råstoffer skal ikke blot gøre EU internt selvforsynende med kritiske råstoffer, men også eksternt uafhængigt til at fastsætte nye standarder på den globale scene med hensyn til at sikre de relative forsyningskæders sikkerhed og bæredygtighed. En standardsættende rolle på den globale scene vil yderligere øge EU's chancer for at nå de overordnede mål, der er fastsat i Kommissionens forslag om at bekæmpe forurenende og urimelig handelspraksis i forbindelse med kritiske råstoffer i hele verden.

Langsigtede kontra kortsigtede mål ved vurderingen af, om der er overensstemmelse med anden EU-politik: opnåelse af den rette (miljømæssige) balance

30. Afslutningsvis kan det ikke udelukkes, at effektiv gennemførelse af forordningen om kritiske råstoffer på langt sigt kan kræve en omlægning af bestemte mål i den grønne pagt, som er tæt forbundne med forordningen om kritiske råstoffer på kort sigt. Udsigten til et (næsten) selvforsynende EU kan, selv om det kræver mere tid at opnå fuldt ud, i sidste ende gøre målene for bæredygtighed/klimaneutralitet mere opnåelige på langt sigt (også i betragtning af den relativt større forurening, der skyldes nuværende metoder til råstofudvinding i nogle udviklingslande).

III. ANBEFALEDE ÆNDRINGER — COM(2023) 160 FINAL

Anbefalet ændring 1

Betragtning 29

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
29) Private investeringer foretaget af virksomheder, finansielle investorer og aftagere har afgørende betydning. Hvis private investeringer i sig selv er utilstrækkelige, kan en virkningsfuld udrulning af projekter vedrørende værdikæden for kritiske råstoffer forudsætte, at der ydes offentlig støtte, f.eks. i form af garantier, lån eller egenkapital- og kvasi-egenkapitalinvesteringer. Denne offentlige støtte kan udgøre statsstøtte. En sådan støtte skal have en tilskyndende virkning og være nødvendig, hensigtsmæssig og forholdsmæssig. De eksisterende retningslinjer for statsstøtte, som for nylig er blevet grundigt revideret i overensstemmelse med to omstillingsmål, giver rige muligheder for at støtte investeringer i værdikæden for kritiske råstoffer med forbehold af visse betingelser.	29) Private investeringer foretaget af virksomheder, finansielle investorer og aftagere har afgørende betydning. Hvis private investeringer i sig selv er utilstrækkelige, kan en virkningsfuld udrulning af projekter vedrørende værdikæden for kritiske råstoffer forudsætte, at der ydes offentlig støtte, f.eks. i form af garantier, lån eller egenkapital- og kvasi-egenkapitalinvesteringer. Denne offentlige støtte kan udgøre statsstøtte. En sådan støtte skal have en tilskyndende virkning og være nødvendig, hensigtsmæssig og forholdsmæssig. De eksisterende retningslinjer for statsstøtte, som for nylig er blevet grundigt revideret i overensstemmelse med to omstillingsmål, giver rige muligheder for at støtte investeringer i værdikæden for kritiske råstoffer med forbehold af visse betingelser. Kommissionen og medlemsstaterne bør skabe større klarhed om, hvordan statsstøttere reglerne kan anvendes, og indføre tilskud, lån og skattefradragsmekanismer til støtte for EU's eksisterende industrielle kapacitet og oprettelse af nye anlæg i EU og hos andre pålidelige tredjelandspartnere. Disse bør fokusere på både drifts- og kapitaludgifter.

Begrundelse

De foranstaltninger, der for øjeblikket planlægges i forbindelse med statsstøtte, er uklare og mangler mekanismer, der kan støtte den eksisterende industrielle kapacitet, som blev hårdt ramt af de kraftigt stigende energipriser, og oprettelsen af nye anlæg for kritiske råstoffer i EU og udlandet.

Anbefalet ændring 2

Artikel 1, stk. 2, litra a) (nyt litra)

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
	a) <i>fastlægge en gennemsigtig og klart defineret metode til vurdering af råstoffer, der skal medtages på den strategiske råstofliste, herunder ved hjælp af tekniske faktablade, svarende til den metode, der anvendes på listen over kritiske råstoffer. Fremtidige lister over strategiske og kritiske råstoffer bør ledsages af en konsekvensanalyse af eksisterende EU-lovgivning og dens indvirkning på råstofferne på disse lister</i>

Begrundelse

Kritiske råstoffer vurderes ved hjælp af en kritisk vurdering baseret på en konkret metode, som omfatter en lang og grundig valideringsproces med bistand fra eksterne eksperter, industrirepræsentanter og forskningsinstitutter. Derimod var fastlæggelsen af strategiske råstoffer ikke baseret på en offentliggjort metode, og den omfattede heller ikke tidligere høringer. Medtagelse af strategiske råstoffer på listen over kritiske råstoffer (bilag 2) betyder indirekte, at alle råstoffer overholder de tærskler, der er fastsat i metoden for kritiske råstoffer, hvilket er vildledende.

Anbefalet ændring 3

Artikel 1, stk. 3

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
3. Hvis Kommissionen på grundlag af den i artikel 42 omhandlede rapport konkluderer, at Unionen sandsynligvis ikke vil nå målene i stk. 2, vurderer den gennemførligheden og proportionaliteten af at foreslå foranstaltninger eller udøve sine beføjelser på EU-niveau for at sikre opfyldelsen af disse mål.	3. Hvis Kommissionen på grundlag af den i artikel 42 omhandlede rapport konkluderer, at Unionen sandsynligvis ikke vil nå målene i stk. 2, giver den mulighed for en vis grad af fleksibilitet for bedst muligt at afspejle den særlige karakter af værdikæden for det pågældende råstof, da de enkelte råstoffer har specifikke egenskaber og udfordringer i forbindelse med sourcing, forarbejdning og genanvendelse. Kommissionen bør fokusere på at bevare den eksisterende kapacitet og støtte denne. Der bør tilskyndes til en åben og konstant dialog mellem industrien og de politiske beslutningstagere med henblik på at fastsætte benchmarks, der både er teknisk og økonomisk gennemførlige, og som er i overensstemmelse med EU's mål.

Begrundelse

Benchmarkene med hensyn til sourcing, forarbejdning og genanvendelse er for generelle og urealistiske og kan føre til utilsigtede og negative konsekvenser. Bestemmelserne bør overvejes nøje i forhold til de økonomiske og tekniske vanskeligheder, der er forbundet med gennemførelse af dem, og risikoen for at overbebyrde industrien i EU, navnlig SMV'er.

Anbefalet ændring 4

Bilag I

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
BILAG I Strategiske råstoffer Afdeling 1 Liste over strategiske råstoffer Følgende råstoffer betragtes som strategiske: a) Bismut b) Bor — metallurgisk kvalitet c) Kobolt d) Kobber e) Gallium f) Germanium g) Lithium — batterikvalitet h) Magnesiummetal i) Mangan — batterikvalitet j) Naturlig grafit — batterikvalitet k) Nikkel — batterikvalitet l) Platinmetaller m) Sjældne jordarter til magneter (Nd, Pr, Tb, Dy, Gd, Sm og Ce) n) Siliciummetal o) Titanmetal p) Tungsten	BILAG I Strategiske primære og sekundære råstoffer Afdeling 1 Liste over strategiske råstoffer Følgende primære og sekundære råstoffer betragtes som strategiske, herunder deres respektive bæremetaller og -minerale, som disse strategiske råstoffer udvindes med: a) Bismut b) Bor c) Kobolt d) Kobber da) Jernholdigt skrot (herunder rustfrit stål) e) Gallium f) Germanium g) Lithium ga) Magnesit/magnesia h) Magnesium i) Mangan j) Grafit k) Nikkel ka) Fosfor kb)) Potaske l) Platinmetaller m) Sjældne jordarter (Nd, Pr, Tb, Dy, Gd, Sm og Ce) n) Silicium o) Titan p) Tungsten pa) Zink

Anbefalet ændring 5

Bilag II

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
BILAG II	BILAG II
Kritiske råstoffer	Kritiske primære og sekundære råstoffer
Afdeling 1	Afdeling 1
Liste over kritiske råstoffer	Liste over kritiske råstoffer
Følgende råstoffer betragtes som kritiske:	Følgende primære og sekundære råstoffer betragtes som kritiske, herunder deres respektive bæremetaller og -mineraller, som disse kritiske råstoffer udvindes med:
a) Antimon	a) Antimon
b) Arsen	b) Arsen
c) Bauxit	c) Bauxit
d) Baryt	d) Baryt
e) Beryllium	e) Beryllium
f) Bismut	f) Bismut
g) Bor	g) Bor
h) Kobolt	h) Kobolt
i) Kokskul	i) Kokskul
j) Kobber	j) Kobber
k) Feldspat	k) Feldspat
l) Fluorspat	ka) Jernholdigt skrot (herunder rustfrit stål)
m) Gallium	l) Fluorspat
n) Germanium	m) Gallium
o) Hafnium	n) Germanium
p) Helium	o) Hafnium
q) Tunge sjældne jordarter	p) Helium
r) Lette sjældne jordarter	q) Tunge sjældne jordarter
s) Lithium	r) Lette sjældne jordarter
t) Magnesium	s) Lithium
u) Mangan	sa) Magnesit/magnesia
v) Naturlig grafit	t) Magnesium
w) Nikkel — batterikvalitet	u) Mangan
x) Niobium	v) Grafit
y) Råphosphat	w) Nikkel
z) Fosfor	x) Niobium
	y) Råphosphat
	z) Fosfor

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
aa) Platinmetaller	aa) Platinmetaller
bb) Scandium	aaa) Potaske
cc) Siliciummetal	bb) Scandium
dd) Strontium	cc) Siliciummetal
ee) Tantalum	dd) Strontium
ff) Titanmetal	ee) Tantalum
gg) Tungsten	ff) Titanmetal
hh) Vanadium	gg) Tungsten
	hh) Vanadium
	ii) Zink

Begrundelse for ændringsforslag 4 og 5

Nogle råstoffer kan normalt kun udvindes sammen med et andet grundmetal, f.eks. sjældne jordarter med jernmalm, og kan ikke udvindes separat. Desuden er nogle råstoffer nødvendige i økosystemet for produktion, raffinering og genanvendelse af råstoffer, som f.eks. magnesit til smelteværker. Uden dette råstof er det ikke muligt at genvinde metaller/råstoffer ved høje temperaturer. Vi bør undgå begrænsninger på dette område (både for kritiske og strategiske råstoffers vedkommende) og undgå at foreskrive bestemte anvendelsesformål for bestemte råstoffer i værdikæden. Ellers vil det kun være det sidste raffineringstrin, som er omfattet, men ikke udvindingen.

Omstillingen til en kulstoffattig, cirkulær økonomi gør sekundære råstoffer stadig vigtigere, da de bidrager til at mindske afhængigheden af nye råstoffer og støtter ressourceeffektivitet, mindre affaldsmængder og bæredygtighed. Desuden er nogle af disse råstoffer nødvendige for dekarboniseringen af industrien, den grønne omstilling og opnåelsen af mål for klimaneutralitet.

Anbefalet ændring 6

Artikel 2, stk. 15 (nyt stykke)

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
	15) <i>»projekt for strategiske råstoffer«: et planlagt anlæg eller en planlagt væsentlig udvidelse eller ændret anvendelse af et eksisterende anlæg, der er aktivt inden for udvinding, forarbejdning eller genvinding af råstoffer, som opført i bilag II, herunder når disse råstoffer forekommer som biprodukter fra udvinding og forarbejdning af bæreråstoffer, som ikke er opført i bilag I eller II.</i>

Begrundelse

Strategiske råstoffer forekommer ofte som biprodukter af et bæremateriale i form af et grundmetal eller -mineral. Der skal skabes større klarhed om medtagelsen af udvindingsprojekter for sådanne grund- og bæremetaller og -minerale i strategiske projekter inden for rammerne af forordningen om kritiske råstoffer.

Anbefalet ændring 7

Artikel 3, litra a) (ny artikel)

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
	Artikel 3, litra a 1. <i>Sekundære råstoffer tages i betragtning på listerne over strategiske råstoffer (bilag I) og kritiske råstoffer (bilag II).</i> 2. <i>Mindst hvert andet år reviderer Kommissionen og ajourfører om nødvendigt listen over strategiske og kritiske sekundære råstoffer, der er en del af bilag I og bilag II, under hensyntagen til deres strategiske rolle i dekarboniseringen og den grønne omstilling, en forventet høj vækst i efterspørgslen eller knaphed på globalt plan, vanskeligheder ved at øge indsamlingen/genanvendelsen i EU, og et stort potentiale for genanvendelse af kritiske råstoffer i EU.</i>

Begrundelse

Sekundære råstoffer spiller en vigtig rolle for dekarboniseringen af industrier i EU, navnlig dem, der producerer strategiske teknologier til den grønne og den digitale omstilling. Anerkendelse af deres strategiske værdi bidrager til ansvarlig sourcing og reducerer udvindingen af nye råstoffer. Der bør udarbejdes en delist over strategiske sekundære råstoffer på listen over strategiske råstoffer, bl.a. under hensyntagen til følgende kriterier: deres strategiske rolle for dekarboniseringen og den grønne omstilling, den forventede globale vækst i efterspørgslen, vanskeligheder ved indsamling, genanvendelse eller genvinding i EU og stort potentiale for genanvendelse af kritiske råstoffer. Vurderingen bør tage højde for de senest tilgængelige data samt den forventede udvikling i udbud og efterspørgsel i en relevant referenceperiode for at imødegå fremtidige knapheds- eller forsyningsafbrydelser.

Anbefalet ændring 8

Artikel 5, stk. 1, litra c)

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
c) projektet vil blive gennemført på bæredygtig vis, navnlig hvad angår overvågning, forebyggelse og minimering af miljøvirkninger, anvendelse af socialt ansvarlig praksis, herunder respekt for menneskerettigheder og arbejdstagerrettigheder, potentiale for kvalitetsjob og meningsfuld dialog med lokalsamfund og relevante arbejdsmarkedsparter samt anvendelse af gennemsigtige forretningsmetoder med hensigtsmæssige overholdelsespolitikker for at forebygge og minimere risikoen for negative indvirkninger på den offentlige forvaltnings korrekte virkemåde, herunder korruption og bestikkelse	c) projektet vil blive gennemført på bæredygtig vis, navnlig hvad angår overvågning, forebyggelse og minimering af miljøvirkninger, især på langt sigt og globalt plan, anvendelse af socialt ansvarlig praksis, herunder respekt for menneskerettigheder og arbejdstagerrettigheder, potentiale for kvalitetsjob og meningsfuld dialog med lokalsamfund og relevante arbejdsmarkedsparter samt anvendelse af gennemsigtige forretningsmetoder med hensigtsmæssige overholdelsespolitikker for at forebygge og minimere risikoen for negative indvirkninger på den offentlige forvaltnings korrekte virkemåde, herunder korruption og bestikkelse

Begrundelse

For at finde den rette balance mellem langsigtede bæredygtigheds mål og kortsigtede mål (også i betragtning af den relativt højere forurening på grund af nuværende metoder til udvinding af materialer i nogle udviklingslande og den omstændighed, at vi lever på den samme planet).

Anbefalet ændring 9

Artikel 19, stk. 1, litra e), (nyt litra)

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
	e) urimelig handelspraksis. Kommissionen opretholder og styrker handelsbeskyttelsesforanstaltningerne for at sikre lige vilkår. EU bør også prioritere incitament, der er forenelige med WTO's regler, for at sikre lige vilkår på globalt plan. Disse kan tage form af forbrugercitament for bæredygtige europæiske råstoffer eller støtte til etablering af mere avancerede anlæg.

Begrundelse

Den europæiske råstofindustri har en konkurrencemæssig ulempe på globalt niveau, og det er nødvendigt at forvise den om, at der vil blive anvendt handelsbeskyttelsesforanstaltninger for at beskytte industrien mod urimelig handelspraksis.

Anbefalet ændring 10

Artikel 35, stk. 1

Kommissionens forslag	EØSU's ændringsforslag
1. Udvalget sammensættes af medlemsstaterne og Kommissionen. Formandskabet varetages af Kommissionen.	1. Udvalget sammensættes af medlemsstaterne og Kommissionen samt uafhængige tekniske eksperter . Formandskabet varetages af Kommissionen.

Begrundelse

Det påtænkte udvalg for kritiske råstoffer spiller en afgørende rolle med hensyn til at støtte gennemførelsen af forordningen om kritiske råstoffer, herunder tilladelsesprocedurerne. Med henblik herpå er det, for at sikre at dets overvågningsopgaver er effektive, tilrådeligt at inddrage ikke blot institutionelle repræsentanter i udvalget, men også uafhængige tekniske eksperter på området.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om fælles meddelelse til Europa-Parlamentet og Rådet — Den Europæiske Unions rumstrategi for sikkerhed og forsvar

(JOIN(2023) 9 final)

(2023/C 349/23)

Ordfører: **Maurizio MENSI**

Medordfører: **Jan PIE**

Anmodning om udtalelse	Kommissionen, 2.5.2023
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Den Rådgivende Kommission for Industrielle Ændringer
Vedtaget i sektionen	22.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	12.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	170/1/1

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU støtter EU's anerkendelse af rummets sikkerheds- og forsvarsdimension, hvilket offentliggørelsen den 10. marts 2023 af den fælles meddelelse til Europa-Parlamentet og Rådet om *Den Europæiske Unions rumstrategi for sikkerhed og forsvar* (strategien) er et symbol på.

1.2. EØSU deler den erklærede fælles forståelse af den nye geopolitiske kontekst med de alvorlige problemer, der er forårsaget af den russiske invasion af Ukraine, den kritiske karakter af rumaktiver og -tjenester og behovet for at udvikle foranstaltninger, der skal beskytte og forsvare dem som et uundværligt skridt i udformningen af en seriøs europæisk rumpolitik.

1.3. EØSU er enig i, at kortlægning af trusler er en prioritet, før rumsystemernes og -tjenesternes modstandsdygtighed og beskyttelse overhovedet kan styrkes, og EU-institutionerne skal sikre, at alle relevante aktører, herunder industrien, samfundsaktører og civilsamfundet, inddrages i kortlægningen og anbefalingerne. Det vil være vigtigt at tilskynde det organiserede civilsamfund til fuldt ud at forstå den relevante offentlige interesse og fordelene ved strategien for borgerne med henblik på at forbedre dens legitimitet og styrke den offentlige støtte som følge af de relevante civile anvendelser af rumteknologierne.

1.4. EØSU anbefaler at styrke modstandsdygtigheden og beskyttelsen af rumsystemer og -tjenester i Unionen i den nuværende bekymrende geopolitiske kontekst. EØSU bemærker, at en underliggende udfordring i forbindelse med dette mål er evnen til at øge det nuværende lave niveau for offentlige investeringer, mindske fragmenteringen af investeringerne og fremme en tilgang med europæisk merværdi i en kontekst, hvor Europa er langt bagud i forhold til USA, Kina og Rusland med hensyn til offentlige investeringer i rummet.

1.5. EØSU er overbevist om, at en styrkelse af modstandsdygtigheden og beskyttelsen af rumsystemer og -tjenester i Unionen også betyder, at der skal gennemføres foranstaltninger til at støtte teknologisk suverænitæt og kritiske industrielle værdikæders modstandsdygtighed for at sikre uafhængighed. I den forbindelse anbefaler EØSU på det kraftigste, at industriens centrale rolle i kortlægningen af afhængighedsspørgsmål og afbødningsforanstaltninger anerkendes og fremhæves fuldt ud.

1.6. EØSU minder om, at den måde, hvorpå rummet gennemtrænges og skaber merværdi for menneskeheden, i stigende grad anerkendes og bekræftes af verdens ledere. I dag tackler den europæiske rumsektor nogle af vore dages mest presserende udfordringer, f.eks. overvågning af klimaændringer, bidrag til at stimulere teknologisk innovation og levering af konkrete socioøkonomiske fordele i borgernes dagligdag. Institutioner, virksomheder og borgere afhænger i stadig større grad af rumteknologi, data og tjenester i forbindelse med kommunikations-, navigations- og positioneringssystemer samt jordobservation (f.eks. øjeblikkelig information og kommunikation på stedet, når katastrofer rammer). Rummets rolle er

afgørende for borgerne og for EU's strategiske autonomi samt for det globale diplomati, for at skabe samling om den europæiske identitet og for at inspirere og motivere de kommende generationer.

1.7. EØSU bifalder i høj grad en fremtidig »EU-rumlov«, der kan dække sikkerhed og bæredygtighed samt standardisering, og som går i retning af en nødvendig EU-tilgang til styring af rumtrafikken (Space Traffic Management — STM) ⁽¹⁾.

1.8. EØSU er overbevist om, at det er nødvendigt, at alle foranstaltninger vedrørende industrien (f.eks. konkurrenceevne, kritiske teknologier, sikkerhed i forsyningskæden) indgår som integrerede led i en sammenhængende industripolitik for hele Europa i en situation, hvor den europæiske rumindustri er stærkt afhængig af meget begrænsede åbne markeder.

1.9. EØSU insisterer på, at selv om der er behov for specifikke foranstaltninger, som kan være nyttige i forbindelse med særlige situationer, vil disse foranstaltninger kun give mening og være fuldt effektive, hvis de kombinerer en skræddersyet indkøbspolitik, en ambitiøs og effektiv politik for forskning og udvikling og støtte til markedsudbredelse af europæisk udviklede rumteknologier og -tjenester, der også omfatter eksportmarkeder, navnlig gennem økonomisk diplomati.

1.10. EØSU er overbevist om, at en ambitiøs, men også sammenhængende støtte til forskning og innovation er en hjørnesten i rumsektorens bæredygtighed og dens evne til at opfylde offentlige politiske behov. EU har brug for en stærkere og mere konsekvent støtte til FoU for at bevare sin position i rummet og sikre tilgængeligheden af en indenlandsk industri, der er i stand til at udforme, levere og udnytte de nyeste rumssystemer.

1.11. På områder, hvor samarbejde med tredjelande er afgørende, understreger EØSU betydningen af at bevare den europæiske suverænitæt og undgå ikke-europæisk afhængighed på strategiske områder, samtidig med, at man fremmer samarbejde og interoperabilitet med gensidighed og til gensidig fordel sammen med USA og andre ligesindede tredjeparter med udgangspunkt i fælles regler.

1.12. EØSU mener, at strategien skal følges op af konkrete og rettidige tiltag med hensyn til et målrettet budget, tidsplaner for gennemførelse af foranstaltningerne og jobskabelse ⁽²⁾. En så præcis køreplan bør udarbejdes af EU efter en europæisk koordinering af de aktører, der er involveret i rumaktiviteter.

2. Baggrund

2.1. Efter at det under covid-19-krisen stod klart, at EU mangler autonomi og kontrol i forbindelse med kritisk netinfrastruktur, har Ruslands invasion af Ukraine yderligere fremskyndet vejen mod at forstærke og styrke sikkerheds- og forsvarsdimensionen i rummet.

2.2. På institutionelt plan blev dette symboliseret med to vigtige milepæle:

2.2.1. I Versailleserklæringen, der blev udstedt den 11. marts 2022 af Den Europæiske Unions ledere som reaktion på den russiske invasion af Ukraine, lægges der særlig vægt på rummet til forsvarsaktiviteter, idet EU's ledere navnlig blev enige om at styrke sikkerheds- og forsvarsdimensionen af rumindustrier og rumaktiviteter.

2.2.2. Det strategisk kompas for sikkerhed og forsvar, fremlagt den 21. marts 2022 af Kommissionen under ledelse af EU's højtstående repræsentant for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, som ved at pege på rummet som et stadig mere omstridt område med store konsekvenser på forsvarsområdet har en lang række konsekvenser for den europæiske rumsektor.

2.3. Disse EU-initiativer er blevet suppleret af andre samarbejdsprogrammer, f.eks. i forbindelse med ESA-Ministerrådet i 2022, som foreslog adskillige initiativer om sikkerhed i og fra rummet, som medlemsstaterne kunne bidrage med.

⁽¹⁾ Som det fremgår af Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om oprettelse af EU-programmet for sikker konnektivitet for perioden 2023-2027 (COM(2022) 57 final — 2022/0039 (COD)) og Fælles meddelelse til Europa-Parlamentet og Rådet: En EU-tilgang til rumtrafikstyring — Et EU-bidrag til en løsning på en global udfordring (JOIN(2022) 4 final), (EUT C 486, 21.12.2022, s. 172) og *New Space*.

⁽²⁾ Navnlig kvinders beskæftigelse.

2.4. Med Ruslands invasion af Ukraine er det hævet over enhver tvivl, at rummet har en absolut central betydning som et vigtigt aktiv. Krigen har også vist de relevante og definerende virkninger af kommercielle aktiver som supplement til statslige aktiver og strategier — og dermed betydningen af regelmæssig interaktion og samarbejde mellem den offentlige og den private sektor, navnlig med hensyn til tekniske og operationelle kapaciteter.

3. Generelle bemærkninger

3.1. EØSU anerkender rummets absolut kritiske karakter som et vigtigt aktiv for en uafhængig og informeret beslutningstagning og handling fra de europæiske beslutningstageres side i forbindelse med krisestyring og sikkerhed, hvilket er et nødvendigt skridt i udformningen af en seriøs europæisk rumpolitik. Det vil være vigtigt at tilskynde det organiserede civilsamfund til fuldt ud at forstå den relevante offentlige interesse og fordelene ved strategien for borgerne med henblik på at forbedre dens legitimitet og styrke den offentlige støtte som følge af de relevante civile anvendelser af rumteknologierne.

3.2. Europas bestræbelser på at opnå troværdig og sikker autonomi i rummet med henblik på gennemførelsen af dets strategiske autonomi er nu en realitet og udgør en stadig mere fælles udfordring på hele kontinentet. EØSU mener, at alle bestræbelser, hvad enten de er civile eller militære, nationale eller europæiske, offentlige eller private, skal konvergere i retning mod effektivitet og pålidelighed for sikkerhedsbrugere, som det er fremhævet i handlingsplanen om synergier mellem civil-, forsvars- og rumindustrierne⁽³⁾, og at der derfor er behov for styrkede offentlig-private partnerskaber og potentielle partnerskaber med ligesindede lande.

3.3. Der er en stadig større risiko for, at nye trusselsaktører retter deres aktiviteter mod rumsystemer for at påvirke kritiske tjenester, der muliggøres af satellitter. EØSU finder det stadig vigtigere, at EU's voksende interesse for og afhængighed af rumbaserede tjenester ledsages af foranstaltninger, der har til formål at beskytte og forsvare rumbaserede kapaciteter og tjenester for ikke at udsætte Europas samfund og økonomi for endnu mere kritiske sårbarheder.

3.4. EØSU er overbevist om, at medlemsstaterne fuldt ud bør fremhæve deres ansvar og engagement for fred og sikkerhed i verden ved at styrke deres frihed til at handle over for og i rummet gennem udnyttelse af deres suveræne kapacitet og aktiver og anser det for at være et af de mest direkte og kritiske redskaber, det har til rådighed til at udøve handling og indflydelse. For at gøre dette skal de garantere deres rumindustri modstandsdygtighed og deres forsynings- og serviceinfrastrukturers sikkerhed til gavn for borgerne. I den forbindelse er det en uomgængelig prioritet at sikre Europas suveræne og bæredygtige adgang til rummet.

4. Særlige bemærkninger

4.1. Trusselsbilledet i rummet

4.1.1. EØSU glæder sig over den afdækning af trusler, der kan være ansvarlige for afbrydelse, forringelse eller ødelæggelse af rumsystemer gennem udarbejdelsen af en årlig analyse af trusselsbilledet i rummet, som anses for at være afgørende for at forstå det fjendtlige miljø, hvori rum- og jordinfrastrukturer og -tjenester udvikler sig lige nu og i fremtiden.

4.1.2. EØSU anerkender, at en sådan vurdering kan bidrage til at forhindre, at potentielt fjendtlige lande eller organisationer erhverver følsomme kapaciteter (herunder færdigheder, teknologier, aktiver og byggesten) med henblik på at sikre europæisk styring og kontrol med »følsomme kapaciteter«.

4.1.3. EØSU mener, at Kommissionen og EU-Udenrigstjenesten bør inddrage den europæiske rumindustri (både større og mindre enheder), forsknings- og teknologioorganisationer og den akademiske verden i udarbejdelsen af den årlige analyse af rumtrusselsbilledet og i kortlægningen af de anbefalinger og foranstaltninger, der vil følge heraf.

4.1.4. EØSU er overbevist om, at en sådan proces vil gøre det muligt for den private sektor at:

a) arbejde med nye FoU-prioriteter, der er specifikke for allerede kendte trusler eller en ny type trussel, der kan opstå

⁽³⁾ COM(2021) 70 final.

- b) øge bevidstheden blandt kunder og institutionelle aktører om behovet for forebyggende tiltag
- c) definere nye standarder på europæisk plan og dermed bidrage til standardiseringsprocessen på globalt plan
- d) udveksle bedste praksis mellem offentlige og private enheder
- e) tilpasse »jordbaserede« strategier til rummet.

4.2. Styrkelse af modstandsdygtigheden og beskyttelsen af rumsystemer og -tjenester i EU

4.2.1. En EU-dækkende sikkerhedsramme for beskyttelse af rumsystemer, informationsudveksling og samarbejde om sikkerhedshændelser i rummet

4.2.1.1. EØSU mener, at globale lovgivningsinitiativer og ensidige beslutninger vedrørende rumtrafikstyring sandsynligvis vil skabe et udfordrende miljø for europæiske aktører. Reformen, der gennemføres uden for Europa, kan potentielt hæmme den europæiske rumsektors evne til at konkurrere på lige vilkår og påvirke dens bæredygtighed og yderligere bringe den europæiske suverænitæt i fare, som et overordnet mål for EU i forhold til rummet.

4.2.1.2. EØSU er overbevist om, at Den Europæiske Union bør udnytte muligheden for at gå forrest i drøftelserne og danne grundlaget for at beskytte vigtige europæiske ruminfrastrukturer og tilknyttede tjenester. Ved at være proaktiv og ved at fremme samarbejdet mellem EU's medlemsstater i stedet for fragmentering vil EU gøre det muligt for den europæiske rumsektor at anvende aftalte regler og procedurer til sin egen fordel og yderligere fremme dem på globalt plan. En mere harmoniseret og samarbejdsorienteret tilgang mellem medlemsstaterne vil tilskynde til fælles investeringer i EU's forsvar og industri mere generelt. I den forbindelse kan muligheden for fælles indkøb øge effektiviteten på efterspørgselsiden og bidrage til den europæiske rum- og forsvarsindustri konkurrenceevne og effektivitet ⁽⁴⁾.

4.2.1.3. EØSU mener, at en styrkelse af potentialet i spillover-teknologier og -industrier, såsom luft- og rumfartsindustrien og teknologier med både militær og civil anvendelse (»dobbelt anvendelse«), kunne få stor indvirkning på både den industrielle og militære udvikling i EU.

4.2.1.4. Med hensyn til sikkerhed og cybersikkerhed er EØSU helt enig i, at kravet om »indbygget sikkerhed« er afgørende for modstandsdygtigheden. Fælles europæiske sikkerhedsstandarder er også vigtige, så længe de anvendes på en praktisk måde, da definitions- og vedtagelsescyklusser ofte er for lange på det konkurrenceprægede marked, som den europæiske rumsektor står over for. Det betyder, at:

- a) de skal udvikles parallelt med udviklingen af teknologien
- b) det er nødvendigt at fastlægge en smidig certificeringsproces
- c) inddragelse af nystartede virksomheder og SMV'er gennem deres evne til at opfylde sikkerhedskrav forudsætter bedre institutionel støtte og samarbejde inden for forsyningskæden
- d) der er behov for at udvikle nye standarder.

4.2.1.5. EØSU bemærker, at direktivet om kritiske enheders modstandsdygtighed ⁽⁵⁾ og NIS2-direktivet ⁽⁶⁾ (»om foranstaltninger til sikring af et højt fælles cybersikkerhedsniveau i hele Unionen«) kun finder anvendelse på medlemsstatsniveau og ikke på det institutionelle EU-plan. EØSU er af den opfattelse, at disse direktiver også bør anvendes på EU-ejede aktiver.

⁽⁴⁾ Som understreget i Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om oprettelse af instrumentet til styrkelse af den europæiske forsvarsindustri gennem fælles indkøb (COM(2022) 349 final)(EUT C 486 af 21.12.2022, s. 168).

⁽⁵⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2022/2557 af 14. december 2022 om kritiske enheders modstandsdygtighed og om ophævelse af Rådets direktiv 2008/114/EF (EUT L 333 af 27.12.2022, s. 164).

⁽⁶⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2022/2555 af 14. december 2022 om foranstaltninger til sikring af et højt fælles cybersikkerhedsniveau i hele Unionen, om ændring af forordning (EU) nr. 910/2014 og direktiv (EU) 2018/1972 og om ophævelse af direktiv (EU) 2016/1148 (NIS 2-direktivet) (EUT L 333 af 27.12.2022, s. 80).

4.2.2. Styrkelse af den teknologiske suverænitet i EU's rumsektor

4.2.2.1. EØSU bifalder fuldt ud viljen til at sigte mod at øge budgettet for Den Europæiske Forsvarsfond og Horisont Europa, da EU i forbindelse med de seneste udviklingsstadier hidtil har syntes ude af stand til at tilpasse sit budget — og de dermed forbundne finansielle instrumenter — til sine erklærede ambitioner om at bringe avancerede teknologier op på det krævede modenhedsniveau.

4.2.2.2. I forbindelse med »revitaliseringen« af den fælles taskforce mener EØSU, at der bør fastlægges en fælles proces, der fører til en enkelt, fælles og delt samling af kritiske situationer. Tilstedeværelsen af den europæiske rumindustri som en vigtig aktør i processen er afgørende, fordi en reduktion af afhængigheden kan forbedre Europas suverænitet lige så meget, som den kan bidrage til industriens konkurrenceevne.

4.2.2.3. EØSU sætter spørgsmålstegn ved de fremtidige respektive roller og interaktioner, som den fælles taskforce og Observatoriet for Kritiske Teknologier kommer til at spille og fremhæver behovet for bedre synergier mellem dem.

4.2.2.4. EØSU går ind for oprettelsen af nye alliancer og vigtige projekter af fælleseuropæisk interesse i forbindelse med teknologier, der er relevante for rummet og forsvaret, da disse kan bidrage til at øge finansieringsniveauet og udviklingen og bæredygtigheden af dobbelte kilder i Europa.

4.2.3. Håndtering af sikkerhedsrisici i rumsektoren i EU

4.2.3.1. Håndtering af sikkerhedsrisici i rumsektoren i EU gennem beskyttelse af EU's forsyningskæder og indkøbsregler, der fuldt ud garanterer forsyningsikkerheden, hilses meget velkommen.

4.2.3.2. EØSU mener imidlertid, at det er afgørende, at disse foranstaltninger i vid udstrækning integreres som led i en sammenhængende europæisk industripolitik for rummet.

4.2.4. Udvikling af kapaciteter, herunder EU's selvstændige adgang til rummet, for at øge modstandsdygtigheden

4.2.4.1. EØSU er enig i, at selvbeskyttende nyttelast, responsive løfteraketter, tjenester til situationskendskab i rummet, servicering i kredsløb og en sikret suveræn cloud, der er dedikeret til rumtjenester, er centrale teknologier/kapaciteter for modstandsdygtighed.

4.2.4.2. EØSU mener, at EU's uafhængige adgang til rummet på lang sigt bør sikres, da Europa ikke kan være afhængig af tredjelande med hensyn til lanceringen af sin rumkapacitet og vedligeholdelsen af sin egen ruminfrastruktur. I den forbindelse er det nødvendigt at anvende princippet om europæisk præference for løfteraketter til institutionelle opsendelser.

4.2.5. Reaktion på trusler fra rummet

4.2.5.1. EØSU mener, at afdækning af trusler kræver, at der udvikles en fuldt udbygget og selvstændig arkitektur for styring af trafikken i rummet, som bl.a. bygger på etablering af og støtte til finansierede programlinjer med henblik på at videreudvikle den europæiske rumtrafikkapacitet (overvågning og sporing i rummet — SST, Space Domain Awareness — SDA) og fremskynde udbredelsen af kommercielt levedygtige, konkurrencedygtige og skalerbare europæiske SST- og rumtrafikstyringskapaciteter⁽⁷⁾.

4.2.5.2. I den henseende er EØSU helt enig i det stærke fokus i den fælles meddelelse om SDA-kapaciteter i rummet, forudsat at der tages udgangspunkt i industriens støtte, ekspertise og kapacitet — ud over EU's og EU-medlemsstaternes kapaciteter — på alle trin i processen.

(7) Som det fremgår af Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om oprettelse af EU-programmet for sikker konnektivitet for perioden 2023-2027 (COM(2022) 57 final — 2022/0039 (COD)) og Fælles meddelelse til Europa-Parlamentet og Rådet: En EU-tilgang til rumtrafikstyring — Et EU-bidrag til en løsning på en global udfordring (JOIN(2022) 4 final), EUT C 486 af 21.12.2022, s. 172 og New Space.

4.2.5.3. EØSU opfordrer til, at EU-medlemsstaternes indsats koordineres kraftigt på EU-plan til støtte for målet om øget europæisk åben strategisk autonomi i overensstemmelse med den transatlantiske partnerskabsalliance, samarbejde med centrale strategiske partnere såsom USA og Det Forenede Kongerige og engagement på multilateralt plan og eventuelt baner vejen for kapacitet på EU-plan.

4.2.5.4. EØSU anerkender betydningen af rumøvelser, da koordineringen mellem europæerne bør være stærkere, mere effektiv og have større vægt i forhold til vores allierede, navnlig USA. Dette forudsætter, at der opbygges en fælles kultur for rumoperationer.

4.2.6. Øget brug af rummet til sikkerhed og forsvar

4.2.6.1. EØSU er enig i, at en forbedring af rummets bidrag til den europæiske forsvarskapacitet også indebærer, at man baserer sig på allerede eksisterende europæiske flagskibsprogrammer og forbedrer dem med en sikkerheds- og forsvarsdimension.

4.2.6.2. EØSU understreger, at en udvidelse af Copernicus til at omfatte sikkerhedskapaciteter vil betyde en væsentlig forøgelse af programmets mål, som bør vurderes nøje, navnlig i forhold til de dermed forbundne risici for Copernicusprogrammets finansieringskapacitet og dets nuværende åbne datapolitik.

4.2.6.3. EØSU understreger betydningen af strategiens bidrag til EU's grønne pagt og tilknyttede industrielle økosystemer. Copernicus, der anses for at være en reference i verdensklasse til overvågning af klimaændringer og miljø, bidrager direkte til at tackle og finde løsninger på klimaændringer og til at støtte Europas rolle på verdensscenen. Eftersom Copernicus er blevet den globalt accepterede standard for videnskabelige billeder og datakvalitet, skal det støttes yderligere med aldrig svigtende ambitioner.

4.2.6.4. Med hensyn til IRIS² støtter EØSU på det kraftigste et program, der vil hjælpe Unionen med at forblive en førende international aktør med handlefrihed på rumområdet.

4.2.6.5. EØSU er overbevist om, at det er nødvendigt, at alle foranstaltninger vedrørende industrien (konkurrenceevne, kritiske teknologier, sikkerhed i forsyningskæden osv.) integreres som led i en sammenhængende industripolitik for hele Europa i en situation, hvor den europæiske rumindustri er meget afhængig af meget begrænsede åbne markeder.

4.2.6.6. EØSU ønsker at understrege, at rummet er en innovativ sektor i konstant udvikling. For at sikre de europæiske rumaktiviteters konkurrenceevne skal udviklingen af faglige kvalifikationer konstant tilpasses og forbedres. Da rekrutteringstendenserne i industrien har været stærke i de seneste år og forventes at forblive stærke i den nærmeste fremtid, bør dette ledsages yderligere af konkrete tiltag såsom oprettelsen af et EU-rumakademi.

4.2.7. Partnerskaber for ansvarlig adfærd i det ydre rum

4.2.7.1. EØSU er enig i, at partnerskaber og joint ventures med andre regioner og enheder og ligesindede tredjeparter er afgørende for at opnå en sikker, bæredygtig og pålidelig udnyttelse af rumbaserede kapaciteter.

4.2.7.2. Selvom samarbejde er afgørende, advarer EØSU om, at bevarelse af europæisk suverænitet og autonomi bør medtages som et must, samtidig med at man på et gensidigt grundlag til fælles fordel fremmer samarbejde og interoperabilitet med USA og andre ligesindede tredjeparter som en generel regel.

Bruxelles, den 12. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Den Europæiske Centralbank, Det Europæiske Sociale og Økonomiske Udvalg og Regionsudvalget om revisionen af rammerne for krisestyring og indskudsforsikring med henblik på fuldførelse af bankunionen

(COM(2023) 225 final)

om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) nr. 806/2014 for så vidt angår foranstaltninger til tidlig indgriben, betingelser for afvikling og finansiering af afviklingsforanstaltninger

(COM(2023) 226 final — 2023/0111 (COD))

om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om ændring af direktiv 2014/59/EU for så vidt angår foranstaltninger til tidlig indgriben, betingelser for afvikling og finansiering af afviklings-handlinger

(COM(2023) 227 final — 2023/0112 (COD))

og om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om ændring af direktiv 2014/59/EU og forordning (EU) nr. 806/2014 for så vidt angår visse aspekter af minimumskravet til kapitalgrundlag og nedskrivningsrelevante passiver

(COM(2023) 229 final — 2023/0113 (COD))

(2023/C 349/24)

Ordfører: **Giuseppe GUERINI**

Medordfører: **Christophe LEFÈVRE**

Anmodning om udtalelse	8.12.2022, brev fra det spanske ministerium for udenrigsanliggender, Den Europæiske Union og samarbejde Rådet for Den Europæiske Union, 23.6.2023 (COM(2023) 229 final), 11.7.2023 (COM(2023) 226 final), 11.7.2023 (COM(2023) 227 final) Europa-Parlamentet, 12.6.2023 (COM(2023) 229 final), 10.7.2023 (COM(2023) 226 final og 227 final), Kommissionen, 2.6.2023 (COM(2023) 225 final)
Retsgrundlag	Artikel 114 og 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Den Økonomiske og Monetære Union og Økonomisk og Social Samhørighed
Vedtaget i sektionen	27.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen	
(for/imod/hverken for eller imod)	175/0/2

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU værdsætter Kommissionens omfattende initiativ, der har til formål at færdiggøre lovgivningen om styring af bankkriser og indskudsforsikring, da fremme af bankunionen er et vigtigt skridt i retning af en styrkelse af det indre marked i indskydernes og skatteydernes interesse.

1.2. EØSU mener, at de nylige bankkriser i USA understreger, hvor vigtigt det er at handle hurtigt for at begrænse risikoen for afsmitning og forringelse af tilliden blandt investorer og indskydere, og at der er behov for fleksibilitet i reaktionen på bankkriser. De seneste erfaringer viser også, hvor vigtigt det er, at en nødlidende bank overføres korrekt til en anden bank inden for meget kort tid.

1.3. EØSU glæder sig over, at Kommissionens forslag udvider indskudsgarantiordningens beskyttelse til også at omfatte indskud fra offentlige myndigheder, og at Kommissionen arbejder hen imod en øget harmonisering af indskudsgarantiværktøjerne i hele EU. Da tilstrækkeligt finansierede og velorganiserede indskudsforsikringsfonde (DIF'er) spiller en grundlæggende rolle, vil den øgede harmonisering, som Kommissionen foreslår, utvivlsomt være gavnlig.

1.4. EØSU bemærker, at et af hovedformålene med Kommissionens forslag er at udvide anvendelsesområdet for bankafvikling. EØSU forstår fuldt ud Kommissionens tilgang, baggrunden, dens lovgivningsmæssige ræsonnement og de langsigtede mål.

1.5. På baggrund af de seneste bankkriser påpeger EØSU, at der er behov for en pragmatisk og fleksibel tilgang, som er baseret på de særlige forhold, der gør sig gældende i de foreliggende sager, med hensyn til i) den lovgivningsmæssige tilgang, ii) valget af de mest effektive tilgængelige redskaber, iii) de praktiske konsekvenser af de iværksatte foranstaltninger, iv) det nødvendige samarbejde mellem de berørte parter, v) gennemførelses hastigheden og vi) karakteren af de finansielle midler, der skal anvendes til at gennemføre de valgte krisestyringsværktøjer.

1.6. EØSU mener, at en afvikling måske ikke altid er den mest hensigtsmæssige løsning til fuldt ud at beskytte de økonomiske økosystemer, hvor en nødlidende bank opererer. Når afvikling faktisk kan vise sig at være dyrere end likvidation, bør disse banker træde i likvidation.

1.7. EØSU er enig med Kommissionen i, at vurderingen af almene hensyn kan forbedres og underkastes en mere gennemsigtig og harmoniseret tilgang i hele EU. EØSU erkender, at det er en meget vanskelig opgave for reguleringsmyndighederne at finde en balance mellem fleksibilitet og forudsigelighed, men udvalget opfordrer medlovgiverne til at finde løsninger, som reducerer retsikkerheden mest muligt.

1.8. EØSU anser det for nødvendigt at finde en passende balance mellem en bedre formulering af vurderingen af almene hensyn og proportionaliteten i dens anvendelse i forhold til små, mellemstore og lokale banker. En udvidelse af vurderingen af almene hensyn til også at omfatte banker, der spiller en vigtig rolle på regionalt plan, giver stadig plads til usikkerhed inden for de nuværende rammer.

1.9. Samtidig gentager EØSU, at det er vigtigt at overholde proportionalitetsprincippet for dermed at nå frem til en regulering, der er egnet til at nå sine mål, uden at det skader små, mellemstore og lokale bankers interesser i alt for høj grad. Proportionalitetsprincippet bør også tages i betragtning i forbindelse med anvendelsen af vurderingen af almene hensyn, navnlig når det drejer sig om lokale banker, som ikke udgør en risiko for den finansielle stabilitet.

1.10. EØSU anerkender de forskellige kompetencer i henholdsvis banklovgivningen og reglerne om statsstøtte, men mener, at hele pakken om rammerne for krisestyring og indskudsforsikring bør koordineres behørigt med den forventede revision af meddelelsen om statsstøtte i banksektoren⁽¹⁾ fra 2013. I modsat fald vil der være en risiko for at gennemføre forslag, der potentielt er uforenelige med lovgivningen om statsstøtte, hvilket vil føre til uforudsigelighed og retsikkerhed.

1.11. Kommissionen har koncentreret sig om at forbedre overførselsstrategiværktøjet ved hjælp af indskudsgarantiordningen med mulighed for at få adgang til Den Fælles Afviklingsfond under anvendelse af tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger. Dette kunne være et skridt i retning af en europæisk indskudsforsikringsordning, men der vil fortsat være ineffektivitet, indtil bankunionen er fuldført, da markedet stadig vil være fragmenteret.

2. Baggrund og Spaniens anmodning om en udtalelse fra EØSU

2.1. Den spanske regering har anmodet om en sonderende udtalelse fra Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg om forslaget om bankunionen og har specifikt fokuseret på behovet for at fremme en bredere anvendelse af den vurdering af almene hensyn, der tages i brug, så den kommer til at omfatte banker, navnlig mellemstore og små banker, i den harmoniserede afviklingsprocedure i tilfælde af en krise.

⁽¹⁾ Meddelelse fra Kommissionen om statsstøttereglerne anvendelse fra den 1. august 2013 på støtteforanstaltninger til fordel for banker i forbindelse med finanskrisen (»Bankmeddelelsen«) (EUT C 216 af 30.7.2013, s. 1).

2.2. Den 18. april 2023 fremsatte Kommissionen fire forskellige lovgivningsforslag for at styrke EU's eksisterende rammer for krisestyring og indskudsforsikring med fokus på mellemstore og mindre banker ⁽²⁾.

2.3. Ifølge Kommissionen viser erfaringerne, »at mange nødlidende mellemstore og mindre banker er blevet forvaltet med løsninger uden for afviklingsrammen« ⁽³⁾, nogle gange med anvendelse af »skatteydernes penge i stedet for bankens krævede interne ressourcer eller private, industrifinansierede sikkerhedsnet (indskudsgarantiordninger og afviklingsfonde)« ⁽⁴⁾, hvilket har haft yderst negative konsekvenser for økonomien og påvirket den offentlige mening i negativ retning.

2.4. De nye foreslåede regler giver derfor myndighederne mulighed for at gøre brug af afvikling som et centralt element i krisestyringsværktøjsskassen, idet det understreges, at afvikling kan være mindre forstyrrende end likvidation for kunderne, da de stadig har adgang til deres konti, og bankens kritiske funktioner bevares.

2.5. Kommissionens forslag letter også brugen af indskudsgarantiordninger i krisesituationer for at beskytte indskyderne mod at bære tab og dermed undgå afsmittende virkninger på andre banker og mere udbredt skade for lokalsamfund og økonomien. Ved at basere sig på branchefinansierede sikkerhedsnet (såsom indskudsgarantiordninger og afviklingsfonde) forsøger forslaget også at beskytte skatteydernes penge i tilfælde af bankkriser.

2.6. Dækningsniveauet på 100 000 EUR pr. indskyder og bank, som fastsat i direktivet om indskudsgarantiordninger, bekræftes for alle berettigede EU-indskydere og vil blive udvidet til at omfatte offentlige enheder såsom hospitaler, skoler og kommuner samt kunders penge, der deponeres i visse typer kundefonde (dvs. af investeringsselskaber, betalingsinstitutter og e-pengeinstitutter). Med sit forslag forsøger Kommissionen også at harmonisere standarderne for indskyderbeskyttelse i hele EU.

3. Generelle bemærkninger

3.1. EØSU er enig i målene med de lovgivningsforslag, som Kommissionen har fremsat med henblik på at forbedre styringen af bankkriser og sikre en passende beskyttelse af bankernes indskud i tilfælde af en krise.

3.2. EØSU glæder sig over Kommissionens omfattende initiativ til at fuldføre lovgivningen om rammerne for krisestyring og indskudsforsikring, idet en forbedring og udbygning af bankunionen er et afgørende skridt i retning af at styrke og konsolidere det indre marked yderligere i indskyderne og skatteydernes interesse. Desuden er fuldførelsen af bankunionen et vigtigt element i realiseringen af en egentlig økonomisk og monetær union, der kan sikre finansiel stabilitet og en sund krisestyring, når det er nødvendigt.

3.3. Som anført i tidligere udtalelser ⁽⁵⁾ mener EØSU, at det er afgørende at styrke den eksisterende ramme for krisestyring og indskudsforsikring. Dette er blevet klart påvist af de nylige bankkriser i USA og af sagen med Credit Suisse, der har haft omfattende negative konsekvenser for stabiliteten i banksystemet i USA og Schweiz samt for de internationale finansielle markeder generelt og for banksektoren i særdeleshed. I EU mangler vi stadig en bagstopperordning for likviditet under en afviklingsproces.

3.4. EØSU mener, at ovennævnte tilfælde af bankkriser endnu en gang understreger, hvor vigtigt det er at handle hurtigt for at begrænse skaderne og især risikoen for afsmitning, og at der er behov for fleksibilitet i reaktionen på bankkriser. Det er også blevet påvist, at en likviditetsbagstopperordning har afgørende betydning med hensyn til at dække umiddelbare likviditetsbehov og vinde tid til at udarbejde en holdbar afviklingsstrategi.

⁽²⁾ COM(2023) 226 final, COM(2023) 227 final, COM(2023) 228 final og COM(2023) 229 final.

⁽³⁾ Pressemeldelse, 18. april 2023, Kommissionen.

⁽⁴⁾ Pressemeldelse, 18. april 2023, Kommissionen.

⁽⁵⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) nr. 575/2013 og direktiv 2014/59/EU for så vidt angår den tilsynsmæssige behandling af globale systemisk vigtige institutkoncerner med en multiple point of entry-afviklingsstrategi og en metode til indirekte tegning af instrumenter, der er nedskrivningsrelevante med henblik på at opfylde minimumskravet til kapitalgrundlag og nedskrivningsrelevante passiver« (COM(2021) 665 final — 2021/0343 (COD)) (EUT C 152 af 6.4.2022, s. 111) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse til Europa-Parlamentet, Rådet, Den Europæiske Centralbank, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om fuldførelse af bankunionen (COM(2017) 592 final) (EUT C 237 af 6.7.2018, s. 46).

3.5. EØSU mener, at de seneste erfaringer ligeledes har vist, hvor vigtigt det er, at en nødlidende bank overføres korrekt til en anden bank inden for meget kort tid. Det er derfor vigtigt at sikre, at de lovgivningsmæssige rammer skaber de rette betingelser for sådanne overførsler, da de skal finde sted uden gennemførelse af de normale due diligence-procedurer, og konsekvenserne af transaktionen er enorme og usikre. Desuden har de hidtidige erfaringer vist, at der ved opkøbet af en bank, der er under afvikling, er behov for en generel særordning, der kan lette bankens integration i den nye koncern på den mest effektive måde.

3.6. Integration og forvaltning af en afviklet bank er en kompleks proces, og det er nødvendigt at strømline de lovgivningsmæssige skridt og krav. De forskellige involverede myndigheder bør være i stand til at koordinere deres respektive roller inden for reguleringsprocesserne eller i de fremskyndede godkendelsesprocedurer for krisestyringsforanstaltningerne på behørig vis. Desuden er det vigtigt at sikre, at sådanne overførsler også kan finde sted på tværs af grænserne i EU, når det er nødvendigt.

3.7. EØSU glæder sig over, at Kommissionen har udvidet indskudsgarantiordningens beskyttelse til også at omfatte indskud fra offentlige myndigheder, og at den tilstræber en øget harmonisering af indskudsgarantiværktøjerne i hele EU. Ved at beskytte både private og offentlige sparere og detailindskydere i tilfælde af bankkrak minimerer indskudsforsikringen risikoen for, at indskud trækkes ud, og risikoen for afsmitning imødegås. EØSU mener, at denne indskudsforsikring i visse tilfælde bør tilpasses for at tage hensyn til indskydere i en skrøbelig økonomisk situation såsom personer med handicap eller personer med langvarige sygdomme. Da velfinansierede og velorganiserede indskudsforsikringsfonde (DIF'er) er afgørende, vil den øgede harmonisering, som Kommissionen foreslår, utvivlsomt være gavnlig.

3.8. EØSU bemærker, at et af hovedformålene med Kommissionens forslag er at udvide anvendelsesområdet for afviklinger, hvis det vurderes, at denne løsning er i overensstemmelse med »det almene hensyn«. Likvidation kan kun finde sted, hvis: i) den — mere effektivt end afvikling — kan opfylde de mål, som direktivet om genopretning og afvikling fastsætter for selve afviklingen, og ii) der ikke er behov for at anvende offentlige midler.

3.9. EØSU forstår fuldt ud Kommissionens tilgang, dens lovgivningsmæssige ræsonnement og de langsigtede mål. Samtidig peger udvalget på behovet for en pragmatisk tilgang — som de seneste bankkriser i USA har demonstreret — med hensyn til den lovgivningsmæssige tilgang, anvendelsen af de mest effektive tilgængelige redskaber, de praktiske konsekvenser af de iværksatte foranstaltninger, det nødvendige samarbejde mellem de berørte parter, gennemførelseshastigheden og endelig de finansielle midler, der skal anvendes til at gennemføre de valgte krisestyringsværktøjer.

3.10. EØSU mener ikke, at afvikling altid er den mest hensigtsmæssige løsning til fuldt ud at beskytte de økonomiske økosystemer, som en nødlidende bank, især en lille eller mellemstor bank, opererer i. Det er værd at bemærke, at når det gælder små og mellemstore banker, kan afvikling rent faktisk vise sig at være dyrere end andre former for indgriben, navnlig på det — ofte begrænsede — lokale niveau, hvor banken er aktiv. I den forbindelse foreslår EØSU, at markedsandelen for mellemstore, små og lokale banker uden grænseoverskridende aktiviteter vurderes på grundlag af den samlede nationale markedsandel i stedet for på regionalt plan i medlemsstaterne.

3.11. EØSU mener, at hele pakken om rammerne for krisestyring og indskudsforsikring bør koordineres behørigt med den forventede revision af meddelelsen om statsstøtte i banksektoren⁽⁶⁾ fra 2013, som har bidraget til den nuværende uforudsigelighed med hensyn til, om afvikling bør aktiveres eller ej. Vedtagelse af lovforslagene om rammerne for krisestyring og indskudsforsikring uden kendskab til statsstøttereglerne kan betyde, at der gennemføres forslag, som potentielt er uforenelige med lovgivningen om statsstøtte.

3.12. Som en generel bemærkning gentager EØSU, at det er vigtigt at overholde proportionalitetsprincippet for at nå frem til en regulering, der er egnet til at opfylde sine mål, uden at det skader små, mellemstore og lokale bankers interesser i alt for høj grad. Proportionalitetsprincippet bør også tages i betragtning i forbindelse med gennemførelsen af vurderingen af almene hensyn, navnlig når det drejer sig om lokale banker, som ikke udgør en risiko for den finansielle stabilitet.

⁽⁶⁾ Meddelelse fra Kommissionen om statsstøttereglernes anvendelse fra den 1. august 2013 på støtteforanstaltninger til fordel for banker i forbindelse med finanskrisen (»Bankmeddelelsen«) (EUT C 216 af 30.7.2013, s. 1).

4. Særlige bemærkninger

4.1. EØSU er enig med Kommissionen i, at vurderingen af almene hensyn kan forbedres med en mere gennemsigtig og harmoniseret tilgang i hele EU. EØSU erkender, at det er en meget vanskelig opgave for reguleringsmyndighederne at finde en balance mellem fleksibilitet og forudsigelighed, men bemærker, at de foreliggende lovgivningsforslag ikke synes fuldt ud at fjerne de betydelige skønsmålinger, som de involverede myndigheder tidligere har fået tildelt, hvilket efterlader en vis retsikkerhed.

4.2. EØSU mener, at det er nødvendigt at finde en passende balance mellem en bedre formulering af »kriteriet om almene hensyn« og proportionaliteten i dets anvendelse i forhold til små og lokale banker. En udvidelse af vurderingen af almene hensyn til også at omfatte banker, der spiller en vigtig rolle på regionalt plan, giver stadig en vis usikkerhed inden for de nuværende rammer.

4.3. Eftersom anvendelsesområdet for vurderingen af almene hensyn synes større end ved de tidligere regler med henblik på at omfatte en bredere vifte af sager end førhen, mener EØSU, at det er afgørende, at minimumsomkostningstesten (Least Cost Test — LCT) (dvs. en lavere byrde ved forebyggende/alternative indskudsgarantiordningers interventioner i forhold til udbetaling) fungerer effektivt for at sikre tilstrækkeligt råderum til at forebygge/nedtrappe krisen ved hjælp af alternative afviklingsværktøjer, når forholdene tillader det.

4.4. EØSU fremhæver den usikkerhed, som lovgivningsforslagene rejser med hensyn til kompetencefordelingen, navnlig fordelingen af beføjelser og ansvar mellem de nationale myndigheder og EU-myndigheder, der potentielt er involveret i den komplekse beslutningsproces vedrørende styring af bankkriser. I en sådan sammenhæng er det afgørende, at der hurtigt skrides til handling, hvilket flere sager i både EU og USA for nylig har vist.

4.5. EØSU bemærker derfor, at minimumskravene til kapitalgrundlag og nedskrivningsrelevante passiver (MREL-kravene) bør fastlægges og anvendes ud fra de pågældende bankers størrelse og specifikke risikoprofil med det dobbelte formål på den ene side at sikre lige vilkår for signifikante banker med sammenlignelig drift og samtidig på den anden side beskytte den specifikke forretningsmodel, som anvendes af små og lokale banker såvel som af banker, der opererer i specifikke og særlige sektorer/industrier.

4.6. Med hensyn til MREL er den angivelige proportionalitet i definitionen af det krav, som Kommissionen har tilsluttet sig, fortsat uklar. MREL vil altid som for banker, der allerede har indført kravet, bestå af en yderligere kapitalreserve, der er nødvendig for at dække eventuelle tab, hvortil kommer et beløb til rekapitalisering. Det er efter EØSU's opfattelse vigtigt at tilpasse MREL-kravene til de forskellige bankstørrelser og forretningsmodeller.

4.7. EØSU bemærker, at bankernes rolle i EU samt deres forskellige karakteristika og forretningsmodeller, som sikrer et stærkere og diversificeret europæisk banksystem, bør styrkes og opretholdes i hele EU. Der bør i banklovgivningen tages behørigt hensyn til behovet for reel økonomisk vækst og lovgivningens langsigtede indvirkning på den økonomiske vækst i Europa samt dens sociale indvirkning på beskæftigelsen. I den forbindelse mener EØSU, at det er langt bedre at skabe betingelser og redskaber, der kan forebygge og afværge kriser, når sådanne alternativer er mulige og tilgængelige, end efterfølgende at gribe ind med redningsaktioner.

4.8. Tidlige indgreb kan ofte vise sig at være effektive og billigere end afvikling. Procedurerne for forebyggende og alternative foranstaltninger er fastsat i direktivet om indskudsgarantiordninger og forvaltes af nationale indskudsgarantiordninger i henhold til harmoniserede regler og eksisterende sikkerhedsforanstaltninger i flere EU-medlemsstater. Der bør gennemføres en revision af kreditorhierarkiet for at muliggøre en velfungerende LCT og som følge heraf gennemførelse af foranstaltninger til tidlig indgriben. Det er også vigtigt at opnå europæisk harmonisering eller i det mindste at udarbejde retningslinjer for beregninger efter princippet om omkostningsminimering.

4.9. Nationale indskudsgarantiordninger og garantiordninger er et centralt element i det sikkerhedsnet, som EU-rammen skaber med det formål at sikre den finansielle stabilitet og fremme tilliden til markedet. Indskudsgarantiordningerne bør derfor spille en større rolle, uanset deres private eller offentlige juridiske karakter og den frivillige eller obligatoriske karakter af de bidrag, der udgør deres ressourcegrundlag. Det afgørende er deres offentlige funktion og den strenge markedstilgang, de følger, når de træffer valg under de kompetente myndigheders tilsyn.

4.10. Indskudsgarantiordningerne har vist sig at spille en særlig vigtig rolle for små og mellemstore banker (mindre signifikante institutter), som har begrænset markedsadgangskapacitet til at udstede MREL-relevante instrumenter. Det er værd at bemærke, at adskillige banker, herunder små og lokale banker, har vist, at de er i stand til at gennemføre forebyggende foranstaltninger til effektiv håndtering af kriser.

4.11. Som tidligere nævnt i en række udtalelser ⁽⁷⁾ gentager EØSU, at det europæiske finansielle og bankmæssige økosystem bør være diversificeret, bæredygtigt og i stand til at anerkende den afgørende rolle, som små og mellemstore banker spiller på lokalt plan, deres overordnede relevans på nationalt plan og den merværdi, som disse banker skaber til fordel for lokalsamfundene, såvel som den positive virkning for samfundet som helhed i form af øget kompetence i banksektoren. Andelskreditbanker ⁽⁸⁾, »etiske banker« og det lokale niveau eller sektorniveaue, som det er tilfældet for andelsbanker og etiske baner for socialøkonomiske enheder, spiller en afgørende rolle i den henseende og fungerer i overensstemmelse med princippet om social markedsøkonomi, der er nedfældet i EU-traktaterne.

4.12. På den anden side bør større grænseoverskridende bankkoncerners rolle også anerkendes, da de, når de er organiseret som datterselskaber, sikrer en bedre diversificering, er mindre afhængige af moderinstitutterne og giver mulighed for en lettere adskillelse af datterselskaber fra koncernen, hvilket mindsker risikoen for afsmitning og øger stabiliteten. Internationale europæiske banker har en afgørende betydning, når det drejer sig om at bidrage til internationaliseringen af europæiske virksomheder.

4.13. EØSU efterlyser en passende koordinering mellem bankunionens regler om krisestyring og indskudsforsikringsrammen på den ene side og anvendelsen af statsstøttereglerne i artikel 107 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde ⁽⁹⁾ på den anden side. Denne koordinering bør forebygge retsikkerhed og juridisk forskelsbehandling af banker i EU. Der bør i den forbindelse tages behørigt hensyn til det princip, som EU-Domstolen har fastsat, og som fastslår, at ordninger, der finansieres med private midler, ikke falder ind under anvendelsesområdet for artikel 107 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (*Tercas*) ⁽¹⁰⁾.

Bruxelles den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽⁷⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse — yderligere betragtninger om henstilling med henblik på Rådets henstilling om den økonomiske politik i euroområdet (COM(2021) 742 final) (EUT C 75 af 28.2.2023, s. 43) og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) nr. 806/2014 med henblik på oprettelsen af en europæisk indskudsforsikringsordning (COM(2015) 586 final — 2015/0270 (COD)) (EUT C 177 af 18.5.2016, s. 21).

⁽⁸⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om fremme af en mere inklusiv og bæredygtig bankunion gennem forbedring af de europæiske bankers bidrag til den lokale udvikling og opbygning af et socialt ansvarligt internationalt og europæisk finansielt system (initiativudtalelse) (EUT C 364 af 28.10.2020, s. 14).

⁽⁹⁾ EUT C 115 af 9.5.2008, s. 91.

⁽¹⁰⁾ Dom i sag C-425/19 P.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2019/881 for så vidt angår administrerede sikkerhedstjenester

(COM(2023) 208 final) — 2023/0108 (COD)

og om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om foranstaltninger til styrkelse af solidariteten og kapaciteten i Unionen til at opdage, forberede sig og reagere på cybersikkerheds-trusler og -hændelser

(COM(2023) 209 final) — 2023/0109 (COD)

(2023/C 349/25)

Ordfører: **Dumitru FORNEA**

Medordfører: **Alberto MAZZOLA**

Anmodning om udtalelse	Europa-Parlamentet, 1.6.2023 Rådet for den Europæiske Union, 7.6.2023
Retsgrundlag	Artikel 114, artikel 173, stk. 3, og artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Den Rådgivende Kommission for Industrielle Ændringer
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen	
(for/imod/hverken for eller imod)	174/0/1

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) bifalder forslaget til forordning⁽¹⁾ og mener, at koordinering på EU-plan er afgørende for at afhjælpe den nuværende markedsfragmentering og styrke samarbejdet mellem EU's private og offentlige aktører, så man bliver bedre i stand til at forebygge, opdage og reagere på cybertrusler. EØSU anbefaler, at der i forslaget lægges større vægt på at opretholde nærhedsprincippet og proportionalitetsprincippet i overensstemmelse med artikel 4, stk. 2, i traktaten om Den Europæiske Union (TEU).

1.2. Udvalget anerkender Kommissionens indsats inden for cybersikkerhed og understreger, at en samlet reaktion på en cyberhændelse ikke kun bør omfatte kapaciteter og processer, men også hardware- og softwareaspekter. EØSU er imidlertid imod de mange gennemførelsesbeføjelser, der foreslås i forordningen, ikke mindst fordi cybersikkerhed fortsat henhører under medlemsstaternes beføjelser.

1.3. Der er behov for en strategi på mellemlang sigt for opnåelse af strategisk autonomi inden for centrale teknologier og kritiske sektorer ved at støtte EU-baserede virksomheder i at oprette egne forsknings- og produktionsfaciliteter. EØSU understreger, hvor vigtigt det er, at man for at udstyre de nationale sikkerhedsoperationscentre (SOC'er) med den nyeste teknologi udelukkende indkøber EU-teknologi.

1.4. Det bekymrer EØSU, at der ikke er vedtaget nogen cybersikkerhedsordning, og at der fire år efter vedtagelsen af EU's forordning om cybersikkerhed⁽²⁾ endnu ikke findes noget cybercertificeret produkt. Udvalget anbefaler at inddrage de sektorspecifikke EU-agenturer⁽³⁾ i udviklingen af cybersikkerhedsordninger og at fastsætte en EU-minimumsstandard i samarbejde med CEN, Cenelec og ETSI, herunder for »personernes internet« (Internet of People) og tingenes internet (Internet of Things).

⁽¹⁾ Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om foranstaltninger til styrkelse af solidariteten og kapaciteten i Unionen til at opdage, forberede sig og reagere på cybersikkerhedstrusler og -hændelser.

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2019/881 af 17. april 2019 om ENISA (Den Europæiske Unions Agentur for Cybersikkerhed), om cybersikkerhedscertificering af informations- og kommunikationsteknologi og om ophævelse af forordning (EU) nr. 526/2013 (forordningen om cybersikkerhed) (EUT L 151 af 7.6.2019, s. 15).

⁽³⁾ EASA, ERA, EMA osv.

1.5. EØSU anerkender den styrkede rolle, som det foreslås at tildele ENISA, og efterlyser særskilt personale og tilstrækkelige budgetmidler til alle yderligere aktiviteter, så ENISA bliver i stand til at udfylde sin vigtige strategiske rolle i overensstemmelse med EU's ambitioner inden for cybersikkerhed.

1.6. Medlemsstaterne bør nå til enighed om en holistisk tilgang til cybersikkerhed, der omfatter kvalificeret arbejdskraft, konsekvent anvendte processer og egnet avanceret teknologi, med særlig vægt på at styrke samarbejdet med den private sektor. Det er afgørende at sikre, at forsvarssektoren og den private sektor har et stærkt indbyrdes forhold og arbejder tæt sammen.

1.7. Den fremtidige IT-infrastruktur bør omfatte de tekniske specifikationer, som det kræver at sikre gnidningsløs interoperabilitet mellem de nationale systemer og EU's cyberskjold. De nationale SOC'er skal desuden være beredt til at kunne udføre nationale stresstest af kritisk infrastruktur samt udveksle resultaterne inden for EU's cyberskjold.

1.8. Udvalget foreslår at give hvert konsortiums koordinerende SOC et etårigt mandat inden for rammerne af et fælles rotationssystem. EU-finansieringen af værtskonsortiet bør dække 100 % af anskaffelsesomkostningerne til værktøjer og infrastruktur og 50 % af driftsomkostningerne (i modsætning til den foreslåede fordeling på hhv. 75 % og 50 %).

1.9. Eftersom der i de seneste år har været stigende mangel på færdigheder inden for cybersikkerhed, glæder udvalget sig over initiativet vedrørende et akademi for cyberfærdigheder og finder det nødvendigt med indikatorer til måling af de fremskridt, der gøres hen imod at afhjælpe denne mangel.

1.10. EØSU bemærker, at Kommissionen ikke har fremlagt et præcist overslag over omkostningerne forbundet med de påkrævede programmer, dataanalyseteknologier og infrastrukturudviklingsprojekter. Udvalget anser de foreslåede finansieringskilder på EU-plan for at være utilstrækkelige, og opfordrer indtrængende til at afsøge mulighederne for yderligere kilder, herunder sammenlægning af private finansieringsmidler.

1.11. Den skitserede procedure for at anmode om støtte fra EU's cybersikkerhedsreserve forekommer træg og uden klare svarfrister. Udvalget understreger behovet for at kunne reagere lynhurtigt i tilfælde af en cyberhændelse.

1.12. EØSU opfordrer Kommissionen til at præcisere definitionen af en »betydelig mængde data« i forordningens artikel 6, stk. 2, litra a), samt af de »mål«, der henvises til i samme stykkes litra c).

1.13. Udvalget finder det afgørende, at EU deltager i globale drøftelser om at fastlægge en international strategi for cybersikkerhed. Det er alfa og omega at kunne efterforske cyberangreb hurtigt og drage gerningsmændene til ansvar, herunder gennem diplomatiske kanaler, når det drejer sig om sager i lande uden for EU.

1.14. EØSU er skuffet over, at arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne slet ikke bliver nævnt i dokumentet, og understreger, at øget samarbejde mellem offentlige og private enheder kræver fuld inddragelse af det organiserede civilsamfund i EU.

1.15. Udvalget foreslår, at rapporten til Europa-Parlamentet og Rådet forelægges to år efter forordningens ikrafttræden (og ikke efter fire år som foreslået af Kommissionen) efter forordningens ikrafttræden sammen med den konsekvensanalyse, der skal ledsage forordningen. EØSU insisterer på, at der er behov for at indføre både præcise resultatmål med fokus på opnåelse af resultater samt centrale resultatindikatorer (KPI'er) til evaluering af de opnåede resultater.

2. Indledende bemærkninger

2.1. Den konstante forandring, anonymiteten og manglen på grænser i cyberspace indebærer på individuelt, nationalt og tværnationalt plan både muligheder og risici for den måde, informationssamfundet fungerer på.

2.2. I lyset af en tydeligvis potentielt hurtig spredning af cyberhændelser fra en medlemsstat til en anden står EU over for stigende cybersikkerhedsrisici og et kompliceret trusselsbillede. Det er afgørende med koordinering på EU-plan for at afhjælpe den eksisterende fragmentering og fremme et stærkere samarbejde mellem medlemsstaterne.

2.3. Der er inden for EU's indre marked brug for en ensartet fortolkning og gennemførelse af cybersikkerhedsreglerne, selv om der bør anvendes forskellige tilgange for forskellige sektorer, alt afhængigt af hvordan de fungerer.

2.4. For at kunne reagere omgående og effektivt på enhver tænkelig cybersikkerhedshændelse er det kritisk at have et hurtigt system til udveksling af oplysninger mellem alle vigtige aktører på nationalt plan og EU-plan. Dette forudsætter til gengæld en klar forståelse af hver enkelt aktørs rolle og ansvar.

2.5. Udvalget anerkender Kommissionens indsats inden for cybersikkerhed og værdsætter det store antal meddelelser og forslag med fokus på at opbygge en stærkere EU-ramme samt på øget samarbejde, modstandsdygtighed og afskrækkelse. Europa behøver avanceret cyberteknologi og et stærkt indbyrdes forhold mellem forsvarssektoren og den private sektor med henblik på at mobilisere forsvarsbudgetter og udvikle cyberprodukter til både militær og civil brug. Udvalget understreger, at den reaktion, der kræves i tilfælde af en cyberhændelse, ikke kun bør omfatte kapaciteter og processer, men også hardware- og softwareaspekter.

2.6. Ved dette forslag til forordning gennemføres også den EU-strategi for cybersikkerhed, som blev vedtaget i december 2020, og hvori man bebudede oprettelsen af et europæisk cyberskjold for at blive bedre i stand til at opdage cybersikkerhedstrusler og udveksle oplysninger i hele EU.

2.7. I takt med at det europæiske cyberskjold udvikles, foreslår Kommissionen et gradvist fremtidigt samarbejde med netværk og platforme, der beskæftiger sig med informationsudveksling i cyberforsvarssektoren, i tæt samarbejde med den højtstående repræsentant.

2.8. Ruslands militære aggression mod Ukraine har vist, hvordan offensive cyberoperationer kan benyttes som en afgørende brik i hybride taktikker, der omfatter tvang, destabilisering og økonomiske forstyrrelser.

3. Generelle bemærkninger

3.1. EØSU bifalder den foreslåede forordning, som har til formål at afhjælpe den nuværende markedsfragmentering og fremskynde samarbejde mellem europæiske aktører fra den private og offentlige sektor med henblik på bedre at kunne forebygge, opdage og reagere på cybertrusler. Når forordningen er gennemført, kan den potentielt bidrage til at gøre de europæiske systemer mere modstandsdygtige.

3.2. Det bør dog påpeges, at målene i dette forslag er magen til dem, som blev fremhævet i forslaget om den fælles cyberenhed⁽⁴⁾, nemlig øget samarbejde, beredskab og modstandsdygtighed i EU's cybersystemer. Selv om denne cyberenhed forventedes at være operationel ved udgangen af 2022, bliver den ikke nævnt en eneste gang i Kommissionens forslag.

3.3. Der findes ikke nogen teknologi eller noget værktøj, der i sig selv kan sikre fuldstændig beskyttelse mod cybertrusler. Medlemsstaterne bør derfor nå til enighed om en holistisk tilgang til cybersikkerhed, der omfatter kvalificeret arbejdskraft, konsekvent anvendte processer og egnet avanceret teknologi. Fokus skal rettes mod at forbedre samarbejdet med den private sektor.

3.4. EØSU udtrykker sin skuffelse over, at arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne slet ikke bliver nævnt i dokumentet. Et styrket samarbejde mellem offentlige og private organisationer kan ikke opnås, uden at det organiserede civilsamfund i EU inddrages fuldt ud.

3.5. EU bør fastlægge en strategi på mellemlang sigt for opnåelse af strategisk autonomi inden for centrale teknologier og kritiske sektorer, og EØSU anbefaler at støtte EU-baserede virksomheder i at oprette egne forsknings- og produktionsfaciliteter til understøttelse af et selvstændigt cyberøkosystem. EØSU har allerede foreslået, at »EU er nødt til at mindske sin afhængighed af store teknologivirksomheder fra lande uden for EU ved at intensivere sin indsats for at udvikle en sikker, inklusiv og værdibaseret digital økonomi«⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ Kommissionen foreslår en fælles cyberenhed, der skal forbedre reaktionen på omfattende cyberhændelser.

⁽⁵⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om digital suverænitæt: en hjørnesten i EU's digitalisering og vækst (initiativudtalelse) (EUT C 75 af 28.2.2023, s. 8).

3.6. Forslaget om at oprette det europæiske cyberskjold, som vil bestå af nationale og tværnationale sikkerhedsoperationscentre (SOC'er) og vil blive udstyret med den mest avancerede teknologi, hilses varmt velkommen. For at gøre hele forsyningskæden modstandsdygtig skal SOC-løsningerne ikke kun sikre interne organisatoriske ressourcer, men også fremme sikker udveksling og bredere samarbejde inden for økosystemet. Den fremtidige IT-infrastruktur bør omfatte de tekniske specifikationer, som det kræver at sikre fuld interoperabilitet mellem de nationale systemer og EU's cyberskjold.

3.7. EØSU understreger, hvor vigtigt det er, at man for at udstyre medlemmerne af EU's cyberskjold med den nyeste teknologi udelukkende indkøber EU-teknologi. EU har ikke råd til at løbe den risiko, at kritisk cyberteknologi erhverves fra udenlandske virksomheder, og »det er i EU's strategiske interesse at sikre, at Unionen bevarer og udvikler den nødvendige kapacitet til at sikre sin digitale økonomi, sit digitale samfund og sit demokrati og dermed opnå fuld digital suverænitet som den eneste måde at beskytte kritiske teknologier på og levere effektive centrale cybersikkerhedstjenester«⁽⁶⁾.

3.8. Udvalget anser den foreslåede fordeling ved finansieringen af indkøb af udstyr til nationale SOC'er (50 % national finansiering og 50 % EU-finansiering) for passende — med en lige stor andel af nationale midler og EU-midler. Det kræver en fælles indsats at sikre egnet højteknologisk udstyr og en samordnet drift af SOC-netværket.

3.9. De nationale SOC'er skal koncentrere sig om at udarbejde omfattende sikkerhedsevaluerings- og testprotokoller og bør foretage regelmæssige vurderinger. For at kunne vurdere og øge modstandsdygtigheden over for eventuelle cyberangreb bør de også være beredt til at udføre nationale stresstest af kritisk infrastruktur. Resultaterne skal deles inden for rammerne af det europæiske cyberskjold, og det vil kræve en fælles indsats at vurdere de eksisterende problemer, ajourføre vejledningen om rapporteringsspørgsmål samt håndtere problemerne effektivt.

3.10. Det bekymrer EØSU, at der ikke er vedtaget nogen cybersikkerhedsordning ved hjælp af Kommissionens gennemførelsesretsakter, og at der fire år efter vedtagelsen af EU's forordning om cybersikkerhed endnu ikke findes noget cybercertificeret produkt. De sektorspecifikke EU-agenturer bør inddrages i processen med at udvikle EU's cybersikkerhedsordninger, og der bør fastsættes en europæisk minimumsstandard i samarbejde med CEN, Cenelec og ETSI, herunder for personernes internet og tingenes internet.

3.11. Datalogi og cybersikkerhed skal indgå i læseplanerne på primær- og sekundærtrinet i alle medlemsstater. Eftersom der i de seneste år har været stigende mangel på færdigheder inden for cybersikkerhed, finder udvalget det nødvendigt at overveje mulige incitamentter til støtte for dette initiativ. Udvalget glæder sig over initiativet vedrørende et akademi for cyberfærdigheder og mener, at der er behov for indikatorer til måling af de fremskridt, der gøres hen imod at afhjælpe denne mangel.

3.12. Cyberangreb er en voksende trussel for den globale digitale økonomi, medmindre der sker et øget internationalt samarbejde mellem lande, industrier og eksperter for at fastlægge fælles definitioner og løsninger inden for cybersikkerhed. Internationalt samarbejde er af afgørende betydning for at forstå cyberrisiciene og globale cyberangrebs skiftende karakter og dermed sikre det nødvendige beredskab til håndtering af disse. EU er nødt til at deltage i globale drøftelser om at fastlægge en international strategi for cybersikkerhed, der omfatter en fælles international indsats og øget samarbejde.

3.13. For at opnå en reelt afskrækkende virkning er det vigtigt at styrke EU's retshåndhævelsesindsats ved at koncentrere sig om at opdage, spore og retsforfølge cyberkriminelle. Det er alfa og omega at kunne efterforske cyberangreb omgående og retsforfølge gerningsmændene, herunder gennem diplomatiske kanaler, når det drejer sig om sager i lande uden for EU.

⁽⁶⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om fælles meddelelse til Europa-Parlamentet og Rådet: EU's politik for cyberforsvar (initiativudtalelse) (EUT C 293 af 18.8.2023, s. 21).

4. Særlige bemærkninger

4.1. EØSU bemærker, at der er divergerende holdninger til en mere centraliseret indsats på EU-plan og til medlemsstaternes beføjelser og jurisdiktion, og udvalget sætter spørgsmålstegn ved, om der kan opnås endelig enighed om dette forslag, ikke mindst fordi medlemsstaterne i Rådets konklusioner fra 2021 ⁽⁷⁾ gjorde det klart, at medlemsstaterne selv har det primære ansvar for at reagere i tilfælde af væsentlige cybersikkerhedshændelser og -kriser, der påvirker dem.

4.2. EØSU værdsætter ENISA's styrkede rolle og de foreslåede yderligere ansvarsområder efter forordningens vedtagelse. Udvalget påpeger imidlertid, at alle yderligere aktiviteter inden for rammerne af ENISA kræver særskilt personale til at udføre opgaverne samt tildeling af et tilstrækkeligt stort budget. Medmindre dette problem løses, vil ENISA ikke være i stand til at udfylde sin vigtige strategiske rolle i overensstemmelse med EU's ambitioner inden for cybersikkerhed.

4.3. EØSU finder Kommissionens forslag uklart med hensyn til, om et nationalt SOC kan deltage i mere end ét grænseoverskridende SOC. Det er derudover også uklart, om grupperingen af nationale SOC'er vil ske ud fra geografiske kriterier eller udelukkende på grundlag af medlemsstaternes frie vilje.

4.4. EØSU anmoder om at få præciseret, hvad der forstås ved »en betydelig mængde data« i forordningens artikel 6, stk. 2, litra a), samt hvilke »mål« Kommissionen henviser til i samme stykkes litra c).

4.5. Hvis medlemsstaterne tilslutter sig forslaget om grænseoverskridende SOC'er, bør hvert konsortiums koordinerende SOC — også med henblik på at sikre fuld inddragelse af de nationale SOC'er og delt forvaltning med de grænseoverskridende SOC'er — gives et etårigt mandat, og det bør være muligt for alle SOC'er at koordinere lederskabet inden for rammerne af et rotationssystem.

4.6. Udvalget mener, at EU's finansiering af værtskonsortiet bør dække 100 % af anskaffelsesomkostningerne til værktøjer og infrastruktur og 50 % af driftsomkostningerne (i modsætning til den i forslaget foreslåede fordeling på hhv. 75 % og 50 %) for at fremskynde oprettelsen af konsortier. Der bør sikres koordinering af offentlige indkøb.

4.7. EØSU mener, at det for at sikre effektiviteten af EU's cyberskjold, når det gælder om at hjælpe medlemsstaterne med at forberede sig og reagere på cyberhændelser, er nødvendigt med specifikke resultatmål med fokus på opnåelse af konkrete resultater samt centrale resultatindikatorer til evaluering af disse resultater. EØSU anbefaler, at brud på cybersikkerheden registreres systematisk, og at legitime aktører gives adgang til disse oplysninger. Således vil de kunne foretage vurderinger, træffe passende forebyggende tiltag og beskytte sig mod potentielle tab.

4.8. EØSU anerkender og støtter forslaget om at give medlemsstaterne mulighed for at anmode om at få dækket omkostningerne i forbindelse med udsendelse af eksperthold inden for rammerne af gensidig bistand. Selv om processen med gensidig bistand bør støttes, bør solidaritetsmekanismen afprøves ordentligt og gradvist for at se, om den virker, inden den indføres fuldt ud.

4.9. Det bekymrer udvalget, at stadig flere internationale AI-techguruer (Elon Musk, Geoffrey Hinton osv.) advarer om den eksistentielle fare ved at udvikle kunstig intelligens i et ureguleret miljø. Reguleringen af kunstig intelligens skal gå videre end det, som der lægges op til i forordningen om kunstig intelligens ⁽⁸⁾, og EØSU efterlyser en ansvarlig brug af AI-teknologi i alle projekter i EU, herunder inden for cybersikkerhed. Behovet for yderligere drøftelser og en styrket lovgivningsmæssig ramme er presserende.

4.10. EØSU har allerede nævnt, at »EU bør tage klart afstand fra enhver form for socialt pointsystem over for borgerne. EØSU gør det klart, at et ægte demokrati ikke kan eksistere uden effektiv beskyttelse af personoplysninger [...]« ⁽⁹⁾. Beskyttelse af menneskerettighederne og borgernes ret til privatlivets fred skal fortsat være de grundlæggende principper ved udviklingen af styrkede cybersikkerhedssystemer på tværs af EU.

⁽⁷⁾ Rådets konklusioner af 19. oktober 2021 om en undersøgelse af potentialet i initiativet om den fælles cyberenhed.

⁽⁸⁾ EU-forordningen om kunstig intelligens.

⁽⁹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om fælles meddelelse til Europa-Parlamentet og Rådet: EU's politik for cyberforsvar (initiativudtalelse) (EUT C 293 af 18.8.2023, s. 21).

4.11. De europæiske borgere spiller en vigtig rolle med hensyn til at gøre de relevante myndigheder opmærksomme på cybertrusler. EØSU finder det afgørende at sikre egnede kommunikationskanaler med offentligheden og civilsamfundsorganisationerne, og opfordrer til at oprette en særskilt platform til at modtage relevante efterretninger om cybertrusler. Med henblik på at skabe værktøjer til interaktion med borgerne efterlyser udvalget oplysnings- og bevidstheds-kampagner for at udbrede kendskabet til de værktøjer, der allerede findes.

4.12. EU og NATO bør samarbejde om at harmonisere cybersikkerhed og andre tekniske standarder i forsvarssektoren for at minimere administrative hindringer og unødvendigt bureaukrati. Desuden bør EU og NATO samarbejde om udbudsstandarder og i fællesskab fastlægge en effektiv og gennemsigtig udbudsramme, der vil gøre det muligt for virksomheder, navnlig SMV'er, at deltage i offentlige udbud og konkurrere på rimelige vilkår.

4.13. EØSU anser de foreslåede tilgængelige finansieringskilder på EU-plan for at være utilstrækkelige, og opfordrer til at afsøge mulighederne for yderligere kilder, herunder sammenlægning af private finansieringsmidler. Udvalget bemærker, at Kommissionen ikke har fremlagt et præcist overslag over omkostningerne forbundet med de AI-programmer, dataanalyseteknologier og infrastrukturudviklingsprojekter i de enkelte medlemsstater og på EU-plan, som det vil kræve at skulle gennemføre de foreslåede foranstaltninger i denne forordning.

4.14. Kommissionen foreslår, at den tildeles gennemførelsesbeføjelser til at fastlægge ensartede betingelser for gennemførelsen af denne forordning såsom at præcisere betingelserne for interoperabilitet mellem grænseoverskridende SOC'er, oprette proceduremæssige ordninger for udveksling af oplysninger i tilfælde af cybersikkerhedshændelser og fastlægge tekniske krav til sikkerheden i det europæiske cyberskjold osv. EØSU mener, at alle disse spørgsmål burde have været afklaret tidligere og fremlagt i dette forslag til forordning, eftersom cybersikkerhed fortsat henhører under medlemsstaternes beføjelser, og eftersom det kan skabe unødvendige spændinger at lægge alt for store beføjelser til at foretage ændringer i Kommissionens hænder, da det ville være en omgåelse af EU's demokratiske system.

4.15. Forordningen om cybersikkerhed omfatter en industriel komponent, der har til formål at skabe et ensartet marked for cybersikkerhedsløsninger gennem oprettelsen af cybersikkerhedsreserven. Proceduren for at anmode om støtte fra EU's cybersikkerhedsreserve forekommer imidlertid meget langsom og uden klare svarfrister. Udvalget understreger, at det i tilfælde af en cyberhændelse er nødvendigt at reagere lynhurtigt, hvilket tydeligvis ikke vil kunne lade sig gøre med denne alenlange procedure.

4.16. Kommissionen har forklaret, at der ikke blev foretaget en konsekvensanalyse på grund af forslaget presserende karakter. Den har desuden foreslået, at Europa-Parlamentet og Rådet forelægges en tilbunds-gående rapport fire år efter forordningens ikrafttræden. I lyset af den hastige udvikling på området for cybersikkerhed mener EØSU, at rapporten bør forelægges to år efter forordningens ikrafttræden sammen med den konsekvensanalyse, der mangler i denne forordning. Udvalget anbefaler endvidere kraftigt, at der i forslaget lægges større vægt på at opretholde nærhedsprincippet og proportionalitetsprincippet i overensstemmelse med artikel 4, stk. 2, i TEU. Dette er vigtigt for at forebygge eventuelle spændinger som følge af divergerende holdninger til hhv. centraliserede EU-tiltag og de enkelte medlemsstaters beføjelser og jurisdiktion.

4.17. Endelig fremhæver EØSU betydningen af at indarbejde cybersikkerhedsaspekter i alle EU's politikker.

Bruxelles den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — Revision af EU's bestøverinitiativ — En ny pagt for bestøvere

(COM(2023) 35 final)

(2023/C 349/26)

Ordfører: **Jarmila DUBRAVSKÁ**

Medordfører: **Veselin MITOV**

Anmodning om udtalelse	Kommissionen, 24.1.2023
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø
Vedtaget i sektionen	28.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	182/0/3

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) støtter Kommissionens ambitiøse meddelelse ⁽¹⁾, der er en reaktion på tilbagegangen i vilde bestøvere i EU. Alligevel mener udvalget ikke, at der fem år efter det oprindelige initiativ er gjort tilstrækkelige fremskridt, navnlig med hensyn til at fremskaffe de nødvendige data, der vil kunne fremme den politiske indsats. EØSU konstaterer, at der mangler en klar styring af gennemførelsen af de foreslåede foranstaltninger, og opfordrer medlemsstaterne til hurtigt at godkende den seneste meddelelse.

1.2. Tilbagegangen i antallet af bestøvere tilskrives en række faktorer, herunder utilstrækkelige fødevarekilder, manglende vekseldrift, forvaltningen af pesticider i forskellige medlemsstater, forbruget af pesticider pr. hektar landbrugsjord, by- og landbefolkningens adfærd, invasion af ikkehjemmehørende arter af insekter og planter, rovdyr, biavlernes arbejdsmetoder, patogene infektioner, herunder virus, og klimaændringerne. Udvalget hilser indførelsen af en EU-ordning for overvågning og regulering af bestøvere (EU-PoMS) velkommen.

1.3. EØSU anser det for afgørende, at den administrative kapacitet udbygges i alle medlemsstater, og at samarbejdet mellem offentlige myndigheder, private interessenter, forskningsinstitutioner og interessenter i landbruget styrkes. Udvalget fremhæver også, at der er mangel på specialiserede fagfolk på dette område.

1.4. Udvalget opfordrer kraftigt til, at der afsættes betydelige midler til forskning, udvikling og innovation, herunder inden for Horisont Europa-programmet, til at opbygge vigtige videnskabelige data og iværksætte hensigtsmæssige initiativer, der kan vende nedgangen i bestandene af bestøvere. Koordinering på EU-plan er afgørende for at sikre, at nationale data konsolideres og analyseres via en særlig EU-plattform for bestøvere, som giver fri adgang til dataene.

1.5. EØSU mener, at der bør oprettes et program og fastlægges en strategi for bestøvervenlige byområder, således at arealforvaltningspraksis i højere grad bruges til at øge mangfoldigheden af bestøvere og bevare naturlige levesteder i byområder og bynære områder.

1.6. Hvis der skal gøres betydelige fremskridt, kræver det, at EU og medlemsstaterne hurtigt deler viden og koncentrerer forskningen om bæredygtig landbrugspraksis og effektive metoder til integreret bekæmpelse af skadegørere.

⁽¹⁾ COM(2023) 35 final.

1.7. EØSU opfordrer til, at landbrugerne gennem nationale og regionale bedriftsrådgivningsordninger får relevant information om miljøforanstaltninger, som omfatter brug af lavrisikopesticider, der ikke skader bestøvere, og integreret bekæmpelse af skadegørere. Der er også behov for uddannelsesprogrammer, der har som sigte at øge kendskabet til bestøverøkologi, og for at identificere og genoprette levesteder.

1.8. Udvalget opfordrer til en EU-undersøgelse for at tilvejebringe nøjagtige data om indvirkningen af elektromagnetisk stråling fra telekommunikationsantenner på vilde bestøvere på deres naturlige levesteder og om de politiske foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre en effektiv beskyttelse af bestøvere.

1.9. EØSU understreger behovet for at udvikle en måleenhed for lysforurening i EU med anvendelse af satellitdata med henblik på at evaluere og observere den regionale og lokale indvirkning på bestøvere.

1.10. Udvalget glæder sig over, at Kommissionen beder Regionsudvalget støtte gennemførelsen af bestøverinitiativet, men er skuffet over, at EØSU indtil videre slet ikke er blevet nævnt i de to initiativer. Det gælder især i forhold til udvalgets muligheder for at fremme strategien blandt forskellige kategorier af interessenter ved bl.a. at skabe øget bevidsthed blandt de nationale arbejdsmarkedsparter, civilsamfundsorganisationer og borgerne.

1.11. Udvalget fremhæver behovet for rimelig finansiering for at kunne opfylde forventningerne i Kommissionens meddelelse og sikre sammenhæng mellem de forskellige politiske foranstaltninger og instrumenter, der indvirker på bevarelsen af vilde bestøvere. Der skal også afsættes midler til at informere befolkningen bedre om tilbagegangen i antallet af bestøvere, om hvordan dette indvirker på deres liv, og om konsekvenserne af manglende handling for kommende generationer.

1.12. Gennemførelsen af robuste foranstaltninger er afgørende for at beskytte vilde bestøvere under risikovurderingsproceduren for pesticider og i forbindelse med anvendelsen af pesticider. EØSU opfordrer til større gennemsigtighed hvad angår anvendelsen af pesticider i EU og i tredjelande.

1.13. Den mest effektive løsning er at nå frem til en verdensomspændende aftale om at mindske brugen af syntetiske pesticider, således at der sikres et universelt tilsagn og fair konkurrence. Selv om opgaven forekommer vanskelig, er der brug for en helhedsorienteret tilgang og for en større indsats i internationale forhandlinger. Bl.a. må der være en seriøs drøftelse af et forbud mod eksport af pesticider til tredjelande, hvis anvendelse allerede er forbudt i EU.

2. Generelle bemærkninger

2.1. Anerkendelse af de væsentlige fordele ved bestøvere og de økosystemtjenester, de leverer, er afgørende for at nå flere af FN's verdensmål for bæredygtig udvikling. Bestøvere udgør et vigtigt mål for vores miljøes sundhed og skaber uundværlige økonomiske, sociale og kulturelle fordele.

2.2. Kommissionen har foretaget en gennemgang af EU's bestøverinitiativ med det formål at reagere på tilbagegangen i vilde bestøvere i EU. EØSU støtter den ambitiøse meddelelse, men konkluderer, at der fem år efter det oprindelige initiativ kun er gjort begrænsede fremskridt, navnlig med hensyn til at indhente alle de nødvendige data, der reelt vil kunne fremme den politiske indsats.

2.3. Bestøvere er ikke blot en vigtig del af velfungerende økosystemer, men også grundlaget for livet på vores planet. Der findes tusindvis af forskellige vilde bestøverarter, hvoraf bier er den mest kendte. Forskellige faktorer har indflydelse på tilbagegangen i antallet af vilde bestøvere, og EØSU understreger betydningen af at anvende forsigtighedsprincippet for at beskytte dem.

2.4. EØSU værdsætter de ambitiøse planer i meddelelsen, men bemærker, at der er tale om en lang liste af fremtidige projekter med behov for tilstrækkeligt lange tidshorisoner. På grund af tidspresset havde EØSU forventet klare foranstaltninger på kort sigt og tiltag, der byggede på de hidtidige erfaringer på grundlag af rapporten om det oprindelige bestøverinitiativ⁽²⁾. Udvalget peger på behovet for en tværsektoriel — og øjeblikkelig — indsats på tværs af medlemsstaterne og glæder sig indførelsen af en EU-ordning for overvågning og regulering af bestøvere (EU-PoMS).

⁽²⁾ COM(2021) 261 final.

2.5. EØSU opfordrer medlemsstaterne til hurtigt at nå til enighed om og træffe de foranstaltninger, der er nødvendige på kort, mellemlang og lang sigt, og forventer en hurtig godkendelse af den nuværende meddelelse.

2.6. Faktorer, der indvirker på tilbagegangen i antallet af bestøvere

2.6.1. Mange faktorer indvirker på forekomsten af bestøvere i naturen⁽³⁾. Nogle af de vigtigste er miljøet, manglende vekseldrift og landbrugernes fokus på at maksimere produktionen, men også adfærden hos befolkningen i byer og landdistrikter. Tilbagegangen i antallet af bestøvere kan også tilskrives andre faktorer såsom utilstrækkelige fødevarekilder, angreb fra invasive arter af insekter og planter, rovdyr, forvaltningen af pesticider i landdistrikter og byområder, biavlernes arbejdsmetoder og, vigtigst af alt, patogene infektioner, herunder virus, og klimaændringer.

2.6.2. Udvalget bemærker, at der er en klar sammenhæng mellem tilbagegangen i antallet af bestøvere og forbruget af pesticider pr. hektar landbrugsjord og fødevareproduktionen i medlemsstaterne⁽⁴⁾. Medlemsstaternes nødgodkendelser af anvendelse af pesticider er et eksempel på de problemer, der i praksis er forbundet med en effektiv plantebeskyttelse og sikring af produktionens kvalitet og kvantitet. Den Europæiske Fødevaresikkerhedsautoritet har fastslået, at der kun findes alternativer for ca. en tredjedel af dispensationerne fra nødundtagelserne vedrørende anvendelsen af disse neonicotinoider. EØSU minder om Domstolens afgørelse af 19. januar 2023 i sag C-162/21, som slår fast, at medlemsstaterne ikke kan udstede yderligere nødgodkendelser af produkter indeholdende neonicotinoider.

3. PRIORITET I: Større viden om tilbagegangen i antallet af bestøvere, årsagerne hertil og konsekvenserne

3.1. EØSU mener, at der er et akut behov for at øge den administrative kapacitet i medlemsstaterne og samarbejdet mellem offentlige myndigheder og private interessenter, herunder forskningsinstitutter og videnskabsfolk, uden at glemme landbrugssektoren.

3.2. Udveksling af viden og ekspertise og en kollektiv indsats blandt forskellige interessenter er afgørende for at udforme omkostningseffektive foranstaltninger og udnytte synergier. En sådan samlet tilgang kræver et effektivt samarbejde mellem politiske beslutningstagere, interessenter og den brede offentlighed.

3.3. EØSU bemærker, at der ud over faldet i bestøverbestandene også er mangel på eksperter på området. De nationale bestræbelser på at sikre dataindsamling, herunder dataindhentning og -analyse, skal koordineres på EU-plan inden for en EU-plattform for bestøvere, der muliggør åben adgang til dataene. En sådan platform gør det muligt for enkeltpersoner at bidrage til en kollektiv indsats, idet der etableres et open source-datafællesskab og en database over verificerede algoritmer og modeller.

3.4. Udvalget efterlyser konkret og betydelig finansiering til forskning, udvikling og innovation med henblik på at indsamle alle de nødvendige videnskabelige oplysninger og gennemføre initiativer, der er egnede til at vende tilbagegangen i antallet af bestøvere.

3.5. EØSU glæder sig over, at Kommissionen efter vedtagelsen af det oprindelige initiativ medtog bestøvere som et specifikt emne i arbejdsprogrammet for 2018-2020 for Horisont 2020-initiativet. Der skal afsættes yderligere midler til forskning i bestøvere inden for rammerne af Horisont Europa-programmet, herunder, men ikke begrænset til, forskning i årsagerne til tilbagegangen, og til overvågning af bestøverarter og -bestande i EU, herunder i byområder.

4. PRIORITET II: Større viden om bestøverbevarelse og bekæmpelse af årsagerne til tilbagegangen i antallet af bestøvere

4.1. EØSU anerkender betydningen af tilgængelige data om bestøvere med henblik på fortsat at kunne fastlægge strategier for bevarelse af bestøvere og forventer specifikke og kvantificerbare mål på EU-niveau og i medlemsstaterne for genoprettelse af bestøverbestande og levesteder i EU.

⁽³⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »det europæiske borgerinitiativ — Red bier og landmænd« (Initiativudtalelse) (EUT C 100 af 16.3.2023, s. 45).

⁽⁴⁾ Eurostat, Agri-environmental indicator — consumption of pesticides.

4.2. EØSU mener, at den første vigtige indsats er at kortlægge de nuværende og mulige levesteder og netværk for bestøvere i byerne, og støtter Kommissionens initiativ om at tilskynde byerne til at implementere vejledningen for bestøverenlige byer⁽⁵⁾. Derudover slår EØSU til lyd for, at der etableres et program og en vision for bestøverenlige byer, således at arealforvaltningen bruges til at øge mangfoldigheden af bestøvere og bevare naturområder i byområder og bynære områder. EØSU har allerede slået til lyd for, at »arealerne forvaltes omhyggeligt i alle medlemsstater, så der sikres den rette balance mellem konkurrenceevne og bæredygtighed«⁽⁶⁾.

4.3. For at stabilisere antallet af og mangfoldigheden af bestøvere på landet er det vigtigt, at der via forvaltning af landbrugsjorden skabes de rette betingelser. EØSU understreger, at fødevaresystemerne ikke vil blive mere bæredygtige uden offentlige politikker, der sikrer tilstrækkelig økonomisk støtte til landbrugerne. Midlerne fra den fælles landbrugspolitik er ikke den eneste mulighed for at tilvejebringe støtte.

4.4. Enhver foranstaltning, der bidrager til at stabilisere fordelingen af bestøvere, skal vurderes realistisk. Der må ses bort fra potentielt modstridende foranstaltninger, mens hensigtsmæssige foranstaltninger skal fremmes systematisk. EØSU er af den opfattelse, at gennemførelsen af de foreslåede foranstaltninger mangler klar styring, og mener, at der vil ende med at være store forskelle i medlemsstaternes indsats.

4.5. Den store variation i anvendelsen af pesticider pr. hektar landbrugsjord i medlemsstaterne fører ikke blot til forskelle i naturbevaringen, men også i produktionen. EU og medlemsstaterne bør hurtigt udbrede viden og koncentrere forskningsindsatsen om agroøkologi, bæredygtig anvendelse af pesticider og god praksis for integreret bekæmpelse af skadegørere.

4.6. EØSU anbefaler, at der indføres et gennemsigtigt kontrolsystem for at håndhæve de samme maksimalgrænseværdier for pesticidrester i importerede fødevarer som dem, der gælder for fødevarer produceret i EU. Udvalget har allerede opfordret Kommissionen til hurtigt at implementere gensidig anerkendelse af standarder for at begrænse konkurrenceforvriddningen for de europæiske landbrugere⁽⁷⁾. Forbrugere bør beskyttes, og kvalitetsprodukter udbydes til rimelige priser.

4.7. EØSU opfordrer til, at landbrugerne gennem nationale og regionale bedriftsrådgivningsordninger får relevant information om miljøforanstaltninger, herunder brug af lavrisikopesticider og integreret bekæmpelse af skadegørere.

4.8. Der skal udvikles indikatorer for bestøverbestandens tilstand senest i 2024, således at indikatorerne kan vurderes inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik. Et vigtigt skridt er at foretage en omfattende evaluering af, hvilken indvirkning den fælles landbrugspolitik har på at forhindre tilbagegangen i antallet af bestøvere og tilskynde til metoder, der vender denne tilbagegang. Medlemsstaterne bør fremme, at midler til teknisk bistand, der ydes inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik, rettes mod bestøvere, samtidig med at der anvendes yderligere midler til beskyttelse af forbrugere og miljøet.

4.9. Blomsterbælter er et godt reservoir for forskellige bestøverarter og vil utvivlsomt bidrage til beskyttelsen af bestøvere. Disse bælter kan imidlertid udgøre en risiko for bier og andre bestøvere, hvis de sås i nærheden af grundvandet, og der stadig findes pesticider i jorden. Med henblik herpå vil der være behov for midler til forskning og udvikling af en klar metodologi for blomsterbælter.

⁽⁵⁾ Kommissionen, A guide for pollinator-friendly cities.

⁽⁶⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af forordning (EU) 2018/841 for så vidt angår anvendelsesområdet, forenkling af overholdelsesregler, fastsættelse af medlemsstaternes mål for 2030 og forpligtelse til kollektiv opnåelse af klimaneutralitet senest i 2035 i arealanvendelses-, skovbrugs- og landbrugssektoren og om ændring af forordning (EU) 2018/1999 for så vidt angår forbedring af overvågning, rapportering, sporing af fremskridt og revision« (COM(2021) 554 final) (EUT C 152 af 6.4.2022, s. 192).

⁽⁷⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler og om ændring af forordning (EU) 2021/2115« (COM(2022) 305 final — 2022/0196 (COD)) (EUT C 100 af 16.3.2023, s. 137).

4.10. Ifølge visse videnskabelige undersøgelser⁽⁸⁾ kan elektromagnetisk stråling fra telekommunikationsantennener påvirke bestanden af vilde bestøvere i deres naturlige levesteder. Desuden blev risikoen for negativ miljøpåvirkning fra elektromagnetisk stråling (navnlig den, der er forbundet med 5G) i 2018 af Kommissionens Videnskabelige Komité for Sundheds- og Miljørisici og Nye Risici vurderet som den højest mulige⁽⁹⁾. Yderligere vurderinger foretaget af Eklipseprogrammet og uafhængige forskere har bekræftet, at elektromagnetiske felter sandsynligvis kan skade insektbestande⁽¹⁰⁾. Udvalget opfordrer til en EU-undersøgelse for at tilvejebringe nøjagtige data om dette spørgsmål og om de politiske tiltag, der er nødvendige for at sikre effektiv beskyttelse af bestøvere.

4.11. EØSU anser det for nødvendigt, at der udvikles en måleenhed for lysforurening i EU med anvendelse af satellitdata med henblik på at evaluere og overvåge den regionale og lokale indvirkning på bestøvere.

4.12. Midlerne fra EU's samhørighedspolitik kan anvendes til at investere i beskyttelse og genopretning af naturen og biodiversiteten, modvirkning af klimaændringerne og sikring af bæredygtig byudvikling såsom gennemførelsen af naturbaseret grøn infrastruktur for bestøvere. EØSU værdsætter i denne henseende Kommissionens anbefaling 11.2.

5. PRIORITET III: Mobilisering af samfundet og styrket strategisk planlægning og samarbejde på alle niveauer

5.1. EØSU glæder sig over, at Kommissionen beder Regionsudvalget støtte gennemførelsen af bestøverinitiativet blandt lokale og regionale myndigheder. Udvalget er imidlertid skuffet over, at EØSU slet ikke er nævnt i dette initiativ⁽¹¹⁾ eller i det oprindelige initiativ⁽¹²⁾, navnlig hvad angår udvalgets rolle som talerør for EU's civilsamfund. EØSU mener, at det bør få tildelt særlige opgaver med henblik på at fremme strategien blandt forskellige kategorier af interessenter, ved bl.a. at skabe øget bevidsthed blandt de nationale arbejdsmarkedsparter, civilsamfundsorganisationer og borgerne.

5.2. Der bør anvendes specifikke kommunikationsværktøjer til at øge bevidstheden blandt borgerne om tilbagegangen i antallet af bestøvere, om hvordan dette indvirker på vores liv, og om konsekvenser af manglende handling (herunder de økonomiske, sociale og miljømæssige konsekvenser for fremtidige generationer) — og til at fremme oplysningskampagner i de offentlige medier i alle medlemsstater. Der skal afsættes midler til bedre oplysning af den brede offentlighed, herunder gennem korte reklamer på sociale medier og på TV i den bedste sendetid.

5.3. EØSU anerkender den vigtige rolle, som Coalition of the Willing on Pollinators spiller⁽¹³⁾. Det er en EU-ledet platform af lande, der udveksler viden og bedste praksis, udfører forskning i bevarelse af bestøvere og tilbyder gensidig bistand og samarbejde.

5.4. EØSU efterlyser uddannelsesprogrammer for bedriftsrådgivere, landbrugere, skovbrugere, arealforvaltere og landskabsplanlæggere med det sigte at øge kendskabet til bestøverøkologi og identificere og genoprette levesteder.

6. Afsluttende bemærkninger

6.1. Kommissionen har udarbejdet en prioriteret liste over 42 foranstaltninger med klare frister. For de foreslåede foranstaltninger bør der fastsættes en udførlig tidsplan for forberedelse og efterfølgende testning. En sådan tidsplan vil være lettere at såvel kontrollere som overholde for alle deltagere.

6.2. EØSU mener, at effektivt samarbejde og hensigtsmæssig ressourceallokering bliver afgørende for at sikre sammenhæng mellem de forskellige politiske foranstaltninger og instrumenter, der indvirker på bevarelsen af vilde bestøvere. Udvalget understreger, at det er vigtigt, at midlerne er tilstrækkelige til at opfylde forventningerne i Kommissionens meddelelse.

⁽⁸⁾ Electromagnetic radiation of mobile telecommunication antennas affects the abundance and composition of wild pollinators.

⁽⁹⁾ SCHEER, Statement on emerging health and environmental issues (2018).

⁽¹⁰⁾ Risk to pollinators from anthropogenic electro-magnetic radiation (EMR).

⁽¹¹⁾ COM(2023) 35 final.

⁽¹²⁾ COM(2018) 395 final.

⁽¹³⁾ Coalition of the Willing on Pollinators, Promote Pollinators.

6.3. Der er behov for bedre sikkerhedsforanstaltninger for at beskytte vilde bestøvere både under risikovurderingsproceduren for pesticider og i forbindelse med anvendelsen af pesticider. Uden en modig strategi for at tackle anvendelsen af pesticider bringes fremtiden for bier og andre bestøvere, hele vores økosystem og fødevarer sikkerheden for EU's borgere i fare. Der er behov for større gennemsigtighed med hensyn til den faktiske anvendelse af pesticider i EU.

6.4. Udvalget mener, at den mest effektive tilgang og ideelle løsning er at nå frem til en verdensomspændende aftale om at mindske brugen af syntetiske pesticider, således at der sikres et universelt tilsagn og fair konkurrence. Selv om opgaven forekommer vanskelig, er der brug for en helhedsorienteret tilgang og for en større indsats i internationale forhandlinger. Bl. a. må der være en seriøs drøftelse af et forbud mod eksport af pesticider til tredjelande, hvis anvendelse allerede er forbudt i EU.

Bruxelles den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om

a) meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Det Europæiske Råd, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — En industriplan for den grønne pagt til den CO₂-neutrale tidsalder

(COM(2023) 62 final)

b) forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om fastlæggelse af en ramme for foranstaltninger til styrkelse af Europas økosystem for produktion af nettonul teknologier (»forordningen om nettonulindustri«)

(COM(2023) 161 final — 2023/0081 (COD))

(2023/C 349/27)

Ordfører: **Sandra PARTHIE**

Anmodning om udtalelse	a) Kommissionen, 27.3.2023 b) Europa-Parlamentet, 8.5.2023 b) Rådet, 11.5.2023
Retsgrundlag	a) Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde. b) Artikel 114 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde.
Kompetence	Sektionen for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug
Vedtaget i sektionen	29.6.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	13.7.2023
Plenarforsamling nr.	580
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	193/3/3

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Den Europæiske Union (EU) bør forblive et industrielt område. EU skal aktivt fastholde sin plads som global aktør og udpege de politiske redskaber, foranstaltninger og instrumenter, der er nødvendige for, at Unionen kan blive hurtigere, mere innovativ og attraktiv igen for investorer, samtidig med at dens sociale og miljømæssige værdier såsom en velfungerende social dialog og sociale velfærdssystemer, respekt for retsstatsprincippet og stabile institutioner opretholdes.

1.2. Den globale økonomiske situation har ændret sig for EU med et multilateralt regelbaseret system i tilbagegang og stigende protektionisme. Konkurrencen om internationale investeringer er blevet skærpet, ikke mindst på grund af USA's Inflation Reduction Act (IRA), men også på grund af hårdere konkurrence om råstoffer, prisudviklingen på energimarkedet og strukturelle ændringer i de globale forsyningskæder. EU bør derfor revurdere sine politiske prioriteter for at forbedre sin strukturelle konkurrenceevne og sin bæredygtighedskonkurrenceevne. I betragtning af behovet for at styrke EU-virksomhedernes konkurrenceevne bør der i alle EU's beslutningsprocesser gøres status over konkurrenceevnen, så der sikres balance mellem de økonomiske, sociale og miljømæssige aspekter af beslutningsprocesserne ved udarbejdelse af lovforslag.

1.3. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) er overbevist om, at hverken den grønne pagt, det digitale årti eller industri-, rum- eller bilsektoren kan blive en succes i fremtiden uden et stærkt industrielt fundament. Det vil heller ikke være muligt uden sikre og bæredygtige kilder til kritiske råstoffer. EØSU anmoder om, at det prioriteres at gennemføre en revision for at finde ud af, hvordan EU kan kontrollere og forbedre sine værdikæder og undgå uforholdsmæssig stor afhængighed.

1.4. EØSU understreger, at vi kun kan nå klimamålene for 2050, hvis vi opbygger en konkurrencedygtig cirkulær økonomi. Europa bør således finde måder, hvorpå vi kan blive mere ressource- og materialeeffektive ved bredt at indføre foranstaltninger til styring af efterspørgslen med henblik på at mindske den: miljøvenligt design og cirkularitet, energieffektivitet, styrkelse af produkters bæredygtighed og støtte til målrettede innovative praksisser og teknikker.

1.5. Sikring af eksistensen og udviklingen af en mangfoldig industrisektor med en bred vifte af sektorer og producenter og »industrielle økosystemer«, herunder SMV'er og socialøkonomiske aktører, bør danne grundlag for Europas industripolitik. Det er vigtigt at undgå at fokusere for snævert på at fremme visse teknologier og på at udvælge »vindere« gennem lovgivningsmæssige tiltag. I stedet er der behov for en omfattende politik for innovations- og forskningsstøtte.

1.6. EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at sikre, at EU's industriplan bidrager til at skabe kvalitetsjob med rimelige arbejdsvilkår og god løn og fremmer demokrati på arbejdspladsen, kollektive overenskomstforhandlinger og overholdelse af kollektive overenskomster.

1.7. Offentlige indkøb og beslutninger om, hvordan offentlige midler skal fordeles, er vigtige redskaber til styring af industripolitikken. Det bør sikres, at EU-medlemsstaternes respektive beslutninger, herunder statsstøtte og subsidier, ikke forvrider det indre marked eller truer den økonomiske konvergens og den sociale samhørighed i EU, men snarere sigter mod at fremme regional udvikling. EØSU forholder sig kritisk til, at Kommissionens aktuelle forslag om industriplanen for den grønne pagt og forordningen om nettoindustri ikke tager tilstrækkeligt højde for dette aspekt.

2. Generelle bemærkninger

2.1. EU bør forblive et industrielt område. EØSU efterlyser en lovramme, der tiltrækker, muliggør og øger industriproduktionen i EU på en bæredygtig og socialt ansvarlig måde. Denne opfordring gælder ikke kun nye teknologier, men også eksempelvis fremstillingsindustrien, som er et centralt element i de europæiske økonomiers og forsyningskæders modstandsdygtighed.

2.2. Bruttonationalproduktet (BNP) vidner om forringelsen af den europæiske konkurrenceevne: BNP pr. indbygger i EU lå på ca. 70 % af USA's BNP i 2000'erne. I øjeblikket ligger dette tal kun på knap 66 %. I 1999 blev kun 5 % af verdens bruttoinvesteringer foretaget i Kina. I 2020 var det 29 % — mere end noget andet sted. I USA og EU er andelen faldet betydeligt i samme periode — i USA fra 29 % til 20 % og i EU fra 23 % til kun 15 %. Det kan EU ændre på: Fuldførelsen af det indre marked vil kunne øge den økonomiske produktion med mere end 700 mia. EUR over ti år, og en fælles digital økonomi vil kunne bidrage med yderligere 178 mia. EUR. Dermed ville EU også kunne fortsætte med at etablere og fremme europæiske standarder på globalt plan.

2.3. EU er hårdere ramt end sine globale konkurrenter af de ekstremt høje energipriser og inflationen, samtidig med at andre globale økonomier støtter og favoriserer deres egne industrier. Som følge af disse faktorer er EU i risiko for afindustrialisering. Hvis det skal lykkes at håndtere de nævnte problemer og andre udfordringer både nu og i fremtiden, er der behov for at styrke EU's økonomis strukturelle konkurrenceevne, bæredygtighedskonkurrenceevne og modstandsdygtighed. En grundlæggende forudsætning for Europas industrielle konkurrenceevne er overkommelige energipriser og en sikker energiforsyning.

2.4. Den globale økonomiske situation har ændret sig drastisk i de seneste år. EU kan ikke længere forlade sig på et velfungerende multilateralt regelbaseret økonomisk system og handelssystem, men står over for stigende globale markedsforvriddinger som følge af foranstaltninger såsom USA's Inflation Reduction Act, der har til formål at støtte amerikanske industrielle aktører gennem skattefradrag, generøse finansielle støtteforanstaltninger og krav om lokalt indhold til skade for ikkeamerikanske erhvervsdrivende, og Kinas langvarige protektionistiske støtteordninger, som også favoriserer nationale aktører og følger en nationalistisk økonomisk dagsorden. EU er nødt til at reagere beslutsomt og udpege de politiske redskaber, foranstaltninger og instrumenter, der er nødvendige for, at Unionen kan blive hurtigere, mere innovativ og attraktiv igen for investorer, samtidig med at dens sociale og miljømæssige værdier opretholdes.

2.5. På denne baggrund glæder EØSU sig over Kommissionens forslag om industriplanen for den grønne pagt og forordningen om nettoindustri, som giver industrielle aktører i EU retningslinjer og forudsigelighed og udgør et tilsagn om at styrke Europas producenter og tilknyttede økosystemer. Den indsats, der er forbundet med omstillingen til en dekarboniseret økonomi senest i 2050, svarer til en ny industriel revolution og skal forstås som sådan, hvilket betyder, at der skal gives de nødvendige politiske, økonomiske og samfundsmæssige tilsagn.

2.6. EØSU støtter navnlig de klare budskaber i begge dokumenter om behovet for omfattende investeringer i omstillingen til en bæredygtig økonomi og et bæredygtigt samfund. Målet med en grøn industripolitik bør også være at opnå sociale velfærdsgevinster. Udvalget glæder sig over, at der i forordningen om nettoindustri sættes fokus på de manglende kvalifikationer og menneskelige ressourcer, der i øjeblikket bremser omstillingen. Der er dog stadig ikke taget stilling til, hvordan de erklærede mål og målsætninger skal gennemføres, og hvilke effektive foranstaltninger der vil blive truffet.

2.7. EØSU opfordrer derfor Kommissionen til mere specifikt at oplyse, hvilke effektive foranstaltninger den agter at træffe for at forbedre de europæiske økonomiers geografiske faktorer og konkurrenceevne og for at sikre, at Unionen skiller sig ud i forhold til sine systemiske rivaler. Disse foranstaltninger bør have fokus på at forbedre konnektiviteten inden for det indre marked for alle medlemsstater, herunder ved at udvikle og opgradere infrastruktur og sammenkoblinger til transport og energi, herunder net.

2.8. EØSU påpeger, at både arbejdsgivere, arbejdstagere og borgere oplever vanskelige tider i form af energikrisen, manglende arbejdskraft, forstyrrelser i forsyningskæden og inflation. Dette pålægger alle en betydelig kumulativ byrde. Målet for EU's industriplan for den grønne pagt og forordningen om nettonulindustri bør derfor være at reducere, ikke øge disse byrder.

2.9. EØSU mener også, at forbrugerne spiller en rolle med hensyn til at fremme omstillingen til nettonulemissioner senest i 2050. Deres valg eller fravalg af produkter og deres støtte, tolerance eller mangel herpå i forbindelse med fremstillings- og produktionsvilkårene i EU, men også i tredjelande, er et vigtigt element i det at skabe forandringer. EØSU støtter styrkelsen af deres rolle ⁽¹⁾ og understreger, at der er brug for bevidste beslutninger fra forbrugernes side.

3. Særlige bemærkninger

3.1. Lovgivningsmæssige rammer

3.1.1. EU's politikker bør udformes på grundlag af innovation, ekspertise og højt kvalificerede og kompetente personer og have fokus på at mindske bureaukratiet og sænke omkostningerne, hvor som helst det er muligt. Retsstatsprincippet, der udgør en af EU's hjørnesten, skaber sikkerhed og stabilitet for erhvervs klimaet og skal overholdes til hver en tid. En struktureret social dialog på trepartsbasis mellem regeringer, fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer er afgørende for at sikre stabilitet, social accept og økonomisk modstanddygtighed.

3.1.2. Forordningen om nettonulindustri indeholder forslag til en række foranstaltninger til forbedring af forudsætningerne for produktion af nettonul teknologi, herunder forenklede lovgivningsmæssige rammer med f.eks. hurtigere tilladelsesprocedurer og kvikskrænker i forvaltningen. Det er af afgørende betydning, at disse hurtigere tilladelsesprocedurer finder anvendelse i hele værdikæden for nettonulemissionsteknologiprojekter, uden at dette berører de sociale og miljømæssige mål, der er fastsat i forordningen. EØSU er enig i denne tilgang, men opfordrer lovgiverne til ikke at begrænse disse forbedringer til nettonul teknologier, men til at gøre dem til standard for alle økonomiske sektorer.

3.1.3. EØSU påpeger, at omstillingen af den europæiske industri i sidste ende går langt videre end produktion af ren teknologi, fordi Europa er hjemsted for mange energiintensive tunge og primære industrier, der skal dekarboniseres og ikke er omfattet af industriplanen for den grønne pagt. En sammenhængende industristrategi for Europa indebærer inklusiv økonomisk vækst, der sikrer, at alle medlemsstater og regioner deltager i og drager fordel af den grønne industrielle omstilling. Det er derfor afgørende, at industriplanen for den grønne pagt forhindrer enhver fragmentering af det indre marked og sigter mod samhörighed mellem medlemsstater og regioner.

3.1.4. EØSU er overbevist om, at det er muligt at udvikle en grøn forenklingsdagsorden, der forbedrer procedurerne i forbindelse med udstedelse af tilladelser til grønne projekter, samtidig med at miljølovgivningen overholdes. Det er nødvendigt at øge de lokale og nationale myndigheders ekspertise, kapacitet og færdigheder sideløbende med digitalisering og forenkling af tilladelsesprocedurerne. En forbedring af tilladelsesprocedurerne effektivitet skal opnås gennem hensigtsmæssig planlægning og ved at øge kapaciteten på de relevante administrative niveauer, ikke mindst gennem flere ansatte og uddannet personale. I betragtning af behovet for at styrke EU-virksomhedernes konkurrenceevne bør der i alle EU's beslutningsprocesser gøres status over konkurrenceevnen, så der sikres balance mellem de økonomiske, sociale og miljømæssige aspekter af beslutningsprocesserne ved udarbejdelse af lovforslag.

3.1.5. EØSU understreger, at regulering skal suppleres med andre redskaber såsom tilskud for at undgå tab af BNP og velfærd. Rapporteringskravene, navnlig på tværs af EU's grønne, digitale og økonomiske lovgivning, bør strømlines og, når dette er muligt, harmoniseres for at undgå flere regler, lovgivningsmæssigt kaos og fragmentering af det indre marked.

⁽¹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om ændring af direktiv 2005/29/EF og 2011/83/EU for så vidt angår styrkelse af forbrugernes rolle i den grønne omstilling gennem bedre beskyttelse mod urimelig praksis og bedre oplysning (COM(2022) 143 final — 2022/0092 (COD)) (EUT C 443 af 22.11.2022, s. 75).

3.2. Adgang til og fremme af investeringer

3.2.1. De økonomiske aktører i EU står over for hård global konkurrence. Når det gælder forbedring af konkurrenceevnen, er tiden en afgørende faktor. EØSU understreger derfor, at beslutninger om finansiel støtte og adgang til finansiering skal træffes hurtigere, også i forbindelse med de forskellige europæiske støtteprogrammer såsom REPowerEU, InvestEU og andre ordninger. Langvarige procedurer — en uigennemtrængelig finansieringsjungle — vil lede investorer væk fra Europa og hæmme indsatsen for at tiltrække investeringer.

3.2.2. EØSU understreger derfor, at støtten til finansiering af både driftsomkostninger og kapitaludgifter skal være brugbar, rettidig og lettere tilgængelig for alle størrelser af virksomheder, herunder SMV'er. Udvalget opfordrer til en evaluering af de eksisterende instrumenter med henblik på at udpege de mest vellykkede og øge deres kapacitet. EØSU mener, at industriplanen for den grønne pagt skal fastlægge, hvornår og hvor offentlige finanser er afgørende for på grundlag af klare betingelser at støtte omstillingen af vigtige industrier, og omvendt, hvor privat finansiering kan dække behovet, forudsat at der indføres passende lovgivningsmæssige incitamenter.

3.2.3. EØSU bemærker, at en simpel lempelse af statsstøttere reglerne uden at stille yderligere finansielle mekanismer til rådighed på EU-plan sandsynligvis vil føre til yderligere forskelle mellem EU's økonomier, da visse EU-lande måske ikke har det finanspolitiske råderum til at investere i den grønne omstilling. Omlægninger af lån under genopretnings- og resiliensfaciliteten og REPowerEU til rene industrisektorer kan kun have en virkning, hvis de suppleres med betydelig støtte i form af tilskud til operationer, som ikke nødvendigvis vil give investeringsafkast, f.eks. udvikling af offentlig infrastruktur, tilskud til husholdninger, der ikke har ressourcer til renovering, og investeringer i mindre omfang inden for vedvarende energi samt uddannelse og omskoling.

3.2.4. EØSU mener, at der i industriplanen for den grønne pagt også bør være fokus på at udvikle grønne offentlige indkøb, da dette gør offentlige myndigheder til indkøbere af grønne produkter. Ressourcer under industriplanen for den grønne pagt, herunder ajourførte nationale genopretnings- og resiliensplaner, kan dække omkostninger i forbindelse med grønne offentlige indkøb, indtil dette bliver et fælles krav i henhold til EU-retten. Den offentlige støtte bør være underlagt betingelser, der sigter mod at forbedre miljøbeskyttelsen, støtte virksomhederne i at tilbyde kvalitetsjob, fremme adgangen til uddannelse og skabe lærlinguddannelser af høj kvalitet. Desuden er det vigtigt at gøre offentlige udbud mere tilgængelige for SMV'er. Med henblik herpå opfordrer EØSU Kommissionen til at oprette en brugervenlig database.

3.2.5. Ved at tackle markedssvigt og sektorer med utilstrækkelig privat finansiering bør ny fælles EU-finansiering yde effektiv støtte til forskellige segmenter af industrien for rene teknologier, navnlig SMV'er. Den bør hindre, at der skabes konkurrenceforvriddning på det indre marked, og bidrage til at forbedre den økonomiske samhørighed i hele EU. I den forbindelse understreger EØSU, at midlertidige undtagelser fra statsstøttere reglerne fortsat bør være midlertidige og også bør målrettes. Finansieringen bør også rettes mod omskoling af arbejdstagere, uddannelse og retfærdig omstilling for at opnå et fremtidsikkert kvalifikationsgrundlag.

3.2.6. EØSU er bevidst om, at det er vanskeligt at generere yderligere midler på EU-plan. På mellemlang sigt bør der indledes en seriøs debat om EU's nye egne indtægter og EU-suverænitetsfonden uafhængigt af de næste FFR-forhandlinger. På kort sigt bør den finansiering, der er til rådighed gennem EU's ETS-Innovationsfond, fremrykkes og rettes mod banebrydende teknologier i sektorer, hvor det er vanskeligt at reducere emissionerne.

3.3. Markeder og forsyningskæder

3.3.1. I 2021 offentliggjorde Kommissionen en liste over »industrielle økosystemer« som led i sin industristrategi. Den har til formål at opnå en bedre forståelse af såvel de indbyrdes forbindelser som manglerne i Europas økonomiske strukturer og forsyningskæder. På denne baggrund opfordrer EØSU Kommissionen til at anerkende den indbyrdes afhængighed mellem værdikæder og den rolle, som kemikalier, råstoffer og navnlig primære industrier og processer spiller i omstillingen til en CO₂-neutral og cirkulær økonomi. Fokus på nettonulteknologier må ikke føre til, at der opstår nye huller i de europæiske forsyningskæder på grund af manglende fokus på behovene i andre sektorer som f.eks. energiintensive sektorer. Hvis der ikke tages hånd om deres bekymringer, herunder høje energipriser, risikerer EU at miste vigtige, måske endda strategiske dele af industrielle økosystemer.

3.3.2. EØSU ønsker også at fremhæve behovet for adgang til energi og råstoffer til en konkurrencedygtig pris. Sådanne politikker bør understøttes af handelsaftaler og global udbredelse af råstoffer. Samtidig erkender EØSU, at et globalt kapløb om råstofressourcer ikke er bæredygtigt. Derfor bør Europa finde måder at blive mere ressource- og materialeeffektivt på ved bredt at indføre foranstaltninger til styring af efterspørgslen med henblik på at mindske den: miljøvenligt design og cirkularitet, energieffektivitet, styrkelse af produkters bæredygtighed og støtte til målrettede innovative praksisser og teknikker. EØSU anmoder om, at det prioriteres at gennemføre en revision for at finde ud af, hvordan EU kan kontrollere og forbedre sine værdikæder og undgå uforholdsmæssig stor afhængighed.

3.3.3. EØSU understreger, at det er nødvendigt at opbygge stærkere handelsforbindelser med tredjelande og fremme arbejdet med frihandelsaftaler, hvilket også fremmer vores værdier, samtidig med at der fortsat udvikles og anvendes handelspolitiske beskyttelsesinstrumenter såsom antidumping, bekæmpelse af tvang og screening af udenlandske investeringer.

3.3.4. Adgangen til energi og råstoffer til konkurrencedygtige priser er afgørende for at kunne holde industriproduktionen og de dertil knyttede aktiviteter i EU. Når EU opbygger sin konkurrenceevne, modstandsdygtighed og globale indflydelse, bør det være med en åben markedsøkonomi og åbne samfund som sine grundlæggende aktiver, og indsatsen bør rettes mod at sikre de væsentlige forudsætninger for at skabe velstand og velfærd.

3.4. *Forbedring af kvalifikationer med henblik på at skabe kvalitetsjob inden for nettonulteknologier*

3.4.1. EØSU støtter principperne om effektive systemer for livslang læring og bedre foregribelse af de fremtidige kvalifikationsbehov. På denne baggrund opfordrer EØSU til strukturel inddragelse af arbejdsmarkedets parter i de planlagte akademier for nettonulindustrien. EØSU mener endvidere, at en forbedret lovramme for fælles anerkendelse af kvalifikationer ikke bør begrænses til job inden for nettonulteknologier, men udvides til at omfatte alle sektorer og færdigheder. EØSU påpeger, at den europæiske industri støttes ved at investere i og støtte arbejdstagerne, herunder ved at beskytte beskæftigelsen og hjælpe dem, der er omfattet af arbejdsfordelingsordninger.

3.4.2. EØSU er overbevist om, at der vil være behov for opkvalificering og uddannelse for at støtte omstillingen. Generelt udgør de risikosektorer, der er forbundet med høje emissioner, en lille trussel, men i nogle europæiske regioner kan virkningerne på kort sigt være ødelæggende. Kun investeringer i forbedring af kvalifikationer, adgang til omskoling/uddannelse og fremme af økonomisk diversificering i retning af grønnere aktiviteter vil gøre det muligt at håndtere omstillingen og de på nuværende tidspunkt pressede markeder og forbedre omfordelingen af arbejdskraft. Der kan i højere grad tages højde for behovet for omstrukturering, og dette kan håndteres gennem tidlig inddragelse af alle berørte interessenter, herunder organiserede arbejdstagerrepræsentanter^(?). EØSU opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at sikre, at EU's industriplan bidrager til at skabe kvalitetsjob med rimelige arbejdsvilkår og god løn og til at fremme kollektive overenskomstforhandlinger og overholdelse af kollektive overenskomster.

3.4.3. Med hensyn til forslaget om akademier for nettonulindustrien henviser EØSU til eksisterende, veletablerede uddannelses- og erhvervsuddannelsesstrukturer i EU og understreger, at der ikke er noget retsgrundlag for at indføre sådanne (faglige) uddannelsespolitiske bestemmelser via en forordning. Udkastet til forordning afspejler ikke virkeligheden i virksomhederne og i EU's medlemsstater, hvilket også fremgår af, at der ikke er planer om fortsat inddragelse af arbejdsmarkedets parter eller andre relevante organisationer. EØSU går derfor ind for, at uddannelses- og erhvervsuddannelsesaspekterne af forslaget til forordning behandles inden for rammerne af en henstilling, sådan som det er standardpraksis på dette politikområde, men opfordrer EU-institutionerne til i det mindste aktivt at inddrage arbejdsmarkedets parter og netværket af europæiske kamre i aktiviteterne på de europæiske akademier for nettonulindustrien og i den europæiske platform for nettonulteknologi.

3.4.4. Beregninger fra Kommissionen viser, at der er et betydeligt jobskabelsespotentiale i nettonulteknologier, idet der er behov for 180 000 arbejdstagere inden for fremstillingen af brint baseret på brændselsceller, 66 000 inden for solcelleproduktion og 800 000 inden for produktion af batterier. EØSU opfordrer derfor Kommissionen og medlemsstaterne til ikke blot at støtte rammebetingelserne for den nødvendige kompetenceudvikling i EU, men også til at fremskynde og standardisere arbejdstilladelser til kvalificerede arbejdstagere, som kommer fra lande uden for EU.

^(?) Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om demokrati på arbejdspladsen (sonderende udtalelse på anmodning af det spanske rådsformandskab) (EUT C 228 af 29.6.2023, s. 43).

3.5. Innovation

3.5.1. Innovationskapacitet er endnu en måde at øge produktiviteten på og er afgørende for, at virksomhederne kan udvikle, tilpasse og forny sig. Det kræver både private og offentlige investeringer i forskning og innovation at sikre EU's fremtidige succes. Der er brug for at styrke samarbejdet mellem virksomheder, universiteter og innovationsorganisationer som en vigtig måde at fremme produktiv innovation på i praksis. Inddragelse af arbejdstagerne kan også bidrage positivt til at realisere det fulde potentiale af innovation og planlagte ændringer.

3.5.2. I øjeblikket er de fleste EU-midler hovedsageligt rettet mod de tidlige stadier af den teknologiske udvikling og mod downstream-brugernes anvendelse af disse teknologier. Støtten til produktionskapacitet og opskalering er fortsat begrænset. EØSU mener, at der bør rettes op på denne situation.

3.5.3. EØSU erkender, at betydningen af kritiske råstoffer for EU's industrielle aktiviteter ikke kan overvurderes. I den forbindelse bør innovation som en prioritet have fokus på erstatninger, produkter og materialer, der kan mindske EU's afhængighed af kritiske råstoffer og råstoffer, som Unionen ikke let kan få adgang til.

3.6. Forvaltning

3.6.1. I kapitel VII i forslaget til forordning om nettonulindustri lanceres en struktur, platformen for nettonulteknologi i Europa, som skal fungere som et referenceorgan, hvor Kommissionen og medlemsstaterne kan føre drøftelser og udveksle oplysninger og bedste praksis om spørgsmål, der vedrører denne forordning. EØSU ønsker imidlertid at understrege, at Kommissionen ikke blot bør indhente input fra eksperter, men primært fra repræsentanter for nettonulindustrien og tilknyttede fagforeninger. EØSU glæder sig over indsatsen for bedre koordinering og bør inddrages i platformen for strukturelt at bidrage med arbejdstagernes, arbejdsgivernes og civilsamfundets holdninger til dens arbejde.

3.7. Strategiske nettonulteknologier

3.7.1. EØSU bifalder tilgangen til prioriterede investeringer i og støtte til rene teknologier. Listen over teknologier, der skal støttes under forordningen om nettonulindustri, tager imidlertid i vid udstrækning ikke højde for dekarboniseringen af energiintensive industrier og cirkularitetsdimensionen. Vi kan ikke nå klimamålene for 2050 uden at opbygge en konkurrencedygtig cirkulær økonomi: Anvendelse af affald, opsamlet CO₂ eller vedvarende ressourcer som råstoffer er alle bæredygtige metoder til at reducere emissionerne på tværs af alle industrier og mindske EU's afhængighed af import af råstoffer. EØSU opfordrer derfor lovgiverne til at udvide listen over strategiske nettonulteknologier i overensstemmelse hermed.

3.7.2. EØSU støtter fastsættelsen af klare mål og målsætninger for produktionskapaciteten i Europa, navnlig målene om at dække 10 % af udvindingen af EU's strategiske mineraler, med et stærkt engagement i fortsat miljøbeskyttelse, om at nå op på 40 % raffinering af materialer, herunder fremme af minedriftskapacitet, og dermed skabe reel merværdi, og om at opnå en genanvendelsesprocent på 15 % senest i 2030.

3.7.3. EØSU påpeger, at der er stor risiko for en stigning i produktionsomkostningerne, fordi næsten 25 % af emissionerne stammer fra sektorer, hvor det er vanskeligt at reducere emissionerne, og som ikke vil kunne dekarboniseres med den ønskede hastighed uden øgede produktionsomkostninger. Dette kan føre til et udbudschok og en manglende evne til at dække markedets behov. Indtil nye teknologier tages i brug, er det højst sandsynligt, at produktionsomkostningerne vil stige, hvilket vil begrænse udbuddet og føre til højere priser, der overføres til andre produkter i værdikæden.

Bruxelles den 13. juli 2023.

Oliver RÖPKE
Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

ISSN 1977-0871 (elektronisk udgave)
ISSN 1725-2393 (papirudgave)

Den Europæiske Unions
Publikationskontor
L-2985 Luxembourg
LUXEMBOURG

DA